

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARI TATAR EDEBİYATINDA
HİKÂYE (SOVET EDEBİYATI DERGİSİ ÖRNEĞİNDE)

MÜCAHİT BÜLENT ÇELİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ GÖZDE GÜNGÖR

SİNOP - 2024

TEZ KABUL

MÜCAHİT BÜLENT ÇELİK tarafından hazırlanan “İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARI TATAR EDEBİYATINDA HİKÂYE (SOVËT EDEBİYATI DERGİSİ ÖRNEĞİNDE)” başlıklı bu çalışma, 16.12.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Filiz GÜVEN
Sinop Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi

Üye
(Danışman)

Dr. Öğr. Üye. Gözde GÜNGÖR
Sinop Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi

Üye

Dr. Öğr. Üye. Mehmet Yasin KAYA
Ege Üniversitesi / Edebiyat Fakültesi

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Hüseyin Turan ARAT

.....

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Mücahit Bülent ÇELİK

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARI TATAR EDEBİYATINDA HİKÂYE (SOVËT EDEBİYATI DERGİSİ ÖRNEĞİNDE)

MÜCAHİT BÜLENT ÇELİK

SİNOP ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ GÖZDE GÜNGÖR

İnsanlık tarihinin en yıkıcı savaşlarından biri olan İkinci Dünya savaşı Sovyet dönemi Tatar edebiyatının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu çalışmanın birinci bölümünde savaş ve edebiyatın ilişkisi açıklanmış ve İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatına değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde 1922 yılından beri yayımlanan *Sovët Edebiyatı* dergisinin Tatar edebiyatındaki tarihsel sürecine değinilmiş ve çalışmanın asıl amacı olan hikâye türünün tespiti için savaş döneminde *Sovët Edebiyatı* adı altında yayımlarına devam eden *Kazan Utları* dergisinin 1941-1945 yılları arasında yayımlanan 47 aylık sayıları taranmış ve böylelikle İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatına ışık tutacak nitelikte bir dizin ortaya çıkmıştır. Çalışmanın üçüncü ve dördüncü bölümünde *Sovët Edebiyatı* dergisinin 1941-1945 yılları dizininden hareketle dergide yayımlanan 86 Tatarca hikâye yapı ve içerik bakımından incelenmiştir. Ardından bu hikâyelerin olay örgüsü cepheyi ve cephe gerisini konu alan hikâyeler olarak verilmiştir. Hikâyelerin içerik bölümünün verildiği dördüncü bölümde, 86 Tatarca hikâye dönemin sanat anlayışı sosyalist gerçekçilik akımı, Tatar gelenekleri ve harp sanatı göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bu çalışmanın ileride yapılacak karşılaştırmalı araştırmalara hem Tatar edebiyatı ve Tatar Türkçesi bağlamında hem de 1941-1945 yılları dizini çerçevesinde yapılacak disiplinler arası çalışmalara önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir.

ANAHTAR KELİMELELER: Sovët Edebiyatı Dergisi, İkinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı Tatar Edebiyatı, Savaş Edebiyatı

Aralık 2024, 238 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

THE NARRATIVE IN TATAR LITERATURE IN THE YEARS OF THE SECOND WORLD WAR (ON THE EXAMPLE OF SOVIET LITERATURE MAGAZINE)

MÜCAHİT BÜLENT ÇELİK

SİNOP UNIVERSITY INSTITUTE OF GRADUATE PROGRAMS
DEPARTMENT OF EDUCATION OF TURKISH LANGUAGE AND
LITERATURE

SUPERVISOR: ASST. PROF. DR. GÖZDE GÜNGÖR

The Great Patriotic War, one of the deadliest conflicts in human history, has been a significant factor in shaping Soviet Tatar literature. The first section of this study elucidates the relationship between war and literature, with a focus on Second World War Tatar literature during the war years. The second section of the study examines the publications of *Sovět Literature* journal, which has been published since 1922, during the years of the Great Patriotic War, and the war period stories based on these publications. This section begins with a comprehensive historical overview of the journal, which continued its publications under the title *Soviet Literature* and presents a index of the 47 monthly issues of *Kazan Utları* journal published between 1941 and 1945. In the third and fourth section, 86 Tatar stories published in the *Sovět Literature* journal from 1941 to 1945 are examined in structure and content. Then these stories are categorized based on their narratives, addressing themes related to the front lines and the rear, during the war. The fourth section presents the content of the stories and analyzes the 86 Tatar stories considering the artistic understanding of the period, the socialist realism orientation, Tatar traditions, and the art of war. This study is expected to make significant contributions to future comparative studies, both in the context of Tatar literature and Tatar and interdisciplinary research within the framework of the 1941-1945 index.

KEYWORDS: Journal Called Soviet Literature, The Great Patriotic War, Second World War
Tatar Literature, War Literature

December 2024, 238 Pages

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın hazırlanma sürecinde bana desteğini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Gözde GÜNGÖR ve beni yetiştirip bugünlere getiren manevi desteğim annem ve babama ve çalışmanın büyük bir bölümünde bana e-posta olarak destek olan *Kazan Utları* dergisine teşekkürü bir borç bilirim.

Mücahit Bülent ÇELİK

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL	ii
ETİK BEYANI.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SAVAŞ DÖNEMİ TATAR EDEBİYATI.....	4
2. SOVËT EDEBİYATI DERGİSİNİN TARİHSEL SÜRECİ VE 1941-1945 İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARI DİZİNİ	10
2.1. SovËt Edebiyatı dergisinin Bëznëñ Yul, Yañalif, Ataka, SovËt Edebiyatı ve Kazan Utları adlarıyla yayımlanması.....	10
2.2. SovËt Edebiyatı Dergisinin 1941-1945 İkinci Dünya Savaşı Yılları Dizini	15
3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA SOVËT EDEBİYATI DERGİSİNDE YAYIMLANAN HİKÂYELERDE YAPI	48
3.1. Cepheyi Konu Edinen Hikâyeler	48
3.2. Cephe Gerisindeki Yaşamı Konu Edinen Hikâyeler.....	95
3.3. SovËt Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Kişiler.....	108
3.3.1. Başkişiler (Protagonist)	108
3.3.1.1. Asker Kişiler	109
3.3.1.2. Partizanlar	129
3.3.1.3. Kadınlar	132
3.3.1.4. Kolhoz Çalışanları	137
3.3.1.5. İşçiler	139
3.3.1.6. Çocuklar.....	140
3.3.1.7. Diğer Başkişiler	144
3.3.2. Karşı Kişi (Antagonist).....	147
3.3.3. Norm Karakterler.....	150
3.3.4. Kart Karakterler.....	155
3.3.5. Fon Karakterler.....	156
3.4. SovËt Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Zaman.....	157
3.4.1. Nesnel Zaman	157
3.4.2. Vaka Zamanı	157

3.4.3. Anlatma Zamanı	164
3.5. Sov�t Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Mekân.....	168
3.5.1. Açık Mekân	168
3.5.2. Kapalı Mekân	169
3.6. Sov�t Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Anlatıcı ve Bakış Açısı	171
3.6.1. Tanrısal Bakış Açısı	171
3.6.2. Gözlemci Bakış Açısı	171
3.6.3. Kahraman Bakış Açısı.....	172
3.6.4. Çoklu Bakış Açısı.....	173
4. İKİNCİ DÜNYA SAVAşI SIRASINDA SOV�T EDEBİYATI DERGİSİNDE	
YAYIMLANAN HİKÂYELERDE İÇERİK.....	177
4.1. Sov�t Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Propaganda ve Askerî	
Eğitim İlişkisi	177
4.2. Sov�t Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Kadın Teması	187
4.3. Sov�t Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Rus İç Savaşı ve	
Kolektivizasyon.....	191
4.4. Sov�t Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Geleneksel Motifler.....	195
4.5. Sov�t Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Partizan Faaliyetleri	199
4.6. Sov�t Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Kahramanlık-	
Vatanseverlik, �fke-Nefret, Aşk ve Yalnızlık Temaları	200
4.7. Sov�t Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Biyografik ve	
Otobiyografik �geler	202
4.8. Sov�t Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Dönemin Sanat Metodu	
Olan Sosyalist Ger�ek�iliğın Eserlere Yansıması.....	204
5. SONUÇ	216
KAYNAKLAR	219
�ZGE�Mİş	228

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Sovět Edebiyatı, Temmuz, 1941	15
Tablo 2. Sovět Edebiyatı, Ağustos, 1941	15
Tablo 3. Sovět Edebiyatı, Eylül, 1941	16
Tablo 4. Sovět Edebiyatı, Ekim, 1941	17
Tablo 5. Sovět Edebiyatı, Kasım, 1941.....	18
Tablo 6. Sovět Edebiyatı, Aralık, 1941	19
Tablo 7. Sovět Edebiyatı, Ocak-Şubat, 1942	20
Tablo 8. Sovět Edebiyatı, Mart, 1942	21
Tablo 9. Sovět Edebiyatı, Nisan, 1942.....	21
Tablo 10. Sovět Edebiyatı, Mayıs, 1942	22
Tablo 11. Sovět Edebiyatı, Haziran, 1942	22
Tablo 12. Sovět Edebiyatı, Temmuz, 1942	23
Tablo 13. Sovět Edebiyatı, Ağustos, 1942	24
Tablo 14. Sovět Edebiyatı, Eylül-Ekim, 1942	25
Tablo 15. Sovět Edebiyatı, Kasım-Aralık, 1942	26
Tablo 16. Sovět Edebiyatı, Ocak, 1943	27
Tablo 17. Sovět Edebiyatı, Şubat-Mart, 1943	28
Tablo 18. Sovět Edebiyatı, Nisan, 1943.....	29
Tablo 19. Sovět Edebiyatı, Mayıs, 1943	30
Tablo 20. Sovět Edebiyatı, Haziran, 1943	31
Tablo 21. Sovět Edebiyatı, Temmuz, 1943	32
Tablo 22. Sovět Edebiyatı, Ağustos, 1943	33
Tablo 23. Sovět Edebiyatı, Eylül-Ekim, 1943	33
Tablo 24. Sovět Edebiyatı, Kasım, 1943	35
Tablo 25. Sovět Edebiyatı, Aralık, 1943	36
Tablo 26. Sovět Edebiyatı, Ocak, 1944	37
Tablo 27. Sovět Edebiyatı, Şubat-Mart, 1944.....	38
Tablo 28. Sovět Edebiyatı, Nisan, 1944.....	39
Tablo 29. Sovět Edebiyatı, Mayıs, 1944	39
Tablo 30. Sovět Edebiyatı, Haziran, 1944	40
Tablo 31. Sovět Edebiyatı, Temmuz-Ağustos, 1944.....	41
Tablo 32. Sovět Edebiyatı, Eylül, 1944	41
Tablo 33. Sovět Edebiyatı, Ekim, 1944	42
Tablo 34. Sovět Edebiyatı, Kasım-Aralık, 1944.....	43
Tablo 35. Sovět Edebiyatı, Ocak, 1945	44
Tablo 36. Sovět Edebiyatı, Şubat, 1945.....	44
Tablo 37. Sovět Edebiyatı, Mart-Nisan, 1945	45
Tablo 38. Sovět Edebiyatı, Mayıs, 1945	46

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
vd.	: Ve diğerleri
bkz.	: Bakınız
s.	: Sayfa

GİRİŞ

Tatar edebiyatının tarihsel süreçteki gelişiminde İkinci Dünya Savaşı önemli etkenlerden biri olmuştur. Heyrullina ve Dautov (2021) tarafından Tatar edebiyatı dönemleri 1941 yılına kadar 1917-1921 arası Rus İç Savaşı, 1922-1929 arası temel oluşturma, 1930-1937 arası yeniden yapılanma ve 1937-1941 İkinci Dünya Savaşı öncesi dönem olarak tasnif edilmiştir. 1920 ve 1930'lu yılların sonuna kadar Tatar edebiyatı parti ideolojisi güdümünde baskıcı bir ortamda gelişim gösterirken Tatarların yazı dili üç kez değiştirilmiştir. 1930'lu yıllardan savaş yıllarına kadar parti güdümünde sosyalist gerçekçilik yöntemiyle gelişen ve tema bakımından monotonlaşan Tatar edebiyatı İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla yapı ve içerik bakımından değişim göstermeye başlamış ve edebiyat savaş temasıyla günlük yaşamı ve Tatar kahramanlarının vatanseverliklerini işleyerek sürmeye başlamıştır. Savaş teması Tatar edebiyatında savaş yıllarında ve savaşın bitiminden sonraki yıllarda da izlerini sürdürmüştür. Ancak İkinci Dünya Savaşı dönemi Tatar edebiyatı (1941-1945) beş yıl içerisinde şekillenip savaşın bitimine kadar devam etmiştir. Bu yüzden bu beş yıllık süreç Tatar edebiyatının gelecek yıllardaki edebiyat eserlerinin gelişiminde önemli bir temel oluşturmuştur. Savaşın başlamasıyla cepheye giden Tatar yazarları bir ellerinde kalem diğer ellerinde tüfek ile hem muharebede etkin birer asker kişi olmuş hem de kalemleriyle Tatar edebiyatının savaş dönemi eserlerini vücuda getirmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında savaş sadece cephede değil, aynı zamanda cephe gerisinde, medyada ve edebiyatta da yaşanmıştır. Özellikle 1941-1945 yılları arasında günümüzde *Kazan Utları* adıyla yayın hayatına devam eden *Sovět Edebiyatı* dergisi, savaşın hem cephedeki hem de cephe gerisindeki etkilerini yansıtmak ve halkı bilgilendirmek açısından önemli bir yayın organı hâline gelmiştir. *Sovět Edebiyatı* dergisi savaş yıllarında, savaşın gidişatı, cephelerdeki durum, siyasi gelişmeler ve Joseph Stalin'in savaş konuşmaları ve askerî tebliğleri ile ilgili Tatar halkını bilgilendirmek amacıyla yayınlar yapmıştır. Savaş döneminde *Sovět Edebiyatı* dergisi aynı zamanda Sovyet iktidarının propaganda aracı olarak da hizmet etmiş ve savaşın kazanılması için ulusal birliğin ve motivasyonun yüksek tutulmasına katkı sağlamıştır. Dergi, Joseph Stalin'in günlük emirleri ve ulusa seslenişleri, askerî stratejiler ve cephe raporlarının yanında cephe ve cephe gerisini konu alan hikâyeler, epizotlar, şiirler ve piyesler gibi edebî türler ile okuyucularına ulaşmıştır.

Sovět Edebiyatı dergisi Tataristan Cumhuriyeti, Tatar Türkçesi ve Tatar edebiyatı açısından bu kadar kapsamlı bir yer tutarken Türkiye’de yeterince tanınmamış ve bu alanda yeterince çalışılmamış derin bir kaynak niteliğindedir. Alandaki bu eksikliği gidermek için çalışmanın ikinci bölümünde *Sovět Edebiyatı* dergisinin tarihsel süreç boyunca geçirdiği değişimler kronolojik bir sırayla ortaya konmuş ve derginin tanıtımı yapılmıştır. Ardından derginin savaşın başlangıcı olan 1941 temmuz sayısından başlanıp savaşın sona erdiği 9 Mayıs 1945 gününe kadar olan 47 aylık yayınları incelenmiş ve bu yayınlar çalışmanın ikinci bölümünde dizin şeklinde verilmiştir. Daha sonra derginin bu 47 aylık yayınlarından hareketle 1941-1945 yılları arasında savaş konu alan 86 Tatarca hikâye incelenmiştir. İncelenen 86 hikâyenin olay örgüsü çalışmanın üçüncü bölümünde detaylı bir şekilde verildikten sonra hikâyelerin içerik bölümünün incelendiği dördüncü bölüm verilmiştir. Çalışmanın *Sovět Edebiyatı* dergisinin Türkiye’de daha detaylı tanınmasına, 1941-1945 yılları savaş edebiyatı diziniyle Tatar savaş edebiyatına zengin bir kaynak oluşturacağına ve incelenen 86 Tatar savaş hikâyesinden hareketle Tatar edebiyatının Türkiye’deki çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sovět Edebiyatı dergisi Türkiye’de birçok çalışmada kaynak olarak kullanılmaktadır. Ancak *Sovět Edebiyatı* dergisinin çeşitli dönemleri üzerine yapılmışsa da derginin bir asırdan fazla serüveni henüz tam anlamıyla araştırılmamıştır. *Kazan Utları* dergisi üzerine Türkiye’de yapılan ilk indeks çalışması 2011 yılında Ahmet Turan Türk (2011)’ün “*Kazan Utları Dergisi ve 1994-2009 Yılları Arası Yazarlar İndeksi ve Yazılar Dizini*” adlı çalışmasıdır. Çalışma *Kazan Utları* dergisinin 1994-2009 yılları arasındaki yayınları ile sınırlanmıştır.

Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı yılları Tatar edebiyatı üzerine yapılan çalışmalar da sınırlıdır. Çalışmalar, savaş dönemiyle ilgili görüşler ve savaş döneminden seçilen birkaç eser üzerine yapılan çalışmalardır. Bu çalışmalardan ilki 2013 yılında Alsu Kamaliev (2013) tarafından yapılan “*Emirhan Yeniki’nin Bir Saatliğine Hikâyesi ve Tatar Edebiyatında Savaşın İzleri*” adlı Emirhan Yeniki’nin savaş döneminde *Sovět Edebiyatı* dergisinde yayımlanan hikâyesi üzerinedir. Yine 2013 yılında Özge Sönmezler Turan (2013) tarafından Gadël Kutuy’un eserleri üzerine dil ve üslup çalışması yapılmıştır. Tatar edebiyatı ile ilgili yapılan diğer bir çalışma ise Ramilya Yarullina Yıldırım (2016)’ın “*Tatar Nesri ve Romantizm Estetiği*” adlı çalışmasıdır. İkinci Dünya Savaşı Tatar yazarlarından olan Gabdrahman Epselemov’un *Hetër* “Hikâyeler” adlı eseri üzerine dil

çalışması Yusuf Kılıç (2018) tarafından yüksek lisans çalışması olarak yapılmıştır. Diğer bir çalışma 2020 yılında yine Alsu Kamaliev (2020) tarafından yapılan “*Tatar Edebiyatında İkinci Dünya Savaşı’nın Yansımaları (1940-1950’li Yıllar)*” adlı çalışmasıdır. Bir diğer çalışma ise Alp Eren Demirkaya (2020) tarafından Tatar yazarı Emirhan Yeniki’nin hikâyeleri üzerine yapılan “*Emirhan Yeniki’nin Hikâyeciliği*” adlı doktora çalışmasıdır. Bu çalışma da yazar ve eser incelemesi üzerine olup Emirhan Yeniki’nin savaş döneminde yayımlanan hikâyeleri üzerinde durulmuştur. Özbek edebiyatında Emek Üşenmez (2021)’in “*İkinci Dünya Savaşı ve Özbek Edebiyatı adlı bildirisi*” İkinci Dünya Savaşı’nın Özbek edebiyatına etkisini ele alır. Bu çalışmaların dışında Gülhanım Bihter Yetkin (2021) tarafından “*Sovyet Edebiyatına II. Dünya Savaşı’nın Yansımaları*” adında savaşın Sovyet edebiyatına yansımalarının incelendiği bir doktora çalışması yapılmıştır. Ancak bu çalışma savaşın sadece Sovyet Rus edebiyatına yansımaları üzerinde durmuştur. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı’nın Kırgız edebiyatına olan yansımaları Zhyldyz İsmailova (2023) tarafından “*II. Dünya Savaşı’nın Kırgız Edebiyatına Yansımaları: Kadın ve Çocuk Psikolojisi Örneğinde*” ve Kazak edebiyatına yansımalarıysa Cemile Kınacı (2023) tarafından “*Tarih-Edebiyat İlişkisi Bağlamında II. Dünya Savaşı’nın Kazak Edebiyatına Yansıması*” adlı çalışmalar yapılmıştır.

Bu çalışmada İkinci Dünya Savaşı yılları sırasında *Sovyet Edebiyatı* dergisinde yayımlanan tüm sayılar taranmış ve eserler türlerine göre tasnif edilmiştir. Tasnif edilen bu hacimli çalışma değerlendirilirken hikâye türü üzerinden sınırlandırılmış ve savaş dönemi hikâyeleri incelenerek İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı dönemine ışık tutması hedeflenmiştir. Çalışmanın İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı alanındaki hikâye türündeki eksikliği kapatacağı ve dönem çalışmaları için kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SAVAŞ DÖNEMİ TATAR EDEBİYATI

Savaş ve muharebe demek, iki milletin; yalnızca iki ordunun değil, iki milletin bütün varlıklarıyla, bütün maddi ve manevi güçleriyle karşı karşıya gelmesi ve birbiriyle vuruşması demektir (Atatürk, 2019: 827). İki veya daha çok milleti birbirlerinin karşısına getiren bir olgu olarak ortaya çıkan savaş, karşı karşıya gelen toplumları sosyal, siyasi, kültür-sanat ve ekonomik olarak etkileyen önemli bir olgudur. General Carl Von Clausewitz (1991)'e göre savaş zaman zaman karmaşık ve belirsiz bir olgu olmasının yanı sıra siyasi amaçların ve saldırgan iradenin yol açtığı şiddet hareketidir. Savaşı bir bilim dalının aksine bir sanat olarak yorumlayan Clausewitz (1991), bu sanatın sadece orduların değil, toplumların genel katılımıyla gerçekleştiğini vurgular. Dolayısıyla toplumların genel katılımıyla gerçekleşen savaş olgusu aslında bu olguya müdahil olan toplumların sosyolojisini, siyasetini, kültür-sanatını, ekonomisini ve özellikle de edebiyatını önemli ölçüde dönüştürür.

Edebiyat, malzemesi dil olan ve yaşantılarla hayal gücünün birleşimiyle ortaya çıkan bir sanat dalıdır (Aytaç, 1999: 11). Malzemesi dil olan edebiyat sanatı, bireylerin ve bireylerin oluşturduğu toplumların yansımasıdır. Bu yansıma, edebiyat ve toplum arasındaki karşılıklı etkileşimlerle doludur. Dolayısıyla bir sanat olarak adlandırılan savaş ile edebiyat, insanlık tarihi boyunca belirli dönemlerde birer kesişim noktası oluşturmuşlardır. Savaş olgusuyla değişmeye başlayan toplumların sosyal ve kültürel yaşamları, toplumların yansıması olarak edebiyat sanatıyla iç içe geçmiştir. Bu iç içe geçme, savaş edebiyatı denen kavramı da ortaya çıkarmıştır.

Savaş, insanlık tarihi boyunca farklı dönemlerde milletler arasında kendisini her zaman tekrar etmiştir. Uzun bir zaman dilimini kapsayan bu süreç içinde toplumlar kendi savaş edebiyatlarını oluşturmuşlardır. Antik çağlardan günümüze kadar süregelen savaş olgusunda, savaşın tarihi boyunca algılanışı ve insanın savaşa karşı bilinçlenmesi değişmiş olsa da savaş olgusunun gerçekliği devam etmiştir. Edebiyatın bu tür bir bilincin gelişiminde önemli ancak ikincil bir rolü vardır (Belge, 2016: 445). Savaşın varlığı hakkında insan bilincini şekillendiren bu rol savaş sanatı ve edebiyat sanatının etkileşiminden oluşan savaş/harp edebiyatıdır.

Savaş edebiyatı kavramı altında tasnif edilen edebi metinler, savaş sırasındaki yıkıcı atmosferi, cephe ve cephe gerisindeki olayları, kahramanlıkları, trajedileri ve savaştan etkilenen milletlerin değişen kültürlerini yansıtır. Savaş genel olarak başlangıç, süreç ve

sonuç olarak üç ana zaman dilimini kapsar. Karşı karşıya gelen iki millet yalnızca fiziksel güç olarak değil aynı zamanda kültürel, siyasal, ekonomik ve maneviyat unsurlarıyla da cenk ederler. Bu çarpışmadan meydana gelen savaş edebiyatı metinleri savaş sırasında oluşan ve savaştan sonra oluşan edebiyat metinleri olarak tasnif edilir (Auerbach, 1941: 221). Bu çalışmada incelenen ve *Sovět Edebiyatı* dergisinde 1941-1945 yılları arası İkinci Dünya Savaşı sırasında yayımlanan hikâyeler, savaş sırasında cephede muharip olarak görev alan yazarlar tarafından kaleme alınmıştır.

Versay Antlaşması içerdiği sosyal, ekonomik ve politik ağır koşulları 1933 yılında Nazi Partisi lideri Adolf Hitler'in Versay karşıtı tavırları nedeniyle onu iktidara getirmiştir (Wiest, 2022: 293). Adolf Hitler iktidara gelmesiyle Versay Antlaşması'nın ağır maddelerine karşı askerden arındırılmış bölge olan Rhineland'a yeniden asker konuşlandırır, deniz kuvvetleri, hava kuvvetlerini tekrar ayağa kaldırır ve büyük bir askeri üretime geçer (Hart, 2015: 7-9). Adolf Hitler'in bu politikaları Nazi Almanyası ile SSCB arasında 10 yıllık süreyle sınırlandırılan Alman-Sovyet Saldırmazlık Antlaşması'nın imzalanmasına yol açar. 23 Ağustos 1939 tarihinde Almanya Dışişleri Bakanı İ. Fon Ribbentrop Moskova'ya gelerek Sovyet-Alman Saldırmazlık Antlaşması'nı imzalar (Kurban, 2020: 188). Ancak Almanya 22 Haziran 1941 yılında Wehrmacht'ın 190 tümeniyle söz konusu saldırı antlaşmasını çiğneyerek SSCB'ye Blitzkrieg (yıldırım saldırısı) başlatır. Buna karşılık Stalin (1975)'in 3 Temmuz 1941 yılında yaptığı ulusa seslenişte: “Düşmanın amacı terimizle yoğrulmuş olan topraklarımızı almak, Rusların, Ukraynalıların, Belarusyalıların, Özbeklerin, Tatarların, Azerbaycanlıların ulusal kültürlerini ve ulusal devletlerini yıkmak, onları Almanlaştırmak ve köleleştirmektir.” sözleri Sovyet halklarında birlik vurgusunu ve düşmana karşı olan sınıfsal çatışmayı vurgular niteliktedir. Söz konusu durum *Sovět Edebiyatı* dergisinde savaşın başlangıç yıllarında yayımlanan hikâyelerdeki birliktelik vurgusuyla da örtüşmektedir.

İnsanlık tarihi boyunca iki ya da daha çok milletin karşı karşıya geldiği savaşlar, muharebeye katılan milletler tarafından farklı adlar ile adlandırılmıştır. Bu adlandırma kimi zaman muharebenin gerçekleştiği cephedeki mekândan yola çıkılarak; Çanakkale Savaşı, Stalingrad Muharebesi gibi o mekânın adını almıştır. Savaş adlandırması kimi zaman ise cepheden sıyrılarak daha geniş bir kapsamda meydana geldiği için milletlerin belleğinde yer eden; Türk Kurtuluş Savaşı, Rus İç Savaşı ya da Napolyon'a karşı gerçekleşen Vatanseverlik Savaşı gibi adlarla karşılanmıştır. Ancak bu iki kavramın

dışında, dünya üzerinde yaşayan bütün milletleri etkileyen savaşlar ise; Birinci Dünya Savaşı ya da İkinci Dünya Savaşı olarak adlandırılmıştır. Savaşın içinde bulunan ve diğer dünya ülkelerinin aksine İkinci Dünya Savaşı'nı milyonlarca kayıp vererek kazanan Ruslar ve Rusya içerisinde yaşayan çeşitli halklar, bu savaşı yine millet kavramı ve vatanseverlik duygularını göz önünde bulundurarak Vëlikaya Otëçëstvënnaya Voyna (Büyük Vatan Savaşı) olarak adlandırmıştır. Savaşın bu şekilde adlandırılması, Stalin'in 3 Temmuz 1941 yılında ulusa seslenişindeki konuşmasından dolayıdır. Stalin konuşmada, velikaya (büyük) ve otëçëstvënnaya (vatan) sözcüklerini ayrı ayrı kullanmasına rağmen Büyük Vatan Savaşı kullanımı bu konuşmadan sonra halk arasında yayılmaya başlamıştır (İsayev ve Drabkin, 2015: 134). Savaş döneminde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin bir üyesi olan Tatarlar da bu yüzden İkinci Dünya Savaşı'nı Tatarca; Böyëk Vatan Sugış (Büyük Vatan Savaşı) olarak adlandırırlar.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Tataristan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, SSCB açısından savaş döneminde ayrı bir yer edinmiştir. Tataristan vatandaşları hem cephede hem cephe gerisinde vatanın kurtarılması için mücadele verirken SSCB'nin batısında kalan Kazan, endüstri, eğitim ve kültür-sanat şehri hâline gelmiştir. Savaşın başlamasıyla çok sayıda fabrika üretim için Kazan'a taşınmıştır. Endüstrinin yanı sıra üniversitedeki akademik personeller, halk komiserliği ve Aleksey Tolstoy, Konstantin Simonov, Demiyen Bedni, Aleksandr Fadeyev ve Konstantin Fedin gibi Sovyet yazarları da Kazan'a taşınmıştır (Gallyamova, 2014: 178-185). İkinci Dünya Savaşı'na Tataristan'dan yarım milyondan fazla (560 bin) insan katılır ve savaşa katılanlardan yaklaşık iki yüz tanesine Sovyetler Birliği Kahramanı ünvanı verilir (Ehmedullin, Galimullin vd., 2011: 46).

Sovyet Tatar edebiyatının gelişim evresi Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin 1920'li yıllarda kurulmasının ardından İkinci Dünya Savaşı'na kadar iki evrede açıklanabilir. İlk evre olan 1920'li yıllarda Ekim Devrimi ardından Rus İç Savaşı'ndan çıkan SSCB kendi iç politikasıyla uğraşmış ve iç-dış politikasını henüz tam anlamıyla tamamlayamamıştır. Bu yüzden 1920'li yıllarda Sovyet Tatar edebiyatı parti baskısı olmadan özgür ve çok yönlü bir şekilde gelişim göstermiştir (Devletşin, 1981: 436-447). 1920'li yılların ikinci yarısına doğru ekonomi ve iç politikasını sağlamlaştırmayı hedefleyen Komünist Parti, Nep (Yeni Ekonomik Politika) gibi politikaları ve proleter hareketlere karşı sergilediği tavrıyla edebiyat üzerindeki baskısını da artırmaya

başlamıştır. Bolşeviklerin amaçları doğrultusunda etkilenen Tatar edebiyatında eserlerde artık çatışma olgusu proleter ve burjuva arasındaki sınıf çatışmasına dönüşmüştür. Şiir türünün öne çıktığı 1920’li yıllarda Neki İsenbet, Galişgar Kamal, Kavi Necmi, Mecit Gafuri, Hadi Taktaş, Fethi Bornaş gibi şairler bu türün temsilcisi olmuştur. Ekim Devrimi sonrası şiire vatanseverlik ve emek temaları girmiştir. Bu yıllarda muhtevada Çarlık dönemi eleştirilmiş ve aydınlık geleceğe olan inançla eserler verilmiştir (Zahidullina, 2011: 122-124). 1920’li yıllarda düzyazıda Ekim Devrimi’nden sonra eser kahramanları sınıf mücadelesini yansıtan, proleter sınıfı öven ve topluma örnek olan tipler olarak sunulmaya başlanır (Zahidullina, 2011: 125). 1930’lu yıllara gelindiğinde ise Sovyet Tatar edebiyatı yeni bir döneme girmiştir. Bu dönem Sovyet Tatar edebiyatına vurulan büyük pranganın yaşandığı dönemdir. SSCB, 1930’lu yıllarda Stalin’in liderliğinde birçok yeni politikaya imza atmaya başlamıştır. Sovyet Tatar edebiyatını etkileyen söz konusu politikalardan en önemlileri proleter yazarlar birliğinin dağıtılmasının ardından yazarların tek bir teşkilat altında partiye hizmet etmesini sağlayan Sovyet Yazarlar Birliği ve kolektivizasyon politikaları sonucundan kurulmaya başlanan kolhozlar olmuştur. 1932 yılında partinin kararıyla SSCB’nin sanat akımı sosyalist gerçekçilik olarak belirlenmiştir. 1930’lu yıllarda sosyalist gerçekçilik akımı ile eser kaleme almayan yazarların eserleri basılmamış ve daha da ötesinde bu yöntemde yazmayan Tatar yazarlar partinin kurbanı olmuştur (Devletşin, 1981: 449). 1930’lu yıllar sosyalist gerçekçilik akımıyla toplumun sosyalizm çerçevesinde parti güdümüyle şekillendiği edebiyat eserlerinde devrimci romantizmin hâkim olduğu olumlu kahramanlar üzerinden yansıtılmıştır.

22 Haziran 1941 yılına gelindiğinde Sovyet Tatar edebiyatında artık savaş teması hakim olmaya başlamıştır. Tatar kökenli yazarlar savaş döneminde hem süngüleriyle hem de kalemleriyle aktif yer almıştır. Savaş sırasında cephede hayatını kaybeden Tatarlar arasında 30 yazar ve 22 gazeteci bulunmaktadır. Bu yüzden Tataristan Yazarlar Birliği, SSCB içinde en çok yazar kayıp veren devlet olmuştur (Gallyamova, 2014: 187). Hayatını kaybeden bu yazarlar arasında Fatih Kerim, Musa Celil, Gadël Kutuy, Nur Bayan, Abdulla Aliş gibi ünlü Tatar yazarları da bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı döneminde şiir ve piyeslerin yanında düzyazı türü de çıkış yakalamıştır. İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatında klasik eserler hâline gelen Fatih Hösni’nin *Yözëk Kaşı* “Yüzük Kaşı” Gadël Kutuy’un *Röstem’in Maceraları*, Emirhan Yeniki’nin *Bala*, *Gelincik Çiçeği* ve *Bir Saatliğine* adlı hikâyeleri bu dönemde

kaleme alınmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Tatar neşriyatında savaş edebiyatı türü altında toplam tirajı 1,5 milyon olan 220 kitap basılmıştır (Gallyamova, 2014: 185). İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatındaki düzyazı türüne yönelme ve edebiyattaki bu hareketlilik şüphesiz İkinci Dünya Savaşı Sovyet Tatar edebiyatında ilerleyen dönemlerdeki roman türünün de temelini hazırlamıştır.

1941-1945 yılları arasında devam eden İkinci Dünya Savaşı sırasında oluşan İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı eserleri, *Sovět Edebiyatı* dergisinde savaşın sonuna kadar muharip yazarlar tarafından yayımlanmıştır. 1932 yılından beri sosyalist gerçekçilik akımıyla parti ideolojisine ve sosyalizme hizmet eden olumlu kahramanların yer aldığı eserler savaşın başlamasıyla gerçek hayatın içinden alınan, geleneklerine ve vatanlarına bağlı milli Tatar kahramanlar olarak sunulmaya başlanır. Dönemin ideolojik gereklilikleri doğrultusunda enternasyonalizmin güçlendirilmesi ve bireyin değil partinin liderlik rolünün vurgulanmasının ön plana çıkarıldığı eserlerde, Tatar edebiyatının Tatar kahramanları ve Tatar yiğitlerini odak noktası yapması başlı başına cesaret gerektiren bir tavır olmuştur. Dolayısıyla bu tasvirler yazarların realizm yönelimini romantizme dönüştürmüştür (Zahidullina, 2015: 44). Söz konusu realizmden sıyrılmayı savaş edebiyatında gözlemleyen Boris Suçkov (1982)’a göre savaş, yazarların aşk, nefret, öfke, yaşam ve ölüm gibi duygularını lirik öğelerle ifade etmelerine neden olmuştur. Özellikle cephede birer muharip asker olan Gadël Kutuy, Emirhan Yeniki gibi Tatar yazarların yanı sıra Gabdrahman EpseleMOV, Atilla Rasih, İbrahim Gazi gibi yazarlar da savaş muhabiri olarak bizzat muharebelerde yer almışlardır. Bu yazarların eserleri aylık olarak çıkan *Sovět Edebiyatı* dergisinde yayımlanmıştır. Yazarlar yıkıcı savaş yıllarında kan, ölüm, yaşam, kayıp gibi trajik olayları ve cephe gerisindeki yakınlarının özlem duygularının yanında vatan sevgisiyle eserler kaleme almıştır. Savaş edebiyatındaki bu canlılık sosyalist gerçekçilik akımında kimi zaman romantizme kayan esneklikler ortaya çıkarmıştır. Dönemin sanat anlayışına ters düşen bu romantizm yönelimine Fatih Hösnî’nin *Yözëk Kaşı* “Yüzük Kaşı” adlı ünlü hikâyesinde rastlamak mümkündür. Ramilya Yarullina Yıldırım (2016), söz konusu romantizme yönelişi şöyle açıklar: “Savaşın başlamasıyla ideolojik taleplere boyun eğdirilerek yaratılan megafon hâlindeki kahramanların yerini tamamen canlı, psikolojik derinlikle işlenmiş, milli renklerle çeşitlendirilmiş romantik kahramanlar alır.”. Ancak bu romantizm çoğu eserde tam anlamıyla bir romantizm değildir. Özellikle Gabdrahman EpseleMOV ve Gadël Kutuy’un eserlerinde rastlanılan bu romantizm her ne kadar romantik birer üslupla işlenmiş olsa da

parti ideolojisine hizmet eden devrimci romantizme uygundur. Devrimci romantizmi, romantizmden ayıran nokta devrimci romantizmin Komünist Parti'nin ideolojisine yönelik yaratmak istediği Sovyet insanı tipini işlemesidir. Bu tip Sovyet topraklarını, sosyalizmi ve parti ideolojisini her şeyden üstün tutar ve kendini bu ilke uğrunda feda etmekten kaçınmaz. Buna örnek olarak; Gadël Kutuy'un *Yeşen* "Şimşek" adlı hikâyesinde olumlu kahraman başkişi Mostafa ailesini ve çocuklarını geride bırakarak tipik bir Sovyet insanı davranışıyla canını feda etmesi, Gabdrahman Epselemov'un *Ülmenen Köçlerek* "Ölümden Daha Güçlü" adlı hikâyesindeki İskender'in son kurşununu da düşmana sıkıp teslim olmamak için intihar etmesi gösterilebilir. Buna benzer birçok örnek çalışmanın dördüncü bölümünde daha detaylı bir şekilde verilmiştir.

2. SOVËT EDEBİYATI DERGİSİNİN TARİHSEL SÜRECİ VE 1941-1945 İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARI DİZİNİ

Sovët Edebiyatı dergisi, 1922 yılından beri Rusya Federasyonu'na bağlı Tataristan Cumhuriyeti'nin başkenti Kazan'da aylık olarak yayımlanan sosyo-politik bir edebiyat dergisidir. *Sovët Edebiyatı* yayın hayatına 1922 yılında *Bězněň Yul* “Bizim Yolumuz” adında başlamıştır. *Bězněň Yul* dergisinin kurucusu ve editörü ünlü Tatar yazar Galimcan İbrahimov'dur (URL-1, 2017). Ancak derginin temelini henüz Rus İmparatorluğu sınırları içerisinde 1912-1918 yıllarında yayımlanan *Añ*¹ “Bilinç” ve 1908-1917 yıllarında yayımlanan *Şura*² dergisi oluşturmaktadır. Derginin 2013-2017 yılları arasında genel müdürlüğünü yapan İlfak Mirzayeviç de *Kazan Utları* dergisinin 95'inci yılında yapılan röportajda derginin temelinde *Añ* ve *Şura* dergilerinin olduğunu ancak resmî olarak 1922 yılında *Bězněň Yul* adıyla yayın hayatına başladığını belirtmiştir (URL-1, 2017). *Sovët Edebiyatı* dergisi, kuruluşundan bu yana gelen süreçte kimi zaman alfabe değişikliğine uğramış ve Arap, Latin ve Kiril alfabeleri ile yayımlanmış, kimi zamansa çeşitli politik ideolojilerin güdümünde kalarak ad değişikliğine uğramıştır. Ancak dergi bu alfabe ve ad değişikliklerine rağmen 1922 yılından günümüze kadar yayınlarına aralıksız devam ederek süregelmiştir.

2.1. Sovët Edebiyatı dergisinin Bězněň Yul, Yañalif, Ataka, Sovët Edebiyatı ve Kazan Utları adlarıyla yayımlanması

Tataristan Cumhuriyeti tarihinde devlet tarafından desteklenen ilk dergi olan *Bězněň Yul* dergisinin kurucusu ve ilk editörü Galimcan İbrahimov olmuştur. Derginin 2013-2017 yılları arasındaki genel yayın yönetmeni İlfak Mirzayeviç bir röportajında, gelecekte ülkedeki siyasî durumlara bağlı olarak derginin adının sürekli değişmesini de devlet destekli olmasına bağlamıştır (URL-1 2017). Derginin adının *Bězněň Yul* olarak belirlenmesi, Ekim Devrimi sonrasında sanatın ve edebiyatın resmî siyasi ideolojiye hizmet etmesi neticesindedir. *Bězněň Yul* dergisinin ilk sayısı 1922 yılının mayıs ayında Arap alfabesiyle yayın hayatına başlamıştır. Derginin aylık, bilim ve edebiyat dergisi olarak yayımlanması amaçlanmıştır. Ancak derginin *Tatarstan Üzek Başkarma Komiteti*

¹ *Añ* dergisi, Ahmetgaray Hasani tarafından 1912 yılında iki haftada bir yayımlanan edebiyat ve eleştiri dergisidir. Dergi adını Abdullah Tukay'ın *Añ* şiirinden almıştır. Derginin ilk sayısının ilk sayfasında Abdullah Tukay'ın *Añ* şiirine yer verilmiştir (Ramiyev ve Dautov, 2001: 399).

² *Şura* dergisi, Rızaeddin Fahreddin tarafından 1908 yılından 1917 yılına kadar yayımlanan edebiyat, politika ve fen bilimleri dergisidir (Merdanov, 2001: 25-26).

“Tataristan Merkez Yönetim Kurulu” ve *Halık Komissarları Sovyeti* “Devlet Komiserleri Kurulu” organlarına bağlı olması sosyo-politik yanını da ortaya çıkarmıştır. Ekim Devrimi’nden önce *Añ* ve *Şura* dergileri aracılığıyla edebiyat ile tanışan halk derginin bu çerçevede yayımlanmasını istemekteydi. Dolayısıyla derginin sorumluluğuna ve editörlüğüne Galimcan İbrahimov getirildi. Böylelikle *Bězněñ Yul* dergisinin ilk sayısında onun *İctimagıy, Edebi Hereketler Tarihın Tikşürüvde Marksizm Isuvlı* “Sosyal ve Edebî Hareketlerin Tarihini İncelemede Marksizm Yöntemi” adlı makalesi yayımlanmıştır (Galimullin, 2017: 150).

Bězněñ Yul dergisinde şiir, düzyazı, tiyatro, eleştiri, bilimsel makaleler ve politik bildiriler yayımlanmıştır. Dergide, M. Gafuri, G. Kamal, F. Emirhan, K. Tinçurin, H. Taktaş, K. Necmi, G. Segdi, G. Nigmati, G. Gali, G. Kutuy, M. Celil gibi dönemin en aktif ve en tanınan yazarlarının eserleri yayımlanmıştır. 1920’li yıllarda Sovyetler Birliği içerisindeki Türk devletleri de dahil olmak üzere Türk dünyasında alfabe tartışmaları başlamıştır. Bu yıllarda yayınlarını Arap alfabeli Tatarca ile sürdüren dergi de bu tartışmalara dahil olmuştur. Derginin editörü Galimcan İbrahimov 1926 yılında Bakü’de düzenlenen Birinci Türkoloji Kongresi’nde *Törək Təllərə İmliyası* “Türk Dillerinin İmlası” adında bir bildiri sunmuştur. Bildiri tüm Türk dillerini kapsamakta ve Arap alfabesinin geliştirilmesi hakkındadır. Galimcan İbrahimov bu kurultaydan sonra *Bězněñ Yul* dergisinde *Běrençə Tyurkologiya Soyezdı Nerse Birdə* “Birinci Türkoloji Kongresi’nin Kazanımları” (İbrahimov, 1926: 1-3) adlı makalesini yayımlamıştır. Bu kurultayda birçok Türk devleti Latin alfabesine geçme kararı alsa da Galimcan İbrahimov Latin alfabesine geçilmemesi kanaatindeydi (Galimullin, 2017: 154). Galimcan İbrahimov, İslam dininin güçlü bir hatırlatıcısı olan Arap alfabesinin kalıcılığını, Tatarların kültürel ve dilsel sürekliliği için önemli bir unsur olarak düşünmüş ve Bakü’deki Birinci Türkoloji Kongresi’nde Latin alfabesine geçilmemesi için muhalif bir tutum sergilemiştir (Rorlich, 1986: 151). Ancak Tataristan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, *Tatarstan Respublikası Halık Komissariyatları Sovyeti* “Tataristan Cumhuriyeti Devlet Yönetim Kurulu”nun 3 Temmuz 1927 tarihindeki kararıyla Latin alfabesine geçmiştir (Kirilova, 2019: 82). Tataristan’ın Latin alfabesine geçmesiyle dergi yayınlarına *Yañalif* “Yeni Alfabe” ve *Bězněñ Yul* adı altında devam etmiştir. Dergi, 1930 yılına kadar *Bězněñ Yul* adı altında hem Arap alfabeli hem de Latin alfabeli olarak yayımlanmıştır. Tataristan’ın Latin alfabesine geçiş süreci oldukça sancılı olmuştur. Geçiş sürecinde ilk önce 82, sonrasında da 7 Tatar aydın tarafından imza toplanarak karar protesto edilmiş ve tarihe

“82’lerin dilekçesi” ve “7’lerin dilekçesi” olarak geçmiştir. Ancak bu protestolar başarılı olmamış ve Tataristan’ın Latin alfabesine geçmesi tam anlamıyla 1931 yılını bulmuştur (Devletşin, 1981: 505). Derginin tam da bu yıllarda hem Arap alfabeli hem de Latin alfabeli şekilde yayımlanmasını ve Latin alfabesine geçişin de bu kadar uzun sürmesini söz konusu protestolara bağlamak mümkündür. Böylelikle *Bězněň Yul* dergisi 1930 yılına kadar Arap alfabeli yayınlarına devam etmiştir. 1930 yılından sonra Arap alfabeli yayın yapılmamıştır. Ancak dergi aynı yıllarda 1927-1932 yılları içerisinde *Yaňalif* adında da yayınlarını sürdürmüştür.

Bězněň Yul adıyla 1930 yılına kadar yayınlarına devam eden dergi, 1930 yılından 1932 yılına kadar üç yıl boyunca *Ataka* “Saldırı” adında yayımlanmaya başlamıştır. 1917 yılında Ekim Devrimi ile başlayan proleter hareketler, proletarskaya kultura “proleter kültür” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşan proletkült adında çoğunlukla işçi sınıfını içerisinde barındıran, sanatta ve edebiyatta proleter sınıfın da aktif olması gerektiğini savunan bir hareketi ortaya çıkarmıştır. Temsilcileri proleter kültürün sadece proleter sınıf tarafından oluşturulacağına inanmışlardır (Barkova, 2023: 13). Bu hareket Sovyetler Birliği’nde hızla yayılarak çeşitli kurumlara da dahil olmuştur. Dergiler de bu kurumlardan biridir. Bu dönemde Sovyetler Birliği’nde yayılan bu hareket 1930 yılında Tataristan’da yayımlanan o dönem *Bězněň Yul* ve *Yaňalif* adında yayımlanan dergiyi de etkilemiş ve dergi 1930-1932 yılları arasında *Ataka* adını kullanarak genellikle proleter sınıfın propagandasını yürüttüğü bir yayın hâline gelmiştir. 1930’lu yıllarda ikiye bölünen derginin *Yaňalif* kanadında “Tataristan Maarif Halk Komiseriyeti ve Sovyet Yazarlar Birliği organları, *Ataka* kanadında ise “Tataristan Proleter Yazarlar Oluşumu organı yer almış ve dergi bu yıllarda iki ideolojiye hizmet etmiştir (Feyzullin, 2012: 4-5). İlfak Mirzayevîç de derginin bu dönemde proletkültistler için platform hâline geldiğini ve yayınlarda adının bir süreliğine *Ataka* olarak kaldığını belirtmiştir (URL-1, 2017).

1930’lu yıllara kadar gelişim gösteren Sovet Edebiyatı, XIX. yüzyıl Rus edebî eleştirisi, Marksist-Leninist ideoloji, proleter-burjuva çatışması ve belki de en önemli unsur Sovyetler içerisinde yaşayan halkların milliyet statülerine yönelikti. Sovyetler Birliği Komünist Partisi sadece Ruslar için değil Sovyetler içerisinde yaşayan diğer uluslar için

de milli bir edebiyat oluşturmaya amaçlamıştır. Politbüro³ bu amacına 23 Nisan 1932 yılında yayımladığı “Edebiyat-Sanat Örgütlerinin Yeniden Yapılandırılması” adlı kararıyla, Rus Proleter Yazarlar Birliği gibi çeşitli oluşumları tasfiye etmiş ve tek bir milli yazarlar birliği oluşturmuştur (Schild, 2010: 4). Böylelikle Sovyet Yazarlar Birliği kurulmuştur. Sovyet Yazarlar Birliği kurulduktan sonra Sovyet edebiyatının resmî akımı sosyalist gerçekçilik olarak belirlenmiştir. 1929 yılında yayını durdurulan *Bězněň Yul* dergisinin yerine yayımlarına Tataristan Proleter Yazarlar Birliği’ne bağlı *Ataka* dergisi ve Tataristan Maarif Halk Komiseriyeti’ne bağlı *Yañalif* dergisi olarak devam eden dergi, Sovyet Yazarlar Birliği’nin kurulmasıyla adını *Sovět Edebiyatı* olarak değiştirmiştir (Galimullin, 2017: 155). Rus Proleter Yazarlar Birliği gibi oluşumların tasfiyesiyle dergi sadece Sovyet Yazarlar Birliği’ne bağlı kalmış ve böylelikle ikiye bölünmesinin ardından tekrar birleşmiştir. 1932 yılından beri derginin editörlüğünü yapan Kavi Necmi bu gelişmelerin ardından 1934 yılında Tataristan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’nde kurulan Tataristan Sovyet Yazarlar Birliği’nin de başkanlığına getirilmiştir.

Sovět Edebiyatı dergisi yayınlarına Latin alfabesiyle 1933 yılında başlamıştır. Dergi, 1939 yılının ekim ayına kadar Latin alfabeli Tatarca ile yayımlanmıştır. 7 Nisan 1939 tarihinde VKP(B)⁴ tarafından yayımlanan kararla Tataristan’ın Latin alfabesinden Kiril alfabesine geçmesine karar verilmiştir (Devletşin, 1981: 509). Bu kararın ardından Tataristan Kiril alfabesine geçmiştir. *Sovět Edebiyatı* dergisi Latin alfabeli son yayını 1939 yılının eylül sayısı ile, Kiril alfabeli ilk yayını ise 1939 ekim sayısı ile yapmıştır. Dergi bu tarihten günümüze kadar Kiril alfabeli Tatarca ile yayınlarına devam etmiştir.

Sovět Edebiyatı dergisi, savaşın başlangıcından bitişine kadar yayınlarına aralıksız devam etmiştir. 1941 yılının haziran ayına kadar kendi kapağı ile yayın yapan dergi, ağustos ayıyla kapağı da dahil olmak üzere hem biçim hem muhteva olarak savaş yayınlarına başlamıştır.

Sovět Edebiyatı dergisi 1933 yılından 1964 yılına kadar 31 yıl boyunca yayınlarına bu ad ile devam etmiştir. *Sovět Edebiyatı* dergisi bu adla son yayını 1964 aralık ayında yapmış

³ Politbüro: Bir siyasi partinin merkez kurulu tarafından belirlenen siyasi karar organıdır. Aynı zamanda Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin en üst karar organıdır (Safina, Sabitova vd., 2019: 579).

⁴ VKP (B) Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin kısaltmasıdır.

ve 1965 yılından sonra günümüze kadar *Kazan Utları* olarak süregelmiştir. *Kazan Utları*⁵ dergisi 1922 yılından beri Tatarca yayımlanan sosyo-politik bir edebiyat dergisidir. *Kazan Utları* dergisinde günümüze kadar Gabdulla Tukay, Galimcan İbrahimov, Mecit Gafuri, Mostay Kerim, Hadi Taktaş, Min Şabay, Musa Celil, Fatih Kerim, Hayrettdin Möcey, Kavi Necmi, Nur Bayan, Afzal Şamov, Taci Gıyzzet, Şeyhi Mannur, İdris Tuktarov, Latıyf Celey, Nekiy İsenbet, Emirhan Yeniki, Gadël Kutuy, Ramis Aymet, Robert Minnulin, Rinat Muhammediyev, Gomer Beşirov gibi daha nice önemli Tatar yazarlarının eserleri yayımlanmıştır. Ayrıca Batı edebiyatı ve Rus edebiyatından eserler de Tatarcaya çevrilerek yayımlanmıştır. Türkiye’den ise Orhan Veli’nin *Yalnızlık* “Yalgızlık Şigirë” ve *İstanbul’u Dinliyorum* “İstanbulı Tıñlıym” şiirleri çevrilerek dergide yayımlanmıştır.

⁵ *Kazan Utları* dergisinin adını Türkiye Türkçesinde şöyle anlamlandırmak mümkündür: Kazan, Tataristan’ın başkentidir. Eski Türkçe Ot “ateş” (Tekin, 2016: 306), Tatarca dar ünlülü şekli Ut “ateş, ışık” anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Kazan Utları “Kazan’ın Işıkları” anlamına gelmektedir.

2.2. Sovet Edebiyatı Dergisinin 1941-1945 İkinci Dünya Savaşı Yılları Dizini

Tablo 1. Sovet Edebiyatı, Temmuz, 1941

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Büyük ve Kutsal Vatan Savaşı: Devlet Savunma Kurulu Başkanı İ. V. Stalin'in Radio Konuşması	Politika	5.
Ş. Kamal	Kazanacağız (Böz ciñecekbeöz)	Edebiyat, Makale	10.
E. İshak	Acımasız Düşman Diş Gösteriyor (Yavız döşman teşen cimërer)	Edebiyat, Şiir	11.
Musa Celil	Düşmana Karşı (Döşmanga karşı)	Edebiyat, Şiir	11.
Gadël Kutuy	Halk Gidiyor (Halık bara)	Edebiyat, Şiir	12.
Mirsey Emir	Daha Büyük Bir Bayrama Kadar (Tagın da zurrak beyremge kader)	Edebiyat, Epizot	13.
G. Beşir	Çavuş Heyrullin (Serjant Heyrullin)	Edebiyat, Epizot	19.
Kavi Necmi	Topçu Süleyman (Tupçı söleyman)	Edebiyat, Epizot	26.
G. Epselemov	Vatanın Oğlu (Vatan ulı)	Edebiyat, Epizot	31.
Vsevolod Vişnevskiy	Biz Rus Halkı adlı eserden bir bölüm. (Böz Rus halkı. Şul isemdegë eserden bër özek) Çeviren S. Edhemova.	Edebiyat, Hikâye	34.
E. Feyzi	Alaycı Tavuklar Hakkında Balat (Kölüvçë tavıklar turında baladda)	Edebiyat, Balat	39.
Ş. Mannur	Bizim Köyün Yiğidi (Bëznëñ avıl yëğëtë).	Edebiyat, Hikâye	40.
Mihail Yuryeviç Lermontov	Şiirler: Şairin Ölümü (Şagıyrnëñ ülëmë), İki Kahraman (İkë batır), Özgürlük (İrëk), Üç Palmiye Ağacı (Öç hörme), Yelken (Cilken), Çam (Narat), Hançer (hencer). Çevirenler, Kavi Necmi, Ehmet İshak, Ş. Mannur, Ehmet Yunus.	Edebiyat, Şiir	55.
V. G. Belinskiy	Bizim Zamanın Kahramanı (Bëznëñ zaman geroyu) Devamı.	Edebiyat, Eleştiri	59.
G. Galiyev	Seyde Nine (Seyde ebiy)	Edebiyat, Hikâye	75.
Gadël Kutuy	İlk Etki (Bërençë teysir)	Edebiyat, Piyes	81.
G. Kamal	İlk Tatar Sovyet Tiyatro Salonu (Bërençë tatar Sovyet drama studiyesë)	Edebiyat, Makale	84.
Abdulla Ehmet	Üç Kartal (Öç börkët)	Edebiyat, Eleştiri	87.
Abdulla Aliş	Kanatlı Gezginler (Kanatlı seyahatçiler)	Edebiyat, Eleştiri	88.
F. Semenov	İyi Bir Kitabın Eksikleri (Yahşı kitapnıñ kimçëleklerë turında)	Edebiyat, Eleştiri	88.

Tablo 2. Sovet Edebiyatı, Ağustos, 1941

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
J. Stalin	Bütün Gücümüz Düşmanı Yenmek İçin (Bötën köç – döşmannı ciñüvge)	Edebiyat, Politik Makale	3.
Ş. Mannur	Memleket Şiiri (Tuvgan il öçën şıgır)	Edebiyat, Şiir	6.
Nur Bayan	Üç Kartal (Öç börkët)	Edebiyat, Şiir	7.
Fatih Hösni	Rubens (Rubens)	Edebiyat, Hikâye	8.
Gadël Kutuy	Şimşek (Yeşën)	Edebiyat, Hikâye	11.

Tablo 2'nin devamı

Garif Galiyev	Savaş Zamanında (Sugış vaktında)	Edebiyat, Hikâye	15.
Lion Feyhtvanger	Faşistlerin Pençesinde (Faşistlar tırnağında) Oppenheimer Ailesi adlı romandan. Çeviren M. Maksud.	Edebiyat, Hikâye	19.
Taci Gıyzzet	Gizli Bölme (Ve Aksakallı) Üç perdelik oyunun ilk perdesi.	Edebiyat, Piyes	29.
Riza İşmorat	Düşman Kampında (doşman lagerënda)	Edebiyat, Piyes	36.
E. Vilenskiy	Politrük Kemal Kasumov (Politrük kemal kasumov)	Edebiyat, Epizot	43.
Nikolay Virta	Partizanlar (Partizannar)	Edebiyat, Epizot	45.
F. Setin	Kahramanlık (Batırlık)	Edebiyat, Epizot	48.
Vsevolod İvanov	Politrük İv. Veremey (Politrük İv. Veremey)	Edebiyat, Epizot	49.
K. Smirnov	Bolşevik (Bolşevik)	Edebiyat, Epizot	51.
Upton Sinclair	Faşizm Yok Edilmek Zorunda (Faşizm yuk itëlërge tiyëş)	Edebiyat, Makale	52.
Teodor Drayzer	Faşizm Yok Edilmek Zorunda (Faşizm yuk itëlërge tiyëş)	Edebiyat, Makale	53.
Jean-Richard Bloch	Faşizm Yok Edilmek Zorunda (Faşizm yuk itëlërge tiyëş)	Edebiyat, Makale	54.
İlya Erenburg	Yamyamların Felsefesi (Këşë aşavçılar "felsefesë").	Edebiyat, Makale	57.
N. Cihanov	Unutmayacağım (Xetërënde saklanacak)	Edebiyat, Röportaj	61.
M. Rahmankulova	Tugzak Gösterisi (Tugzak Obrazı)	Edebiyat, Röportaj	62.
Helime Tirigulova	AltınSaç Operası (Altınçeç operası)	Edebiyat, Opera	63.
V. G. Belinskiy	Çağımızın Kahramanı (Bëznëñ zaman geroyu) Devamı.	Edebiyat, Eleştiri	75.
G. Kaşşaf	Lenin-Stalin Hakkında (Lenin-Stalin turunda)	Edebiyat, Eleştiri	88.
R. Vahit	Ak Finlere Karşı Savaşan Kahramanlar (Akfinnerge karşı sugış geroyları)	Edebiyat, Eleştiri	91.
M. Gali	Suvorov (Suvorov)	Edebiyat, Eleştiri	92.

Tablo 3. Sovët Edebiyatı, Eylöl, 1941

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Radule Stiyenskiy	Balkan Gençlerine (Balkan yeşlerëne)	Edebiyat, Şiir	3.
Ehmet Feyzi	Komünlerin Marşı (Kommunarlar marşı)	Edebiyat, Şiir	6.
Ş. Mannur	Vermeyeceğiz (Birmebëz)	Edebiyat, Şiir	5.
	Yenilmez Halk (Ciñëlmez halık)	Edebiyat, Makale	7.
Ehmet Feyzi	Anne ve Çocuk (Ana hem bala)	Edebiyat, Şiir	11.
Ehmet Feyzi	Börü (Bürë)	Edebiyat, Şiir	12.
Ehmet İshak	İki Savaşçı (İkë sugışçı)	Edebiyat, Balat	13.
İ. Tuktarov	Yıldızların Yıldızı (Yoldızlar yıldızı)	Edebiyat, Düzyazı/Nesir	15.
G. Epselemov	Dayanışma (Bërdemlëk)	Edebiyat, Hikâye	16.
R. İlyas	Benim Köylüm (Minëm avıldeşim)	Edebiyat, Hikâye	23.
Jean-Richard Bloch	Franz Müller'in Kariyeri (Frantz müllernëñ kariyerası)	Edebiyat, Hikâye	30.
Balder Olden	Yırtıcılar (Yırtkıçlar)	Edebiyat, Hikâye	32.
Fatih Hösni	Köy (Avıl)	Edebiyat, Deneme	35.

Tablo 3'ün devamı

Garif Galiyev	Bu Günlerde (Bu könnerde)	Edebiyat, Deneme	38.
Abdulla Ehmet	Türkü Durmadan Çalıyor (Cır haman yangırıy)	Edebiyat, Deneme	43.
Mirsey Emir	Duygular (Yörek utı)	Edebiyat, Piyes	46.
Fatih Hösni	Sigara Satıcısı (Papiros satıvcısı)	Edebiyat, Piyes	59.
Taci Gıyzzet	Gizli Bölme (Sêrlê kazna) Sonu.	Edebiyat, Piyes	63.
P. Nilin	İlk Çarpışma (Bêrêncê berêlêş)	Edebiyat, Epizot	77.
N. Kotenko	26 Numaralı "Şahin" (26 nomêrlı "karçıga")	Edebiyat, Epizot	80.
V. Ovçarov	Komutanın Emri (Komandir prikazı)	Edebiyat, Epizot	83.
O. Kurganov	Kuşatma İçinde (Kamaluv êçênde)	Edebiyat, Epizot	84.
M. Gali	Denizci Anatoliy Jeleznyakov	Edebiyat, Eleştiri	87.
Kâmil	Kaptan Sokolin (Kapitan sokolin)	Edebiyat, Eleştiri	88.
G. Möhemmet	Binbir Sabah (Mêñ de bêr sexer)	Edebiyat, Eleştiri	90.
Kazan Utları	Yeni Yayınlanan Kitaplar (Yaña kitaplar)	Edebiyat, Bibliyografya	92.

Tablo 4. Sovet Edebiyatı, Ekim, 1941

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
T. Fettah	Partizan Andı (Partizan antı)	Edebiyat, Şiir	3.
Cambul	Leningrad Halkı Benim Çocuklarım (Leningrad halkı minem balalarım) Çeviren Ehmet İshak.	Edebiyat, Şiir	4.
Gadêl Kutuy	Ressam (Ressam)	Edebiyat, Hikâye	7.
Musa Celil	Dostuma Bir Hatırat (Duska istelêk) (Latiyf Emirhan'a)	Edebiyat, Şiir	10.
S. Battal	Masal ve Yaşam Hakkında Balat (Ekiyet hem tormış turında ballada)	Edebiyat, Şiir	11.
Gi De Mopassan	İki Arkadaş (İkê dus)	Edebiyat, Hikâye	13.
Kavi Necmi	Hayat Hanım (Xeyet apa)	Edebiyat, Şiir	18.
Ehmet Yerikey	Ölüme Karşı Ölüm (Ülêmgê karşı ülêm)	Edebiyat, Türkü	21.
	Savunma Türküleri (Oborona cırları) Derleyiciler, G. H. Sabriy ve H. Yarmi.	Edebiyat, Türkü, Derleme	22.
Abdulla Aliş	Düşmana Karşı (Doşmanga karşı)	Edebiyat, Hikâye	23.
Gafi	Selamlaşmadan Sonra (Selam soñında)	Publistika	26.
S. Dikovskiy	Partizan Savuşka Hakkında Bir Masal (Partizan Savuşka turında ekiyet) Çeviren S. Gıylfan	Edebiyat, Masal	28.
T. Gıyzzet	Taymasovlar (Vatanseverler) (Taymasovlar) Dört perdelik oyunun ikinci ve üçüncü perdeleri.	Edebiyat, Piyes	32.
V. Fink	Öğretmen (Ukıtıvçı)	Edebiyat, Epizot	49.
O. Kurganov	Binbaşı Voitsekhovskiy (Mayor Voitsekhovskiy)	Edebiyat, Epizot	51.
S. Marviç	Benim, Tozle (Min bu, Tozle)	Edebiyat, Epizot	53.
Politrük İv. Agibalov	Düşmanın Cephe Gerisinde (Doşman tılında)	Edebiyat, Epizot	54.
	Yalnız Değiliz (Biz Yalgız Tügêl)	Edebiyat Söylev	57.
T. Rokotov	Faşizmin Ayakları Altındaki Entelijansiyanın Kaderi (Faşizm tabanı astındağı intelligentsiyanıñ yazmışı)	Edebiyat, Makale	60.

Tablo 4'ün devamı

G. Kebirev	Atasözleri ve Deyimler Hakkında (Mekaller hem eytëmler turında)	Edebiyat, Eleştiri	64.
Fatih Hösni	Afzal Şamov Hikâyeleri (Afzal Şamov hikeyelerë)	Edebiyat, Eleştiri	71.
V. G. Belinskiy	Bizim Zamanın Kahramanı (Bëznëñ zaman geroyu) Son.	Edebiyat, Eleştiri	77.
M. Gali	Politik-Ekonomik Terimler (Politik-ëkonomik tërminnar)	Edebiyat, Bibliyografya	84.

Tablo 5. Sovët Edebiyatı, Kasım, 1941

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Devlet Savunma Kurulu Başkanı İ. V. Stalin'in Bildirisi.	Politika	5.
Kazan Utları	Büyük Ekim Devriminin XXIV. Yılında Kızıl Meydan'da Devlet Savunma Kurulu Başkanı Yoldaş Stalin'in Konuşması.	Politika, Söylev	16.
Kazan Utları	Büyük Ekim Devrimi (Böyëk oktaybr)	Edebiyat, Makale	18.
Necip Bariyev	Küçük Çocuklarıma (Neniy balalarıma)	Edebiyat, Şiir	21.
Anna Petrovna	Onun Gökyüzü Benim Gökyüzüm (Anıñ kügë minem kügëm)	Edebiyat, Deneme	22.
Fatih Hösni	Ormanın Patikaları (Urman sukmakları)	Edebiyat, Hikâye	29.
İdris Tuktar	Özgürlüğü Ararken (İrëk ëzlegende)	Edebiyat, Hikâye	34.
Min Şabay	Batray (Batray)	Edebiyat, Hikâye	40.
Taci Gıyzzet	Taymasovlar (Taymasovlar) Dört perdelik piyesin dördüncü perdesi.	Edebiyat, Piyes	43.
Nigmeş Bulat	İhtiyar Zakir (Zakir Kart)	Edebiyat, Deneme	51.
Salih Camaliyev	Meşeler Yaprak Döktüğünde (İmenner yafrak koyganda) Bir savaşçının not defterinden.	Edebiyat, Deneme	55.
K. Taradankin	Öfke (Yarsuv)	Edebiyat, Epizot	57.
M. Şitelman	Bir Kız (Bër kız)	Edebiyat, Epizot	59.
İ. Ciga	Kumlu Dağın Yamacında (Kumlu tav buyında)	Edebiyat, Epizot	61.
V. Poltaratskiy, V. Genkin	Cepenin Diğer Tarafında (Frontnıñ tęgë yagında)	Edebiyat, Epizot	63.
T. İmauttinov	Büyük Vatan Savaşı ve Tatar Yazarları (Böyëk vatan sugışı hem tatar yazuvçılar)	Edebiyat, Makale	66.
	Antifaşist Alman Yazarları (Anti-faşist nemets yazuvçıları)	Edebiyat, Makale	72.
L. Celey	Fatih Emirhan'dan Seçilmiş Eserler (Fatıyh Emirhan saylanma eserler)	Edebiyat, Eleştiri	74.
H. Hesën	Ehmet Yunus Şiirleri (Ehmet Yunus şigirlerë)	Edebiyat, Eleştiri	76.
Kazan Utları	Yeni Yayımlanan Kitaplar	Edebiyat, Bibliyografya	78.

Tablo 6. Sovet Edebiyatı, Aralık, 1941

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Sergey Mironiç Kirov Anısına	Tanıtım	5.
Kazan Utları	Büyük Dostluk (Böyük dostluk)	Edebiyat, Makale	6.
Musa Celil	Şiirler: Mevziden Mektup (Okoptan hat), Hastanede (Gospitalde), Kompozit Başlık (Kaska)	Edebiyat, Şiir	10.
Fatih Hösni	Gölge (Külege)	Edebiyat, Hikâye	13.
T. Fettah	Teğmen Koçnev (Leytenant Koçnev)	Edebiyat, Şiir	18.
Emil Zola	Değirmen Kuşatması adlı eserden bir bölüm. (Tëğërmennë kamav) Çeviren İbrahim Gazi.	Edebiyat, Hikâye	19.
Nur Bayan	Silahlanın! Halkım Silahlanın! (Koralga halkım koralga)	Edebiyat, Şiir	29.
Ciovanni Cermanetto	Gümüş Terlik (Kömëş başmak)	Edebiyat, Hikâye	30.
Ehmet İshak	Düşmanlara Yol Vermeyin! Her yerde teyakkuza kalın! (Doşmannarga birme yul bë de, uyavlıkni köçeyt her cirde!)	Edebiyat, Şiir	35.
Min Şabay	Uyanmak (Uyanuv)	Edebiyat, Deneme	36.
Kavi Necmi	Özgürlük Savaşında Tatarlar (Azatlık sugışında tatar halkı)	Edebiyat, Makale	37.
Vadim Kocevnikov	Eli Yaralı Olan Kişi (Avır kullı këşë)	Edebiyat, Epizot	42.
L. Yuşenko	Nehrin Üstündeki Alev (Yılga östëndegë yalkın)	Edebiyat, Epizot	43.
Vadim Kocevnikov	Danila (Danila)	Edebiyat, Epizot	45.
V. Stavskiy	Madalyalı Askerî Tümen (Ordenli sugışçan diviziya)	Edebiyat, Epizot	48.
VI. Lidin	Ölümsüz Adlar (Meñëlëk isëmler)	Edebiyat, Epizot	52.
Al. Surkov	Partizanlar Konuşuyor (Partizanlar süyliyer)	Edebiyat, Epizot	54.
Gazi Kaşşaf	Şair Hadi Taktaş'ın Ölümünün 10. Yılına Özel: O Bizimle (Ul bëznëñ bëlen)	Edebiyat, Biyografi	58.
Ehmet Feyzi	Onun (Hadi Taktaş) Türküleri ve Ömrü (Anıñ cırı hem gomëre)	Edebiyat, Biyografi	62.
Yakup Ağışev	Gabdulla Tukay'ın Mektubu (Gabdulla tukaynıñ hatı)	Edebiyat Tarihi, Makale	67.
M. Gali	Kutuzov (Kutuzov)	Edebiyat, Eleştiri	70.
İbrahim Gazi	Ben Neler Gördüm (Min nerseler kürdëm)	Edebiyat, Eleştiri	72.
Abdulla Ehmet	Kurçak Tiyatrosu (Kurçak tiyatı)	Edebiyat, Eleştiri	73.
Kazan Utları	Sovet Edebiyatı'nın 1941 Yılındaki İçerikleri	Kaynakça	75.

Tablo 7. Sovet Edebiyatı, Ocak-Şubat, 1942

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	V. İ. Lenin'in 18'inci Ölüm Yılı Dönümü	Politika	5.
E. İshak	Mozolenin Yanında (Mavzoley yanında)	Edebiyat, Şiir	6.
Afzal Şamov	Veda Hikayesi (Savbullaşuv hikeyesi)	Publistika	10.
G. El. Gabid	Hoşca kal Baykal (Savbul Baykal), Köle Olmayacağız (Kol bulmabız)	Edebiyat, Şiir	15.
H. Möcey	Makineli Tüfek ve Kız (Plumet hem kız), Mülteci (Kaçkın), Şairin Mezarı Yanında (Şagıyr kabêrê yanında),	Edebiyat, Şiir	17.
Garif Galiyev	Mum Işığı (Şem yaktısı)	Edebiyat, Hikâye	19.
Musa Celil	Noel Baba (Suvık babay)	Edebiyat, Şiir	27.
Giovanni Germetto	1942'nci Yeni Yıl (1942 nçe yana yılga)	Edebiyat, Şiir	28.
K. Ehmetyov	Deniz Dalgaları (Dinêz şavlyı)	Edebiyat, Hikâye	29.
V. Hmara	Garmuncu Fethi (Garmonçı fethi)	Edebiyat, Şiir	34.
Prosper Merime	Mateo Falkone (Mateo falkone)	Edebiyat, Hikâye	35.
Ehmet İshak	Kızıl Savaşçıya (Kızıl sugışçıga)	Edebiyat, Şiir	43.
N. İsenbet	Gölçare Öldü (Mertke kitken gölçare)	Edebiyat, Şiir	41.
H. Gosman	Avcı Hamit (Avçı hemit)	Edebiyat, Hikâye	57.
Jean Richard Bloch	Paris'te Dolaşmak (Parijda tëntüv)	Edebiyat, Piyes	59.
Kavi Necmi	Haydutların Yuvasında (Yulbasar oyasında)	Edebiyat, Hikâye	66.
G. Beşir	Anı Defterinden (Kuyın defterënnen): İki Yiğit (ikê yegët), Ormanda Bir Yurt /Karurmanda bër yort)	Edebiyat, Deneme	69.
P. Nikitin	Vanya (Vanya)	Edebiyat, Epizot	82.
P. Nikitin	Hemşire (Sanitarka)	Edebiyat, Epizot	83.
Vadim Kojevinkov	Kaygı (Kaygı)	Edebiyat, Epizot	85.
L. Kudrevatih	Siperdeki Olay (Okopta bulgan vakıyga)	Edebiyat, Epizot	87.
O. Brovnan	General Şmidt'in Sığınağında (General Şmidt blindajında)	Edebiyat, Epizot	87.
Fatih Hösni	Kanat Sesleri (Kanat tavışları)	Edebiyat, Epizot	89.
Gaif	Gönüllülerin Buluşması (Künêllê oçraşuv)	Edebiyat, Eleştiri	92.
Enes Kamal	Zafer Bizimdir (Ciñüv bêzde)	Edebiyat, Eleştiri	93.

Tablo 8. Sovet Edebiyatı, Mart, 1942

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Ş. Mannur	Şoför ve Çocuk (Şoför hem Malay)	Edebiyat, Balat	3.
İbrahim Gazi	Kış Akşamında (Kışkı kiçte)	Edebiyat, Hikâye	7.
H. Möcey	Süt (Söt)	Edebiyat, Deneme	12.
H. Vahit	Bir ve Yirmi Bir (Bër hem yëğërmë bër)	Edebiyat, Şiir	14.
Fatih Hösni	Yüzük Kaşı (Yözëk kaşı)	Edebiyat, Hikâye	15.
M. Maksud	Hasret Mektubu (Sagınuv hatı)	Edebiyat, Şiir	39.
Agzam Kamal	Tutsak (Plenniy), Köprü (Küpër)	Edebiyat, Şiir	41.
Musa Celil	Kardeşlik (Tuvganlık)	Edebiyat, Şiir	43.
Şeref Möderris	Sıcak Günler (Kaynar Künner)	Edebiyat, Anı	45.
Kazan Utları	Çağımızın Kahramanlıkları İçin	Politika	53.
X. Yarmi	Savaş Beyiti (Sugış beyitë)	Edebiyat, Beyit	55.
Anatoly Tarasov	Höseyin Yamaşev	Politika	60.
E. Kononenko	İlya Kuzin	Edebiyat, Epizot	70.
Tatyana Tess	Tavuk (Çebeş)	Edebiyat, Epizot	74.
M. Mercanov	Ölüm Geçidi (Ülëm arkılı)	Edebiyat, Epizot	76.
Gazi Kaşşaf	Neşeli Performans (Künëllë spektakl)	Edebiyat, Tiyatro	79.

Tablo 9. Sovet Edebiyatı, Nisan, 1942

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Musa Celil	Şiirler: Taarruzdan Önce (Ataka aldınnan), İlkbahar (Yaz), Zafer (Ciñtöv)	Edebiyat, Şiir	2.
Ş. Mannur	Halkın Oğlu (Halık ulı)	Edebiyat, Şiir	5.
Emirhan Yeniki	Bala (Bala)	Edebiyat, Hikâye	6.
T. Fettah	Kar Tanesi (Kar börtëgë)	Edebiyat, Şiir	10.
Hatip Gosman	Rüya (Töş)	Edebiyat, Hikâye	11.
H. Möcey	Keşifçi Sısoyev (Razvedçik Sısoyev)	Edebiyat, Şiir	14.
Fatih Kerim	Üç Şiir: İlkbahardayız (Bëzde yazdır), Babacığım (Etkeyim), Dilek (Tëlek)	Edebiyat, Şiir	16.
Afzal Şamov	Kasırgalı Bir Gecede (Buranlı tönde)	Edebiyat, Hikâye	17.
Lotfiy Veli	Yürek Sesi (Yörek tavışı)	Edebiyat, Şiir	23.
Gazi Kaşşaf	Paket (Posilka)	Edebiyat, Hikâye	24.
S. Sergei Tsenksy	Denizci Çistozvonov (Matros Çistozvonov)	Edebiyat, Uzun Hikâye	34.
Taci Gıyzzet	Fırtınalı Günler (Davlı könnër) Taşkımlar Üçlemesinden Bir Bölüm)	Edebiyat, Tiyatro	38.
Hösni Kerim	Onurlu Dön, Oğlum! (Dan bëlen kayt, ulım!)	Edebiyat, Deneme	50.
Ehmet Feyzi	Moskova Yazıları (Moskva oçerkları)	Edebiyat, Deneme	53.
Giovanni Germenetto	Doğru Tukay (Turi Tukay) Çeviren N. Hemit.	Edebiyat, Şiir	58.
S. Barşavskiy, B. Rest	Berlin'de (Berlin östënde)	Edebiyat, Deneme	59.
M. Rozovskiy	Benimkiler, Benim Oğullarım (Üzëmnëkë, üzëmnëñ, Ullarım)	Edebiyat, Epizot	73.
Fatih Hösni	Savaş Lirizmi (Sugış lirikası)	Edebiyat, Epizot	76.
H. Hismetullin, G. Kutuy	Vatansever Tukay (Tukay – patriot)	Edebiyat, Makale	80.
V. Galkin	Buz Üstündeki Savaş (Boz östëndegi sugış)	Edebiyat, Epizot	84.
A. Gomer	Botlarım Adındaki Tiyatro (Başmagım)	Edebiyat, Tanıtım	87.
M. Gali	Kutsal Mücadele (izgë köreş)	Edebiyat, Eleştiri	90.

Tablo 10. Sovet Edebiyatı, Mayıs, 1942

Yazar Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
J. Stalin	Devlet Savunma Kurulu Başkanının Emri (Oborona halık komissarınıñ prikazı)	Politika	3.
Fatih Kerim	Gülsüm (Gölsëm)	Edebiyat, Şiir	8.
Fatih Hösni	Albay'ın Kızı (Polkovnik kızı)	Edebiyat, Hikâye	18.
F. Gıyniyatullin	İz (ëz)	Edebiyat, Şiir	26.
Afzal Şamov	Yalınayaklı Çocuk (Yalanayaklı Malay)	Edebiyat, Hikâye	27.
Ehmet Feyzi	Satirik İki Şiir: Meşe Çizme (İmen itëk), Kahraman Asker Hakkında Bir Balat (Batır soldat turında ballada)	Edebiyat, Şiir	36.
G. Nasrıy	Kasaba Yiğiti (Biste yëğët)	Edebiyat, Hikâye	38.
G. Zakirov	Denizin Dibinde (Diñëz töbënde)	Edebiyat, Hikâye	44.
Gaziz İdilli	Yaşama Sevgisi (Tormışka mehebbet)	Edebiyat, Piyes	48.
M. Kalinin	Pravda Otuz Yaşında (Pravdaga 30 yaş)	Edebiyat, Makale	56.
B. Polevoy	Pravda Gazetesinin Bir Sayısı	Edebiyat,	58.
N. İlinskiy	Bayrak (Bayrak)	Edebiyat, Epizot	61.
Hatip Gosman	Savaş Günlüğü (Sugış köndelëğë)	Edebiyat, Günlük	63.
Ehmet Yerikey	Onları Affetmeyeceğiz (Alarnı bëz gafu itmebëz)	Edebiyat, Epizot	68.
G. Bakir	Büyük Vatan Savaşında Çocuklar (Böyëk vatan sugışında balalar)	Edebiyat, Makale	71.
P. M. Dulskiy	Süyümbike Kulesini Ölçmek (Söyënbike manarasın ülçev)	Sanat, Makale	78.
Gafi	İyi Kitap (Eybet Kitap)	Edebiyat, Eleştiri	83.
Kazan Utları	Yeni Kitaplar (Yaña kitaplar)	Edebiyat, Kaynakça	85.

Tablo 11. Sovet Edebiyatı, Haziran, 1942

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
M. Maksud	Öç ve Lanet Türküsü (Üç hem nelet cırı)	Edebiyat, Türkü	3.
M. Emir	Ateşin İçinde (Ut ëçënde)	Edebiyat, Hikâye	5.
Fatih Kerim	İdil'in Yiğiti (İdël yëğëtë)	Edebiyat, Şiir	13.
Musa Celil	Şiirler: Alman Askerine (Nemets soldatına), Senin Payına Düşen Gümüş (Öleşëne çıkkın kömëşëñ), Kızın Ölümü (Kız ülëmë)	Edebiyat, Şiir	16.
Kasıym Vahit	Öç (Üç)	Edebiyat, Şiir	17.
L. N. Tolstoy	Savaş ve Barış Romanından Bir Bölüm (Sugış hem Solıh)	Edebiyat, Roman	19.
H. Möcey	İki Hikâye: Şakir (Şakir), Müzisyenler (Muzikantlar)	Edebiyat, Hikâye	32.
Fatih Hösni	Köyde İlkbahar (Avılda yaz)	Edebiyat, Deneme	35.
Kavi Necmi	Halkın Kızları (Halık kızları)	Edebiyat, Deneme	41.
İ. Brajnin	İshakov ve Dostları (İshakov ve anıñ duşları)	Edebiyat, Epizot	55.
A. Yegolin	M. Gorkiy ve Sovyetler (M. Gorkiy hem sovet vatani)	Edebiyat, Makale	58.
Kazan Utları	Yanka Kupala (Yanka Kupala)	Edebiyat, Makale	63.

Tablo 11'in devamı

H. Hismetullin	Tatar Edebiyatında Vatandaşların Savaşı (Tatar edebiyatında grajdannar sugışı)	Edebiyat, Makale	65.
Afzal Şamov	Halk Türküleri Hakkında (Halık cırları turında)	Edebiyat, Makale	72.
VI. Bonç-Bruyeviç	Vatan Savaşı Belgeleri (Vatan sugışı dokumantları)	Edebiyat, Makale	84.
A. Gomer	Oppenheimer Ailesi (Oppengeymnar simyası)	Edebiyat, Eleştiri	87.
Enes Kamal	Partizan İvan (Partizan İvan)	Edebiyat, Eleştiri	90.

Tablo 12. Sovyet Edebiyatı, Temmuz, 1942

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Ş. Mannur	Cephe Şiirleri: Sofiya (Sufiya), Komsomol'un Şanı (Komsomol danı), Sağ Olun (Rehmet sězge), İlkbahar Gecelerinde (Yaz tönnerde), Mektup Bekliyorum (Hat kötem), Çiçekler ve Mermiler (Çeçekler hem snaryadlar), Çocuk (Bala), Dostum Sibgat'e (Sibgat duska), Leş (Ülekse)	Edebiyat, Şiir	3.
G. Beşir	Yıldız Nişaneli At (Yoldız kaşka)	Edebiyat, Hikâye	6.
F. H.	Walt Whitman 1819-1892	Edebiyat, Biyografi	14.
Kazan Utları	Walt Whitman Şiirleri: Demokrasi, Senin İçin! (Sinëñ öçen, demokrasiya), 1873-1874'üncü yıllarında İspanya (1873-1874 nçe yıldagı İspaniya), Denizdeki Eski Bir Savaşı Dinlemek İster Misin? (Tıñlarga tēlisēñmē diñēzde bulgan boringı bër sugış turında)	Edebiyat, Şiir	15.
G. Epselemov	İkinci Hayat (İkēnçē gōmer)	Edebiyat, Hikâye	17.
İbrahim Gazi	Ana (Ana)	Edebiyat, Hikâye	23.
H. Möcey	Benim Mutluluğum (Minēm şatlıgım)	Edebiyat, Şiir	26.
Robert Stevenson	Funda Çiçeği Balı (Zeñle balı)	Edebiyat, Şiir	27.
Ernest Hemingwaw	Amerikan Askeri (Amerika Soldatı) Çeviren Fatih Hösnî.	Edebiyat, Roman	29.
Nebi Hemit	Yunan Kızıyla Monolog (Grečka monologı)	Edebiyat, Tiyatro, Monolog	33.
Mehmud Höseyin	Cephe Oğlunu Bekliyor (Front köte sinnēñ ulıñnı)	Edebiyat, Şiir	34.
Fatih Kerim	Taarruz Ediyorduk (Alga bara idēk)	Edebiyat, Şiir	35.
S. Şeyhi	İki Şiir: Suçlu O! (Ul gayēplē), Hoşça Kal (Sav bul)	Edebiyat, Şiir	36.
İ. Zakirov	Canlı Ganimet (Tērē trofey)	Edebiyat, Deneme	37.
G. Epselemov	Günlüğümden, Karelya Cephesi (Kōndelēk defterēmnen)	Edebiyat, Günlük	40.
D. Fibih	Periskopun Yanında (Stereotruba yanında)	Edebiyat, Epizot	46.

Tablo 12'nin devamı

Vladimir Bonç-Bruyeviç	Almanların Petrograd'a (Peterburg'a) Saldırması Üzerine V. İ. Lenin Tarafından Yazılan Vatanseverlik Çağrısı (V. İ. Leninin nemetsler petrogradka höcəm itken vakıttı yazgan öndemesə)	Edebiyat, Makale	48.
R. Tahirov	Kazan Tatarlarının 1812 Yılındaki Vatan Savaşı'na Katılımı Hakkında (1812 yılı vatan sugışında Kazan tatarlarının katnaşuvı tarihinnan)	Edebiyat, Makale	52.
M. Gali	Büyük Dramaturgun Devrim Yıllarındaki Eseri (Böyök dramaturgnıñ revolitsya yıllarındağı icatı)	Edebiyat, Makale	57.
H. Hesən	Vatanseverlik Andı (Patriot antı)	Edebiyat, Eleştiri	61.
G. İdilli	Atakaga (Atakaga)	Edebiyat, Eleştiri	63.
H. Uralskiy	Aceleyle Yazılan Eserler (Aşığıp yazılğan eserler)	Edebiyat, Eleştiri	66.

Tablo 13. Sovet Edebiyatı, Ağustos, 1942

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
G. Huciyev	Zoya Kosmodemyanskaya	Edebiyat, Poema	3.
Ş. Kamal	Marat	Edebiyat, Hikâye	10.
Nur Bayan	Uç, Mermim (Oç, pulyam)	Edebiyat, Şiir	17.
G. Beşir	Tatar Yiğidi (Tatar yigëtë)	Edebiyat, Hikâye	18.
Fatih Kerim	Yel Esiyor (İse cil)	Edebiyat, Şiir	24.
Fatih Hösni	Köy Hikâyeleri (Avıl Hikâyeleri), Karaağacın Dibi (Karama töbë), Kırbaç (Çıbırkı), Karmaşık Mühendislik (Katnavlı maşına)	Edebiyat, Hikâye	25.
Kerim Camanaklı	Kırım Tatar Şairi Kerim Camanaklı Kimdir? Şiirleri: Kırım (Kırım), Partizan Dostlarıma (Partizan duslarga) Çeviren Ehmet Feyzi	Edebiyat, Şiir	31.
İdris Tuktar	Portakal Satıcısı (Apelsin satuvçı)	Edebiyat, Hikâye	35.
Ernest Hemingway	Madrid Şoförleri (Madrid şofërlerë)	Edebiyat, Kısa Hikâye	37.
Taji Gıyzzet	Fırtınalı Günler (Davlı könnër) Taşkınlar adlı tiyatro üçlemesinin ikinci perdesi.	Edebiyat, Tiyatro	40.
Nur Hösni	Çolpan Yükseliyor (Çulpan kalka)	Edebiyat, Epizot	50.
Vadim Kojevinkov	Senin Dökülen Kanın (Sinëñ tügëlgen kanıñ)	Edebiyat, Epizot	52.
Al. İsbah	Partizanın Oğlu (Partizan ulı)	Edebiyat, Epizot	55.
P. M. Dulskiy	İvan İvanoviç Şişkin	Edebiyat, Biyografi, Güzel Sanatlar	58.
G. İdilli	Aşk Türkücüsü (Mehebbet cırcısı)	Edebiyat, Eleştiri	66.
S. Feyzullin	XX. Yüzyıl Hayatı (XX. nçë gasır gomëri)	Edebiyat, Eleştiri	73.
A. Gomer	Savaş Hikâyeleri (Sugış hikeyelerë)	Edebiyat, Bibliyografya	77.

Tablo 14. Sovet Edebiyatı, Eylül-Ekim, 1942

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Amerika Uluslararası Haber Ajansı'nın İ. V. Stalin ile Röportajı	Politika	3.
G. Epselemov	Ulaştırma Eri Abuşahman (Olavçı Abuşahman)	Edebiyat, Hikâye	4.
S. Helimov	Cepheye Mektup (Frontka hat)	Edebiyat, Şiir	12.
A. Altanlı	Şiirler	Edebiyat, Şiir	14.
Garif Galiyev	Keşif Eri Rahmetullin (Razvedçik Rahmetullin)	Edebiyat, Hikâye	16.
Sibgat Hekim	Şiirler: Uçak Yine Havada (Samolyet yana havada), Cephedekiler Şehre Dönüyor (Frontvik kayta şeherge), Şehir Kenarında (Şehir çitende), Eller (Kullar)	Edebiyat, Şiir	25.
Fatih Hösni	Gitar (Gitara)	Edebiyat, Epizot	27.
Ehmet İshak	Ehmet İshak Günlüğünden, Hoşça Kal Kazan'ım (Huş Kazanım), Yudino (Yudino), Doğuya (Könçığışka), Ural (Ural), N Şehiri (Ehmet N şehere), Mutsuzum (Min küñelsöz), İlk Mektup (Bërənçe hat), Dağın Kenarında (Tav kırında), Sen Yine Aynı Türkünü Söylüyorsun (Siñ cırlarsıñ tagın şul cırırını), Grudanov Ruhu (Grudanov ruhi).	Edebiyat, Şiir	32.
Nefik Yagudin	Büyüklik İçin (Biyëklëk öçen)	Edebiyat, Epizot	34.
Fatih Kerim	Kuşkırızı Ağacı (Şomırt kuvagı), Saratskiy Yeşil Garmun (Saratskiy yeşel garmun).	Edebiyat, Şiir	43.
Gans Gabs	Merhametli Fransa (Merhemetlë Frantsiya "Binler Ölüyor" adlı eserden bir bölüm. Çeviren F.H.	Edebiyat, Hikâye	45.
S. Şeyhi	Şiirler: Tüfek (Vintovka), Ayrılık (Ayrılışuv),	Edebiyat, Şiir	51.
Ehmet Feyzi	Kendi Yalanlarının Kurbanları (Üz yalgannarınıñ korbannarı)	Edebiyat, Piyes	52.
G. Epselemov	Günlüğünden (Köndelëk defterëmnen)	Edebiyat, Deneme	58.
Ş. Mannur	Gazetecinin Defterinden (Jurnalist bloknotunnan): Mustafa Kükçip (Mostafa Kükçip), Gabdulla Hujin (Gabdulla Hujin).	Edebiyat, Epizot	66.
B. Polevoy	21 Numaralı Yurt (21 nomërlı yurt)	Edebiyat, Epizot	73.
A. Polyakov	Berta'nın Ölümü (Bertanın ölümë)	Edebiyat, Epizot	77.
P. Nikitin	Dağ Patikasında (Tav sukmagında)	Edebiyat, Epizot	80.
İ. Erenburg	Nefret (Nefret)	Edebiyat, Epizot	84.
M. Gali	Kayyum Nasırı'nın 40'inci ölüm yıl dönümü.	Edebiyat, Makale	93.
L. Celey	Büyük Vatan Savaşı Sırasında Sovyet Tatar Edebiyatı	Edebiyat, Makale	95.
Gafi	İşte, Bir Daha (Me, tagın bërne)	Edebiyat, Eleştiri	107.

Tablo 15. Sovyet Edebiyatı, Kasım-Aralık, 1942

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
İ. V. Stalin	Büyük Ekim Devrimi'nin 25'inci yıl dönümü. Devlet Savunma Komitesi Başkanı'nın Moskova İşçi Temsilcileri Kurulu ve Moskova'nın parti ve kuruluşları ile 6 Kasım 1942 yılında görüşmesinden sonra yayımlanan bildirisi.	Politika	4.
Kazan Utları	Devlet Savunma Komitesi Başkanının Emri	Politika	14.
Kazan Utları	Amerika Uluslararası Haber Ajansı'nın İ. V. Stalin ile Röportajı	Politika	16.
Kazan Utları	Büyük Gün (Böyük kön)	Politika	18.
Fatih Kerim	Şiirler	Edebiyat, Şiir	23.
G. Beşir	Ölümsüz Aşk (Ülëmsëz mehebbet)	Edebiyat, Epizot	26.
Ehmet Feyzi	Sen Bugün Batıya Gidiyorsun. (Sin barasñ bügën könbatışka)	Edebiyat, Şiir	28.
Ehmet Yerikey	Başarılı Keşif (Uñışlı razvedka)	Edebiyat, Deneme	30.
Ehmet Yerikey	Gennadiy Gobeydullin	Edebiyat, Deneme	39.
Rıza İşmorat	Geri Dönüş (Kaytuv) Dramasının iki perdesi.	Edebiyat, Drama	44.
Ekrem Emirev	Kızıl Komutan (Kızıl komandır)	Edebiyat, Şiir	46.
Garif Galiyev	Seki Nişaneli At (Ak Bekel)	Edebiyat, Hikâye	48.
C. Hebubillin	Belarus Ormanlarında (Belarusya urmannarında)	Edebiyat, Publistika	73.
A. Ehmet	Gözcü Mustafa (Küzetçë mostafa)	Edebiyat, Hikâye	81.
Kazan Utları	Yaşam Gücü (Yeşev köçë)	Edebiyat, Hikâye	83.
Nikolay Tihonov	Halkın Lideri (Halık yulbaşçısı)	Edebiyat, Epizot	89.
G. Halit	Sosyalist Devrimin XXV. Yıl Dönümünde Tatar Sovyet Edebiyatı	Edebiyat, Makale	93.
A. Tarasov	1917 Yılı Kazan'da Ekim Silahlı Ayaklanması	Edebiyat, Makale	100.
Kazan Utları	Şerif Kamal	Edebiyat, Makale	128.
Kazan Utları	İyi, Coşkulu Yetenek (huş, yalkınlı talant)	Edebiyat, Makale	130.
Kavi Necmi	Sen Yine De Ölümü Yendin (Siñ barıbër cindëñ ülëmnë)	Edebiyat, Şiir	132.
İdris Tuktarov	Bizim Taktaş (Bëznëñ Taktaş)	Edebiyat, Makale	133.
Fatih Hösni	Kızların Semti (Kızlar Bistesë)	Edebiyat, Deneme	137.
İdris Tuktarov	Gudoklar Susmuyor (Gudoklar haman çakırılar)	Edebiyat, Deneme	143.
Enes Kamal	Ruslar (Rus këşëlerë)	Edebiyat, Eleştiri	145.
Gafi	Üç Sesi (Üç avazı)	Edebiyat, Eleştiri	146.
Fatih Hösni	Yazarlardan Yazarlara Mektuplar (Yazuvçılardan yazuvçılarga hatlar)	Edebiyat, Eleştiri	147.

Tablo 16. Sovet Edebiyatı, Ocak, 1943

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Başkomutanın Emri (Verhovniy baş komanduyuşynıñ prikazı)	Politika	4.
Kazan Utları	Lenin ve Stalin'in Bayrağı İzinde (Lenin-Stalin bayrağı bēlen)	Politika	7.
Vlad. Bonç-Bruyeviç	Vladimir İlyiç ile İlgili Anılarımdan (Vladimir İlyiç turındagı istelēklerēmnēn)	Politika	9.
Şeref Möderris	Şiirler: Lenin, Lenin! Ve Yıllar Geçtikçe (Şiirler Lenin, Lenin! Yıllar yılına)	Edebiyat, Şiir	12.
İbrahim Gazi	Köylüm (Avıldaş)	Edebiyat, Hikâye	13.
N. Arslanov	Sevgi (Mehebbet)	Edebiyat, Poema	15.
Sibgat Hekim	Günlüğümden Şiirler: Cevap (Cavap), Oğluma (Ulıma), Rüya (Töş), Dostum İsmail'e (İsmail duska), Selam Söyle (Selam tapşır)	Edebiyat, Şiir	20.
Vanda Vasilevskaya	Gökkuşağı (Salavat küpērē) Çeviren S. Edhemova	Edebiyat, Hikâye	21.
Fatih Hösni	Aşağı Uç (Tüben Oç)	Edebiyat, Hikâye	31.
S. Battal	Şiirler: Mektup (Hat), Yıldız (Yoldız), Almanya'nın Kaderi (Germaniya yazmışı)	Edebiyat, Şiir	35.
Ehmet Yerikey	Şiirler: Savaşçıya (Sugışçıga), Geri Dönüyorum (Min kaytırmın), Tukay'a (Tukayga), Kahramanlığın Nedeni (Batırlıknıñ sebebe),	Edebiyat, Şiir	37.
G. Beşir	Seksen Birinci (Siksen bērēnçē)	Edebiyat, Hikâye	39.
N. İsenbet	Meryem (Meryem) Beş perdelik tiyatronun üç perdesi.	Edebiyat, Tiyatro	44.
V. Veliçko	Altmış İkinci Ordu (Altmış ikēnçē армиya)	Publistika	70.
Cevdet Feyzi	Meryem Rahmankulova'nın Portresi (Meryem Rahmankulovaniñ portreti)	Edebiyat, Tiyatro-Sanat Tanıtım	76.
G. Tayfin	Kazananlara Selam Olsun (Ciñüvçēlerge selam)	Edebiyat, Eleştiri	81.
Hacer	Nefret Temalı Savaş Türküleri (Sugışçan nefret cırları)	Edebiyat, Eleştiri	83.

Tablo 17. Sovet Edebiyatı, Şubat-Mart, 1943

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Başkomutanın Emri (Verhovniy baş komanduyuşıynıñ prikazı)	Politika	5.
Kazan Utları	Sovyetler Birliği Devlet Komisyonları Kararı 1942 Yılı Sanat ve Edebiyat Ödüllerinin Verilmesi	Politika-Sanat	10.
Kazan Utları	Tatar Halkından Cephedeki Tatarlara Mektup (Frontovik Tatarlarga Tatar halkınnan)	Edebiyat, Mektup	15.
Kazan Utları	Kızıl Ordu ve Tatar Sovet Edebiyatı (Kızıl armiya hem Tatar sovet edebiyatı)	Edebiyat-Politika	22.
Mehmut Maksud	Vatanımız Kutluyor (Vatan kotlıy)	Edebiyat, Şiir	25.
Hatip Gosman	Kanatlı Kahraman (Kanatlı batır)	Edebiyat, Hikâye	26.
Ş. Mannur	Cephe Defterinden (Frontovik defterënnen)	Edebiyat, Şiir	30.
G. Epselemov	Ölümünden Daha Güçlü (Ülëmden köçlërek)	Edebiyat, Hikâye	33.
Gali Huciye	Şiirler: Tutsak Bir Kızın Hüznü (Totkın kız moñı), Öç (Üç), Benim Ukrayna'm (Minëm ukrainam)	Edebiyat, Şiir	36.
Ehmet Feyzi	Şiirler: Dalgalar Konuşuyor (Dulkınnar söyliy), Vagonda (Vagonda)	Edebiyat, Şiir	38.
Atilla Rasih	Hemşehrilerim (Yaktaşlarım)	Edebiyat, Hikâye	40.
Fatih Hösni	Karavana Kabı (Kotelok)	Edebiyat, Hikâye	53.
N. Yagudin	Çalıların Arasında (Kuvallık arasında)	Edebiyat, Hikâye	55.
Gaziz İdilli	Kart Süleyman (Söleyman kart)	Edebiyat, Hikâye	59.
Nekiy İsenbet	Meryem (Meryem) Dördüncü ve beşinci perdeler.	Edebiyat, Tiyatro	69.
Mirsey Emir	Komutanın Emriyle (Yulbaşçı kuşkança)	Edebiyat, Epizot	86.
Gomer Beşirov	Komiser (Komiser)	Edebiyat, Hikâye	90.
B. Kostilov	Topçu (Artilleriya)	Edebiyat, Epizot	101.
O. Kurganov	Nastenka (Nastenka)	Edebiyat, Hikâye	104.
Aleksey Nikolayeviç Tolstoy	Sovet Edebiyatının 25 Yılı (Sovyet Edebiyatınıñ 25 yıllığı)	Edebiyat, Makale	108.
Enes Kamal	Gülzade (Golzada)	Edebiyat, Eleştiri	123.

Tablo 18. Sov t Edebiyatı, Nisan, 1943

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Gabdulla Tukay 1913-1943 (Gabdulla Tukay)	Edebiyat, Makale	5.
Yakub Ağışev	Tatar Halkı ve Tukay (Tatar halkı hem tukay)	Edebiyat, Makale	9.
Kavi Necmi	Yaratıcılığın Kaynağı (Yalkınlı icat �ışmes�)	Edebiyat, Makale	21.
Hatip Gosman	Tukay Cephede (Tukay frontta)	Edebiyat, Makale	24.
Kerim Camanaklı	Őiirin Yıldızı Tukay (Tukay őigriyat yoldızı Ul)	Edebiyat, Makale	25.
Cevdet Feyzi	Gabdulla Tukay ve Müzik (Gabdulla Tukay hem muzıka)	Edebiyat, Makale	30.
M. Gali	T�rk� ve Müzik Aşığı Tukay (Tukay cır�ı hem muzıka s�y�v��)	Edebiyat, Makale	35.
Seyfi Kudaş	Başkurt şairi Seyfi Kudaş'a Sanat-Edebiyattaki 30. Yılı Sebebiyle Sovyetler Birliği Yüksek Kurulu Kararıyla Kızıl Bayrak Nışanı Verilmesi. Bütün Y�reğimle (Bütün yürekte)	Edebiyat, şiir	39.
Emirhan Yeniki	Ana ve Kızı (Ana hem kız)	Edebiyat, Hikâye	41.
�. Tuktarov	Aforizma (Aforizm)	Edebiyat, Hikâye	50.
Sibgat Hekim	Şiirler: Mektup (Hat), Yaşlı Kadın (Kar�ık)	Edebiyat, şiir	51.
L�tfi Veli	"�ekilmeyeceğim" (�iğ�nmiyim min)	Edebiyat, şiir	52.
G. Epselemov	Adestim (Korrektirovőık)	Edebiyat, Hikâye	53.
Enes Kamal	O Tutkulu Bir Yetenektir (Ul yalkınlı talant id�)	Duyuru	56.
Enes Kamal	Cevap (cavap)	Edebiyat, Düet	58.
Mirsey Emir	Havanın Kahramanı Celeletdinov (Celeletdinov)	Edebiyat, Epizot	60.
E. Vilenskiy	Belaruslu Oğlan (Belarussiya ulı) ilk bölümü.	Edebiyat, Deneme	64.
Enes Kamal	Orman Patikaları (Urman sukmakları)	Edebiyat, Eleştiri	69.
Kazan Utları	Yeni Kitaplar	Edebiyat, Kaynakça	71.

Tablo 19. Sovet Edebiyatı, Mayıs, 1943

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Başkomutanın Emri	Politika	3.
Nuri Arslanov	İlkbahar Türküsü (Yaz cırı), İnanç (İşaniç), Askerin Rüyası (Sugışçı töşə)	Edebiyat, Şiir	7.
Hatip Gosman	Yavru Kedi (Meçə balası)	Edebiyat, Hikâye	9.
G. Beşir	Munça (Munça)	Edebiyat, Anı	13.
Fatih Kerim	Ölüm Oyunu (Ülüm uynı), Dalga ile Konuşmak (Dulkin bəlen söyleşüv)	Edebiyat, Şiir	16.
Fatih Hösni	Kiremit Çatılı Evde (Çülmek tübelə öyde)	Edebiyat, Hikâye	21.
Sibgat Hekim	Yıldız (Yoldız), Orman (Urman)	Edebiyat, Şiir	23.
Ehmet Yunuys	Voronej Cephesi Askerleri (Voronej frontı gaskerlerə), Kız (Kız), Babama Mektup (Etige hat), İlkbahar Duygusu (yazgı toygı), Yol Türküsü (Yul cırı), Çiçek Türküsü (göl cırı), Partizan Türküsü (Partizan cırı).	Edebiyat, Şiir	24.
Enes Kamal	Bir Nisan (Bêrənçə aprel)	Edebiyat, Piyes	29.
C. Tercimenov	Benim Yüreğim Senin Yüreğin (Minəm yörək sinəñ yörək), Senin Yüreğin Benim Yüreğim (Sinəñ yörək minəm yörək)	Edebiyat, Şiir	42.
Gazi Kaşşaf	Toplumsal Hüznün Şairi (İctimagiy moñnar cırçısı)	Edebiyat, Makale	43.
Cevdet Hebibullin	Belarus Ormanlarında (Belarussiya urmannarında)	Edebiyat, Publistika	50.
Rıza İşmorat	Zöbeyde (Zöbeyde), Kutsal His (İzgə his)	Edebiyat, Hikâye	56.
M. Maksud	Ferit'in Mektupları (Feritnəñ hatları)	Edebiyat, Makale	62.
E. Vilenskiy	Belaruslu Oğlan (Belarussiya ulı) ikinci bölüm.	Edebiyat, Deneme	66.
H. Gıymadi	Orta İdil Boyu Halklarının Moğol-Tatarlarının İstilalarına Karşı Mücadelesinin Tarihi (Urta idəl buyı halıklarının tatar-mongollar igosına karşı köreşe tarihınnan)	Edebiyat, Makale	71.
Ş. Ramazanov	Gıymad Nugaybek	Edebiyat, Makale	85.
Kazan Utları	Yeni Kitaplar	Edebiyat, Kaynakça	89.
Kazan Utları	Vatan Savaşı Kahramanları	Tanıtım	90.

Tablo 20. Sovyet Edebiyatı, Haziran, 1943

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	İngiltere Haber Ajansı Reuters Muhabirinin Sorusuna Yoldaş Stalin'in Yanıtı	Politika	3.
Kazan Utları	Sovyetler Birliği'nde İkinci Dünya Savaşı'nın İkinci Yılına Bakış	Politika	4.
Şeref Möderris	Kincebulat (Kincebulat)	Edebiyat, Şiir	12.
Zeki Nuriy	Şehri Alınca (Şehernë algaç)	Edebiyat, Şiir	12.
İbrahim Gazi	Çocuk ile Köpek (Malay bëlen ët)	Edebiyat, Hikâye	13.
Fatih Hösni	Çavuş (Serjant)	Edebiyat, Hikâye	15.
Nuri Arslanov	Şans ve Dilek (Behët hem tëlek), Geçerken (Ütëp barışly)	Edebiyat, Şiir	18.
Garif Galiyev	Bir Yoldaşımız (Bëznëñ bër iptëşëbëz)	Edebiyat, Hikâye	20.
H. Möcey	Çocuk ile Diyalog (Malay bëlen Söyleşüv)	Edebiyat, Diyalog	22.
M. Gaynullin	Gorkiy Devrimin Kartalı (Gorkiy revolyutsiya laçını)	Edebiyat, Makale	23.
Kazan Utları	Galiygar Kamal Ölmedi ve Ölmeyecek (G. Kamal ülmëdë hem ülmes)	Edebiyat, Makale	26.
Enes Kamal	Babam Galiygar Kamal Hakkında (Atam Galiygar Kamal turıda)	Edebiyat, Makale	30.
M. Gali	İlk Tanışma (Bërëncë tanışuv)	Edebiyat, Deneme	36.
Kerim Camanaklı	Ödüüllü Başkurt Şairi Seyfi Kudaş (Ordenlı Başkırt yazuvçısı Seyfi Kudaş)	Edebiyat, Makale	38.
Ş. Mannur	Aşk Adası'nda (Mehebbet atavı'nda)	Edebiyat, Epizot	43.
Cevdet Hebibullin	Belarus Ormanlarında (Belarussiya urmannarında) devamı.	Edebiyat, Publistika	47.
Mirsey Emir	Kuray (Kuray)	Edebiyat, Hikâye	51.
Üsteğmen İ. Ryabinsky	Keşifçi Zahir Ziyatdinov (Razvedçik Zahir Ziyatdinov)	Edebiyat, Deneme	54.
E. Vilenskiy	Belaruslu Oğlan (Belarussiya ulı) son. Çeviren K. Hacer	Edebiyat, Deneme	57.
M. Maksud	Harabelerin Arasında Antik Kentte (Herebeler arasında ëlëkkë şehir urınında)	Edebiyat, Deneme	62.
Hesen Heyri	Meryem (Meryem)	Edebiyat, Eleştiri	67.
Kazan Utları	Tatar Sovyet Yazarları Hangi Yeni Eserler Üzerinde Çalışıyorlar?	Edebiyat, Kaynakça	70.

Tablo 21. Sovet Edebiyatı, Temmuz, 1943

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
M. Gayaz	Hesap Soracağız (Tületërbëz)	Edebiyat, Şiir	3.
Kazan Utları	Başkomutanın Emri	Politika	4.
P. Pospelov	Yoldaş Stalin'in "Sovyetler Birliği'nde Büyük Vatan Savaşı Üzerine" adlı kitabı hakkında	Edebiyat, Makale	6.
Lotfiy Veli	Şiir	Edebiyat, Şiir	12.
Mirsey Emir	Cevap Mektubu (Cavap hatı)	Edebiyat, Hikâye	13.
Ş. Mannur	Şiirler: İstirahatlerde (Yal minutlarında), Sevgilim (Üz söygenëm), Bizim Kızlar (Bëznëñ kızlar)	Edebiyat, Şiir	17.
Fatih Hösni	Kadın Asker (Hatın soldat)	Edebiyat, Hikâye	19.
Ehmet Yerikey	Şiirler: İkimiz İçin (İkëbëz öçën), Ayrılmaz Yoldaşımız (Ayrılmaz yuldaşımız), Otur Dostum (Utır duskay)	Edebiyat, Şiir	23.
İbrahim Gazi	Hemşeri (Yaktaş)	Edebiyat, Hikâye	26.
Henif Kerim	Başkurt Şairi Henif Kerim'den Şiirler: Yaşamayı Seviyorum (Min tormışını söyem), Hayır, Bu Güneş Kapanmaz (Yuk, Kaplanmas bu koyaş)	Edebiyat, Şiir	28.
Gaziz İdilli	Mühendis (İnjënër) "Bir Hafta" adlı uzun hikâyeden bir bölüm.	Edebiyat, Hikâye	30.
Cevdet Hebibullin	Belarus Ormanlarında (Belarussiya urmannarında) Son.	Edebiyat, Publistika	37.
Mirsey Emir	İç Dışı Bir Kişi (Bër katlı këşë)	Edebiyat, Publistika	43.
Abdulla Ehmet	Üç Yiğit (Öç yëğët)	Edebiyat, Makale	47.
Hatip Gosman	Düşmanca Tanınan Yiğitler (Yavda tanılğan yëğëtler)	Edebiyat, Makale	51.
Yevgeni Kriger	Değirmen (Tëğërmen)	Edebiyat, Makale	55.
S. Uranskiy	Tatarların Kahraman Oğlu Zinnet Şerefetdinov	Edebiyat, Makale	58.
Hesen Heyri	Vatan Türkücüsü (Vatan cırçısı)	Edebiyat, Makale	62.
Gazi Kaşşaf	Orman (Urman)	Edebiyat, Gezi yazısı	65.
Esgat Mecitov	Köy Tiyatrosu (Avıl teatr)	Sanat	70.
Gafi	Aşk ve Nefret Türküleri (Mehebbet hem nefret cırları)	Edebiyat, Eleştiri	72.
H. Heyri	Tutkulu Savaşçı ve Şair (Yalkınlı sugışçı hem şagıyr)	Edebiyat, Eleştiri	74.
Enes Kamal	Öğretmen (Ukutuvçı)	Edebiyat, Eleştiri	76.
Kazan Utları	Yeni Kitaplar	Kaynakça	79.

Tablo 22. Sovet Edebiyatı, Ağustos, 1943

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Başkomutanın Emri	Politika	3.
Kazan Utları	Başkomutanın Emri	Politika	5.
Şeref Möderris	Topçu Vahap (Topçu Vahap)	Edebiyat, Poema	8.
Atilla Rasih	Yutazılı Yiğit (Yutazı yөгētē)	Edebiyat, Hikâye	13.
Fatih Kerim	Şiirler: Ak Kelebek (Ak kübelek), Demir ve Demirci (Timër hem timërçē).	Edebiyat, Şiir	32.
G. Epselemov	Kuzey Işığı (Tönyak balkışı)	Edebiyat, Hikâye	34.
Gali Huci	Şiirler: Dostluk (Dushık), Karşıla Bizi Ukrayna (Ukrayna karşıla), Özlem (Sagınuv), İsimsiz Kahramanlar (isëmsëz kaharmannar)	Edebiyat, Şiir	38.
Hatip Gosman	Öfke (Yarsuv)	Edebiyat, Hikâye	43.
Demyan Fethi	Akşamki Çatışmanın Sessiz Dakikalarında (Kiçkē atış tıngan minutlarda)	Edebiyat, Şiir	47.
Ş. Mecitev	Sevgililer (Söyëklëler)	Edebiyat, Tiyatro	48.
Nuri Arslanov	Şiirler: Lokomotif (Paravoz), Gün Doğarken (Tan Atkanda),	Edebiyat, Şiir	55.
Kavi Necmi	1918-1943 Mullanur Vahitov	Edebiyat, Makale	57.
Şerif Rahmankulov	Vatan Savaşı Sırasında Başkurt Draması (Vatan sugışı könnerēnde Başkirt dramaturgiyası)	Edebiyat, Makale	61.
Lotfiy Veli	Yırtılan Mektup (Yırtılğan Hat)	Edebiyat, Epizot	64.
Yevgeniy Kriger	İnsanlar ve Haydutlar (Kēşëler hem yulbasarlar)	Edebiyat, Epizot	67.
Gazi Kaşşaf, Cevdet Feyzi	Tatar Operasının Gelişimi (Tatar operasının üsüvë)	Sanat, Makale	72.
Abdulla Ehmet	Nasreddin Hoca Fıkraları (Huca Nasreddin mezeklerē)	Edebiyat, Mizah	77.
Enes Kamal	Eğilse de Altın Bilezikler, Öter Durur Bizde Bülbüller. (Borcılsada altın çılıbırlar, sayray torıp bēzde bılıbıllar)	Edebiyat, Şiir	80.
Gafi	Alın (Mañay)	Edebiyat, Hikâye	82.

Tablo 23. Sovet Edebiyatı, Eylül-Ekim, 1943

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Başkomutanın Emri	Politika	3.
Kazan Utları	Tatar Edebiyatında Komsomol (Tatar edebiyatında komsomol)	Edebiyat, Makale	18.
Hadi Taktaş	Bayrak Dikiyoruz (Bayrak tēgebēz)	Edebiyat, Şiir	19.
F. Esgat	Taş Şehir (Taş kala)	Edebiyat, Hikâye	20.
Kavi Necmi	Gençlerin Taburunda (Yeşler batalonında)	Edebiyat, Hikâye	21.
Nur Bayan	Komsomol Luga Geliyor (Luga kile komsomolets)	Edebiyat, Şiir	24.
İbrahim Gazi	Bayragov'nun Günlüğünden (Bayragovnıñ köndelëk defterënnen)	Edebiyat, Hikâye	25.
Gıylem Kamal	Lenin'in Komsomolu, Vatanın Sadık Askeri (Lenin komsomolu – vataniñ turılıklı soldatı)	Edebiyat, Makale	28.
M. Bibarsova	Keman (Skripka)	Edebiyat, Makale	30.

Tablo 23'ün devamı

Kazan Utları	Genç Muhafız (Maladaya gvardiya)	Edebiyat, Makale	33.
A. Kartaşev	Ruhun Büyüklüğü (Ruh böyüklëğë)	Edebiyat, Makale	39.
G. Latip	Aleksander Matrosov (Aleksandr Matrosov)	Edebiyat, Şiir	43.
Ehmet Yerikey	Sovyetler Birliği Kahramanı Gataulla Salihov	Edebiyat, Deneme	44.
Maksud Söndökli	Memleketim Hakkında Düşünceler (Tuvğan cır turında uylar)	Edebiyat, Şiir	48.
Mirsey Emir	Yaşlı Möstekim'in Uykusu (Möstekim kart yokısı)	Edebiyat, Hikâye	49.
Mostafa Nogman	Şiirler: Savaş Bittiğinde (Sugış tınıp yalğan çağında), İlkbaharın Tan Vaktindeki Hüzünleri (yazgı tañ moñnarı), Özlem Türküsü (Sagınuv cırı),	Edebiyat, Şiir	51.
Taci Gıyzzet	Fırtınalı Günler (Davlı könnër) üçüncü perde.	Edebiyat, Tiyatro	54.
Samat Şakir	Buluşma (Oçraşuv)	Edebiyat, Şiir	63.
İ. S. Turgenyev	Ölümünün 60'ıncı yılı. Arefesinde (Nakanune) Romanından bir bölüm. Çeviren M. Emir	Edebiyat, Makale, Roman	64.
Garif Gumer	Çiçekleri Koparmayınız (Çeçeklernë özmegëz)	Edebiyat, Şiir	68.
Henrich Heine	Çam (Çırşı) Çeviren N. Hemit.	Edebiyat, Şiir	70.
Atilla Rasih	Düşman Bölgesinde (Doşman tılında)	Edebiyat, Hikâye	71.
Henif Kerim	Şiirler: Smolenshchina Ormanları Hışırıyor (Şavlıy smolşına urmannarı), Hüküm Günü (Hökëm köñë), Düşmanın Ölüsü Yanında (Doşmanıñ meyetë yanında)	Edebiyat, Şiir	80.
Kim Şakirov	Nadya (Nadya)	Edebiyat, Hikâye	83.
Möhemmet Gaynullin	Klasik Tatar Edebiyatında Vatanseverlik Motifleri (Tatar klassik edebiyatında patriotizm motivları)	Edebiyat, Makale	86.
Garif Galiyev	Grafiker Kukrınıksi Sergisinde (Hudojnik kukrınıksi kürgëzmesënde)	Sanat, Makale	100.
Salih Battal	Harici Paltosu (Şnel)	Edebiyat, Şiir	102.
Cevdet Hebibullin	Partizan Hikâyeleri (Partizan hikeyelerë)	Edebiyat, Hikâye	103.
G. Epselemov	Çamlar Hışırıyor (Naratlar şavlıy)	Edebiyat, Deneme	110.
B. Polevoy	Amfilerdeki Domuzlar (Auditoriyelerde duñgızlar)	Edebiyat, Deneme	115.
Ş. Mannur	Tatar Subayı (Tatar ofitsëri)	Edebiyat, Deneme	118.
Afzal Şamov	Denemeler: Keskin Nişancının Sözü (Snaypër süze), Türkü Sesi (Cır tavışı), Nefretin Gücü (Nefret köçë)	Edebiyat, Deneme	123.
B. Polevoy	Yaşlı Asker (Kart Soldat)	Edebiyat, Deneme	131.
Fatih Hösni	Hadi Taktaş	Edebiyat, Eleştiri	135.

Tablo 24. Sovet Edebiyatı, Kasım, 1943

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Büyük Ekim Devrimi'nin 26. Yılı	Politika	5.
Kazan Utları	Başkomutanın Emri	Politika	14.
G. Dinmuhametov	Tatar Halkının Büyük Başarıları (Tatar halkının böyük kazanışları)	Politika, Makale	20.
Ehmet Yerikey	Şiirler: Patika (Sukmak), Sone (Sonet).	Edebiyat, Şiir	27.
G. Epselemov	Bayrak (Bayrak)	Edebiyat, Hikâye	29.
B. Rehmet	Senin de Hakkın Var (Sinëñ hakiñ bar)	Edebiyat, Şiir	34.
Fatih Hösni	Şoför (Şofër)	Edebiyat, Hikâye	35.
Mostay Kerim	Şiirler: Yağmur (Yañgır), Köle Kızın Türküsü (Kol Kız Cırı), Benim Atım (Minëm atım).	Edebiyat, Şiir	39.
Nefik Yaguvdin	Devli'nin Alman Esiriyken Gördükleri (Devlinëñ nemets kollığında kürgennerë)	Edebiyat, Deneme	41.
Fedor Garin	Şiirler: İlk Kez Böyle Seviyorum (Min bërëñçë tapkır söyem bolay), Artık O Köy Yandı (Ul avıl yangan inde), Komşularım (Minëm kürşelerëm), Dede (Babay), Öç Almak İçin Çağırıyorum (Üç alırga çağıram).	Edebiyat, Şiir	46.
G. Halık Sadrıy	Köyü Almak (Avılın aluv)	Edebiyat, Hikâye	48.
Ehmet İshak	Karşılaşma (Oçraşuv)	Edebiyat, Şiir	51.
Mirgaziz Ukmasi	Vatanım (Vatanım)	Edebiyat, Şiir	52.
Boris Gorbato	Taras Ailesi (Taras gailësë)	Edebiyat, Hikâye	53.
Teğmen İ. Şefi	Sana (Siña)	Edebiyat, Şiir	58.
V. Gorohov	1905 Yılındaki Devrimde Öğrencilerin Hareketi (1905 nçë yılğı revolyutsiya çorında şekërtler herketë)	Edebiyat, Politika, Makale	59.
B. Suçkov	Mücadele Bayrağı Altında "Batının antifaşist edebiyatı hakkında eserler" (Köreş bayrağı astında)	Edebiyat, Makale	64.
Abdulla Ehmet	Bir Köye Girince... (Bër avılga kërgeç...)	Edebiyat, Hikâye	67.
Yüzbaşı Minhac Gimadiyev	Yaşam ve Ölüm Müziği Altında (Tormış hem ülëm muzıkası astında)	Publistika	70.
L. Celey	Topçu Vahap ve Milli Gurur Hakkında Şeref Möderris'e Açık Mektup (Tupçı Vahap hem milli gorurlık turıda)	Edebiyat, Mektup	75.
Gafi	Türküler (Cırlar)	Edebiyat, Deneme	80.
Enes Kamal	Sovyetler Birliği'ndeki Bizim Kahramanlar (Bëznëñ sovet suyuzı geroyları)	Edebiyat, Makale	82.
E. Feyzi	Topçu Alayı (Artsabak)	Edebiyat, Mizah	85.

Tablo 25. Sovet Edebiyatı, Aralık, 1943

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Ş. Mannur	Zafer (Ciñüv)	Edebiyat, Şiir	3.
Leonid Sobolev	Denizin Ruhu (Diñgöz canı), Arpacıksız Top (Muşkasız tup), Naganlı Fedya	Edebiyat, Hikâye	4.
Şeref Möderris	Şiirler: Smolenshchina, Batis Yazması (Batis yavlık), Yelnya, Yelnya	Edebiyat, Şiir	9.
Fatih Hösni	Özlem (Sagış)	Edebiyat, Hikâye	12.
Bayazit Bikbay	Savaş Lirikleri (Sugış lirikaları)	Edebiyat, Şiir	15.
Abdulla Ehmet	Asker Çocukları (Soldat balaları)	Edebiyat, Hikâye	17.
Darjiya Appakova	Hikâyeler: Eski Kova (İşkê çilek), Sümbül (Sömbül)	Edebiyat, Hikâye	21.
Garif	Öç Alınır (Üç alınır)	Edebiyat, Şiir	26.
Kazan Utları, Yüzbaşı N. Phakadze	Sovyetler Birliği Kahramanları “Genç Subay Kasıym Ehmirov”	Edebiyat, Epizot	27.
Gali Ahmetov	Broneboşık Veliev	Edebiyat, Epizot	28.
M. Ahmetov	Vatan İçin Stalin İçin (Vatan öçen Stalin öçen)	Edebiyat, Deneme	29.
Mehmut Maksud	Ehtemov’un Yanıtı (Ehtemovniñ cavabı)	Edebiyat, Deneme	31.
Afzal Şamov	İki Dost (İkê dus)	Edebiyat, Deneme	33.
S. L. Markus	Kirov Yaşıyor (Kirov yeşiy)	Edebiyat, Anı	37.
Kavi Necmi	Şerif Kamal’nın ölüm yıl dönümü. Huzur ve Özgürlük Şairi (Behêt hem azatlık cırcısı), Şerif Ağabey Hakkında	Edebiyat, Makale	41.
E. Yunus	Taktaş’ın Sesi (Taktaş tavışı)	Edebiyat, Şiir	49.
Fatih Hösni	Buradan Bir Şair Geçti (Monnan şagıyr uzdı)	Edebiyat, Makale	50.
M. Gaynullin	Şihap Mercani 125. Doğum Yılı (Şihap Mercani)	Edebiyat, Makale	58.
V. Gorohov	İdil Boyu Tatarları Arasında Kadınların Eğitim Faaliyetleri (İdël buyı Tatarları arasında hatın-kızlarını ukıtuv eşlerê)	Edebiyat, Makale	64.
Enes Kamal	Kurçak Tiyatrosu (Kurçak tiyatırı)	Edebiyat, Makale	69.

Tablo 26. Sovyet Edebiyatı, Ocak, 1944

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kavi Necmi	Lenin Yaşıyor (Lenin yeşiy)	Edebiyat, Şiir	5.
A. S. Şerbakov	Lenin ve Stalin Bayrağı Altında Sovyet Halkı Zafere Gidiyor (Lenin-Stalin bayrağı altında Sovyet halkı cihüvge bara)	Politika	6.
Fatih Hösni	Sonsuza Kadar Lenin (Lenin – Meñgëlëk)	Edebiyat, Makale	14.
Ehmet Yunus	Lenin'in Bayrağı (Lenin bayrağı)	Edebiyat, Şiir	16.
İ. Kondratev	Lenin Kazan ve Kokushkino'da (Lenin kazanda hem kokushkinoda)	Edebiyat, Makale	17.
Gadël Kutuy	Biz Stalingradçılar (Bëz- Stalingradçılar)	Edebiyat, Düzyazı	29.
Ehmet Feyzi	Doğum Nefesi (Tuvuv sulışı)	Edebiyat, Poema	31.
İdris Tuktarov	İdris Tuktarov Nesirleri (İdris Tuktarov nesërlerë)	Edebiyat, Düzyazı	34.
Fatih Kerim	Şiirler: Dnipro'nun Dalgaları (Dnepr dulkınnarı), Dnipro'nun Kıyısında (Dnepr yarında), Tüfeğim Nerede? (Kaya minem mıtık?), Öfke Fırtınası (Açuv davılı), Küçük Bir Mektup (Këçkëne hat), Partizan Yiğit (Partizan yegët).	Edebiyat, Şiir	36.
G. Minskiy	Kızıl Ordu Askeri Gerey Safiullin (Kızılarmëyeëts Gerey Safiullin), Muhafız Teğmen Hesenov (Gvardiyeçë leytenant Hesenov).	Edebiyat, Hikâye	38.
Garif Zakirov	Benim Köylüm (Minëm Avıltaş)	Edebiyat, Şiir	43.
Fatih Hösni	Kar Fırtınasında (Buranda)	Edebiyat, Hikâye	44.
Mostay Kerim	Şiir	Edebiyat, Şiir	47.
Mehmud Maksud	Ana Yüreği (Ana yöregë)	Edebiyat, Şiir	48.
Y. Makarenko	Denizci Arabası (Matros taçankası)	Edebiyat, Hikâye	50.
Mostafa Nogman	Güz Günündeki İlkbahar Selleri (Köz könëndegë yazgı taşkınnar)	Edebiyat, Şiir	53.
Kavi Necmi	Feride (Feride)	Edebiyat, Poema	55.
Enes Kamal	Kayınpeder ile Baldız (Koda bëlen kodaça)	Edebiyat, Düet	68.
N. Hemit	İlkbahar (Yaz)	Edebiyat, Şiir	69.
M. Gaynullin	Ünlü Bilim Adamı ve Yazar Kayyum Nasırî (Ataklı galim hem yazuvçı kayum nasırî)	Edebiyat, Makale	70.
Abdulla Ehmet	Bir Yazarın Not Defterinden Şair ve Çocuk (Yazuvçı blok-notınnan)	Edebiyat, Makale	79.
Kazan Utları	Savaş Sonrasında Almanya'nın Yeniden İnşası Üzerine (Amerikan Bir Gazeteciden)	Politika, Makale	81.
Kazan Utları	Kitap Köşesi (Kitap şürlëgë)	Kaynakça	87.

Tablo 27. Sovet Edebiyatı, Şubat-Mart, 1944

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Başkomutanın Emri	Politika	3.
Kazan Utları	Tataristan Sovyet Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu Çalışmalarımız Hakkında	Tanıtım	
Kazan Utları	Tataristan Sovyet Yazarlarının Günümüzdeki Görevleri	Tanıtım	
Şeref Möderris	Tatar Askeri (Tatar soldatı), Titresin Düşman (Tëtresën doşman)	Edebiyat, Şiir	
Gaziz İdilli	Yaşam Gücü (Yeşev köçë)	Publistika	
Atilla Rasih	Yazılacak Hikâyeler (Yazılaçak hikeyeler)	Edebiyat, Hikâye	
Fatih Kerim	Şiirler	Edebiyat, Şiir	
Tarik Fettah	Şiirler	Edebiyat, Şiir	
P. Bacov	Güneş Taşı (Koyaş taşı)	Edebiyat, Hikâye	
Afzal Şamov	Koparılmış Teller (Özëlgen kıllar)	Edebiyat, Hikâye	33.
Gabdrahman EpseleMOV	Asker Heybulla (Heybulla soldat)	Edebiyat, Hikâye	40.
Lotfiy Veli	Esir İşgalci (Plenniy ilbasar)	Edebiyat, Şiir	
Gabdrahman Minskiy	Hikâye (Hikeye)	Edebiyat, Hikâye	
Ehmet Feyzi	Uzakta, Uzakta (Yırakta yırakta)	Edebiyat, Şiir	
Zeki Nuri	Partizanın Not Defterinden Şiirler (Partizannıñ blok-notinnan şıgırlar)	Edebiyat, Şiir	
Ehmet İshak	Şiirler	Edebiyat, Şiir	
Ehmet Yunıs	Kar Üstünde Bir Dakika (Kar östënde bër minut)	Edebiyat, Şiir	
Kavi Necmi	Feride devamı.	Edebiyat, Poema	
G. Latıyp	Şiirler	Edebiyat, Şiir	
Kavi Necmi	Çocuk Edebiyatı Bölümü (Balalar edebiyatı bölëğë)	Edebiyat, Şiir	
S. Marşak	On İki Ay (Un iki ay)	Edebiyat, Masal	
Server Ehmedova	Server Ehmedova	Edebiyat, Şiir	
Kazan Utları	Sovyetler Birliği Kahramanı Ferrah Kamaletdinov (Sovyetlar suyuzı geroyë Ferrah Kamaletdinov)	Edebiyat, Makale	
Gali Huciyev	Sovyetler Birliği Kahramanı (Sovyetler suyuzı geroyë)	Edebiyat, Makale	
Gazi Kaşşaf	Şerif Kamal'ın 60'ıncı Doğum Günü Kutlu Olsun (Şerif Kamalın tuvıvına 60 yıl tuluv uñayë bëlen)	Edebiyat, Makale	
Mehemmet Gaynullin	Kayyum Nasırî (Kayum Nasiriy)	Edebiyat, Makale	
Kazan Utları	Vatan Savaşı Kıyılarında Denizci Kahramanlar (Vatan suğışı kırlarında diñgëz batırı)	Edebiyat, Makale	

Tablo 28. Sovet Edebiyatı, Nisan, 1944

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
H. Fettah	Mutluluk Geliyor (Şatlık kiler)	Edebiyat, Şiir	3.
İbrahim Gazi	Onlar Üç Kişiydi (Alar öçev idë)	Edebiyat, Hikâye	4.
Atilla Rasih	Özlenen Aşk (Sagınılgan mehebbet)	Edebiyat, Epizot	15.
Margarita Aliger	Odessa (Odessa) Çeviren F. H.	Edebiyat, Şiir	26.
Neki İsenbet	Tülek Batır Destanı (Tülek Batır) birinci perde.	Edebiyat, Tiyatro	27.
Gaziz İdilli	Büyük Sözler (Böyök sözler)	Edebiyat, Hikâye	37.
V. Bagraşevskiy	Sığınakta (Blindajda)	Edebiyat, Şiir	41.
Enes Kari	Anneciğim, Bu Türkü Sana (Enkey siña bu cır)	Edebiyat, Şiir	41.
Z. Kuçunbayev	Veda (Ozatuv)	Edebiyat, Şiir	42.
G. Gobeydi	Çiçeklerden Bir Sinyal (Gölçeçeklerden signal)	Edebiyat, Epizot	43.
Kazan Utları	Tatar Halk Şairi Gabdulla Tukay Hakkında Akranlarından Anılar (Tatar halık şagıyrë gabdulla tukay turında çordaşlarınıñ istelëklerë)	Edebiyat, Makale	46.
H. Kavi	Vatan Savaşı Sırasında Ural (Vatan sugışı vakıtında ural)	Edebiyat, Makale	50.
Fatih Hösni	Köylerde Edebiyat Geceleri (Avılda edebiyat kiçelerë)	Edebiyat, Makale	53.
Kavi Necmi, Gazi Kaşşaf	Deniz'in Kahramanı (Diñgëz batırı)	Edebiyat, Makale	56.
A. Ehmet	Kuraycı Yiğit (Kuraycı yegët)	Edebiyat, Makale	61.
Kazan Utları	Flamacı (Bayrak yörtüvçë)	Edebiyat, Epizot	64.
G. Ehmetşin	Benim Dostum (Minëm dus)	Edebiyat, Epizot	67.
Gaziz İdilli	Fatih Kerim'in "Keşif Yazıları" Üzerine (Fatih Kerimnëñ "razvodçik yazmaları" turında)	Edebiyat, Eleştiri, Makale	70.
M. Gali	Güzel Söz Sanatı (Matur söz segatë)	Edebiyat, Eleştiri	72.
Şerif Rahmankulov	Gök Gürültüsü (Groza)	Edebiyat, Eleştiri	73.
Gafi	Bir Perdelik Piyesler (Bër perdelëk piyesalar)	Edebiyat, Eleştiri	77.
Kazan Utları	"Mayıs" Ayıyla Uyaklar ("Mayga – rifmalar)	Edebiyat, Mizah	79.

Tablo 29. Sovet Edebiyatı, Mayıs, 1944

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Başkomutanın Emri	Politika	3.
Salih Battal	Şiirler (Şigirler)	Edebiyat, Şiir	6.
Fatih Hösni	Mezrada (Hutorda)	Edebiyat, Hikâye	8.
Şeref Möderris	Şiirler (Şigirler)	Edebiyat, Şiir	12.
Gomer Beşirov	Bir Gece (Bër tön)	Edebiyat, Hikâye	14.
Nekiy İsenbet	Tülek Batır Destanı (Tülek batır) ikinci perde.	Edebiyat, Tiyatro	25.
Mark Twain	Beyaz Filin Kaçırılması (Ak filnëñ urlanuvı)	Edebiyat, Hikâye	34.
M. Safin	Savaş Alanında (Sugış kırında)	Edebiyat, Şiir	45.

Tablo 29'un devamı

S. Şeyhi	Dede ve Çocuk (Babay hem malay)	Edebiyat, Şiir	46.
Anna Karaveyeva	Stalin Ödüllü Ünlü Çelik İşçisi İbrahim Veliyev (Stalin premiyeseş lavreyatı ataklı koriç kuyuvçı İbrahim veliyev)	Edebiyat, Publistika	47.
Möderris Höseyinev	Minzele'de Doğan Kahraman (Minzele tuvdırgan bahadır)	Edebiyat, Epizot	56.
Abdulla Ehmet	Onun Doğum Günü (Anıñ tuvgan köñe)	Edebiyat, Deneme	60.
İbrahim Gazi	Ehmet Dede (Ehmet Babay)	Edebiyat, Deneme	63.
Cevdet Feyzi	Feyzulla Tuyışev (Feyzulla tuişev)	Sanat, Makale	65.
Gazi Kaşşaf	Vatanistliğin Gücü (Patriotizm köçe)	Edebiyat, Eleştiri	67.
Gaziz İdilli	Savaşçılar (Sugış kışeler)	Edebiyat, Eleştiri	73.
Kazan Utları	Edebî Takvim (Edebi kalendar)	Edebiyat, Kaynakça	74.

Tablo 30. Sovyet Edebiyatı, Haziran, 1944

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Sovyetler Birliği Marşı (Sovyetler suyu gimni)	Edebiyat, Şiir	2.
Kazan Utları	Sovyetler Birliği'nin Vatan Savaşındaki Üçüncü Yılında (Sovyetlar suyu suvınıñ vatan sugışınıñ öç yılı)	Edebiyat-Politika, Askerî ve Siyasî, Makale	4.
Nebi Hemit	Yiğit Salih (Salih batır)	Edebiyat, Şiir	8.
Mostafa Nogman	Çiçekler ve Çiçekler (Çeçekler hem çeçekler)	Edebiyat, Şiir	8.
Emirhan Yeniki	Bir Saatliğine (Bër gëne segatke)	Edebiyat, Hikâye	9.
Samat Şakir	Onun Hüznü (Anıñ moñı)	Edebiyat, Şiir	19.
Fatih Kerim	Ümit Yıldızı (Ömët yoldızı)	Edebiyat, Şiir	20.
Gadël Kutuy	Röstem'in Maceraları (Röstem Maceraları)	Edebiyat, Hikâye	23.
George Gordon Byron	Şiir Çeviren Nuri Arslanov	Edebiyat, Şiir	36.
A. Surkov	Hediye (Bülek)	Edebiyat, Şiir	36.
Lokman Badıyksen	Denizciler Teslim Olmuyor (Matros birëlmıy)	Edebiyat, Hikâye	37.
Nuri Arslanov	Aşk Mektubu (Mehebbet hatı)	Edebiyat, Şiir	39.
D. Appakova	Gülçiçek ve Bülbül (Gölçeçek hem sandugaç)	Edebiyat, Masal	40.
N. Pıksanov	Gorkiy ve Halkların Dostluğu (Gorkiy hem halıklar duslıgı)	Edebiyat, Makale	43.
S. Feyzullin	Bizim Kâmil (Bëznëñ kâmil)	Edebiyat, Anı	47.
Fatih Hösni	Tatar Dramasının Atası (Tatar dramaturgiyesënëñ atası)	Edebiyat, Makale	54.
Gamir Nasrıy	Havancı Nuretdinov (Minometçik Nuretdinov)	Edebiyat, Deneme	57.
Abdulla Ehmet	Unutma Sen Onu (Onıtma sin anı)	Edebiyat, Deneme	59.
Şerif Rahmankulov	Yaratıcılığı Geliştirme Yolu (İcatı üsëş yılı)	Edebiyat, Makale	61.
Enes Kamal	Tutkulu Yürek (Yalkınlı yörek)	Edebiyat, Eleştiri	66.
Gafi	Güvercin (Kügerçen)	Edebiyat, Eleştiri	68.
Kazan Utları	Edebiyat ve Sanat Köşesi (Edebiyat hem sengat kalendar)	Edebiyat, Kaynakça	69.

Tablo 31. Sovet Edebiyatı, Temmuz-Ağustos, 1944

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Sovet Edebiyatının Gelişimi İçin (Sovyet edebiyatının yugarı idëyëlëğë öçën)	Edebiyat, Makale	
V. Epmilov	Büyük Rus Yazarı A. P. Çehov	Edebiyat, Makale	
A. P. Çehov	Şaka (Şayartuv)	Edebiyat, Hikâye	
Kazan Utları	Halk ve Edebiyat Hakkında A. P. Çehov'un Fikirleri (Halık hem edebiyat turında A.P. Çehov fikirlere)	Edebiyat, Makale	
Ş. Rahmankulov	Çehov'un İmgelerinin Canlılığı (Çehov obrazlarının yeşevçenlëğë)	Edebiyat, Makale	
Fatih Hösni	Manzaralar (Kürëñëşler)	Edebiyat, Deneme	
Gadël Kutuy	Röstem'in Maceraları (Röstem macaraları) devamı.	Edebiyat, Hikâye	
Gali Huciyev	Düşünceler (Uylar)	Edebiyat, Şiir	
Mirsey Emir	Miñlëkamal (Miñlëkamal)	Edebiyat, Piyes	
Sibgat Hekim	Şiirler (Şigirler)	Edebiyat, Şiir	
Taci Gıyzzet	Gezi Yazıları (Yul yazmaları)	Edebiyat, Gezi yazısı	
Kazan Utları	Şiirler (Şigirler)	Edebiyat, Şiir	
Gabdrähman Epselemov	Sonsuz Şan (Meñlëk dan)	Edebiyat, Deneme	
Kazan Utları	İ. E. Repin	Edebiyat, Makale	
Kazan Utları	Edebî Takvim	Edebiyat, Kaynakça	

Tablo 32. Sovet Edebiyatı, Eylül, 1944

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Fikir-Politika (İdeya-politik)	Politika, Makale	3.
Ehmet Yerikey	Şiirler: Stalingrad (Stalingrad), Kadehlerimizi Kaldırılım (Küteriyk bokalları), Kazan Yiğidi (Kazan yegëtë), Sarı Yaprak (Sarı yafrak)	Edebiyat, Şiir	8.
Gadël Kutuy	Röstem'in Maceraları (Röstem macaraları) devamı.	Edebiyat, Hikâye	11.
Mirsey Emir	Miñlëkamal (Miñlëkamal) üçüncü, dördüncü ve beşinci perde.	Edebiyat, Piyes	23.
Mostafa Nogman	Şiirler: Kayın Dibinde (Kayın töbënde), Tanıdık Yollarda (Tanış yullar buyınca), Metro Kızı (Metro kızı), Bizim İlkbahar (bëznëñ yaz), Yellerin Okşaması (Ciller irkesëne).	Edebiyat, Şiir	43.
İdris Tuktarov	Çilek (Cir cilegë)	Edebiyat, Hikâye	45.
Nur Şerif	Keskin Nişancının Üzüntüsü (Snaypër zarı)	Edebiyat, Şiir	46.
Tarik Fettah	Bülbül Türküsü (Sandugaç cırı)	Edebiyat, Şiir	47.
Gabdulla Şeripov	Kızıl Sakal (Ciren sakal)	Edebiyat, Hikâye	48.
İ. İovçuk	XIX. Yüzyıl Rus Felsefesinin Klasik Eserleri (XIX gasırnıñ rus filosofıyesë klassikaları)	Edebiyat, Makale	50.
M. Gaynullin	Höseyën Yamaşev	Edebiyat, Makale	62.
L. Celey	Atilla Rasih'in Bir Hikâyesi Üzerine (A. Rashiniñ bër hikeyesë turında)	Edebiyat, Makale	70.

Tablo 32'nin devamı

A. Ehmet	Çevik Yiğitler (Citëz yegëtler)	Edebiyat, Epizot	74.
Gamir Nasrıy	Merakla Beklenen Dakikalar (Zagırıp kötëlgen minutlar)	Edebiyat, Epizot	76.
Gafı	Fırtınalı Günlerin Lirizmi (Davıllı könnir lirikası)	Edebiyat, Eleştiri	78.
Kazan Utları	Ekimde Çalışmazsan Harmanda Ağlarsın (Sabanda sayraşmasañ indırda ınıraşırsıñ)	Edebiyat, Eleştiri	80.

Tablo 33. Sovet Edebiyatı, Ekim, 1944

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Tarihi Gerçeklik İçin (Tarihi çınılık öçen)	Edebiyat, Makale	3.
Ehmet Feyzi	Senin Çalışm... (Sinëñ uynavıñ)	Edebiyat, Şiir	9.
Emirhan Yeniki	Yalnız Kaz (Yalgız kaz)	Edebiyat, Hikâye	10.
Fatih Kerim	Şiirler: Halkın Öcü (Halık üçë), İstihkâm (Saper), Korkak (Kurkak), Yiğit (Batır), Bizim Sokakta (Bëznëñ uramda), Hasret Türküsü (Sagınuv cırı), Ak Güvercin (Ak kügerçen)	Edebiyat, Şiir	15.
Hatip Gosman	Altın Yüzük (Altın baldak)	Edebiyat, Hikâye	18.
G. Henim	Köprü (Küpër)	Edebiyat, Şiir	23.
Zeki Nuri	Ev Hakkında (Öy turında)	Edebiyat, Şiir	24.
Atilla Rasih	Neşeli Gallemetdin (Şen küñëllë galemetdin)	Edebiyat, Hikâye	25.
İ. Nurillin	Ana Duyguları (Ana toygıları) romandan bir bölüm.	Edebiyat, Roman	31.
Şakir Abilov	Sen Yanımdasın (sin yanımda)	Edebiyat, Şiir	33.
Andrey Platonov	Sampo (Sampo) Çeviren F. Hösni.	Edebiyat, Hikâye	34.
Salih Battal	Deliliğin Seni Bekliyor (Cüleren köte sinë)	Edebiyat, Şiir	37.
A. Gomer	Mihail Yuryeviç Lermontov	Edebiyat, Makale	38.
Kazan Utları	Mecit Gafuri	Edebiyat, Makale	41.
G. Halit	Halkın Mutluluğunun Şarkıcısı (Halık behëtë cırçısı)	Edebiyat, Makale	43.
Mirgaziz Ukmasi	Mecit Gafuri Hakkında (Mecit Gafuri turında)	Edebiyat, Anı, Makale	50.
Gabdrahman Sagdi	Tatar Halkının Gelişiminde Kayyum Nasırı'nın Rolü (Tatar halkınıñ üsëşşende kayum nasırınıñ rolë)	Edebiyat, Makale	52.
Fatih Hösni	Canlı Tasviri Korumak (Canlı obraznı yaklap)	Edebiyat, Makale	55.
Yüzbaşı A. Asadullin	Askerin Şerefli Yolu (Soldatnıñ dan yulı)	Edebiyat, Makale, Epizot	60.
G. Bakir	Beş Yiğit (Biş batır)	Edebiyat, Epizot	65.
Zekeriya Ahmerov	AB-225 (AB-225)	Edebiyat, Epizot	70.
Gafı	Mum Işığı (Şem yaktısı)	Edebiyat, Eleştiri	72.
Kazan Utları	Edebî Takvim	Edebiyat, Kaynakça	74.

Tablo 34. Sovet Edebiyatı, Kasım-Aralık, 1944

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Büyük Ekim Devriminin 27. Yıl Dönümü	Politika	
Kazan Utları	Büyük Vatandaş (Böyük grajdanin)	Politika	
Kazan Utları	Şeref Möderris Şiirleri (Şeref Möderris şigirlerë)	Edebiyat, Şiir	
Afzal Şamov	Sonbaharın Çiçekleri (Közgë çeçekler)	Edebiyat, Hikâye	
Sibgat Hekim	Köle (Kolin), Harici Şapkalı Dosta (Yeşil furajkalı duska), Memleket Ezgisi (tuvgan cir köye), Gıybet (Gaybet), Cevap (Cavap)	Edebiyat, Şiir	
Fatih Hösni	Hikâyeler	Edebiyat, Hikâye	
Emirhan Yeniki	Gelincik Çiçeği (Mek çeçegë)	Edebiyat, Hikâye	
Kazan Utları	Şiirler: Sana Geliyorum (Kilem siña), Partizan Kız (Partizan kız), Kız ve Ana (Kız hem ana), İyi Duygular (Yahşı hisler).	Edebiyat, Şiir	
İdris Tuktarov	Çelik Fırtınası (Koriç davıl)	Edebiyat, Hikâye	
Esgat Aydar	Harras (Harras)	Edebiyat, Hikâye	
Enes Kamal	Dostlar (Duslar)	Edebiyat, Piyes	
Garif Gomer	Yulçura Dede'nin Hikâyesi (Yulçura babay hikeyesë)	Edebiyat, Hikâye	
Kazan Utları	İ. A. Kırilov	Edebiyat, Makale	
Kazan Utları	İ. A. Kırilov Fablları (İ. A. Kırilov mesellerë)	Edebiyat, Fabl	
İ. A. Kırilov	Kızlar İçin Ders (Kızlarga sabak)	Edebiyat, Komedi	
Seyfi Kudaş	Kırilov ve Gafuri (Kırilov hem Gafuri)	Edebiyat, Makale	
Kazan Utları	Geçtiği Yol (Ul ütken yuldan)	Publistika	
Hadi Taktaş	Hadi Taktaş ve Şiirleri (Hadi Taktaş şigirler)	Edebiyat, Makale, Şiir	
Kavi Necmi	Hayat Veren Güç (Têrêlêk birüvçë köç)	Edebiyat, Makale	
M. Gali	Molla Nasrettdin (Mulla Nasrettdin)	Edebiyat, Makale	
Gabdrahman Epselemov	Svir Nehri (Svir suvin)	Edebiyat, Makale	
İbrahim Gazi	Topçu Yiğit (Tupçı yëğët)	Edebiyat, Deneme	
Mostafa Nogman	Senin Anıların (Sinëñ istelêklerëñ)	Edebiyat, Makale	
Gamir Nasriy	Ölüm Köprüsü (Ülêm küpêrë)	Edebiyat, Epizot	
Gazi Kaşşaf	Sezonun Başlangıcı (Sezon başı)	Edebiyat, Makale	
Ş. Rahmankulov	Martılar (Akçarlaklar)	Sanat, Makale	
Kazan Utları	Ünlü Keman Ustası Antonio Stradivarius (Ataklı skripka masterı Antonio Stradivarius)	Sanat, Makale	
Kazan Utları	Boyun Eğmeyen Güçlü Suretli Eser (Buysinmas köçnë suretlë eser)	Sanat, Makale	
Kazan Utları	Edebi Takvim (Edebi kalender)	Edebiyat, Kaynakça	
Kazan Utları	Kitap Köşesi (Kitap şürlëğë)	Edebiyat, Kaynakça	

Tablo 35. Sovet Edebiyatı, Ocak, 1945

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Mirgaziz Ukmasi	Lenin	Edebiyat, Şiir	4.
Segiyt Feyzullin	Büyük Dostluğun Yenilmez Bayrağı (Böyük dostluğunıñ ciñêlmes bayrağı)	Politika, Makale	6.
Ş. Rahmankulov	Büyük Rus Entelektüeli (Böyük Rus intellêgentı)	Edebiyat, Makale	10.
A. S. Griboedov	Akıllılık Belası (Akıllılık belesê)	Edebiyat, Drama	14.
Emine Bikçenteyeva	Harici Pardösü (Şnel)	Edebiyat, Şiir	23.
Salih Battal	Salih Battal Şiirleri (Salih Battal şigirlerê)	Edebiyat, Şiir	24.
İ. Simonov	Gururlu Kişi (Gorur kêşê) Çeviren S. Ehmedova	Edebiyat, Hikâye	25.
Nur Bayan	Ülkem Senin İçin (İlêm siña)	Edebiyat, Şiir	37.
Safa Sabirov	Kazanlı Kız (Kazan kızı)	Edebiyat, Hikâye	38.
George Gordon Byron	İngiltere'den Ayrılırken Yazılan Şiirler (Angliyenê taşlap kitkende yazılğan parçalar) Çeviren Nuri Arslanov.	Edebiyat, Şiir	42.
Kayyum Nasırî	Gölröh ile Kamercan (Gölröh bêlen Kamercan)	Publistika, Edebi Makale	43.
Samat Şakir	Nerede Gördüm Onu (Kayda kürdêm anı)	Edebiyat, Şiir	48.
G. Zakirov	Kanatlı At (Kanatlı at)	Publistika, Destan	49.
G. Halit	Savaş ve Şair Şeref Möderris'in yaratıcılığı üzerine (Sugış hem şagıyr)	Edebiyat, Makale	56.
Garif Galiyev	Otoyol Yazıları (Olı yul yazmaları)	Edebiyat, Epizot	66.
Binbaşı M. Gıymadiyev	Sovyetler Birliği Kahramanı Gomer Hadimöhemmetov	Edebiyat, Epizot	70.
Hatip Gosman	Ölümsüz Yiğit (Ülêmsêz yêğêt)	Edebiyat, Epizot	73.
Fatih Hösni	Gölsöm Söleymanova	Edebiyat, Makale	76.
Gafi	Savaşçıların Ailesi (Köreşçêler gailêsê)	Edebiyat, Eleştiri	79.

Tablo 36. Sovet Edebiyatı, Şubat, 1945

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
İ. Stalin	Başkomutanın Emri	Politika, Bildiri	5.
N. Mönesaipov	Heyecanlanmak (Aşkınuv)	Edebiyat, Şiir	7.
Fatih Hösni	Kadınlar (Hatinnar)	Edebiyat, Hikâye	8.
Salih Battal	Salih Battal Şiirleri (Salih Battal şigirlerê)	Edebiyat, Şiir	14.
Garif Galiyev	Çümele Zeki (Çümele Zeki)	Edebiyat, Hikâye	16.
Nuri Arslanov	Biz Kazanınca (Bêz ciñêç)	Edebiyat, Şiir	18.
Gaziz Nebiullin	Muhabbet (Mehebbet)	Edebiyat, Şiir	18.
Nekiy İsenbet	Nur Zahit beş perdelik drama.	Edebiyat, Drama	19.
Garif Zakirov	Neredesin sen, Gölcihan? (Kayda sin, Gölcihan)	Edebiyat, Düzyazı	27.
Kayyum Nasırî	Gölröh ile Kamercan (Gölröh bêlen Kamercan) devamı.	Edebiyat, Hikâye	30.
L. Celey	Tatarlarda Marifetçilik Hareketi ve Kayyum Nasırî (Tatarlarda megrifetçêlêk hareketê hem Kayum Nasırî)	Edebiyat, Makale	37.

Tablo 36'nın devamı

M. Gainullin	Dokümanlarda Kayyum Nasırî (Kayum Nasırî dokumentlarda)	Edebiyat, Makale	45.
Camal Veciyeve	Kayyum Nasırî O Bir Öğretmen (Kayyum Nasırî – terbiyecê)	Edebiyat, Makale	53.
V. Hangildin	Kayyum Nasırî'nin Dil Bilgisi Kitaplarında Tatar Dilinin Temel Sözdizimleri (Kayyum Nasırî gramatikalarında Tatar tëlê sintaksısı nigêzlerê)	Edebiyat, Makale	58.
Mirgaziz Ukması	Kayyum Ağabey Nasırî (Kayum Abzıy Nasırıy)	Edebiyat, Anı	61.
Kazan Utları	Sovyetler Birliği Halk Komiserlerinden ve VKP(B) Komitelerinden Bildiri	Politika	63.
Kazan Utları	Aleksey Tolstoy	Edebiyat, Makale	64.
M. Şolohov	Güçlü Ressam (Köçlê hudojnik)	Edebiyat, Makale	65.
Gaziz İdilli	Minzele Yiğidi (Minzele yêğëtê)	Edebiyat, Epizot	67.
G. Epselemov	Hañcer (hencer)	Edebiyat, Deneme	71.
Gamir Nasırıy	Tankçı Şahmanov (Tankist Şahmanov)	Edebiyat, Epizot	73.
Fatih Hösni	Helil Ebcelilev (Helil Ebcelilev)	Sanat, Makale	74.
Enes Kamal, Hey Kadir	Kral Lear (Korol Lir)	Edebiyat, Tiyatro	79.

Tablo 37. Sovet Edebiyatı, Mart-Nisan, 1945

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Vladimir Mayakovskiy	Şiir Vladimir İlyiç Lenin adlı poemadan bir bölüm. (Poeziya)	Edebiyat, Şiir	
Mihail Zoşenko	Lenin Hakkında Hikâyeler (Lenin turında hikeyeler)	Edebiyat, Hikâye	
Kazan Utları	Gali Huciyeve Şiirleri O, Her Yerde (Gali Huciyeve şıgırlarê ul her kayda)	Edebiyat, Şiir	
Gomer Beşirov	Heyecanlanmak (Cilkênüv)	Edebiyat, Şiir	
Salih Battal	Büyük Okyanus'un Kıyılarında (Tın diñgêz yarlarında)	Edebiyat, Poema	
A. P. Çehov	Sürgünde (Sörgênde)	Edebiyat, Hikâye	
Samat Şakir	Şiir (Poeziya)	Edebiyat, Şiir	
Gabdrahman Epselemov	Mavi Sabah (Zeñer ırte)	Edebiyat, Hikâye	
Kazan Utları	Şiir (Poeziya)	Edebiyat, Şiir	
Gaziz İdilli	Köprü (Küpër)	Edebiyat, Epizot	
Kazan Utları	Tatar Edebiyatının İlkbaharı Gabdulla Tukay (Gabdulla Tukay – Tatar edebiyatının yazı)	Edebiyat, Makale	
Mirgaziz Ukması	Tukay'ı Özlemek (Tukaynı sağınuv)	Edebiyat, Şiir	
Vafa Bahtiyarov	Tukay Hakkındaki Tüm Hatıralar (Tukay turında kaybêr istelêkler)	Edebiyat, Makale	
Fatih Kerim	Şair Teğmen Fatih Kerim Kahramanca Öldü	Edebiyat, Makale	

Tablo 37'nin devamı

Kazan Utları	Onun Sevgisi ve Nefreti Sonsuza Kadar Yaşayacak (Anıñ mehebbetë hem nefrete meñgë yeşer)	Edebiyat, Makale	
Fatih Hösni	Roman Türü Üzerine (Novella turında)	Edebiyat, Makale	
Segadet İşmoratova	Heykeltıraş Sadrıy Ahun (Skulptor Sadrıy Ahun)	Sanat, Makale	
Enes Kamal	Yetenek Seli (Talentlar taşkını)	Edebiyat, Makale	
Gaziz İdilli	Tankçı Muhafız Tümgeneral İzmail Ehmet Oğlu Nagaybakov (Tank gaskerlerë gvardiya general-mayor İzmail Ehmet ulı Nagaybakov)	Edebiyat, Anı	
Gamir Nasrıy	Memleket İçin (Tuvgan il öçen)	Edebiyat, Makale	
Ş. Rahmankulov	Feyzulla Tuyışev	Sanat, Makale	
Segıyt Feyzullin	Nasırı ve Onun Eserleri (Nasıyri hem anıñ eserlere)	Edebiyat, Makale	
Gafı	Onlar Üç Kişiydi (alar öçev idë)	Edebiyat, Eleştiri	
Kazan Utları	Gündem (Hronika)	Tanıtım	

Tablo 38. Sovët Edebiyatı, Mayıs, 1945

Yazarın Adı	Eserin Başlığı	Eserin Konusu veya Türü	Sayfa Sayısı
Kazan Utları	Kahramanların Kitabı 1. Cilt (Batırlar kitabı 1 nçe tom)	Tanıtım	1.
Kazan Utları	Başkomutanın Emri (Verhovniy baş kamanduyuşiy prikazı)	Politika	5.
Ehmet Yerikey	Kutsal Saatimiz Çaldı (Suktı bëznëñ izgë segat)	Edebiyat, Şiir	9.
Mirgaziz Ukmasi	Zafer Bayramı (Ciñüv bayramı)	Edebiyat, Şiir	9.
Taci Gıyzzet	Zafer Türküsü (Ciñüv cırı)	Edebiyat, Şiir	10.
Gomer Beşir	Unutulmaz Günler (Onıtılmas könnner)	Edebiyat, Makale	11.
Ehmet Feyzi	Cephe Yolunda (Front yolında)	Edebiyat, Şiir	12.
Esgat Aydar	Bir Keşif Anısı (Bër razvedkanıñ tarihi)	Edebiyat, Hikâye	13.
Fatih Hösni	Nisan (Aprël)	Edebiyat, Hikâye	20.
Ş. Gıylmiy	Şaire (Şagıyrge)	Edebiyat, Şiir	22.
Gazi Kaşşaf	Fevri Karar (Aşığıç netice)	Edebiyat, Hikâye	23.
S. Battal	Elveda Kazan (Huş. Kazan)	Edebiyat, Şiir	25.
M. Soltan	Savaşın Allahı (Sugış Allası)	Edebiyat, Şiir	26.
Lev Nikulin	Bir Avuç Toprak (Bër uç toprak)	Edebiyat, Hikâye	27.
Henif Kerim	Kuyunun Yanında (Koyë yanında)	Edebiyat, Hikâye	31.
G. Lötfi	İlk Yağmur (Bërënçe yañgır)	Edebiyat, Şiir	32.
Derciya Appakova	Çocuklar için Hikâyeler (Balalar öçen hikeyeler)	Edebiyat, Hikâye	33.
R. M. Raimov	Tatar Dilindeki İlk Sosyal Demokrat Gazete (Tatar tëlënde bërënçe sotsiyal demokratik gazeta)	Edebiyat, Makale	36.
B. Gorbatov, M. Mercanov	Kapitülasyon (Kapitulyatsiya)	Edebiyat, Makale	45.
Gamir Nasrıy	Gıymadı Amca Berlin'de (Gıymadı abızıy berlinda)	Edebiyat, Deneme	48.

Tablo 38'in devamı

Rıza İşmuratov	Mirza Bilalov'nun Keřfe Çıkması (Mirza bilalovnıń razvedkaga baruvı)	Edebiyat, Epizot	50.
Enes Kamal	Salih Seydeşev	Sanat, Makale	55.
Nekiy İsenbet	Tukay'ın Son Baskısı Hakkında (Tukaynıń sońğı basması turında)	Edebiyat, Eleştiri	59.
Gafı	Çocuklara Hediye (Balalarga bñlek)	Edebiyat, Eleştiri	73.
Emirhan Yeniki	şakir şamilskiy	Biyografi	75.

3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA SOVËT EDEBİYATI DERGİSİNDE YAYIMLANAN HİKÂYELERDE YAPI

Çalışmanın bu bölümünde İkinci Dünya Savaşı sırasında *Sovët Edebiyatı* dergisinin hikâye bölümünde yayımlanan 86 eser, incelenmiş ve muhtevalarına göre tasnif edilmiştir. Cephede muharebeyi konu alan eserler savaşın başlangıcında büyük ölçüde propaganda amaçlı kaleme alınmışlardır fakat ilerleyen yıllarda konular daha çok muharip askerleri ve muharebeyi konu alan canlı savaş tasvirlerini yansıtmaya başlamışlardır. Cephe gerisindeki yaşamı konu alan hikâyeler ise sosyalist gerçekçilik akımının temel ilkeleri ve kolektivizasyon faaliyetleri çerçevesinde kaleme alınmıştır.

3.1. Cepheyi Konu Edinen Hikâyeler

Sovët Edebiyatı dergisi 1941 yılı ağustos sayısında yayımlanan Gadël Kutuy'un⁶ *Yeşën* "Şimşek" adlı hikâyesi, henüz savaşın başlangıç yıllarında kaleme alınan halkı savaşa çağırma amaçlı yazılan bir propaganda eseridir. Kurgu, Davut'un zaferle sonuçlanan savaşın ardından halk arasında savaş anılarını anlatmasıyla başlar. Birbirine sıkı sıkıya bağlı üç arkadaş İdil kıyısına balık tutmaya gider. Mostafa, Davut ve Hafız adlı üç arkadaş yağmur başlayınca ayrılırlar. Hafız'ın şehit olduğunu okuyucu Davut tiptemesi aracılığıyla öğrenir. Davut ile Mostafa askerlik şubesinde bir araya gelirler. İkisi de aynı takımda pilot olarak görevlendirilir. Şiddetli geçen savaş nice kahramanlar doğurur. Bunlardan biri de Mostafa olur. Mostafa'ya savaştaki kahramanlıklarından dolayı Şimşek denmeye başlanır. Şimşek savaş boyunca gökyüzünde uçağını Almanların üzerine büyük bir cesaretle uçurur. Bir gün aynı uçuştayken havada Alman uçakları ile bir çatışma çıkar. Davut ve arkadaşı yakıt ikmâli için iniş yapar. Fakat Şimşek çatışmaya devam eder. Yakıt ikmâlinden sonra havalanan Davut ve arkadaşı, Şimek'in artık yakıtı kalmadığını ve kendini çocukları ve vatanı için cesurca düşman uçakları üzerine attığını görür. Şimşek, düşman uçakları üzerine yıldırım gibi çakar. Savaşın sonunda bu olayları anlatan Davut arkadaşının öldüğünü kabullenemez ve onu hâlâ yüreğinde hissettiğini dile getirir.

⁶ Gadël Kutuy (28 Kasım 1903, Kanadey, Saratov – 16 Haziran 1945, Zgierz, Polonya) şair, öykü ve oyun yazarı olan Kutuy'un edebi yönü Mayakovsky'nin etkisiyle fütürist bir çerçevede gelişme göstermiştir. 1930'lu yıllarda düzyazı ve oyunlar yazmıştır. 1945 yılında cephede hayatını kaybetmiştir (Heyrullina ve Dautov, 2021: 34).

Abdulla Aliş'in⁷ *Doşmanga Karşı* "Düşmana Karşı" adlı hikâyesi *Sovët Edebiyatı* dergisi 1941 yılı ekim sayısında çıkmıştır. Hikâye, beş bölümden oluşur. Hikâyede savaş sırasında cepheye intikal ettirilen askerlerin yolculukları ve cepheye vardıklarında aldıkları eğitim anlatılır. Kurgu, bir eşelon⁸ treninde başlar. Kazan'dan yola çıkan askerî tren, halk tarafından askerlerin zaferle dönmeleri temennisiyle uğurlanır. Kurgunun ikinci bölümünde tren Moskova'ya ulaşır. Burada başkentin ve halkın savaşa hazırlıklı oldukları vurgulanır. Kurgunun üçüncü bölümü A istasyonunda geçer. Eşelon burada mola verir. İstasyonda karşıdan gelen başka bir eşelondaki Alman tutsak askerlerine denk gelinir. Burada Alman askerler ile Kızıl Ordu askerleri arasında bir diyalog geçer. Eşelon yola devam ettiği sırada tutsak Alman askerlerinin "Hitler'i yok edin" sözleri işitilir. Kurgunun dördüncü bölümü trenin cepheye ulaşmasıyla başlar. Askerler hemen birliklerine yerleşir ve bomba çukurları kazmaya başlarlar. Burada temel askerlik eğitimlerini alırlar. Öğretmen, mühendis, sanatçı, madenci, şoför gibi mesleklerden gelen insanların artık cephede meslektaş oldukları ve vatan için birlikte savaşacakları vurgusu yapılır. Kurgunun son bölümünde askerlerin cephede aldıkları eğitimlerinden, yaptıkları sporlardan ve onların koşuşlarından bahsedilir. Vatanın korunması ve Kızıl Ordu'nun gücünün gösterilmesi için durmadan çalışılması vurgusu yapılır.

İdris Tuktarov'un⁹ *İrək Ėzlegende* "Özgürlük Arayışında" adlı hikâyesi Sovyetlerin Uzak Doğu cephesindeki Tatar kökenli iki tutsağın partizan faaliyetlerini konu alır. Kurgu, Lansetti'nin hapishanede Naderşa ve Şeyhi'ye hapishaneden çıkarılacaklarını ve bir kışlaya sevk edileceklerini söyledikten sonra oradan Çinli partizanlarla görüşmeleri için onlara gizli bir parola vermesiyle başlar. Naderşa ile Şeyhi katılmayı kabul ederler. İki Tatar hapishaneden kışlaya sevk edilir. Burada muayene edilip orduya alınırlar. İkinci günlerinde Lansetti'nin tarif ettiği fanzayı¹⁰ bulup Çinlileri beklerler. Naderşa ve Şeyhi,

⁷ Abdulla Aliş (15 Eylül 1908, Spas, Tataristan – 25 Ağustos 1944, Berlin) Aliş, 1927 yılında Spas Pedagoji Koleji'nden mezun olur ve okul yıllarında edebiyata olan ilgisi bu yıllarda başlar. Çocuk edebiyatının öncülerinden olan Aliş, 1930'lu yıllarda *Yoldız* "Yıldız", *Otryad Flagı* "Müfreze Bayrağı" gibi eserler kaleme almıştır. Şair, yazar, pedagog olan Aliş, İkinci Dünya Savaşı sırasında Berlin'de idam edilmiştir (Gaynullin, 1962: 156-157).

⁸ Eşelon: Askerleri birliklerin uzun mesafeli intikalleri sırasında oluşturulan ve tek bir ulaşım aracı ile intikal eden geçici askeri birlik (Sabitova vd., 2021: 751).

⁹ İdris Tuktarov (2 Ekim 1896, Ufa – 20 Ekim 1982, Zelenodolsk) İlköğrenimini Ufa'da tamamlayan Tuktarov daha sonra Kazan Pedagoji Enstitüsü'nden mezun olmuştur. Kızıl Tataristan gibi gazetelerde çalışan Tuktarov aynı zamanda öğretmen ve öykü yazarıdır (Gaynullin, 1972: 647).

¹⁰ Fanza: Çin ve Kore'deki yoksul kesimin kilden yapılan evi (Sabitova vd., 2021: 165).

Çinliler ile karşılaşınca parolayı söylerler. Parola “Yaşasın Sovyetlerdir.”. Hikâye partizanların buluşmasıyla sona erer.

Fatih Hösni'nin¹¹ *Yözëk Kaşı* “Yüzük Kaşı” adlı ünlü uzun hikâyesi, *Sovët Edebiyatı* dergisi 1942 yılı mart sayısında yayımlanmıştır. Hösni'nin hikâyesi, Tataristan'da oldukça meşhurdur. 2011 yılında tiyatroya uyarlanıp Galiesgar Kamal Tatar Devlet Akademî Tiyatrosu'nda sahnelenmiştir (URL-2, 2020). Hikâye, savaş döneminde geçmesine ve başkışı Aydar'ın da kahramanca savaşmasına rağmen konusu daha çok Aydar'ın iç dünyasında yaşadığı romantik çatışmaları ve onun Vesile'ye olan muhabbetini konu alır. Kurgu, karlı soğuk bir havada mezarlıkta bir askerin gömülmesiyle başlar. Bu anları gören asker, bu mezarda “Burada Büyük Vatan Savaşı sırasında kahramanca savaşan Aydar Korbanov yatıyor” yazdığını aktarır. Bu duygulu anlara şahit olan asker oradan ayrılır fakat çok etkilendiği için tekrar gelir. Mezarın başına ikinci kez geldiği sırada orada sağlıklı bir kadın asker görür. Ona yaklaşıp onunla tanışır ve oradan birlikte ayrılırlar. Sağlıklı Aydar, askere merhumun son günlerinde hastanede yazdığı günlüğü verir.

Kurgu, bu kısımdan sonra Aydar Korbanov'un ağzından aktarılır. Aydar neşeli, zeki bir Tatar çocuğudur. Günlerini Yanbulat köyünde geçirir. Babasının lakabı keçi olduğu için ona da Keçi Şeyahmet Aydar'ı derler. Aydar'ın köyüne bir gün bir elma satıcısı gelir. Elmanın kokusundan hoşlanan Aydar, arabaya yaklaşır. Orada kendisine elma atan satıcının kızını görür ve o anda kıza tutulur. Günler geçer sabantoy başlar. Aydar, burada arkadaşı Gosman ile yarış sırasında tartışır ve ona kırbaçla vurur. Yarış biter, Aydar at sürücüsü olarak galip gelir. Bindığı atın sahibi İsmail'in onu davet etmesi ile kendisine elma atan kız Vesile ile tanışır. Fakat Vesile'ye babasının eskilerini giydiği için mahcup olacağını düşünür.

Kurgunun bu bölümü Aydar'ın kendisine güzel gömlek ve botlar almak için madene çalışmaya gitmesiyle başlar. Burada parasını biriktirir ancak kumarda hepsini kaybeder. Kendisinin hakkını vermeyen tekniker ile çatışır ve botlarını çalarak köyüne döner.

¹¹ Fatih Hösni (3 Şubat 1908, Saba – 19 Mayıs 1996, Kazan) İlk şiirleri okul yıllarında *Bëznëñ Yul* dergisinde yayımlanmıştır. 1930'lu yıllarda piyade olarak orduya katılan Hösni burada askerî muhabir olarak görev almıştır. Şair, dramaturg ve yazar olan Hösni Sovyetler Birliği Yazarlar Birliği üyesi, Gabdulla Tukay Tataristan Devlet Ödülü, Kızıl Bayrak İşçi Nişanı ve Ekim Devrimi Nişanı sahibidir. (Mustafin, 1975: 353-354).

Hemen kuyu başında Vesile ile konuşur. Vesile gittikten sonra burada üç kişiyle kavga eder ve bir depoya kapatılır. Akşam onu Vesile kurtarır ve oradan gitmesini söyler. Aydar köyden tekrar ayrılır ve iki yıl sonra döner. Döndüğünde evlenmek üzere olan Vesile’yi kaçıır ve onunla evlenir. Fakat Gosman ona o gece içinde Vesile’nin adı yazılı olan bir yüzük gösterir. Aydar, bunun üzerine Vesile’yi terk edip köyden yeniden ayrılır.

Kurgunun bu bölümü köyden tekrar ayrılan Aydar’ın askere alınarak cephedeki başarılarını konu alır. Aydar bir gün cephede Gosman ile karşılaşır. Ardından keşif görevine giderken köylüsü olduğu için Gosman’ı seçer ve birlikte giderler. Aydar, bir köye girip Alman karargâhını tek başına yakar ve Gosman’ın yanına döner. O arada Gosman ona sırrını açıklar. Aydar Gosman’ın yüzüne yıllar önce kırbaçla vurduğu için Gosman ona hâla kin beslemektedir. Bu yüzden onun arkasından iş çevirip düğün gecesi Vesile’nin yüzüğünü gizlice alıp Aydar’a gösterdiğini itiraf eder. O sırada Almanlar tarafından pusuya düşürülürler. Almanlara teslim olmaya hazırlanan Gosman’ın dizleri titremektedir ve ellerini kaldırmıştır. Gosman’ın sözlerini duyan ve Almanlara teslim olmaya hazırlandığını gören Aydar, Gosman’ı el bombası ile öldürür. Sonra düşmanı da yok eder. Kendisi de yaralanır ve hastaneye kaldırılır. Aydar hastanede inatçılığı ve fevri hareketlerinin sonucunda haksızlık yaptığı Vesile’yi beklerken ölür. Birbirine aşık iki Tatar kavuşamaz. Kahraman anlatıcı baharın başlangıcında bir gün hiç tanımadığı Aydar Korbanov’un mezarına gider. Mezar, özenle temizlenmiş ve üzerine henüz taze zambaklar koyulmuştur. Kahraman anlatıcı Büyük Vatan Savaşı kahramanının mezarına çiçekleri bırakan kişinin Vesile olduğunu düşünür.

Gabdrähman EpseleMOV’un ¹² *İkëñçë Gomër* “İkinci Hayat” adlı hikâyesi, Vakıyf Garıfullin adında bir Tatar keşif askerinin vatanseverliğini-kahramanlığını konu alır. Hikâye, başka bir keşif askerinin anlatımıyla aktarılır. Soğuk bir kış gününde keşif askerleri zorlu bir görev için ormanda ilerlerler. Bir yerden duman yükseldiği görülür. Keşifçiler oraya hareket ederler. Ancak gördükleri manzara karşısında şok olurlar. Ak

¹² Gabdrähman EpseleMOV (28 Aralık 1911, Krasnoslobodsk – 7 Şubat 1979, Kazan) EpseleMOV’un edebiyata olan ilgisi Moskova’da akrabalarının yanında kalırken öğrenim gördüğü 27 Numaralı Tatar Okulu’nda başlamıştır. O yıllarda Musa Celil’in editörlüğünü yaptığı *Oktyabr Balası* “Ekim Çocuğu” dergisini okumaya başlar ve *Enver Tegërmenë* “Enver’in Değirmeni” adlı şiiri bu dergide basılır. Eserleri daha sonraki yıllarda *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanmaya başlamıştır. Şair, dramaturg, yazar, editör, savaş muhabiri ve tercüman olan EpseleMOV Tataristan Yazarlar Birliği üyesidir ve Lenin Nişanı, Kızıl Bayrak İşçi Nişanı gibi birçok ödülü bulunmaktadır (Heyrullina ve Dautov, 2021: 59-62).

Finlerin işkencelerini bilmelerine rağmen böylesini ilk defa görürler. Kızların üstünde yarı çıplak, kalan kamufajları yanmış, tanınmayacak hâlde, ayak parmaklarına çiviler çakılmış, sağ gözü yarı açık bir asker yatar. Aralarındaki sağlıkçı hemen onu karın üzerine çeker. Vücudunda iki tane de kurşun yarası vardır. Fakat asker hâlâ yaşamaktadır. Onu hastaneye yetiştirirler. Keşifçiler görevlerine devam eder ancak o askere ne olduğunu merak ederler. Bir gün anlatıcı keşif askeri de yaralanıp hastaneye kaldırılır. Burada oldukça ağır yaralanmış bir Tatar askeri olan Vakıyf Garifullin ile tanışır. Zor da olsa ona bir gün nasıl yaralandığını sorar. Vakıyf, bir keşif görevinde kahramanca savaşırken Ak Finlere esir düşer. Hiçbir şey söylemez ona işkenceler yaparlar. Gözünü açtığında bu hastanededir. Altı ay boyunca burada yatmaktadır. Vakıyf, kendisini kurtaran yoldaşlarla tanışmayı çok ister. Çünkü doktorlar, onun hastaneye getirildiğinde yaşamayacağını düşündükleri için bunun onun ikinci hayatı olduğunu söylerler. Bunları duyan anlatıcı keşif askeri ona hiçbir şeyden bahsetmez. Günler geçer Vakıyf'ı memleketine göndermek isterler. Fakat Vakıyf, cepheye gitmek ister. Doktorlar, onun hastaneye tanınmaz bir şekilde gelip inanılmaz bir hızda iyileştiğini ancak bünyesinin çok güçsüz olduğunu ve bu yüzden savaşamayacağını söylerler. Vakıyf, uslanmaz komiser¹³ gider ve “bir Tatar olarak bir canını verdiğini ikincisini de vereceğini, hatta üçüncü olsa onu da vereceğini” vurgular. Komiser, Vakıyf'ı ölümün yenemediğini kendilerinin de asla yenemeyeceğini söyleyerek izin verir. Vakıyf, cepheye giderken anlatıcı keşif askeri ile vedalaşır ve cephede hayatını kurtaranları bulma umuduyla cepheye gider. Anlatıcı keşif askeri Vakıyf'ı uğurlar ve silah arkadaşlarına mektup yazar.

Gabdrähman EpseleMOV'un *Ülēmnen Köçlerek* “Ölümden Daha Güçlü” adlı hikâyesi, Finlere karşı cephede kahramanca savaşırken ölen İskender adında bir keşif askerini konu edinir. EpseleMOV, hikâyenin epigraf bölümünde hikâyesini, cephede kahramanca savaşarak can veren Nikolay Andreyeviç İlin'e bağışladığını belirtmiştir. Hikâye, başkişi İskender'in Logi-Yarvi'de deniz kenarında kahraman anlatıcı ile muhabbetiyle başlar. İskender, dalgın bir şekilde denize bakarak Rusça şarkı söyler. Kahraman anlatıcı bunun üzerine İskender'e Zeynep'ten mektup alıp almadığını sorar. İskender, kahraman anlatıcıya denizin romantizmini anlamadığını içindeki deniz tasviriyle anlatır. Ardından

¹³ Komiser: Kızıl Ordu'da üst düzey birliklere atanan parti temsilcisi; siyasî askerdir. Emir komutada subay sınıfına eş değerdir (Sabitova vd., 2017: 333).

akşamki keşif için hazırlanırlar. Denizciler keşif görevi için Finlerin olduğu bölgeye bir tekne ile giderler. Finlerin bölgesinde birkaç Fin askerini esir alıp dönmeye hazırlanırlar. Burada Ak Finler tarafından fark edilirler ve çatışmak zorunda kalırlar. İskender bu çatışmada kahramanca savaşır ve “ölüm kayası” denilen uçurumun kenarında Finli bir asker ile dövüşürken kendisini Finli asker ile uçurumdan atar. Hikâyenin sonunda, anlatıcı onun ölü bedeninin önünde saygıyla eğilir ve dostunun intikamını almak için ant içer.

Fatih Hösni’nin *Kotelok* “Karavana Kabı” adlı hikâyesi, iki savaş görmüş bir karavana kabını konu alır. Ehmetşa adında yaşlı bir amca bu karavana kabını yaralanıp köyüne dönen bir askerden yulaf satmak için satın alır. Ehmetşa ölür. Geriye yaşlı eşi Sahibcamal ve küçük oğlu Hekimcan kalır. Karavana kabı, yıllar boyunca süt taşımakta, patates kaynatmakta hatta kırlarda çay yapmakta bile kullanılır. Karavana kabı yirmi yedi yıllık ömrünün son zamanlarını tozlar içinde bir rafta geçirir. İkinci Dünya Savaşı başlayınca Hekimcan hemen eve gelip karavana kabını sorar. Kollektif hafızada kazanılan Rus İç Savaşı’nı hatırlatan karavana kabıyla İkinci Dünya Savaşı arasında bir köprü kurulur. Karavana kabı bulunup temizlenerek parlatılır. Karavana kabı temizlenince üzerinde bir yazı ortaya çıkar. “Biz öldük fakat vatanımızı öldürtmedik” yazılı karavana kabıyla şimdi de Hekimcan savaş yolundadır.

Garif Galiyev’in¹⁴ *Bězněň Běr Īpteşeběz* “Bir Yoldaşımız” adlı hikâyesi, Nuriy Şakirov adında bir topçu askerinin eğitim şartlarındaki başarısını konu alır. Cepheye gönderilmek üzere yeni bir rezerv birliği kurulur. Bu birlik topçu bataryasıdır. Eğitime başlanır. Fakat herkesin gözü çalışkan Nuriy’in üzerindedir. Nuriy, hareketleriyle, komutlarıyla herkesi kendine hayran bırakır. Bir gün sarf edilen eğitim mühimmatını inceler. Ardından batarya komutanının yanına gider ve izin verilerse kendisinin sarf mühimmatını tekrar yapabileceğini söyler. Nuriy, izni alır ve eğitim için top mühimmatları yapar.

¹⁴ Garif Galiyev (10 Mayıs 1903, Bügülme, Tataristan – 22 Mart 1985, Kazan) Eğitimine Ekim Devrimi yıllarında bir öğretmenlik okulunda başlamıştır. İlk eserlerini kâtip olarak çalıştığı zamanlarda yayımlamıştır. 1925 yılında askerlik hizmeti için Belarus’taki piyade alayına alınmıştır. Askerlik görevi boyunca kütüphanede görev yapan Galiyev bir yandan da gazetelerde yazıları yayımlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı’nda *Kızıl Armiya* “Kızıl Ordu” gazetesinde çalışan Galiyev savaştan sonra Kızıl Yıldız Nişanıyla taltif edilmiştir. Savaş sonrası yıllarda çocuk edebiyatına yönelmiştir. Şair, dramaturg, yazar, editör ve savaş muhabiri olan Galiyev’in çocuklar için yazdığı oyunlar Rusça ve Almanca olarak sahnelenmiştir (Jiganov, 1998: 703).

Mühimmatlar atışta başarılı olunca batarya komutanı onu tebrik eder ve sıradan bir kişinin bile sıradan malzemelerle savaşa ne kadar katkı sağladığını söyler.

Mirsey Emir'in¹⁵ *Kuray* “Kuray” adlı hikâyesi, Başkurt bir askerin cephede kuray çalmasını ve onun çevresinde gelişen olayları konu edinir. Savaş günlerinde yaz mevsimidir. Sığınakların üstündeki gökyüzünü aralıksız geçen füzeler aydınlatır. Binbaşı Eyüpov, siperlerin yanından geçerken bir ses duyar ve olduğu yerde kalır. Binbaşı, kuray ezgisini duyunca duygulanır ve kuray sesinin geldiği yere doğru yönelir. Binbaşının geldiğini gören askerler dikkat çeker ve hemen ayaklanırlar. Binbaşı, rahat olmalarını ve çalmalarını söyler. Fakat kurayı çalan Başkurt yiğidi utanır ve bu kurayın tam bir kuray olmadığını buradaki kamışlardan yaptığını söyler. Binbaşı, kurayı çalan Başkurt yiğidi Yomaguca ile tanışır ve diğer askerlere kuray sesinin ne hissettirdiğini sorar. Askerler “intikam” derler. Aralarında Özbek, Rus, Başkurt ve Ukraynalı olmasına rağmen hepsinin Sovyet halkı olduğu vurgusu yapılır. Sovyet halkları vatanları için birbirleriyle yan yana cesurca savaşır. Ertesi gün Binbaşı Eyüpov’un isteği üzerine Yomaguca’ya yeni bir kuray yaptırılır. Yomaguca artık bu kuray ile cephedeki askerlere Başkurt ezgilerini çalar. Günler sonra Yomaguca bir çatışmada yaralanır ve hastaneye kaldırılır. Bu kez de kuray hastanede yankılanır. Kurayın ezgisini duyan her asker intikam duygularıyla ve savaşma arzusuyla dolup taşar.

İbrahim Gazi’nin *Yaktaş* “Hemşehri” adlı hikâyesi, savaş sırasında ağır yaralanan bir Tatar askerini konu alır. Kurgu ben anlatıcının yaralı asker ile tanışmasıyla başlar. Anlatıcı ve yaralı askerin hemşehri çıkmaları üzerine sohbetleri ilerlemeye başlar. Anlatıcı, yaralı askerin savaşın başından beri üç kez yaralandığını ve bu sonuncusunun en ağır olduğunu belirtir. Ardından yaralı Tatar askerin nasıl yaralandığını aktarır. Makineli tüfek kullanırken bir el bombası ile yaralanan Tatar, bir ay boyunca hastanede yatmaktadır. Kurgunun sonuna doğru Tatar kökenli yaralı asker, iyileşmeyi dört gözle beklediğini şöyle dile getirir: “İşte, arkadaş, benim şu kemiklere ve bileklere et gelip de

¹⁵ Mirsayaf Masalimoviç (Mirsey Emir) (6 Ocak 1907, Sterlitamak – 1 Haziran 1980, Kazan) İlköğrenimini Başkurdistan’da yetimhanede tamamlayan Emir daha sonra Kazan’a gelerek edebi hayatına başlamıştır. Bu yıllarda *Kızıl Yeşler* “Kızıl Gençler” gazetesinde editör olarak çalışmıştır. Daha sonraki yıllarda edebiyatta oldukça aktif olan Emir Tataristan Yazarlar Birliği üyesi olmuştur. Lenin Nişanı, Kızıl Bayrak İşçi Nişanı gibi ödülleri de bulunan gazeteci, yazar, dramaturg ve editör olan Emir, 1980 yılında hayatını kaybetmiştir (Gavrilov, 1962: 186-187).

toparlanırsam! O mavi gözlü ucube “fritslerden” birkaçını daha cehenneme yollardım.” (Gazi, 1943: 28).

Gabdrähman Epselemov’un *Tönyak Balkısı* “Kuzey Işığı” adlı hikâyesi, Şamil Enverov adında kahraman bir Tatar askerini konu alır. Kurgu, kuzey cephesinde kuzey ışıklarının bulunduğu bölgede geçer. Epselemov, hikâyesine eşsiz kuzey ışıklarının güzelliği ve bir orman tasviriyle başlar. Kuzey cephesinde Kızıl Ordu birliğinde yat yoklaması¹⁶ alınmaktadır. Askerler tek tek tekmil verirler. Sıra Şamil Enverov’a geldiğinde derin bir sessizlik oluşur. Hâlbuki askerler onun her yoklamada tok bir sesle tekmil vermesine çok alışıktır. Fakat başka bir asker onun yerine “Şamil Enverov düşmanları acımasızca öldürerek Büyük Vatan Savaşı’nda kahramanca şehit oldu” der. Onun can dostu Velednin Vasiliy, birliğe yeni gelen askerlere Şamil’in kahramanlığını anlatır. Onunla birkaç kez keşif görevine çıktığından ve Şamil’in defalarca onun hayatını kurtardığından bahseder. Vasiliy, onun yine bir gün bir Alman koruganını ele geçirirken hayatını kurtardığını ve orada hayatını kaybettiğini söyler. Bütün birliğin sevdiği ve saygı duyduğu Şamil Enverov, her sabah ve akşam yoklamasında adı anılarak sonsuza kadar yaşatılır.

Sovët Edebiyatı dergisi 1943 yılı eylül-ekim sayısında yayımlanan F. Esgat’ın *Taş Kala* “Taş Şehir”, Kavi Necmi’nin *Yeşler Batalonında* “Gençlerin Taburunda” ve İbrahim Gazi’nin *Bayragovnuñ Könlök Defterennen* “Bayragov’un Günlüğünden” adlı hikâyeler, yazarların kaleme aldığı eski eserleridir. *Sovët Edebiyatı* dergisinin 1943 yılı eylül-ekim sayısı komsomol ve Lenin ağırlıklı yayınlar yapmıştır. F. Esgat’ın *Taş Kala* adlı hikâyesi 1923 yılında kaleme alınan, Kavi Necmi’nin *Yeşler Batalonında* adlı hikâyesi 1925 yılında kaleme alınan, İbrahim Gazi’nin *Bayragovnuñ Könlök Defterennen* adlı hikâyesi de 1933 yılında kaleme alınan eski eserleridir. Hikâyelerde genellikle Lenin övgüsüne, Sovyet topraklarının nasıl özgürleştirildiğine ve komsomol olaylarına yer verilmiştir. Dolayısıyla bu eserler çalışmanın kapsamı dışında bırakılmış ve detaylı bir incelemeye gerek duyulmamıştır.

¹⁶ Yoklama Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu’nun 55’inci maddesinde, “İnsan ve hayvan mevcutlarını anlamak, bunlardan ve silah, malzeme ve eşyada bir vukuat olup olmadığı haberini almak maksadı ile kıta, karargâh ve kurumlarda biri sabah, diğeri akşam, üçüncüsü de gece olmak üzere günde üç defa yoklama yapılır.” (URL-3, 1961) şeklinde tanımlanır. Gece yapılan yoklamaya askerî terminolojide yat yoklaması ya da yat içtiması denir. Dolayısıyla hikâyede Rusça kökenli “poverka” olarak verilen sözcüğü de bu şekilde çevirmek uygun görülmüştür.

Sovět Edebiyatı dergisi 1943 yılı kasım sayısında yayımlanan Gabdrahman Epselemov'un *Bayrak* "Bayrak" adlı hikâyesi, Minnula Kelimullin adında bir Tatar askerin Sovyetler Birliği bayrağını kahramanca korumasını konu alır. Kurgu, çavuş Minnula Kelimullin'in güzel bir temmuz sabahı vadide konuşlanan Kızıl Ordu'nun alay karargâhından çıkmasıyla başlar. Bu güzel havayı yüzlerce top ve havan atışıyla başlayan Alman saldırısı bozar. O sırada askerî komiser elinde bayrak ile alaydan çıkar ve askerlerin gözlerine bakarak bayrağın korunması hakkında askerlerin yüreklerine işleyen bir konuşma yapar. Komiser, bu konuşmanın ardından bayrağı Minnula Kelimullin'e emanet eder ve beraberindeki askerler ile vadideki cepheye doğru intikal ederler. Savaş oldukça şiddetli geçer. Top ve havan atışları altında Minnula'nın silah arkadaşları can verir. Minnula da yaralanır. Üç gün süren savaşın ardından Almanların saldırısı püskürtülür. Minnula yaralanır fakat bayrağı korur. Tatar yiğidi Minnula Kelimullin alınan zaferden sonra general tarafından gösterdiği üstün çaba ve kahramanlığı için kızıl yıldız nişanıyla taltif edilir.

Fatih Hösni'nin *Şofër* "Şoför" adlı hikâyesi, Tolya adında bir şoförün görevi sırasında başından geçenleri konu edinir. Kurgu, Binbaşı Mursalimov'un şoförü Tolya'yı madalya ile ödüllendirmesiyle başlar. O gün tümende kutlamalar yapılır herkes sarhoş olur. Kahraman anlatıcı Tolya'yı tanıdığı kadar anlatmaya başlar. Bir akşam Tolya kahraman anlatıcıyı ve Binbaşı Mursalimov'u tümen karargâhından alıp bir gözcü noktasına götürür. Gece Binbaşı Mursalimov'un tümene yeniden dönmesi gerekir. O sırada telsizin yanında bulunan Galina, Tolya'nın kanına girer ve eğer General Braun'u getirirse onunla birlikte olacağını söyler. Binbaşını almak için yola çıkan Tolya aşk sarhoşluğuyla Almanların pususuna düşer. Aracına aldığı iki Alman askerini taşlık yollardan kendi birliğine getirir. Galina, Tolya'nın generali getirmesini istemesine rağmen iki teğmen getirmesine gülerek karşılık verir. O akşam Tolya madalya ile ödüllendirilir. Kutlamalar bu şekilde başlamış olur.

Sovět Edebiyatı dergisi 1944 yılı ocak sayısında yayımlanan Gabdrahman Minskiy'in *Kızılarmeyets Gerey Safiullin* "Kızıl Ordu Askeri Gerey Safiullin" adlı hikâyesi, Gerey Safiullin adında bir Tatar'ın cephedeki kahramanlığını konu alır. Minskiy'in hikâyesinin kurgusunu iki bölüme ayırmak mümkündür.

Birinci bölüm, eserin başkişisi Gerey Safiullin'in annesinden gelen mektubu okumasıyla başlar:

“Oğlum, mektubumu bitirirken son sözlerim şudur; komutanının sözünden çıkma. Elinden gelenin en iyisini yapmaya çalış. Çalışkan ol. Korkak olma. Savaş korkakların yeri değil, yiğitlerin yeridir. ‘Korkak birine ecel tez gelir. Korkmayandan ecel bile korkarak kaçır’ demişler. ‘bu kimin çocuğu?’ diye sorulduğunda, merhum babanın kemiklerini sızlatacak bir cevap verdirme...” (Minskiy, 1944: 38).

Gerey Safiullin gibi cephede mücadele veren diğer Tatarların da omuzlarında böyle ağır yükler vardır. İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı eserlerinde böyle vurgular sıklıkla yapılmıştır. Annesinden gelen mektubu okuduktan sonra cevap yazmaya hazırlanan Safiullin, kendisini karargâhtan Binbaşı Cukov’un çağırmasıyla mektubunu erteler. Binbaşı Cukov, Safiullin’e sancak nöbetinin ne kadar önemli olduğunu anlatır ve onu sancak nöbetçisi olarak görevlendirir.

İkinci bölüm, Safiullin’in sancak nöbeti sırasında alaya Almanların taarruzuyla başlar. Almanların 48 savaş uçağıyla alaya saldırısından sonra alayda kaos ortamı hâkimdir. Çevrede sağlam bir yapı kalmamıştır. Tehlike geçtikten sonra herkes Gerey Safiullin hakkında konuşmaktadır. Safiullin’a ilk soruyu Binbaşı Cukov “korkmadın mı” şeklinde sorar. Başkişi Safiullin, “korkmadığını fakat ondan birinin korkarak kaçtığını” dile getirir. Minskiy’nin başkişisi Gerey Safiullin sancak nöbetini tutarken gücünü annesinden ve babasından alır. Böyle bir disiplin ve görev bilinciyle vazifesini yerine getiren Gerey Safiullin’den ecel bile korkarak kaçmıştır. Kurgu Safiullin’in annesine yazmak için ertelediği mektubu komutanı Cukov’un yazmasıyla sonlanır. Mektup şöyle başlar: “Size teşekkür ederim, Gaynicamal Hanım! Yetiştirdiğiniz çocuğunuzla gerçekten gurur duymalısınız...”(Minskiy, 1944: 43).

Gabdrähman Minskiy’in¹⁷ *Gvardiyeç Leytenant Hesenov* “Muhafız Teğmen Hesenov” adlı hikâyesi, zeki bir Tatar subayının cephedeki kahramanlığını konu alır. Uçaksavarların ustaca atışından sonra Alman Messerschimit savaş uçakları geri döner. Teğmen Hesenov, bombardıman için geri döneceklerini bildiği için bölüğüne gerekli komutları verir. Uçaklar bombardıman için geri döndüğünde bölük uçakları düşürür. Teğmen Hesenov’un bölüğü, Sovyetler Birliği’nin önemli endüstri şehirlerine yapılacak olası saldırıları ve

¹⁷ Gabdrähman Muhamedoviç Minskiy (29 Eylül 1906, Astrahan – 26 Mart 1983, Kazan) İlköğrenimini medresede tamamlayan Minskiy Ekim Devrimi’nden sonra bir Sovyet okulunda eğitimini tamamlamıştır. Bu dönemde kaleme aldığı *Mansurovlar Galesi* “Mansurovlar Ailesi” adlı piyesi sahnelenmiştir. Sonraki yıllarda Moskova’da Sinema Enstitüsü’nden mezun olan Minskiy Bakü’ye yerleşir ve burada danışman olarak görev yapar. Yazar, dramaturg ve editör olan Minskiy 1983 yılında Kazan’da hayatını kaybetmiştir (Gumerov, 1967: 846).

eşelonları korumakla görevlendirilir. Bu başarıları nedeniyle onun bölüğüne Kızıl Ordu Nişanı verilir. İkinci Dünya Savaşı'nın ilk günlerinden beri cephede görev alan Hesenov, fabrikaların korunması görevinin ardından cephenin en kritik noktalarında görevlendirilir. Bir gün habercisinden dört Messerschimit ve bir bombardıman uçağının geçtiği kordinatların bilgisi gelir. Hesenov, uçakların kendi üslerine geldiğini hemen anlayıp kolundaki saatine bakar ve “yerlerinize” diye emir verir. Fakat geciktiklerini anlayarak maiyetindeki birliğini hemen yere yatırır. Kendisi ise sıradan bir tüfek ile bombardıman uçağına beş el atış yapar ve o anda şiddetli patlama ile kendisi de savrulup bilincini kaybeder. Kendine geldiğinde olanları ona Topçu Nikitin anlatır. Hesenov etrafına baktığında küle dönmüş savaş uçaklarını görür. Hesenov, başarısının sırrı olarak Nikitin'e uçakların yakıt bölümüne atış yapılması gerektiğini anlatır. Nikitin, komutanına bir sırrı atladığını söyler. Hesenov, ne olduğunu sorunca Nikitin en önemli sırrın korkmamak olduğunu söyler. Onlar bu şekilde muhabbet ederken etrafta Alman uçaklarının küle dönen enkazları vardır.

Safa Sabirov'un¹⁸ *Kazan Kızı* “Kazanlı Kız” adlı hikâyesi, Saniye adında bir Tatar'ın partizanları emir-komuta etmesini konu alır. Kurgu Biyiktav adında büyük bir köyde Almanlar ile partizanlar arasında çıkan çatışmayla başlar. Çatışmalar sırasında partizan birliğinin komutanı ağır yaralanır. Onu çatışmanın içinden Tatar kızı Saniye çıkarıp köyde yaşlı bir kadının evine getirir. Saniye, partizanların savaşımaya devam etmesini kendisinin liderleri Borisov ile ilgileceğini söyler fakat Almanların destek kuvvetinin gelmesiyle partizanlar komutanlarını köyde bırakıp geri çekilmek zorunda kalırlar. Bu durumdan oldukça etkilenen partizanlar çekildikleri bölgede moral ve motivasyon olarak çökerler. Partizanların ellerinden bir şey gelmez ve alkol tüketmeye başlarlar. Üç gün sonra Saniye tek başına gelir. Partizanlar komutanlarını sorarlar. Ancak Saniye de onlara soruyla karşılık verir. Partizanlar daha da çökerler. Bu durumu gören Saniye insiyatif alarak partizanları toplamak için komutanlarının ölmediğini fakat birkaç hafta yatması gerektiğini onu evin bodrumunda sakladığını söyler. Saniye, bundan sonra Borisov'un adını kullanarak partizanları yönetmeye başlar. Borisov'a bakmak ve yeni emirleri

¹⁸ Safa Sabirov (19 Ağustos 1915, Pestrechinsky – 29 Mart 2004, Kazan) İlköğrenimini teknik bir okulda yapan Sabirov daha sonra Kazan'da yine deniz üzerine bir teknik okuldaki mezun olmuştur. Edebiyata bu yıllarda yönelen Sabirov İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla *Kazan Kızı* “Kazanlı Kız” adlı hikâyesi *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanmıştır. Mühendis, yazar, muhabir ve tercüman olan Sabirov 2004 yılında Kazan'da hayatını kaybetmiştir (Kerimov, 2005: 172).

getirmek için köye gittiğinde ise keşif faaliyetleri yürütür. Bir gün partizanları ikiye böler ve ilk grubun köye topçu atışı yapmasını ister. İkinci grubun ise kendisiyle köyün yakınındaki manastıra konuşlanacağını söyler. İlk grup köye top atışına başlar. Almanlar manastıra doğru yönelir. İkinci grup Almanlarla çatışır ve onları püskürtür. Partizanlar köyü ele geçirir geçirmez komutanlarını görmek için yaşlı kadının evine giderler. Fakat yaşlı kadın onlara Borisov'un ilk gün öldüğünü söyler. Saniye'yi öne çıkarıp açıklama beklerler. Saniye, her şeyi anlatır fakat partizanlar bir şey diyemez çünkü bir buçuk aydır onları bu Tatar kızı başarılı bir şekilde emir-komuta etmektedir. Bundan sonra da etmeye devam edecektir.

Sovět Edebiyatı dergisi 1941 yılı ağustos sayısında yayımlanan Fatih Hösni'nin *Rubens* "Rubens" adlı hikâyesi, henüz savaşın başlangıcında kaleme alınan ve Almanların savaş politikasına, işkence ve yağmalamalarına karşı öfke-nefret duyguları uyandırmayı amaçlayan mizahi bir eserdir. Hikâye, Almanların Fransa'yı işgâli sırasında ele geçirdiği Belçika'nın Antwerp şehrinde garnizon konuşlandırmasıyla, tarihî bir müzede yaşanan olayları konu edinir. İnsana özgü duyguları yitirmiş biri olarak tasvir edilen Albay Grosser bir gün uyanır. Eşinin kahvesini bile içmeden evden çıkar. Albay, garnizonun da buraya konuşlanmasıyla artık Alman fırtına birliklerinin "eulenspiegel"¹⁹ Belçikalılar ile aynı hamamda yıkanmaması için hamam yaptırmaya kara verir. Hamam için uygun yerler tartışılırken aralarındaki bir kişi ulusal müzeden bahseder. Albay, gülümseyerek artık Belçika'nın kendisinin olmadığını dolayısıyla müzesinin de olmaması gerektiğini söyler. Ardından müzenin hamam yapılması emrini verir. Müze tahliye edilmeye başlanır. Belçika'nın tarihi eserleri bir bir depoya kaldırılır. Sıra Belçika halkına özgürlüğü tattıran sanatçı Rubens'in tablosuna gelir. Onbaşı, Alman halkının savaşımaya asker bulamadığını bu tabloda ise insanların güllük gülistanlık bir şekilde oynayarak tasvir edilmesini hoş karşılamaz. Tabancasını çekip tabloya sıkmak ister. O arada müzede yirmi yıldır çalışan memur ihtiyar Şarl De Lure müdahale eder ancak ihtiyar hırpalanır tablo ise depoya kaldırılır. On beş gün boyunca çalışılır ve hamam yapılır. Şarl De Lure da bu hamama sobacı olarak görevlendirilir. Bunu fırsat bilen Şarl arkadaşı Laborant ile görüşür plan yapar. Hamamın açılması şerefine gösterişli bir konuşma yapan Albay Grosser

¹⁹ Eulenspiegel, XIV. yüzyılda aptal gibi davranan, aslında kurnaz olan ve hemcinslerine her zaman yeni oyunlar oynayan başıboş bir serseri (URL-4, 2024).

maiyetindeki on beş subay ve kırk astsubayla hamama girer. Şarl De Lure ve Laborant o ara Rubens'in altın kaplamalı tablosunu alıp kaçarlar. Bir hafta sonra bütün şehirde Albay Grosser, on beş subay ve kırk astsubayın hamamda zehirlendiği haberi yayılır.

R. İlyas²⁰ tarafından kaleme alınan *Minëm Avıldaşım* “Benim Köylüm” adlı hikâye *Sovët Edebiyatı* dergisi 1941 yılı eylül sayısında çıkmıştır. Kurgu cepheye giden askerlerle dolu bir trende başlar. Trende boş vakitlerinde birbirleriyle kaynaşan askerler garmon²¹ çalıp türküler söylerler. Bu arada Kasıymov'un gözleri vagonda garmon çalıp türkü söyleyen Tatar yiğidi Nizam'a takılır. Onu yıllar önce Rus İç Savaşı'nda köyde öldürülen Gallem'e benzetir. Kasıymov, Gallem'e benzettiği Nizam ile gece sohbet etme fırsatı bulur. Onun Gallem'in oğlu olduğunu ve onunla aynı köyden olduğunu öğrenir. Kasıymov ve Nizam kaynaşırlar ve cepheye birlikte giderler. Nizam cephede kahramanca savaşır ve gün geçtikçe adından söz ettirir. Ancak bir gün Nizam görevlendirildiği keşif görevinden dönmez. Onun öldüğünü düşünen Kasıymov düşmandan onun da intikamını almak için daha da öfkeyle savaşmaya başlar. Fakat o da bir gün yaralanır ve hastaneye kaldırılır. Hastanede kendisiyle Gülsüm adında bir hemşire ilgilenir. Bu hemşire Nizam'ın eşidir. Nizam'dan Kasıymov'a kalan garmon vasıtasıyla tanışırlar. Bir gün Nizam'dan Gülsüm'e mektup gelir. Gülsüm hemen Kasıymov'a onun ölmediğini yaralandığını yakın bir şehirde tedavi görüp tekrar cepheye döndüğünü söyler. Kurgu Kasıymov'un tekrar cepheye doğru yola çıkan Nizam'a onun garmonunu ve ona yazdığı mektubu göndermesiyle sonlanır.

Sovët Edebiyatı dergisi 1941 yılı ekim sayısında yayımlanan Gadël Kutuy'un *Ressam* “Ressam” adlı hikâyesi ünlü ressam Maks Latis'in savaş sırasında başından geçenleri konu edinir. Kurgu dünyaca ünlü ressam Maks Latis'in evinde başlar. Almanların ele geçirdiği şehirde Latis ve az sayıda insan kalır. Ressam ve ailesi de evden ayrılmak üzereyken evlerinin karşısındaki doğum hastanesi bombalanır. Latis ailesini şehirden tahliye için araca bindirir ve en değerli tablolarından birkaçını da arabaya yükler. Ancak

²⁰ Rahman İlyas (15 Mart 1908, Apastovsky – 23 Ağustos 1943, Harkov) Küçük yaşta Grozni'ye taşınan İlyas eğitimini burada tamamlamış ve petrol üreticisi olarak çalışmaya başlamıştır. Edebi hayatına 1930'lu yıllarda gazetelerde çalışarak başlayan İlyas Kazan'a dönmüş ve Tataristan Yazarlar Birliği'nde editör olarak çalışmaya başlamıştır. *Tavlar Arasında* “Dağların Arasında” *Minëm Avıldaşım* “Benim Köylüm” gibi eserler kaleme alan İlyas, 1943 yılında İkinci Dünya Savaşı sırasında hayatını kaybetmiştir (Gaynullin, 1967: 106-107).

²¹ Garmon: körüklü, iki yanında tuş takımı olan bir müzik aletidir (Sabitova vd., 2016: 51).

bombalamayı görünce eşinin ve çocuğunun ısrarına rağmen kendisi gitmek istemez ve insanlara yardımcı olmak için şehirde kalır. Ressam, yanan binaya yardım ettikten sonra tekrar evine geçer. Oldukça saf ve unutkan biri olan ressam evde yalnız kalır. O gece sabaha kadar bir resim yapar. Ertesi gün Almanlar evleri gezmeye başlar. Latis en değerli tablosu olarak gördüğü bu tabloyu bitirir ve bahçeye saklar. Alman subay eve gelir ve ressamın birkaç tablosunu bıçağı ile parçalayıp geri kalanları generale göstermek için bırakır ve ayrılır. Latis bu olanlara dayanamaz ve evi gazyağı dökerek ateşe verir. İki gün sonra partizanlar ormanda yarı ölü, yarı canlı kucağında tablo olan birini bulurlar. Yaralıyı birliklerine götürürler ve onun Latis olduğunu anlarlar. Kucağındaki tabloya ise herkes hayran kalır. Tabloda, yanan doğum hastanesi, alevler arasında bir anne ve bir bebek vardır. Onların önündeyse “Hitler’e bin lanet!” yazmaktadır. Tablo müzeye sergilenmek için gönderilir. Latis ise partizanlara katılır ve kahramanca savaşır.

Fatih Hösni’nin *Küleğe* “Gölge” adlı hikâyesi, Almanların işgâli altındaki Ukrayna’da tutuklanan babasını kurtarmak için mücadele eden Rita’nın başından geçenleri konu edinir. Kont Wilhelm Fon Pape, son derece acımasız ve kadınlarla silah zoruyla birlikte olan biridir. Ukrayna işgâli sırasında bilim adamı Profesör Bolne’yi esir alırlar. Onun on yedi yaşındaki kızı Rita babasını bırakmaları için Kont Wilhelm ile görüşür. Kont Wilhelm, Rita ile birlikte olma şartıyla Profesör Bolne’yi bırakacağına söz verir. Rita da bu duruma razı olur. Ancak Kont sözünde durmaz. Rita her gün Kont’un evine gelir ve istediğini yaptığını babasını bırakması gerektiğini yoksa bir gölge gibi sürekli peşinde olacağını söyler. Kont Wilhelm, sözünde durmaz ve profesörü geçit töreninin yapılacağı ağustosun 25’inde bırakacağını söyler. Rita’nın gözüne uyku girmez ve o gün geldiğinde sabah erkenden hapisane kapısına gelir. Fakat tüfek sesleri ile şok olur. Hapisane kapısı açılır. Rita’yı gören Kont, gölgesine (Rita’ya) babasının kendini astığını söyler. Şaşkına dönen Rita geçit töreni yapılırken kalabalık arasında herkesin önünde Kont’un babasını serbest bırakmasına karşılık kendini satın aldığını ve bırakmadığını onun aşağılık biri olduğunu söyler. Bu olayın ardından Rita uzun bir süre bulunamaz. Günler geçer bir gün şehre partizanlar saldırır. Onların arasında Rita da vardır. Şehir yakılıp yıkılır ve kalıntıların arasında Kont Wilhelm Fon Pape’nin tanınmayacak cesedi bulunur.

Hatip Gosman'ın²² *Avçı Hemit* “Avcı Hemit” adlı hikâyesi, Hemit adında bir askerin keskin nişancı olarak görev alıp Alman askerlerini avlamasını konu alır. Kurgunun başlangıcında, doğal unsurlar (ağaçlar, yırtıcı hayvanlar) tasvir edilerek, ormanın atmosferi detaylı bir şekilde çizilmiştir. Ancak zamanla ormanın doğal unsurları değişir ve yerlerini iki ayaklı yırtıcılara bırakır. Bu değişim, hikayenin ana çatışmasını oluşturur. Artık bu ormanda kan emici, çoluk çocuk dinlemeden öldüren, vahşi “faşistler” yaşamaktadır. Almanların saldırısını durdurmak için “avcı harekâtı” denilen bir harekât başlar. Hemit de avcı olmak için gönüllü olur. Harekâtın amacı Almanların ormandaki istihkâm çalışmalarına keskin nişancılarla müdahale etmektir. Hemit görevini başarıyla tamamlar. İki ay geçer ve Hemit toplam yetmiş beş faşisti avlar. Harekât sona erer Hemit kendi görevine döner. Ancak çatışmalarda silah arkadaşları ona hâlâ Avcı Hemit diye hitap ederler.

Kavi Necmi'nin²³ *Sovět Edebiyatı* dergisi 1942 yılı ocak-şubat sayısında yayımlanan *Yulbasar Oyasında* “Haydut'un Yuvasında” adlı hikâyesi, Adolf Hitler'in ikinci karargâhı olan Berchtesgaden kasabasındaki kalesinde yaşadıklarını ve Tübingiya'da bir ormanda yakalanıp hâkim karşısına çıkarılmasını konu alır. Hikâyenin ilk bölümünde, başkişinin kimliği belirsizdir, ancak onun iç dünyasına dair çarpıcı bir tablo çizilir. Geçmişten günümüze kadar öldürdüğü canlıların hayaletleri, onu rahatsız eder ve intikam çağrısında bulunur. Psikolojik iç çatışma, karakterin uykusuz gecelerle ve kâbuslarla boğuşmasında kendini gösterir. Bu unsurlar, karakterin içsel çatışmasını ve belki de geçmişiyle yüzleşme ihtiyacını yansıtır. Kurgu, Adolf Hitler'in mahkemeye çıkmasıyla sonlanır.

²² Hatip Gosman (21 Mayıs 1908, Perm – 12 Şubat 1992, Kazan) İlköğrenimini doğduğu köyde tamamlayan Gosman Ekim Devrimi'nden sonra yaygınlaşan İşçi Okulu'nda eğitimi tamamlamıştır. Ardından bir yedi yıllık bir Rus okuluna başlayan Gosman, eğitim gördüğü yıllarda *Yeş Leninçi* “Genç Leninçi” gazetesinde çalışmaya başlamıştır. 1930'lu yıllarda ilk şiir kitabı *Kırlar Lirikası* “Kırların Şiirleri” adlı eseri yayımlanmıştır. Savaş yıllarından sonra Kazan Üniversitesi'nde akademisyen olarak Tatar Dili bölümünde çalışan Gosman Türk-Tatar edebi kaynaklarının incelenmesi üzerine çalışmalar yapmıştır (URL-5, 2024).

²³ Kavi Necmi (15 Aralık 1901, Nijniy Novgorod – 24 Mart 1957, Kazan) İlköğrenimini Rus-Tatar okulunda tamamlayan Necmi Ekim Devrimi yıllarından sonra Kızıl Ordu saflarında yer almış ve daha sonra Moskova'daki Yüksek Askerî Pedagoji Enstitüsü'nden mezun olmuştur. Sonraki yıllarda *Kızılarmets* “Kızıl Ordu” gazetesinde çalışmaya başlamıştır. Şair, yazar, dramaturg ve gazeteci olan Necmi *Yazgı Ciller* “Yazgı Ciller” adlı eseriyle Stalin ödülüne layık görülmüştür (URL-6, 2024).

Sovět Edebiyatı dergisi 1942 yılı mart sayısında yayımlanan İbrahim Gazi'nin²⁴ *Kışkı Kışte* “Kış Akşamında” adlı hikâyesi, bir köyü yağmalayan üç Alman askerinin acımasızlıklarını konu edinir. Gazi'nin hikâyesi savaşın sadece cepheye gitmiş olan askerler üzerinde değil, aynı zamanda aileleri ve masum köy sakinlerini de nasıl etkilediğini vurgular. Kurgu bir annenin eşinin cepheye gitmiş olmasının yarattığı boşluğu hissederken, bebeğiyle babası hakkında konuşarak hasret gidermesiyle başlar. Bu durum savaşın aileleri nasıl parçaladığını ve özlemin nasıl kalpleri sarstığını gösterir. Kurgu, köye gelen üç “faşist” askerin evdeki masum insanlara karşı işlediği dehşet verici davranışlarla ilerler. Askerler, anneyi ve yaşlı kadını öldürüp karların içine atarlar. Bu vahşi eylemler, savaşın insanlık üzerindeki yıkıcı etkilerini, ahlâki çöküşü ve merhametsizliği gözler önüne serer. Gazi'nin hikâyesinin en dokunaklı bölümü kurgunun sonunda, annesi ve yaşlı kadının trajik ölümüne tanık olan bebeğin her şeyden habersiz mutlu bir şekilde uyumasıdır. İbrahim Gazi, okurunu savaşın gerçek yüzüyle yüzleştirecek anne ve yatalak yaşlı bir kadını öldüren “faşist” askerleri, beşikte uyuyan masum bir bebeği ve okuru baş başa bırakır.

Hatip Gosman'ın *Töş* “Rüya” adlı hikâyesi, Tayfur Sabitoviç adında bir askerin düşman üzerine intikam ve öfke duygularıyla saldırmasını konu alır. Kurgu, mevzide nöbet tutan askerlerin nöbet değişimi tasviri ile başlar. Nöbet sırası kendisine gelen Tayfur, uyanır ve sobanın etrafında toplanan silah arkadaşlarının yanına gelir. Mevzide rüya anlatıp yorumlamak bir gelenek hâline gelmiştir. Adveyev, Tayfur'a rüya görüp görmediği hakkında soru sorar. Ancak Tayfur rüyalara inanmamaktadır. Ama az önce gördüğü rüyayı düşünüp hatırlar ve Adveyev'e anlatır. Adveyev rüyanın çok kötü olduğunu, kan ve göz yaşı anlamına geldiğini söyler. Tayfur inanmamasına rağmen şaşırır. Ardından mevzide Almanlarla çatışma çıkar. Günler geçer sırasıyla cephelerden zafer haberleri gelir. Tayfur hâlâ rüyayı düşünmektedir. Bir anda gözünden Almanların öldürdüğü kadınlar, çocuklar

²⁴ İbrahim Gazi (4 Şubat 1907, Karamalı – 21 Şubat 1971, Kazan) Küçük yaşta yetim kalan Gazi ilk ve orta öğrenimini yetimhanede tamamlamıştır. Daha sonra komsomolların arasına katılan Gazi partiye bağlı komsomol okulundan mezun olmuştur. Bu okuldan mezun olan Gazi Tataristan Komitesi'nde propaganda ve ajitasyon görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Aynı yıllarda *Avıl Yeşlerē* “Köylü Gençler” ve *Kızıl Yeşler* “Kızıl Gençler” adlı gazetelerde editörlük yapmış ve ilk edebi eserlerini bu yıllarda yayımlamıştır. Yazar, tercüman, gazeteci ve savaş muhabiri olan Gazi'nin *Onutulmaz Yıllar* “Unutulmaz Yıllar” adlı üçlemesiyle Tukay Devlet ödülüne layık görülmüştür (Heyrullina ve Dautov, 2021: 54-57).

ve yaşlılar geçer. Tayfur rüyasının zaten milyonlar üzerinde gerçekleştiğini anlar. Bütün varlığını cephede bağışlar ve düşmana güçlü bir öfke ve intikam duygusuyla saldırır.

Gazi Kaşşaf'ın²⁵ *Posılka* “Paket” adlı hikâyesi, savaşı destekleyen Helda ve savaş karşıtı eşi Karl adında yaşlı bir Alman çiftin yaşadığı iç çatışmaları ve çocuklarının savaş gölgesindeki yaşamlarını konu edinir. *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanan Tatarların merkezinde olduğu eserlerin aksine Kaşşaf'ın kurgusu savaşı Berlin'de yaşayan bir Alman ailenin gözünden anlatır. Fransa'nın işgâli sırasında başlayan bu trajik hikâye, ailenin savaşın acı gerçekleriyle yüzleşmesini ve çaresizlik içinde alınan radikal kararları işler. Helda, savaşı destekleyen bir Alman annedir. Onun aksine eşi Karl savaşa daha rasyonel bakar ve savaş karşıtı bir davranış takınır. Ailenin geçimini çocuklarının savaş alanından yağmalayarak gönderdiği hediye paketlerinden çıkan eşyalar ile sağlar. İlk paket de Fransa'dan gelir. Helda bu paketleri ve içinden çıkan hediyeleri dört gözle beklemeye başlar. Fransa'dan sonra hedef artık Sovyetler Birliği'dir. Frits bu cephede ölür. Hans ise sakatlanır. Hans ailesine sürekli memnuniyetsizliğini ve kaçmayı düşündüğünü dile getirdiği mektuplar yazar. Son olarak özel bir paket gönderir. Aile, savaşın getirdiği ekonomik zorluklarla daha sert yüzleşmek zorunda kalır. Karl'ın işe gitmesiyle birlikte, ailenin geçimini sağlama mücadelesi daha da belirginleşir. Helda ise devlet yardımı alabilmek için başvuru yapar. Helda devlet yardımı alamayınca çaresizlik ve umutsuzluk içinde radikal bir karar alır ve Hans'tan gelen paketle mühimmat deposunu havaya uçurur. Hikâyenin başında yağmalanan şehirlerden gönderilen paket onlar için bilhassa da Helda için yaşam kaynağı iken hikâyenin sonunda aynı paket aslında Helda'nın sonu olur. Kaşşaf'ın hikâyesinin sonunda iki önemli sonuç ortaya çıkar. Birincisi savaş destekçisi olan ve yağma zihniyetiyle zenginleşen Helda sembolünün er yada geç öleceği gerçeğidir. İkincisi ise savaş karşıtı Karl'ın ideolojik ve rasyonel kararlar alarak savaş karşıtı olması onun bir şekilde hatayını devam ettirmesine neden olur.

²⁵ Mirgazi Sultanoviç Kaşşafuttinov (Gazi Kaşşaf) (15 Nisan 1907, Ufa – 9 Aralık 1975, Kazan) Eğitimine Belebeyevsk'de pedagoji lisesinde başlayan Kaşşaf daha sonra Tatar Devlet Pedagoji Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Eğitiminden sonra Kazan'da öğretmen olarak çalışan Kaşşaf bu yıllarda Arkady Gaydar gibi yazarların eserlerinin tercümesini yapmıştır. Şerif Kamal gibi yazarların biyografisini yayımlayan Kaşşaf 1942 yılında *Sovët Edebiyatı* dergisinin genel yayın yönetmenliğini yapmıştır. Daha sonraki yıllarda Kazan Devlet Üniversitesi'nde akademisyen olarak görev alan Kaşşaf, Tatar şairi Musa Celil üzerine çalışmalar yapmıştır. Kaşşaf, 1975 yılında Kazan'da hayatını kaybetmiştir (Gizatullin, 1966: 462).

İbrahim Gazi'nin *Ana* "Ana" adlı hikâyesi, Mariya adında bir kadının oğlu öldürüldükten sonra partizanlara katılıp intikam almasını konu alır. 1941 yılında bir köy Alman tankları tarafından ele geçirilir. Almanlar bu köyde bir takım bırakarak ilerlemeye devam ederler. Köy sakinleri zor günler geçirir. Mariya ve küçük oğlu yalnız yaşarlar. Mariya, bir gün uyanır ve bahçede domuzunun olmadığını fark eder. Hemen oğlunu uyandırır ve birlikte domuzu ararlar. Mariya, oğluna komşuların bahçesine de bakmasını söyler. Küçük çocuk çite tırmanırken atış sesi duyulur. Çocuk vurulur ve kanlar içinde yere düşer. Mariya, şoka girer. Akşama doğru komşularının yardımıyla oğlunu gömer. Öfke-nefret ve intikam duygularıyla yanan Mariya, birkaç gün boyunca oğlunun mezarında vakit geçirir. Fakat bir gün ortadan kaybolur. Bir hafta sonra geri döner. Komşuları ondaki bu değişimi fark eder. Mariya kimseye bir şey söylemez. Geri döndüğünde köyün durumu daha da kötüleşmiştir. Evler ve bahçeler talan edilir. Kimse evden dışarı çıkamaz. Camdan bakan çocuklar dahi vurulur. Köylüler ölüleri sadece akşamları çıkıp gömebilirler. Mariya, bir gün orman patikasına doğru gider ve bir ay boyunca ortalıkta gözükmez. Köye döndüğünde komşuları onun ne gizlediğini merak ederler. Mariya, onlara her şeyi anlatır. Akşam köye partizanlar saldırır. Almanlar öldürülür. Mariya, oğlunun mezarı ile vedalaşır ve köyden ayrılır.

İbrahim Gazi'nin *Avıldaş* "Köylüm" adlı hikâyesi, Almanlar tarafından yönetilen bir köyde yaşananları konu alır. Bir nehrin bir yanına Alman birlikleri konuşlanır. Nehrin diğer yanındaki köyde ise Almanlarla iş birliği yapanlar hüküm sürer. Köylü bu durumdan hiç memnun değildir. İdareciyi sokakta gördüklerinde sürekli onu taşlar ve ona beddua ederler. Bir gün idareci nehrin diğer tarafına geçer. Bunu duyan köylü yine bela gelecek diye düşünür. Buzların erimesiyle sular da yükselmiştir. Köylüler akşam olunca yaşlı bir kişiyi sudan kurtarırlar. Yaşlı kişi yalnız olmadığını, kıyıda dönerken birine rastladığını ve su yükselince kendisine iki kez vurup buzun üstünden attığını söyler. Köylülerden biri yaşlı adamı ısıtmak için evine götürür. Kalan köylüler de yabancı kişiyi beklerler. Gelen kişi Almanlarla iş birliği yapan idarecidir. İdareci köylüleri görünce "köylüm" diye hitap eder. Ancak köylüleri onu nehre iterler.

Hatip Gosman'ın *Meçë Balası* "Kedi Yavrusu" adlı hikâyesi, Mohtar adında bir askerin cephede başından geçenleri konu alır. Mohtar, gece gözetleme görevindeyken karların arasında bir yavru kedi bulur. Bu yavru kedi çok ses yapıp Almanlara yerini belli etmesin diye onu koynuna alır. Sabah olunca kediyi mevziye götürür. Boş zamanlarında kediyle

vakit geçirir. Kedi ona küçük oğlunu hatırlatır. Bir gün yavru kedi ortalıktan kaybolur. Birkaç gün sonra Mohtar da birliğiyle Almanların ele geçirdiği bir köye intikal eder. Almanlar, köyü yakıp geri çekilmiştir. Bir kadının ağlayarak kendilerine geldiklerini görürler. Kadının elinde kanlar içinde çocuğu vardır. Mohtar, belki ölmemiştir diye umut ederek çocuğu alır. Fakat çocuğun kucığında yavru kediyle birlikte öldüğünü görünce şok olur. Mohtar, çocukların kanı akıtılmaz diyerek intikam duygusuyla Almanların peşine düşer.

Fatih Hösni'nin *Çölmek Tübelë Öyde* "Kiremit Çatılı Evde" adlı hikâyesi, manga komutanı bir çavuşun Svetli şehrinden geçerken şahit olduğu trajediyi konu alır. Hösni'nin hikâyesi, savaşın insan psikolojisi üzerinde nasıl derin bir iz bıraktığını trajik ve duygu yüklü bir biçimde yansıtır. Kurgu geceyi geçirmek için güvenli bir yer arayan Kızıl Ordu askerlerinin Svetli adında bir şehre gelmesiyle başlar. Askerler gece konaklamak için şehirdeki evlere yerleşmiştir. Hikâyenin başkışisi çavuş ve mangası kiremit çatılı bir evin boş olduğunu fark edip oraya yerleşmek isterler. Evde yaşayan gelin onları seve seve konuk edeceğini ancak bir sorun olduğunu söylerken askerler eve girerler. Gelinin askerleri konuk etmek istememesinin nedeni kaynanasının saç başı dağınık, gözleri kan çanağı bir şekilde sürekli ağlamasıdır. Gelin, çavuşa kaynanasının nasıl bu hâle geldiğini anlatır. Gelinin Nataşa adında çok güzel bir görünmesi vardır. Bir gün Almanlar annesinin yanında Nataşa'yı taciz eder ve alıp götürürler. İki gün sonra Nataşa'nın cesedini Svetli nehrinden getirirler. Bunu gören kaynana dayanamaz ve aklını yitirir. Bunları duyan çavuş o gece hemen evden ayrılmak ister fakat askerlerin uyduğunu görünce kendisi de biraz dinlenmek ister. O anda kaynana elinde lamba ve kızının bir resmiyle gelir. Kaynana çavuşa saçının teline kıyamadığı güzel kızını Almanların alıp götürdüğünü kendisinin elinden gelse onlardan intikam alacağını söyler. İntikam duygularının daha önce bu şekilde dile getirilmediğini söyleyen çavuş mangasını alıp yola çıkar.

Rıza İşmorat'ın²⁶ *Zöbeyde* “Zöbeyde” adlı hikâyesi, Donetsk şehrindeki Zöbeyde adında bir kızın Almanlar tarafından işçi olarak Almanya'ya götürülmesini ve Zöbeyde ile annesi Fatıyma çevresinde gelişen olayları konu alır. Almanların şehre saldırması haberleri üzerine Kızıl Ordu geri çekilir. Şehirde kaçabilenler kaçar kalanlar kalır. Kalanlar arasında Zöbeyde ve yaşlı annesi de vardır. Çok geçmeden şehre Alman askerleri girer. Meydana bir dar ağacı kurup çoğu kişiyi asarlar. Alman askerleri bir gün şehirde kalan Fatıyma ve kızı Zöbeyde'nin evine de girerler. Zöbeyde güzel, akıllı ve çalışkan bir kızdır. Almanlar, Fatıyma'nın bu biricik kızını alıp Almanya'ya işçi olarak götürürler. Günler geçer annesi ondan haber alamaz. Fatıyma ve Zöbeyde askerlere karşı öfke ve intikam duyguları besler ancak ellerinden bir şey gelmez. Bir gün kızının arkadaşı Jenya, Fatıyma'ya bir mektup getirir. Mektupta, Zöbeyde'nin günde on altı saat çalıştığı, aç kaldığı ve Almanya'nın esaret yeri olduğu yazar. Fatıyma, Jenya'ya üzülmemesini bir gün Kızıl Ordu'nun gelip onları kurtaracağını söyler.

Hatip Gosman'ın *Yarsuv* “Öfke” adlı hikâyesi, Gafurcan Kerimov adlı bir askerin Almanlardan intikam almasını konu alır. Gafurcan Kerimov, cephede yaralanıp hastaneye sevk edilen bir askerdir. Başhekim ona, yarın evine gönderileceği haberini verir. Gafurcan evine döneceği için çok mutlu olur. Fakat birkaç dakika sonra hemşire askerlere gelen mektupları dağıtır. Gafurcan'a gelen mektupta kardeşi Ferit'in Almanlar tarafından işkence edilerek diri diri yakıldığı yazmaktadır. Bu satırları okuyan Gafurcan oğlu gibi gördüğü gencecik kardeşinin bu şekilde ölmesine dayanamaz ve doktorlar onu sakinleştirir. Yarın olur. Gafurcan'ı köyüne göndermek için taburcu etmek isterler. Fakat Gafurcan cepheye gitmek istediğini söyler. Doktorlar dinlenmesi gerektiğini yaralarının tam iyileşmediğini söylese de Gafurcan kararlıdır. Birkaç gün sonra tekrar cepheye döner. Aklında hep Ferit'in yakılarak öldürülmesi, içinde ise bu durumun getirdiği öfke-nefret ve intikam duyguları vardır. Gafurcan cephede Almanları öldürerek Ferit'in intikamını alır.

²⁶ Rıza İşmorat (1 Kasım 1903, Yanaul – 29 Ekim 1995, Kazan) Başkurdistan doğumlu olan İşmorat, ilköğrenimini Ufa'da medresede tamamladıktan sonra pedagoji okulundan mezun olmuştur. Daha sonra Kazan Tiyatro Okulu'nda mezun olan İşmorat Galiasgar Kamal Tiyatrosu'nda çalışmaya başlamıştır. *Yokı Patşalığında* “Uyku İmparatorluğunda” gibi ilk oyunlarını bu yıllarda yayımlamıştır. İşmorat Tatarların önde gelen dramaturglarından biridir. Birçok oyunu sahnelenmiştir. Dramaturg, yazar, yönetmen ve çevirmen olan İşmorat 1995 yılında Kazan'da hayatını kaybetmiştir (Gizatullin, 1966: 262).

Kim Şakirov'un *Nadya* "Nadya" adlı hikâyesi, Mirgali ve Garif adlı iki keşif askerinin görevlendirilmesini konu alır. Muhafız Yüzbaşı Mihayluk, Mirgali'ye görevini anlatır. Köye girip düşmanın ateş noktalarını öğrenmeleri için Garif'i de yanına almasını söyler. Mirgali ve Garif hemen yola çıkarlar. Köye geldiklerinde Garif bir Alman askerini etkisiz hâle getirir. Mirgali'ye tek başına ilerlemesini söyler. Mirgali, silahların bulunduğu konumları öğrenir. Fakat köyün ortasında bir çocuk cesedi görür. O anda öfkesi artar ve yüreği intikam duygusuyla dolar. O sırada yakınlardan bir kız sesi gelir. Mirgali oraya gider ve Nadya'yı Almanlardan kurtarır. Mirgali, Garif ve Nadya, bir Alman askerini yakalayıp görevi tamamlayarak birlikte dönerler.

Afzal Şamov'un²⁷ *Özəlgen Kıllar* "Koparılmış Teller" adlı hikâyesi, iki kez şeref madalyası ile ödüllendirilen Kıdemli Çavuş Sabir Rehimov'un başarısının arkasında yatan olayları konu alır. Kıdemli Çavuş Sabir Rehimov ilk şeref madalyasını almasının üstünden sadece bir hafta geçmesine rağmen ikinci şeref madalyasını da alır. Bu sıradan bir kişi için oldukça zor ve imkânsız bir hayaldir. Silah arkadaşları onun bu başarısının arkasında yatan sırrı öğrenmek için bir gece sığınakta ona sorarlar. Rehimov, başından geçenleri anlatmaya başlar. Bir gece Smolensk şehrinde görev yaparken gece uyuyamaz ve kederli bir şekilde sokakta dolaşmaya başlar. Birkaç kilometre yürüdükten sonra kulağına gelen keman sesinde bir Tatar ezgisi olan "Ellüki" türküsünü duyar. Sesin geldiği eve doğru yürür. Cesaretini toplayıp kapıyı çalar. Kendisinin de Tatar olduğunu söyleyince bu Mişer Tatar ailesi onu konuk eder. Aile anne, baba ve kemanı çalan kızlarından oluşur. Rehimov, keman sesinden gelen Tatar ezgisini duyduğu için geldiğini söyler. Necibe, kemanı eline alıp çalmaya başlar. Rehimov, Necibe'ye aşık olur. O günden sonra sanki o ailenin akrabası gibi günlerini sürekli orada geçirir. Bir gün cepheden döndüğünde evi yağmalanmış ve Hediçe'yi de hırpalanmış olarak bulur. Hediçe eşinin partizanlara katıldığını kızının ise Almanlar tarafından kaçırıldığını söyler. Hediçe, Rehimov'dan Almanlarla savaşırken kızının da intikamını almasını ister. Rehimov,

²⁷ Afzal Şamov (19 Şubat 1901, Kazan – 19 Ocak 1990, Kazan) Yazar, öğretmen, savaş muhabiri, editör ve tercüman olan Şamov, ilköğrenimini doğduğu köyde tamamlamıştır. Daha sonra öğretmenlik okulundan mezun olan Şamov Kazan'da okullarda öğretmenlik yapmıştır. Rus İç Savaşı sırasında gönüllü olarak cephede yer alan Şamov, *Dnepr Buynı*nda "Dnipro Kıyısında", *Bër Mehebbet Turında* "Bir Aşk Hikâyesi" gibi öykülerini yayımlamıştır. Savaşın sonra Moskova Üniversitesi'nde Edebiyat ve Sanat Fakültesinden mezun olmuştur. Sonraları İkinci Dünya Savaşı sırasında da cephede görev alan Şamov *Sovët Edebiyatı* dergisinde editörlük yapmıştır. Afzal Şamov birçok Rus edebiyatı klasiğini Tatarcaya kazandıran tercüman olmuştur. 1990 yılında Kazan'da hayatını kaybetmiştir (Lebedeva, 1975: 585).

düşmana karşı daha da öfke ve nefret duygusuyla dolup taşar. Rehimov’u dinleyen silah arkadaşları da onun kaygılarını paylaşır ve intikam almak için ant içer.

Hatip Gosman’ın *Altın Baldak* “Altın Yüzük” adlı hikâyesi, Yüzbaşı Edhem’in trajik aşk hikâyesini ve uğruna sayısız Alman askeri öldürülen bir altın yüzüğü konu alır. Kurgunun ilk bölümü cephede geçer. Kahraman anlatıcı, cephede görev yaparken sert ve disiplinli bir yüzbaşına denk gelir. Yüzbaşı, bir gün tahkimat sırasında mevziyi gezerken boşta bir kürek görür. Yüzbaşının boşta duran küreği gördüğünü fark eden kahraman anlatıcı ve diğer askerler durumun ciddiyetini anlarlar. Yüzbaşı, herkesin küreklerini alıp saf düzenine geçmesi emrini verir. Askerlerin arasından sadece birinin küreği yoktur. Bu kişi dağınık biri olan Gabdelber’dir. Gabdelber, küreğini arar ama bulamaz. Yüzbaşı, bir askerin böyle olmaması gerektiğini hele ki Kızıl Ordu askerinin herkese örnek olması gerektiğini söyler. Gabdelber’in bundan sonra küreğiyle her gün kendisine gelip tekmil vermesini ister. Birkaç gün sonra birlik savunma pozisyonundan taarruza geçer. Birlik Alman tankları ve piyade birlikleriyle karşılaşır. Yüzbaşı, asla geri çekilmeyeceklerini sonuna kadar savaşacaklarının emrini verir. Şiddetli çatışmalar yaşanır. Bu sırada Gabdelber, yüzbaşına doğru gelen bir tankı fark eder ve yüzbaşının hayatını kurtarır. Yüzbaşı, can vermek üzere olan kişinin Gabdelber Hafızov olduğunu öğrenir ve onun gözlerini kapatır. Kahraman anlatıcı bu sırada yüzbaşının parmağındaki altın yüzüğü görür ve yüzüğün hikâyesini merak eder.

Kurgunun ikinci bölümü şiddetli çatışmaların ardından ilerleyen birliklerin bir köyde konuşlanmasıyla başlar. Kahraman anlatıcı o gece Tatarca “Mavi Gözlü” türküsünü söyleyen bir sese doğru yönelir. Türküyü mırıldanan yüzbaşısıdır. Maiyetindeki askerler hemen yüzbaşının etrafında toplanırlar. Bu sırada Hesen adlı asker türküyü söylemeye başlar. Askerler türküden sonra yüzbaşına parmağındaki yüzüğün hikâyesini sorarlar. Yüzbaşı, yüzüğün hatırasını anlatmaya başlar. Yüzbaşı, savaş başlamadan önce bir enstitüde eğitim görmektedir. Enstitüde mavi gözlü güzel bir kız vardır. Yüzbaşı da dahil olmak üzere enstitünün çoğu bu kıza aşıktır. Ancak mavi gözlü kız, Edhem adında bir genci seçer. Edhem ve kız günlerini bundan sonra hep birlikte geçirirler. Herkes onlara hayrandır. Derken savaş başlar. Edhem, cepheye giderken kızla vedalaşır. Kız onu yıllar geçse de bekleyeceğini söyler ve o altın yüzüğü de ona olan aşkının bir nişanesi olarak verir. Feyrüse’nin seçtiği kişi Edhem, aslında yüzbaşısıdır. O günden sonra üç yıl geçmiştir.

Yüzbaşı Edhem, yüzüğü bir kez bile parmağından çıkarmaz. Döndüğünde ilk iş olarak gururla sevdiği kızın yanına gideceğini söyler.

Kurgunun üçüncü bölümü birliğin geceyi geçirdikten sonra ertesi gün tekrar taarruza geçmesiyle başlar. Bu kez çatışmalar daha şiddetli geçer. İki gün boyunca aralıksız çatışırlar. Kahraman anlatıcı o sırada komutanını gözden kaybeder. Kendisi de desteğe gelen birliklerin arasında kalır. Destek kuvvetlerinden yeni komutanlar, kahraman anlatıcının da içinde bulunduğu altı kişilik bir keşif ekibini ne olursa olsun bilgi almaları için Almanların bölgesine keşif faaliyeti için görevlendirir. Keşif ekibi bir Alman subayını esir alır ve hızlıca geri dönerler. Bu sırada Alman subayının parmağında altın yüzüğü gören kahraman anlatıcı çılgına döner. Yüzüğün üzerinde Feyrûze yazmaktadır. Bu yüzük Yüzbaşı Edhem’indir. Yüzüğü Alman subayından alıp onu sorguya çekerler. Alman subayı, Yüzbaşı Edhem’i yaralı olarak ele geçirdiklerini ve sorgudan sonra öldürdüklerini söyler. Bu sözleri işiten yüzbaşının üç askeri çılgına döner. Öfke-nefretle duygularıyla dolup taşar ve intikam alıp düzinelerce Alman askerini öldürmek isterler. Askerler muharebelerde en çok düşman askerini öldürenin yüzüğü olarak Feyrûze’ye mutlaka ulaştırması gerektiğine karar verirler. Kahraman anlatıcı, bu saatten sonra sayısız Alman askerini öldürüp yüzüğü Feyrûze’ye kendisinin götüreceği üzerine ant içer.

Afzal Şamov’un *Közgë Çeçekler* “Sonbaharın Çiçekleri” adlı hikâyesi, Möhemmet Yakubovskiy adında Litvanyalı bir Tatar’ı konu alır. Şamov, savaşın ve işgâlin ortasında yaşanan insan dramını sıradan bir Litvanya Tatar’ı olan Möhemmet’in hayatındaki dönüm noktaları ve psikolojik iç çatışmaları ile tasvir eder. Şamov’un hikâyesinde okuru etkileyecek birçok çatışma noktası bulunur. Henüz hikâyenin başında Möhemmet, bahçesindeki huş ağacının dallarının cama çarpması nedeniyle uyuyamaz. Möhemmet, ağacın dallarının kesilme vaktinin geldiğini düşünür fakat huş ağacını oğlu Şakir’in diktiğini hatırlar. Huş ağacının dallarının kesilmesi, Möhemmet’in başlangıçtaki düşünceleri ile oğlunun hatırası arasındaki çatışmayı simgeler. Şamov’un hikâyesinde Tatarların kayın olarak adlandırdığı huş ağacını seçmesi Tatar kültürüne özgür bir ağaç olmasından kaynaklanır. İçinde bu çatışmayı yaşayan Möhemmet, bahçesindeki köpeğin havlaması ile bahçede birinin olduğunu fark eder. Yaşlı Möhemmet, birkaç kez evden çıkıp girer ve kendi içinde diyalektik bir süreç yaşar. Söz konusu durum Möhemmet’in psikolojik ikilemlerini yansıtır. Şamov, hikâyenin başında bu tasvirlerle Möhemmet’i okura da tanıtmış olur. Yaşadığı derin iç çatışmalar sonucunda yaralı pilotu evine alır.

Savaşın getirdiği fiziksel ve psikolojik yıkımın içerisinde bulunan Möhemmet ve eşine, yaralı bir Kızıl Ordu askerini görmek bile umut ve mutluluk vericidir. Yaralı pilot çok geçmeden ölür ve onun da tesadüfen Kazan'dan olduğu anlaşılır. Kazan'dan gelen bu yaralı Kızıl Ordu pilotu bir diğer Tatar Kızıl Ordu askeri Şakir'in diktiği huş ağacının altına gömülür. Bunun üzerine yaşlı Möhemmet'in bahçesindeki mezarda çiçekler açar. Şamov'un bu romantik tesadüfleri okuru samimi ve içten bir gülümsemeye iter. Günler geçer ve köye konuşlanan bir Alman birliğinin komutanı üsteğmen düğününde kullanmak için çiçek ister. Bunu duyan yaşlı Möhemmet bütün çiçekleri toplar. Eve gelen Alman askerleri çiçekleri bulamayınca yaşlı Möhemmet ve eşini hortumlarla döverler. Möhemmet'in eşi dayanamaz ve ölür. Möhemmet'in eşi öldürüldükten sonra intikam duyguları içine işler. Möhemmet intikam duygusuyla dolup taşar ve çiçek isteyen Alman üsteğmeni baltasıyla öldürüp ağzına yavşan otu bitkisini koyar. Ancak intikam, sadece kişisel bir hırs değil, aynı zamanda toplumsal bir katharsis olarak ortaya çıkar. Möhemmet, savaşın ve kayıpların etkisiyle içsel bir dönüşüm geçirir. İlk başta insanlık ve merhametle dolu olan karakter, sonunda savaşın vahşeti ve kayıplarıyla yüzleşen ve kitleleri etkileyen bir katile dönüşür. Kurgunun sonlarına doğru, Möhemmet'in köyündeki diğer insanlar da benzer intikam eylemlerine başlar, bu da savaşın kaotik doğasını gösterir.

Henif Kerim'in²⁸ *Koyı Yanında* "Kuyunun Yanında" adlı kısa hikâyesi, cephede su sıkıntısı çeken bir birliğin Almanlardan kurtardığı bir köyün kuyusunda karşılaştıkları manzarayı konu alır. Uzun bıyıklı bir asker, karavana kabına su doldurup içmeye başladığında, suyun ne kadar tatlı olduğunu över. Ancak bir zamanlar bir damla su bile bulamadıkları günleri hatırlayarak yakınmaya ve anlatmaya başlar. Bir gün görev yaptığı alayda sular tükenir. Askerler su sıkıntısı çeker. Günlerce su bulamazlar. Yağmur da yağmamaktadır. Alay son olarak kuyusu bulunan bir köyü çatışarak Almanlardan kurtarır. Askerler hemen kuyunun başına koşarlar. Fakat kuyunun kovanı suya değil de katı bir şeylere çarpmaktadır. Kuyunun içine bakan askerler gördükleri manzara karşısında şok olurlar ve hemen keplerini çıkarırlar. Kuyuda, insan vücutlarının parçaları vardır. Alay bu kötü ve acımasız manzara karşısında bir kez daha intikam için ant içer.

²⁸ Hanif Karimov (25 Temmuz 1910, Ufa – 26 Ağustos 1983, Ufa) Aslen Başkurt olan Kerim, yazar, editör ve şairdir. Kerim ilk eserlerini 1930'lu yıllarda yayımlamaya başlamıştır. Rus edebiyatından birçok eseri Başkurtçaya tercüme etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında kaleme aldığı *Koyı Yanında* "Kuyunun Yanında" adlı kısa öyküsü *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanmıştır (Safuanov, 1966: 408).

Min Şabay'ın *Batıray* “Batıray” adlı hikâyesi, partizanların müfreze komutanı olan Batıray adında bir yiğidin kısıtlı imkânlarla düşmana karşı müfrezesiyle nasıl yiğitçe savaştığını konu edinir. Şiddetli çatışmalar sırasında partizanlar geri çekilir. Geri çekilme sırasında müfreze komutanları ölür. Ölen komutanlarının yerine partizanlar Batıray adındaki yiğidi seçerler. Batıray müfrezesini muharebeden muharebeye, çatışmadan çatışmaya taşır. Düşmanın ikmâl birliklerini hedef alarak ilerleyen müfreze bir gün ormanın içerisinde bir düşman taburunu ele geçirir. Batıray, düşman subayını sorgularken subay onu aşağılar ve tabansız delik bir botu olan kişiyle konuşmayacağını onu sorgulaması için bir komutanın gelmesini ister. Bu duruma şahit olan partizanlar komutanlarının aşağılanmasına dayanamaz ve bir gece sağlam botlar giyen subayı öldürürler. Batıray kendi emri olmadan neden böyle bir olayın olduğunu sorgular. Partizanların arasından bir yaşlı adam çıkar ve botları batıraya uzatıp onu kendilerinin seçtiğini ve komutanlarını düşmanın aşağılamasını affedemeyeceklerini söyler. Batıray, maiyetindeki partizanlardan aldığı hediyeği geri çeviremez. Batıray önce hediye olarak aldığı botlara ve sonra da kendi ayaklarına bakar, gerçekten de bir parmağı dışarda soğuktan morarmıştır. Maiyetindeki partizanlara sezdirmeden onların ayaklarına bakar ve onlarda da durum aynıdır.

Garif Galiyev'in *Şem Yaktısı* “Mum Işığı” adlı hikâyesi, sığınakta bulunan bir günlüğün hikâyeleştirilmesi üzerinden keşif askeri Hanbikov ve sağlıkçı Naile'nin cephede tanışmalarını ve birbirlerine duydukları aşkı konu edinir. Sol ayak parmakları su toplayan keşif askeri muayene olmak için revire gider fakat revirde gazyağı kalmadığı için aydınlatma yoktur. Dolayısıyla keşif askerine bir saat sonra gelmesi söylenir. Keşif askeri duyduğu bu naif sestten etkilenir ve siperine dönüp bir mum alarak revire geri döner. Parmaklarını mum ışığında pansuman ettirir. Naile'yi ilk kez mum ışığında görür ve ondan daha da çok etkilenir. Birkaç gün sonra keşif askerinin bölüğüne cephede görevlendirme çıkar. Keşif askeri cepheye gitmeden Naile'ye mektup yazar. Mektubu ulaştırması için başka bir sağlıkçıya verdiği sırada tesadüfen Naile de orada olduğu için Naile, mektubu onun önünde okur. Ardından keşif askerine onun da ikinci bölükle intikal edeceğini söyler ve kendisine böyle muhabbetle tekrar yazması için ona bir mum verir. Günler geçer keşif askeri ilerlediği cephelerde günlüğüne Naile'ye olan hislerini bu mum ışığında yazar. Ancak günlük Sovyet askerlerinin ele geçirdiği bir sığınakta bulunur. Günlüğü bulanlar, keşif askerinin içtenlikle ve muhabbetle yazdığı bu günlükten çok etkilenir. Günlüğün sağlam sayfalarından Naile ile onun cephede karşılaştıkları ama ayrı

düştükleri belirtilir. Günlüğün tahrip olan yerleri okunamadığı için onların kavuşup kavuşmadığının bilinmediği aktarılır. Kurgunun sonunda günlüğü bulan Sovyet askerleri bu denli bir muhabbetin ateşten de sudan geçip galip geleceğini belirtir.

K. Ehmetov'un *Diñgëz Şavlıy* “Deniz Dalgalanıyor” adlı hikâyesi, Kızıl Donanma'nın Stalin adındaki bir savaş gemisini konu alır. Stalin adındaki savaş gemisi, ikmâl faaliyeti yürüten Alman mühimmat gemisini batırmak için görevlendirilir. Gemi Kızıl Donanma gemilerinin bulunduğu limandan sabah vaktinde görev için uğurlanır. Suharçenko ve mürettebatı mavi denizlerde hedefe doğru ilerler. Stalin hedefe doğru ilerlerken gece bir denizaltını batırır. Şafak vaktinde Alman mühimmat gemisi eskort kruvazörler eşliğinde ufukta görünür. Suharçenko, önce kruvazör gemilerini imha ettirir ardından Alman mühimmat gemisi batırılır. Kızıl Donanma'nın denizcileri görevlerini yerine getirmenin gururuna limana dönerler.

Emirhan Yeniki'nin²⁹ *Bala* “Bala” adlı hikâyesi, *Sovët Edebiyatı* dergisi 1942 yılı nisan sayısında yayımlanmıştır. Hikâye, Zarif adında bir askerın intikal sırasındaki psikolojik iç çatışmalarını ve intikal sırasında bulduğu küçük bir çocuğu annesine kavuşturmasını konu edinir. Emirhan Yeniki'nin Tatar edebiyatındaki eserleri, genellikle benzersiz bir dünya oluşturarak felsefî ve kalıcı sorunları edebî bir dil ile ele alır, okuyucuları bu konular üzerinde düşünmeye teşvik eder. Yazar, savaş dönemi yazıları için “Her gün ölümle karşılaştım ama öykülerimde yaşamı ve onun ölümden daha güçlü olduğunu yazdım.” (Hayrullin, 2022: 236) ifadesinde bulunur. Yeniki'nin öne çıkan en belirgin özelliği hangi konuyu işlerse işlesin, eserlerinde kişinin anlık durumu ve duygusal durumuna odaklanmasıdır. Yeniki'nin savaş dönemi eserleri aksiyonun az olmasına karşın içten duygular ve hisler açısından zengindir (Heyrullina ve Dautov, 2021: 43). Yeniki'nin eserlerinde kullandığı teknikler, olayların örgüsü ve kompozisyon kahramanların psikolojik gelişimine yöneliktir. Söz konusu durumu Zagidullina, Yeniki'nin felsefî dünya görüşü aracılığıyla eserlerinde açıkça ifade edilmeyen

²⁹ Emirhan Yeniki (17 Şubat 1909, Ufa – 16 Şubat 2000, Kazan) İlköğrenimini doğduğu köyde tamamlayan Yeniki daha sonra Kazan Devlet Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Sonraki yıllarda *Kızıl Tataristan* “Kızıl Tataristan” gazetesinde çalışmaya başlamıştır. *Dus Këşë* “Dost Kişi” gibi ilk eserlerini bu yıllarda yayımlayan Yeniki, İkinci Dünya Savaşı sırasında da cephede görev almış ve *Bala* “Bala”, *Mek Çeçegë* “Gelincik Çiçeği”, *Yalgız Kaz* “Yalnız Kaz” gibi eserleri *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanmıştır. Savaştan sonra da birçok edebi eseri yayımlanan ve Tatar Devlet Edebiyatı ödüllü Yeniki öğretmen, yazar, editör ve tercümandır (Heyrullina ve Dautov, 2021: 71).

okuyucunun keşfettiği bir “ses”in özel bir rol oynadığını, böylelikle onun eserlerinde felsefi (okuyucunun) ve edebî (yazarın) sentezden oluşan “seslerinin” ortaya çıktığını belirtir (Zagidullina, 2020: 54). Okuyucunun ve yazarın sentezinden oluşan bu ortak “ses”e yazarın “Bala” adlı hikâyesinde de rastlamak mümkündür.

Kurgu Teğmen İvanov’un maiyetindeki bölüğünü herhangi bir hava taarruzuna karşın korunarak daha rahat pozisyon alabilmeleri için avcı kolunda savaş bölgesine intikal ettirmesiyle başlar. Avcı kolu, bir birlikteki askerlerin yolun her iki kenarına birbirlerine dört adım aralıklarla kol düzeninde sıralanarak intikal ettikleri düzendir. Kurgunun bu bölümünde Yeniki, aslında okura bölük komutanı Teğmen İvanov’u disiplinli ve her an teyakkuzda olan çalışkan bir asker olarak tanıtmış olur. Kurgunun başında Teğmen İvanov’un karakterini iyi tanımak, okura hikâyenin sonuyla ilgili önemli analizler yapabilme olanağı sağlayacaktır. Yeniki, bu bölümden sonra askerlerin intikal hâlinde olduğu ormanı ve yolların betimlemesini yapar. Ardından kurgunun başkışisi Er Zarif tanıtılır. Kızıl Ordu askeri Er Zarif, avcı kolunda intikal eden bölüğün arka sıralarındadır. Önünde ilerleyen silah arkadaşlarının düzenli sallanan sırtlarına düşünceli bir biçimde bakarak ilerler. Yeniki, başkışisi Zarif’i tanıtırken ormanın kasvetli atmosferini ve taze başlarını eğen buğdayları betimler. Ardından başkışı Zarif’in içinde yaşadığı duygularını “her aklına geldiğinde sesini de duymuş gibi olduğu eşi ve birkaç sevimli davranışıyla yüreğinde sakladığı çocuğu” şeklinde tasvir eder. Zarif’in bu duygu yüklü iç muhakemesi ansızın bölük komutanının “hava taarruzu” sesiyle kesilir. Bölük hemen ormandaki ağaçların altına yatarak gizlenir. Yine bu bölümde Teğmen İvanov’un öngörüsünün gerçekleştiği ve bölüğünden zaiyat vermediği sonucundan onun disiplinli bir asker kişi olduğu çıkarımı desteklenir.

Kurgunun dönüm noktası bölüğün hava taarruzunun geçmesiyle tekrar düzene geçip ilerlemesi ve Zarif’in bir adım bile atamadan karşısında üç-dört yaşlarında bir kız çocuğunu gördüğü bölümdür. Zarif’in ilk tepkisi hemen çocuğun bir yakınına görebilmek için etrafına bakması olur. Yeniki, bu sırada çocuğu “ağlamaktan gözleri şişmiş ve yanaklarında kuruyan gözyaşlarının izleri kalmış” şeklinde tasvir eder. Kızıl Ordu askeri Er Zarif burada büyük bir iç çatışmaya sürüklenir. Çocukla ne yapacağını düşünürken bölüğünden uzaklaşmaktadır. Bu bölüm okuyucuyu da bir ikileme sürükler. Askerlerin intikal hâlindeki bir birlikte birliğinden ayrı düşmesi büyük bir disiplinsizlik göstergesidir. Öte yandan bir çocuk savaş koşullarında bir ormanda yalnız başına kalmıştır. Söz konusu

ikilemi yaşayan Zarif’in de ilk tepkisi birliği çok uzaklaşmadan intikal hâlindeki birliğine yönelmesi olur fakat bir adım bile atamaz ve insani duyguları daha ağır basar ve çocuğa yönelerek onu kucaklayıp koşmaya başlar. İntikal hâlindeki bir askerin sırtında çantası ve omuzunda asılı tüfeği ona oldukça yüküdür. Zarif, çocuğu kucaklar kucaklamaz bu geçen kısa sürede oldukça uzaklaşan bölüğüne doğru bir eliyle çocuğu diğer eliyle tüfeğini tutarak koşar.

Çocuk ilk izlenimi nedeniyle ağlamaya başlar ancak bir süre sonra susar. Zarif, çocuğa cebinden bir şeker parçası çıkarıp verir:

“— Ye, ye! dedi ve çocuğun sırtını okşayarak sevdi. Bu kadarı çocuğa yeterliydi. Ağlamayı bırakmış ve sakinleşmiş gibiydi ve Zarif’in kucağında yavaşça sallanarak etrafına bakınmaya başladı. Zarif, çocuğun ince giysisinden çocuğun yumuşak tenini, sıcaklığını ve tatlı kokusunu hissediyordu.” (Yeniki, 1942: 7).

Yeniki’nin hikâyesinde çocuk ile Zarif’in yaşadığı ilk diyalog yüreklere tatlı ve samimi bir sıcaklık getirir. Zarif’in çocukla yaşadığı bu an ona kızı Feride’yi hatırlatır. Üstelik Zarif, bu çocuğa beslediği sevgi ve şefkat duygularını sanki kızı Feride’ye besliyormuş gibi hisseder. Zarif, çocukla bir yol ayrımına gelir. Zarif’in bölüğü yolun sağında ilerlemektedir. Kendisi bu yoldan daha önce geçtiğini hatırlar ve yine düştüğü ikileme ikinci kez birliğinden ayrılıp bireysel bir karar vererek yolun solunu tercih eder. Kurgunun ilerleyen bölümünde Zarif, çocuğu bir istasyona getirir ve annesine teslim eder. Ancak hiçbir diyaloga girmeden bölüğüne yetişmek için koşmaya devam eder. Bu durum Zarif’in çocuğu annesine getirirken aslında içten içe bölüğünden ayrı düştüğü için sorumluluk hissi yaşadığının ve anksiyeteye sürüklendiğinin göstergesidir. Hikâyesini cephede kaleme alan ve bir asker olan Yeniki de bu büyük problemin farkındadır. Dolayısıyla hikâye, Zarif’in çocuğu bırakıp koşmaya başladıktan sonra aklındaki tek düşüncenin bölüğüne bir an önce yetişmesi ve komutanına durumu nasıl ifade edeceğini düşünmesi şeklinde ilerler.

Terler içinde bölüğüne yetişen Zarif, bölüğü istirahat hâlinde bulur. Zarif, komutanının kendisini azarlayacağını düşünerek olayı anlatır. Ancak Teğmen İvanov, Zarif’e hiç beklemediği bir şekilde “çok kutsal bir iş yaptığını” söyleyerek ona teşekkür eder. Yeniki’nin kurgunun başındaki Teğmen İvanov tasviriyle onun disiplinli ve çalışkan biri olduğu çıkarımı yapılabilir. Askerî kanunlara göre Zarif’in içinde bulunduğu durum çok büyük bir suç ve disiplinsizlik teşkil etmektedir. Çünkü Zarif, bölüğünden kendi isteğiyle bilerek ayrılmış ve emre itaatsizlik ile disiplinsizlik suçu işlemiştir. Bunun bilincinde olan

Zarif, hikâyenin sonunda komutanının kendini azarlayacağını sanar. Söz konusu durumdan aslında Yeniki'nin de bu durumun farkında olduğu çıkarımı yapılabilir. Sonuç olarak, Zarif'in bu davranışı böyle disiplinli ve kurallara uyan bir komutan olan Teğmen İvanov tarafından cezalandırılması gerekirdi. Zagidullina kurgunun bu bölümünü, çocuğun hayattaki en değerli varlık olduğu gerçeğinden hareketle Teğmen İvanov'un Zarif'e kutsal bir iş yaptığını söyleyerek teşekkür etmesini yazarın görüşü şeklinde açıklar (Zagidullina, 2020: 54). Bu çalışmada yapılan söz konusu çıkarımlar da Zagidullina'nın görüşüyle örtüşmektedir. Dolayısıyla Teğmen İvanov'un ifadesinin Yeniki'nin görüşünü yansıttığını söylemek yerinde olacaktır.

Fatih Hösni'nin *Polkovnik Kızı* “Albayın Kızı” adlı hikâyesi Hesen Hekimcanov adında bir askerin albayın kızına aşık olmasını ve savaşın başlangıcındaki kahramanlığını konu alır. Kurgu, Polonya sınırında konuşlu Kızıl Ordu alayında başlar. Hesen Hekimcanov, Albay Korolçuk'un hem çok sevdiği bir asker hem de şoförüdür. Hesen bir gün albayın kızı Liza'yı görür ve aşık olur. Günler geçer, Hesen Liza ile “uzak dudaklarını yakınlaştırmak” ister. Bu yüzden sürekli Rusça kitaplar okur, kişisel bakımını yapar, atını daima hazır tutar ve tüfeği daima bakımlıdır. Liza'ya olan aşkı Hesen'i daha da disiplinli bir hâle getirir. O sıralarda savaş patlak verir. Almanlar Polonya'ya saldırır. Albay, cephede en önde alayını komuta etmektedir. Hesen'i çağırır ve geri dönüp ailesini istasyona götürmesini ister. Hesen görevi yerine getirip terkar cepheye Albay Korolçuk'u aramaya döner. Albayı yaralı bir şekilde bulur ve sırtında hastaneye taşır. Oradan Liza ve annesine haber vermek için istasyona geçer. Haber verdikten sonra Albay Korolçuk'un gizli dosyalarını almak için tekrar yerle bir olan şehre döner. Hesen, yaralanmasına rağmen belgeleri ve Liza'nın kedisini kurtarır. Gözünü açtığında yanında Liza vardır. Liza onu öper. Kahraman Kızıl Ordu askeri Hesen Hekimcanov'un dudakları artık albayın kızının dudaklarına yakındır.

G. Zakirov'un *Diñgéz Töbende* “Denizin Dibinde” adlı hikâyesi, Padalkin adında bir denizaltı askerinden rivayetle yazılmıştır. Zakirov, bunu hikâyenin epigraf bölümünde belirtir. Zakirov'un hikâyesi, Denizaltı Komutanı Moratov'un mürettebatıyla Alman mühimmat ve ulaştırma gemilerini imha etmesini konu edinir. Ancak hikâyenin kurgusu, Alman şair Heinrich Heine'nin “faşistler” tarafından yakılan kitapları üzerinden derinlemesine politik ve tarihsel bir bağlamı yansıtır. Dolayısıyla hikâyenin kurgusundan önce Heinrich Heine'nin Almasor şiirinden “That was only a prelude, for where they burn

books, they will, in the end, burn human beings too.” (Pinkard, 2007: 34) (Bu yalnızca bir başlangıçtı; zira kitapları yaktıkları yerde eninde sonunda insanları da yakacaklardı.) bu dizeyi vermek kurgunun dönemin tarihsel ve politik olaylarla bağlamını anlamaya yardımcı olacaktır. Söz konusu dizeye ek olarak Heinrich Heine’nin kitaplarının 1933 yılında diğer Yahudi kökenli yazarların kitaplarıyla yakıldığını da eklemek yerinde olacaktır.

Kurgu başkişi Moratov’un ağır bir şekilde yanması ve yaralanması sonucunda hastanede muayene edilmesiyle başlar. Yavaş yavaş kendine gelen Moratov’a hemşire Nataşa’nın Heine’nin şiirlerini okuması üzerine kurgu derinlik kazanır. Zakirov’un geriye dönüş tekniğiyle işlediği bu bölümün mekânı denizde ve denizin altında geçer. Moratov’un görevi “faşistlerin” ikmâl ve mühimmat gemilerini yok etmektir. Görevi başarıyla yerine getiren Moratov “faşist” gemilerine izini kaybettirmek için denizin 20 metre kadar altında 14 saat boyunca sabit bir şekilde kalır. Bu sırada Yahudi kökenli Alman şair Heinrich Heine’nin bir kitabını bulur ve okumaya başlar. Moratov, Heine’nin şiirlerini okuduğu sırada “Evet, bunlar Heine’nin şiirleri ve sadece yirmi metre üstümüzde onun kitaplarını yakanlar yüzüyor.” (Zakirov, 1942: 44) sözünü dile getirir. Birkaç saat sonra tehlike geçtikten sonra suyun yüzeyine çıktıklarında denizaltı bir Alman Heinkel uçağı tarafından saldırıya uğrar. Bu saldırıda Moratov trajik bir biçimde yanarak ağır bir şekilde yaralanmıştır. Heine’nin İkinci Dünya Savaşı’ndan yaklaşık bir asır önce kaleme aldığı Almasor şiiri kurguda trajik bir şekilde gerçekleşmiştir. Zakirov’un hikâyesi, savaşın ve totaliter rejimlerin kültürel mirasa olan zararlarına vurgu yaparak savaşın insanlık üzerindeki yıkıcı etkilerini yansıtır. Moratov’un trajik sonu, bu yıkıcılığın bir sembolüdür.

Mirsey Emir’in *Ut Ėçende* “Ateşin İçinde” adlı hikâyesi keşif görevine çıkıp görevin sonunda yanarak ölen 12 Kızıl Ordu askerini konu alır. Zorlu bir keşif görevi alan Martinov, önemli bilgiler topladıktan sonra birliğiyle geri dönmektedir. Dönerken Moskova’ya sınır olan N şehrinde Alman askerlerine denk gelirler. Burada bir lahana tarlasında örtü ve gizleme yaparlar. Burada Alman askerlerinin arasında saatlerce hareketsiz kalırlar. Akşam vakti bir tavuğu kovalayan Alman askeri nedeniyle açığa çıkarlar. Almanlar ile Kızıl Ordu askerleri arasında nefes kesen bir çatışma yaşanır. Martinov geri çekildikleri anda bir el bombası atarken ağır yaralanır. Başkurt onun başından ayrılmaz. Kâmil emir komutayı alır. Tekrar lahana tarlasına dönerler. Çatışma burada sürer. Oradan ahıra geçerler. Kademeli şekilde çatışarak geri çekilmeye çalışırlar.

Fakat Almanlar onları ahırdan da çıkarıp canlı ele geçirmek için ağaç bir evde kısıtır. Alman subayı, Ruslara teslim olmalarını aksi takdirde yanarak öleceklerini söyler. Askerler içerden Rusların asla teslim olmayacağı yanıtını verirler. Almanlar, ağaç evi ateşe verir. Askerler “enternasyonel” marşını söyleyerek yanarak ölürlər.

Gomer Beşirov’un³⁰ *Tatar Yëğëtë* “Tatar Yiğidi” adlı hikâyesinden bir kesit olan *Yoldız Kaşka* “Yıldız Nişaneli At” adlı hikâye bölümünde, Usman adında bir Tatar’ın Belarus’ta yeni oluşturulan bir partizan birliğinin süvari birliği için Savçuk ve Taraseviç ile at arayışına çıkmasını konu edinir. Gomer Beşirov’un kurgudaki karakterleri farklı kişiliklerin, alinyazılarının, tutkularının, görüşlerinin ve umutlarının bir derlemesini oluşturur. Ancak temelde her birinin kendi partizan birliklerine duyduğu bağlılık duygusu, onları birbirine bağlayan başlıca unsurdur. Kurgunun başında partizan lideri Nikita Buriy tarafından bir süvari birliği oluşturmak için görevlendirilerek yolan çıkan başkışı Usman’ın partizan yol arkadaşları Savçuk ve Taraseviç olur. Beşirov’un karakterlerinin geçmişleri ve bu geçmişlerin onları nasıl şekillendirdiği kurgunun temelini oluşturur. Savçuk savaştan önce bir kolhozda at çiftliğinde sorumlu olan, atlardan iyi anlayan biri olarak tasvir edilir. Usman Savçuk ile tanıştıktan sonra, Usman’ın çocukluğunu ve atlarına olan sevgisini hatırlarız. Usman’ın babası, gençken edindiği yıldız nişaneli bir atı gelecekteki sabantoylarda başarılı olacak bir at olarak görür. Çiftçilik ile uğraşan halklar için ekim zamanı en önemli dönemlerden biridir. Bahar dönemine denk gelen Sabantoy bayramı Tatarların en önemli bayramlarından biridir. Sabantoy bayramı sırasında her Tatar köyünde at yarışları ve çeşitli etkinlikler düzenlenir. At çiftçilerin hayatında da önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla atı olan herkes Sabantoy bayramında at yarışına katılmak ister. Bu atlara da genellikle sekiz ile on iki yaş arasındaki çocuklar bindirilir (Çetin, 2009: 17-22). Usman da çocukken yıldız nişaneli at ile vakit geçirir ve Sabantoy bayramını büyük bir heyecanla bekler. Ancak, babasının ölümüyle birlikte atı satmak zorunda kalırlar bu durum Usman’ın çocukluğunun ve atlarına duyduğu sevginin sona erdiği bir döneme işaret eder. Usman’ın çocukluk trajedisi Kızıl Ordu’da süvari birliğinde görev yapmasıyla tekrar canlanır. O şimdi partizan birliğinde önemli bir konumda yer

³⁰ Gomer Beşirov (7 Ocak 1901, Kazan -7 Mayıs 1999, Kazan) Çocukluk dönemleri yoksulluk içinde geçen Beşirov, Rus İç Savaşı yıllarında Kızıl Ordu’da görev almıştır. Daha sonra *Kızıl Tataristan* gazetesinde çalışmaya başlamıştır. Savaş yıllarında yazmaya başladığı *Namus* “Namus” adlı eseri yazarın en çok sevilen eserlerinden biri olmuştur. Yazar, editör ve gazeteci olan Beşirov, Gabdulla Tukay Devlet Ödülü sahibidir (Heyrullina ve Dautov, 2021: 70).

almaktadır. Söz konusu durum nedeniyle kurgudaki atlar sadece bir ulaşım aracı değil aynı zamanda karakterlerin geçmişleri ve duygusal bağlarına dair sembolik bir anlam taşır. Beşirov'un Taraseviç karakteri ise geçmişi nedeniyle Usman ve Savçuk'tan ayrılır. Taraseviç'in geçmişte yaşadığı trajik olayların psikolojik etkileri hâlâ devam eder. Bu yüzden Taraseviç, diğer karakterlerin aksine düşmana karşı acımasız bir intikam duygusu besler. Bu üç kahramanı birbirine bağlayan temel unsur ise vatanseverlik duygularıyla teşkil edilen partizan oluşumdur. Kahramanlar yola çıktıkları amaçlarına ahşap bir köprüde Alman askerlerini esir alıp atlarına el koyarak ulaşırlar.

Gabdrhman Epselemov'un *Olavçı Abuşahman* "Ulaştırma Er Abuşahman" adlı hikâyesi, Abuşahman adında bir askerin cephede başından geçenleri konu alır. Kurgu başkışı Abuşahman'ın tasviriyle başlar. Abuşahman, kara tenli sessiz biridir. Cephedeki çoğu asker onun dış görünüşüyle ve söyledikleriyle dalga geçer. Onun ruh hâlini cephede kimse anlamaz. Soru sorulduğunda kısa cevaplar verir. Sadece Alman uçaklarından konu açıldığında uzun konuşur ve en nefret ettiği kişilerin pilotlar olduğunu söyler. Abuşahman'ı sadece Teğmen Dayev anlar. Teğmen Dayev, Abuşahman'ı dinler, ona destek çıkar ve onunla ilgilenir. Bir gün Abuşahman, bir uçak düşürür ve yük arabasıyla birçok Fin mühimmatı, tüfeği ve belgeleriyle döner. Teğmen Dayev, Abuşahman ile getirdiklerini karargâha götürür. Abuşahman takdir alır. Günler geçer. Birlik Almanların saldırısına uğrar. Teğmen Dayev, bu saldırıda yaralanır. Abuşahman onu önce kızıağı ile taşır fakat yolda Finlerin saldırısına uğrar ve kızıağı kırılır. Abuşahman Finlerle savaşarak onları öldürür. Geri kalan yolu teğmeni sırtında taşıyarak götürür. Teğmenin bilinci yerine geldiğinde Abuşahman onu uyanık tutmak için kendi geçmişini anlatır. Abuşahman, bir fabrikada çalışan ve Heyet adında hamile bir eşi olan biridir. Çocuğu doğmadan cepheye gelmek zorunda kalır. Günler sonra ona annesinden Moskova'nın bombalanması sırasında çocuk hastanesinde doğum yapan eşi ve oğlunun öldüğü yazılı bir mektup gelir. Abuşahman, bunun üzerine eşi ve çocuğunun intikamı için her Alman uçağını düşüreceğine ve intikam alacağına ant içer. Abuşahman teğmeni hastaneye getirir. Teğmen hastanede ona karargâha götürmesi için dosya verir. Abuşahman, karargâha dönerken de bir Alman uçağını düşürür. Pilotu esir alıp karargâha gelir. Hikâyenin sonunda ödül listesinde nişan alanların en başında Abuşahman'ın adı yer alır.

Garif Galiyev'in *Razvedçik Rahmatullin* "Keşif Eri Rahmetullin" adlı hikâyesi, Rahmetullin adındaki bir askerin keşif eğitimi sırasında gösterdiği üstün başarıyı konu

alır. Üsteğmen Pavlov cephede yaralanıp tedavi gördükten sonra rezerv birliğinde görevlendirilir. Bölüğü için askerî personel seçerken Rahmetullin adında birine denk gelir. Rahmetullin'i kendi bölüğüne Üsteğmen Pavlov seçer. Pavlov Rahmetullin'i seçmeden önce onu zorlayan sorular sorar. Rahmetullin, mülakat sorularına zekice yanıtlar verir fakat bir keşif askeri olmak istediğini tam olarak ifade edemez. Pavlov onun içindeki ışığı fark eder. Rahmetullin eğitim alırken bir gün arazi keşfine gönderilir fakat geri dönmez. Onun geri dönmemesine herkes şaşırır. Çünkü birlik eğitim birliğidir. Dolayısıyla onun ya firar ettiğini ya da kaybolduğunu düşünürler. Birlik komutanı Pavlov da dahil olmak üzere onu tanıyan herkes firar etmiş olacağını akıllarından bile geçirmezler. Fakat Rahmetullin kaybolmayacak kadar da bilgili ve araziye hâkimdir. Saatler sonra Rahmetullin, yabancı bir casusla döner. Askerî komiser onu ve amirini tebrik ve takdir eder.

Garif Galiyev'in *Ak Bekel* "Seki Nişaneli At" adlı hikâyesi, Kızıl Ordu'nun geri çekilirken atlı topçu birliklerinin geride bıraktığı bir tayı ve onun acısıyla kışneyen annesi Ak Bekel'i konu alır. Günümüzde büyük ölçüde motorlu araçlarla sağlanan askerî birliklerin intikalleri, İkinci Dünya Savaşı sırasında atlarla sağlanmaktaydı. Galiyev'in hikâyesinde de topçu birliklerinin belirli noktalara intikalini sağlayan ulaşım aracı olarak atlar kullanılmıştır. Bir topçu askerinin gözünden anlatılan olaylar, acı dolu bir geri çekilmenin ardından gelen umut dolu bir buluşmayı ve zaferi anlatarak savaşın içindeki trajediyi dokunaklı bir biçimde gözler önüne serer. Kurgu, vagon dolusu atların istasyona gelmesiyle başlar. Bu atların arasında tayı olan Ak Bekel adında bir at da vardır. Savaşın kaotik atmosferinde yavrusu olan bir atın kabul edilip edilmeyeceği konusu askerlerin içinde tartışma yaratır. Ancak atın topçu birliğiyle savaşa katılacağı emri verilir. O gece topçu bataryası dört gün boyunca düşmana cehennemi yaşatarak ilerlemeye başlar. Ansızın batarya komutanı geri çekilme emri verir. Verilen emre uyan batarya zorlu da olsa atları koşar ve geri çekilir. Yirmi kilometre kadar geri çekilen batarya birliğinin bulunduğu pozisyondan kahraman anlatıcı memnun değildir. Atların da huzursuz olmasını geri çekilmelerine bağlar. Sonunda bir köye gelip konuşlanırlar. Şafaktan sonra çekildikleri bir önceki mevziye hareket etme emri alırlar. Akşama doğru bir gün önce geri çekildikleri mevziye ulaşip düşmanı ateş altına almaya başlarlar. Topçu atışlarından dünya titremektedir. Ağaçlar parçalanıp yerlerde çukurlar açılmaktadır. Şiddetli çatışmaların ardından daha da ilerlemeye başlarlar. O akşam onlara başka bir birlik daha

katılır. Bu birlikte Ak Bekel'in tayı da vardır. Tay annesinin kişneyişini tanıyarak ona doğru koşar. Ak Bekel yavrusuna kavuşur. Kavuşmanın ardından ilerlemeye devam edilir.

A. Ehmet'in *Küzetçë Mostafa* "Keşif Eri Mostafa" adlı hikâyesi, Mostafa adında bir keşif askerinin cephedeki başarısını konu alır. Ehmet'in kısa hikâyesi, Hesên adında bir keşif erinin üstün başarısını anlatır. Silah arkadaşları ona ikinci adı Mostafa ile hitap ederler. Mostafa iyi bir keşif askeridir ve bu niteliklerini gözlem yetenekleriyle ortaya koyar. Kurgunun Mostafa'nın eğitim sırasında albayın geldiğini görüp çavuşa arz etmesiyle başlar. Birlik esas duruşa geçer ancak albay birliğin yanına gelmeyince Mostafa şüphelenir. Onu daha iyi gözlemlemek için takip eder. Albay çavdar tarlasına gider. Mostafa albayın arkasından devam eder. Albay ilk başta Mostafa'nın karşısına saygılı bir üst rütbeli olarak çıkar fakat Mostafa'nın dikkati sayesinde albayın gerçek kimliği ortaya çıkar. Albay, Sovyet üniforması giymiş bir Alman casusudur ve Mostafa'nın gözünden kaçmamıştır. Mostafa onu tutuklar ve bu üstün başarısıyla Sovyetler Birliği'ne hizmet ettiği için takdir edilir.

Gomer Beşirov'un *Siksen Bërëñçë* "Seksen Birinci" adlı hikâyesi Nasıyr Yunusov adında Tacik kökenli bir keskin nişancının vatani için cephede savaşırken öldürdüğü düşman askerlerinin sayısını tutmasını konu alır. Kurgu başkışı Nasıyr Yunusov'un köyünden cepheye doğru yola çıkmasıyla başlar. Cephede görevlendirildiği görev yerine ulaşana dek savaşın yıkıcı etkilerine şahit olan Nasıyr'ı düşmana karşı büyük bir öfke duygusu kaplar. Nasıyr cepheye ulaştığında öldürdüğü düşmanların sayısını tutmaya başlar. Nasıyr'ın amacı öldürebildiği kadar çok düşman askerini öldürmek ve babasına mektup yazmaktır. Böylelikle babası köyde oğlunun bu kahramanlığıyla övünebilecektir. Kurgunun ilerleyen bölümlerinde seksen düşman askerini öldürebilen Nasıyr'ın bir sonraki hedefiyse Natsya adında casus bir kadındır. Nasıyr Yunusov, Natsya'yı cephede takip eder ve seksen birinci olarak öldürür. Kurgunun sonunda babasına öldürdüğü seksen bir düşman için mektup yazar.

Atilla Rasih'in³¹ *Yaktaşlarım* “Hemşehrilerim” adlı hikâyesi, cephede aynı takımda görev yapan yedi Tatar askerin şiddetli çatışmalar altında aldıkları vazifeyi nasıl başarıyla yerine getirdiklerini konu alır. Atilla Rasih'in hikâyesi, disiplinli bir asker olan Astusubay Kıdemli Çavuş Salihov'un çevresinde gelişir. Kurgu Kıdemli Çavuş Salihov'un tedavi gördükten sonra yeni birliğine atanmasıyla başlar. Salihov, yeni atandığı birliğinde ilk kez kendisi gibi Tatar olan hemşehrileri ile görev yapacaktır. Ancak bu durum onun disiplin anlayışından taviz vermesine neden olmaz. Tam aksine cephedeki askerlerin disiplinsizliğini gözlemler ve amiri ile bu konuda tartışır. Bölük komutanı teğmen o günden sonra bölüğü en ince ayrıntısına kadar disiplinli tutma görevini Salihov'a verir. Üzerine büyük bir sorumluluk alan Salihov kurgunun ilerleyen bölümünde cephede mücadele eder. Salihov'un görev yaptığı Kızıl Ordu birliğinin görevi iki yolu birbirine bağlayan bir köprüyü Alman askerlerinin taarruzuna karşı korumaktır. Salihov ve maiyetindeki mangası kurgunun ilerleyen bölümlerinde ağır kayıplar verir fakat görev başarıyla tamamlanmıştır. Salihov'u artık yeni cephelerdeki muharebeler beklemektedir.

N. Yagudin'in *Kuvaklık Arasında* “Çalıkların Arasında” adlı hikâyesi, Sahap ve Helim adında iki Tatar askerin çalılıklar arasında Alman askerlerle çatışmasını konu alır. Kurgu cephede yeni bir hamam yapılmasıyla başlar. Ancak bu hamamı kullanamazlar çünkü gökyüzünü karanlık bir duman kaplar. Geceyi gündüzden gündüzü geceden ayırt edemezler. Birlik komutanları toplanır ve Helim ile yedi kişiye gece gündüz aralıksız Alman hava indirme birliklerini gözetleme görevi verilir. Dört gün sonra duman kaybolur. Helim ile Sahap hamamın tadını çıkarmak için gece soyunup huş ağacı yaprakları ile keselenip hamama girerler. Sahap tıpkı bir Tatar köyünde gibi rahat rahat üç kez soğuk suyla yıkanır. Ardından hamamın tadını çıkarır. Helim, hamamdan önce çıkar ve birliğe döner. Dönerken çalılıkların arasında hareketler görür ve onlarla orada çatışır. Sesleri duyan Sahap da hamamdan çıkar ve Helim'e doğru ilerler. Helim, Alman askerlerle çatışırken ağır yaralanır. Sahap ise Almanların arkasından dolaşır Helim'i kurtarır. Ardından sağ olarak ele geçirmek için Alman askerlerin üzerine gidip tüfeğini doğrultur

³¹ Atilla Rasih (16 Eylül 1916, Çelyabinsk – 9 Mayıs 1996, Kazan) Kazan Veteriner Fakültesi'nden mezun bir veteriner olan Rasih'in ilk eseri *Borılış* “Kırılma” Musa Celil'in editörlüğünü yaptığı *Oktyabr Balası* dergisinde yayımlanmıştır. Rasih'in hikâye ve roman türündeki birçok eseri Rusçaya tercüme edilmiştir. Yazar, veteriner, savaş muhabiri olan Rasih 1996 yılında Kazan'da hayatını kaybetmiştir (Ahmadullin, 1971: 188).

ve teslim olmalarını ister. Kurgu Sahap'ın iyi kamufle olan bu casusları yakalamasıyla sonlanır.

Gomer Beşirov'un *Komissar* "Komiser" adlı uzun hikâyesi Komiser Şeyhulla Çanbarisov ve Yüzbaşı Smekalin'in Alman birliklerinin kuşatması altında geçirdikleri on beş günü konu alır. Kurgu, Ehmediyev adlı bir askerin Çanbarisov'a konuşlandıkları yerin etrafını Almanların kuşattığını raporlaması ile başlar. Çok geçmeden yanlarına Almanları gören Yüzbaşı Smekalin de gelir. Smekalin telsizden durumu bildirmek ister fakat telsizler çalışmaz. Çam ormanının içinde şiddetli çatışmalar başlar. Kızıl Ordu askerleri Yüzbaşı Smekalin ve Komiser Çanbarisov'un komutasında, yoğun top ve havan atışları altında Alman piyade birliklerinin taarruzunu durdurmak için büyük bir direnç gösterirler. Kuşatma altında günler geçer taburun yiyecek ve mühimmat stokları azalır. Ölü ve yaralı sayıları artmaktadır. Komiser Çanbarisov sürekli siperleri gezerek askerlerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarını kontrol edip onların motivasyonlarını artırır. Kuşatmanın on dördüncü günü telsiz hatları çalışır. Çanbarisov, Almanların telsiz hatlarını dinlediklerini düşünerek Rusça yerine Tatarca konuşur. İrtibat kurduğu üstten aldığı bilgiyi herkesin anlaması için Rusçaya çevirir. Telsiz hatları kesilmeden son sözü, "kanlarının son damlasına kadar savaşıacakları ve eğer başaramazlarsa kahraman olarak ölecekleri" şeklinde olur. O akşam Çanbarisov'un yanına birkaç asker gelir. Durumun kötü olduğunu bildiklerini ve ölmeden komünist parti üyesi olmak istediklerini komisere arz ederler. Komiser onların parti üyeliklerini onaylar ve son savaşlarından önce artık hepsi birer komünist parti üyesi olur. Kuşatmanın on beşinci gününe gelindiğinde gelen destek birlikleri ile Alman taarruzunu önlerler.

Gabdrahman Epselemov'un *Korrektirovşik* "Ateş Destek Timi" adlı kısa hikâyesi, Batırşin adında bir askerin ileri gözetliyi faaliyetini konu alır. Gabdrahman Epselemov'un hikâyesi, İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatında muharebeyi konu alıp topçu sınıfının ateş idaresini oldukça sürükleyici bir dil ile yansıtan başarılı bir eserdir. Epselemov'un harp bilgisine ve topçu sınıfının ateş idaresine bu derece hâkim olması şüphesiz savaş edebiyatını seven ve harp terminolojisini bilen okuyucularına eşsiz bir okuma fırsatı sunacaktır. Kurgu, Teğmen Şinkarev ve Çavuş Batırşin adında iki askerin çevresinde gelişir. Mekân karlı bir orman olması nedeniyle ulaşım aracı kızaktır. Kızıl Ordu birliğine ormanın içinden taciz atışı yapılır. Hikâyenin başkişisi Batırşin'e bu atmosferde önemli bir görev düşer. Bu görev, Alman birliklerinin konumunu tespit

etmektedir. Teçhizatını yanına alan Batırşın ateşin idaresini yapmak için kızıyla yola çıkar. Alman koruganını tespit eder ve koordinatları birliğine ulaştırır. Kahraman asker Batırşın görevini cesurca yerine getirir ve Alman koruganı ateş altına alınır.

İbrahim Gazi'nin *Malay bēlen Ėt* “Köpek ile Çocuk” adlı kısa hikâyesi, dört yaşında bir Tatar çocuğu ile üç ayaklı bir köpeği konu alır. Savaşın insanlık tarihinde bıraktığı izler sadece savaşan taraflar arasında değil, onun gölgesinde yaşayan masumların da hayatını derinden etkilemiştir. İbrahim Gazi'nin hikâyesi savaşın trajik yönünü masum bir çocuğun ölümü üzerinden yansıtır. Kızıl Ordu askerlerinin savaş atmosferinde denk geldikleri çocuk ve yaralı bir köpek askerlere kısa süreli bir yaşama sevinci sunar. Ancak savaş tüm yönüyle yıkıcı bir olgudur. Bir hava saldırısında hayatını kaybeden çocuğun biricik arkadaşı köpek de bir gün biricik dostu çocuğun mezarının başında üzüntüsünden ölür.

Atilla Rasih'in *Yutazı Yēgētē* “Yutazılı Yiğit” adlı uzun hikâyesi, Tataristan'ın Yutazı şehrinden Barıy Temirgaliyev adlı bir Kızıl Ordu askerinin savaşın kaotik ve trajik atmosferindeki karakter değişimini konu edinir. Rasih'in kurgusunu üç bölüme ayırmak mümkündür.

Kurgu Barıy Temirgaliyev'in okuyucuya tanıtılmasıyla başlar. Barıy Temirgaliyev, bıyıkları yeni terleyen kısa boylu ve zayıf yüzlü bir Tatar yiğididir. Barıy da diğer askerler gibi cepheye gönderilecek olan yedek birlikte her şeyden habersiz bir şekilde beklemektedir fakat Barıy, diğer insanların aksine sürekli tedirgin ve düşüncelidir. Sürekli çevresini gözlemler ve bu yeni ortamı keşfetmeye çalışır. İlk gün sığınakta kendisiyle alay eden uzun boylu bir askerle tartışır. Kendine konuşacak arkadaş arayan Barıy ne yazık ki kendisini anlayan birini bulamaz. Nihayet birliği görevlendirilir ve trenle cepheye intikal ederler. Almanlar intikal hâlindeki lokomotiflere hava taarruzu düzenler. Bu Barıy'ın şahit olduğu ilk çatışmadır. Hemen tüfeğini alır ve ormana ağaçların altına saklanmak için ilerler. Barıy, uçak bombardımanı ve makineli tüfek sesleri altında ne yapacağını bilemez ve şaşkına döner. Birkaç dakika sonra uçak düşürülür ve bir Alman askeri esir alınır. Esir alınan asker bir sonraki istasyona kadar Barıy'ın bulunduğu vagona yolculuk yapar. Barıy onun yanına oturur ve neden savaştığı, çocuğu olup olmadığı hakkında sorular sormaya başlar fakat diğer Kızıl Ordu askerleri bu duruma gülerek karşılık verirler. Barıy bu duruma sinirlenir ve dalga geçmemelerini söyler. Ekmeğini Alman esirle paylaşır.

Alman'ın Rusça bilmediğini ve söylediklerinden tek kelime bile anlamadığını bilmesine rağmen onunla konuşmaya devam eder.

Kurgunun ikinci bölümü trenin cepheye ulaşmasıyla başlar. Asker seçimi için içtima yapılır. Burada sadece Barıy ve birkaç asker seçilmez. Barıy, Vasilyev adında bir çavuşun mangasına verilir. Onların görevi tahkimat yapmaktır. Çavuş Vasilyev, Barıy ve birkaç askere sığınakları ve siperleri gösterip onlara neler yapıp yapmayacaklarını anlatır. Barıy, tıpkı bir çocuk gibi her şeyi sorar. Ancak Barıy, Vasilyev'e oldukça ısınır. Vasilyev, Barıy'ın Tatar olduğunu öğrendiğinde, Tatarların iyi savaştığını hatta maiyetindeki bir Tatar askerin kahramanca öldüğünü söylediğinde Barıy gururlanır. Barıy'ın cepheye gelmesinden birkaç saat sonra Almanlar siperlere saldırır. Top, havan ve makineli tüfek atışlarına oldukça yabancı olan Barıy, cephede tankların da üzerlerine gelmesiyle tedirginlik duyar. Bir ara "el bombalarını hazırlayın" komutu gelince kendi el bombasına uzanamaz ve oldukça kaygılanır. Neyse ki Kızıl Ordu tankçıları Alman taarruzunu püskürtür ve el bombası kullanılmaz. Barıy'ın günleri cephede böyle geçer. Bir gün Kızıl Ordu taarruza başlar. Almanları birkaç kilometre geri çekilmeye mecbur eden birliğe, kuşatıldıkları haberi gelir. Bunun üzerine yirmi kişilik bir keşif ekibi Alman mevzilerini kontrol etmek için görevlendirilir. Bu keşif kolunun içinde Barıy ve Vasilyev de vardır. Keşif görevinden geri dönerken Almanlar tarafından saldırıya uğrarlar. Vasilyev ağır yaralanır. Barıy onu kurtarıp ormana doğru ilerler. Burada Almanlara esir düşerler. Barıy'ın gözleri önünde Vasilyev'e işkence yapılır. Vasilyev'in kulakları ve burnu kesilir. Bu anlara şahit olan Barıy şaşkına dönüp müdahale etmek ister fakat onu bayıltırlar.

Kurgunun son bölümü ise esir düşen Barıy'ın bilinci yerine geldiğinde kendini bir ahırda bulmasıyla başlar. Ne olduğunu hatırlamaya çalışıp Vasilyev'i sorar. Diğer esirler kapı önünde yatan paramparça bir cesedi gösterirler. Barıy, onu ayağındaki yaradan tanır. Barıy'ın esir tutulduğu köy ahırını Almanlar korumaktadır. Onlara ne su ne de içecek verirler. Esirlerin saçları sakalları birbirine karışır. Barıy, sadec yağmur yağdığında topraktaki çamurlu sudan içebilir. Gündüzleri ahır dışında vakit geçirirler. Nöbetçi bir Alman, onlara ekmek kırıntısı saçıp ekmek kırıntısına gelen esirlere ateş açar. Esirler bazen çöplükten çürük soğanlar bulup onlarla beslenir. Bir gün onlara yemeleri için bir at ölüsü getirirler. Esirler arasından biri aklını kaçırrır ve bağırarak ölene kadar bu atın ölüsüyle beslenir. Tüm bu acımasızlıklara tanık olan Barıy'e bir gün köylü bir kız pişmiş bir patates verir. Barıy, bu durumda bile patatesini esir arkadaşıyla paylaşır. Günler geçer

esirleri kampa götürdükleri sırada Barıy, arkadaşıyla kaçar fakat arkadaşı yolda öldürülür. Kendisi ise köprüden suya atlayarak kurtulur. Yakınlardaki bir köyde anne ve küçük çocuğu yaşamaktadır. Anne, bir gün bahçede saç sakalı birbirine karışmış giysileri yamalıklı yaşlı bir adama rastlar. Yaşlı adam kendisinin de Sovyet olduğunu söyler ve başından geçenleri kadına anlatır. Kadın ona sıcak yemek verir. Bu yaşlı görünümlü kişi Barıy Temirgaliyev'dir. Barıy ona başından geçen her şeyi anlatır. Kadın göz yaşları içinde onu dinler. Barıy, kadının çocuğunu da görünce aklına kendi çocuğu gelir. Kadına, Almanları nerede görürse görsün her şeyini saklamasını, silahlanmasını ve "Almanların görüldüğü yerde öldürülmesi gerektiğini" söyler. Birkaç dakika sonra köye Alman araçları gelir. Barıy, dışarda ormanlık alana gidip saklanır. Almanlar eve yemek yemek ve istirahat etmek için gelmiştir. Anneyi ve çocuğu hırpalayarak kapıya koyarlar. Barıy, Almanlar uyuyunca önce nöbetçiden başlayarak on üç Alman'ı tek tek bıçağıyla öldürür. Sonuncu Alman'ı da boğarak öldürür. Gündüz Kızıl Ordu askerlerine katılmak üzere yola çıkar.

Atilla Rasih'in *Doşman Tılında* "Düşman Bölgesinde" adlı hikâyesi, Fatih Niyazov adındaki bir üst subayın gönüllü olarak keşif görevine gitmesini konu alır. Kurgu Polikarpov U-2³² keşif uçağının bir haziran gecesi düşmanın ele geçirdiği alanlardaki bir ormanın üzerinden geçmesiyle başlar. Almanlar uçağın farkına bile varmaz. Çünkü bu bir Polikarpov U-2 uçağıdır. Uçak, kuzeye doğru ilerlerken Yarbay Fatih Niyazov uçaktan çoktan atlamıştır. Fatih, ormana iner inmez paraşütünü saklar ve görevine odaklanır. Aslında bu onun yapması gereken bir görev değildir. Onun görevi karşı istihbarat teşkilatını organize etmektir. Generalden bu görevi zorlukla alır. Fatih ilerlerken geçmişini hatırlar. Kendisi cephedeyken evinin olduğu bölgeyi Almanlar bombalamış kendisi bir yıl sonra döndüğünde evinin olduğu harabade yalnızca kızının oyuncak bir bebeğini bulabilmişti. Fatih'in böyle bir görevi üstlenmesinin nedeni de düşmanı kendi elleriyle öldürmekti. Fatih, ilerlemeye devam ederken aklına annesinin kendisine kardeşi

³² Polikarpov Po-2 ya da eski adıyla U-2, Sovyetler Birliği'nin ilk seri üretim uçağıdır (Gunston, 1978: 189). Uçağın üretimine 1923 yılında başlanmıştır. Üreticisi Nikolay Polikarpov'dur. 1927 yılından 1944 yılına kadar üretilen uçaklar Polikarpov U-2 adında, pilot eğitmek ve Sovyetler Birliği'nin Doğu bölgelerinin endüstri ve ekonomik gelişimi amacıyla üretilmiştir. 1944 yılında Nikolay Polikarpov'un ölümü üzerine uçağın adı Po-2 olarak değiştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'na kadar ambulans uçak ve eğitim uçağı olarak kullanılmıştır. 1941 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Leningrad'da bulunan uçak üretim fabrikası Leningrad'ın kuşatılmasıyla Kazan'a taşınmıştır. Bu yıllardan sonra bu sıradan eğitim uçağı bombardıman uçağı, gece bombardıman uçağı, saldırı uçağı, keşif uçağı gibi çok yönlü bir şekilde üretilmiştir (Maslov, 2011: 3-40).

hakkında gönderdiği mektup takılır. Kardeşi Hamit cephede kaybolmuştur. Annesi ondan en azından kardeşinin mezarını bulmasını istemiştir. Fatih ilerlerken düşmanın ele geçirdiği bu bölgede yabancı biriyle karşılaşır. Bu yabancıyı önce kardeşi Hamit’e benzetse de kardeşi değildir. Geceyi birlikte geçirip sabah olunca ayrılırlar. Fatih, kılık değiştirerek Almanların ele geçirdiği bir köye girer. Köy Almanların kontrolünde olduğu için Fatih telsizini arazide saklar ve gerekli birkaç belgeyi yanına alır. Bu köyde Almanların halka işkence yaptığına şahit olur. On altı yaşında bir kız Almanlara direnir ve kaçır. Almanlar kızın partizan olduğunu ve akşama kadar teslim edilmezse köydeki altmış kişiyi kurşuna dizeceklerini söyler. Bu sırada Fatih, Alman subayla konuşur ve kendini mühendis olarak tanıtır. Ondan şüphelenen Alman, Fatih’in belgelerine el koyar ve kızını getirmezse belgelerini vermeyeceğini ve köydeki insanları kurşuna dizeceğini söyler. Fatih’in süresi kısıtlıdır. Hemen iz sürer. Bu arada telsizini sakladığı yere doğru ilerler fakat telsizini bulamaz. Telsizi karşılaştığı yabancı kişi almıştır. Ormanda tekrar bu yabancıyla karşılaşır. Yabancı kişi de bir partizandır ve Fatih’in kim olduğunu öğrenmiştir. Birlikte köye dönerler. Köy partizanlar tarafından tekrar alınır. Almanlar öldürülür. Fatih, bu partizana bakar ve bu “artık benim kardeşim” der.

Atilla Rasih’in *Yazılacak Hikâyeler* “Yazılacak Hikâyeler” adlı hikâyesi, cephede veteriner olarak görev yapan Anatoly adındaki bir askerin, vazifesinin yanı sıra yazacağı hikâyeler hakkındaki muhakeme sürecini ve karşılaştığı kahramanları konu alır. Kurgu, Anatoly’nin birliğiyle bir Alman siperinde konaklamasıyla başlar. Ertesi gün binbaşı tarafından revire çağırılır ve bölgenin haritası verilerek konuşlanmak için yeni bir yer araması için görevlendirilir. Anatoly, yoluna devam ederken bir yandan da yazacağı hikâyeler hakkında iç muhakemesini yapar. Atıyla dinlenmek için durduğu bir yerde aklına bir hafta önce karşılaştığı peltek kişi gelir ve neden onun hakkında yazması gerektiğini düşünür. Bir hafta önce Kızıl Ordu birlikleriyle bir köyde konuşlanmak için ilerlerler. Fakat orman yolunda başı açık, yalın ayaklı bir kişi onları durdurur. Konuşmaya başlayınca adamın peltek olduğu ve söylediklerinden bir şey anlaşılmadığı fark edilir. Kızıl Ordu askerleri buna anlam veremez. Anatoly ise bu peltek kişinin yolda mayın olduğunu anlatmak istediğini anlar. Durumun kritiği komutanlarca yapılır fakat yol doğrudur. Üstelik yolda izler de vardır. Ancak peltek kişi ısrarla birliğin geçmesine izin vermez. Rütbeli askerlerden biri bunun üzerine adamı çekmeleri emrini verir. Bunu duyan peltek kişi bir anda yola doğru koşarak atılır ve büyük bir patlama gerçekleşir. Peltek kişiden geriye sadece eski paltosundan bir parça kalır. Daha sonra rayların olduğu başka

bir yola yönelirler. Bu yapay yolun düşmanın tuzağı olduğu ortaya çıkar. Anatoly ise bu peltek yiğit hakkında yazmaya karar verir ve hikâyenin diğer unsurları hakkında düşünmeye başlar.

Kurgunun ikinci bölümünde Anatoly, istihkâmcıların tahkimat çalışması yaptığı bir köye ulaşmıştır. Köyün yalnızca ağaçlarının değil kuyularının da Almanlar tarafından imha edildiğini gören Anatoly ilerlemeye devam eder. Yolda askerî üniformalı bir kişiye rastlar. Bu asker kızıl yıldız nişanlı bir topçu yüzbaşısıdır. Yüzbaşının sol gözünde bir bandaj vardır. Anatoly, yüzbaşıya selam verir ve yüzbaşı ona birlikte yola birlikte devam etme teklifinde bulunur. Muhabbete ilk önce yüzbaşı başlar ve o günün en mutlu günü olduğunu söyler. Tek gözle yaşamının ve hastanede hiçbir şey yapmadan yatmanın ne kadar sıkıcı olduğundan bahsederek ilerlemeye devam ederler. Yüzbaşı, göğsündeki kızıl yıldız nişanını da gözü yaralandıktan sonra almıştır. Yüzbaşı, mütevazı bir şekilde bir sigara yakarak olayı anlatmaya başlar. Karaçev yakınlarında yüksek kalibreli toplarla görev yapmaktadır. Bir gün Karaçev'in açık taraflarında Almanların saldırısına uğrarlar. Yüzbaşının birliği kırk beş dakikada Alman savunma sistemini yerle bir eder. Almanlar zırhlı bölüklerindeki altı tanketkayı öne sürerler. Yüzbaşı, tanketkalardan birini kendisi imha eder ve hem gözünden yaralanır hem de kızıl yıldız nişanını kazanır. Bu olay karşısında Anatoly, altı tanketkanın nasıl olur da direnç gösteremediğini merak eder. Yüzbaşı, ona tanketkalar hakkında bilinmesi gerekenleri ve hem tanketka sistemini bilmenin hem de onu imha etmek için nasıl yaklaşmanın bilinmesi durumunda bu işin kolaylıkla gerçekleştirilebileceğini anlatır. Anatoly, yüzbaşıyla birlikte ilerledikten sonra bir yol ayrımında yüzbaşıyla yolları ayrılır.

Kurgunun üçüncü bölümünde Anatoly, görevi ilk aldığı anda çok yakın arkadaşı olan Yefimiç'in de köyünün yakınlarda olduğunu fark eder ve bu köyü de güzergâhına ekler. Anatoly, arkadaşının köyüne yaklaştıkça onun hakkında hatıraları aklına gelir. Yefimiç'in hatıralarında anlattığı nehri görür ve daha da heyecanlanmaya başlar. Yefimiç, Anatoly'den yaşça çok büyük olmasına rağmen ikisi çok yakın arkadaşlardır. Anatoly, köye doğru ilerlerken Yefimiç ile nasıl tanıştıklarını ve o sıralarda savaşın çetin geçtiğini hatırlar. Yefimiç, Anatoly'nin birliğine 1942 yılında dahil olmuştur. Anatoly ve diğer askerler Yefimiç'e çok çabuk alışmışlardır. Yefimiç çok sıcakkanlı, birikimli ve iyi hikâye anlatıcısı olmasının yanı sıra Birinci Dünya Savaşı ve Rus İç Savaşı'na katılmış eski bir askerdir. Yefimiç, veterinerliği iç savaş sırasında öğrenmiş ve onun mesleği olmuştur.

Onun Anna İvanovna adında bir eşi, on yedi yaşında Sergey adında bir oğlu, beş yaşında Banya adında bir oğlu ve sekiz yaşında Galya adında bir kızı vardır. Ancak onların savaş sırasındaki durumlarını o sıralar Yefimiç de bilmemektedir. Yefimiç, Anatoly'e savaştan üç yıl önce ahşap bir ev inşa ettiğini ve burada inekleri ve domuzlarının yanı sıra çiftlik hayvanlarının olduğunu da anlatmıştır. Bunların yanında ona kışın nasıl balık tutulacağını öğretmiştir. İşte bu yaşlı Yefimiç tekrar askere gelip üniformayı giyince üniformanın ağırlığının bilincindedir. Üniformayı giydikten sonra ailesi ve eski hayatındaki hatıraları hakkında artık mizah yoluyla ya da önemsiz bir şekilde bahsetmeye başlar. Yefimiç, çevresindeki gençler gibi çok fazla tartışan ve her konuda birilerini suçlayan biri değildir. Anatoly ve arkadaşları Yefimiç'in bu karakterini sıkça tartışırlar. Fakat Anatoly, onu "kendi deneyimleriyle herhangi bir durumu diyalektik olarak anlayan insanlar" kategorisinde nitelendirir. Anatoly ve arkadaşlarının Yefimiç'in sevmedikleri yanı da budur. Yefimiç, çok düşük meseleler hakkında bile kafa yoran bir insandır. Bir ara veteriner birliği taşınırken amirlerinin kendi kızağına yüksüz binmesi Yefimiç'in moralini oldukça bozar. Yefimiç'in bu olaya neden tepki verdiği hakkında birlikteki diğer askerler kendilerince fikir yürüterek onun yanlış düşündüğünü düşünürler. Yefimiç'e konuyu açıkça sormadan onu nasıl düşündüğü hakkında kendilerince bir kalıba sokarak Yefimiç'i yargırlarlar. Yefimiç amirin kızağa binip binmemesi gerektiği konusunda takılmaz, o, amirin görevlerini nasıl yerine getirdiği konusuna takılır ve yüklerin çok olması fakat atların az olması nedeniyle yüklerin eşit şekilde dağıtılıp o şekilde intikal edilmesinin mantıklı olduğunu düşünür. Anatoly ve diğer silah arkadaşları bu durumu anlamamakta ısrar ederler. Ta ki amirin biraz ilerledikten sonra kızağından inip Yefimiç ile aynı şeyleri söylemesine kadar. Bir gün Yefimiç hastalanır ve hastaneye sevk edilir. Anatoly onu o günden beri görmemiştir. Dolayısıyla binbaşından emir alırken Yefimiç'in de köyüne uğramak ister. Nihayet köye ulaştığında harabelerden başka bir şey bulamaz. Köyün içinden geçip yoluna devam ederken ilerde gözüne biri çarpar. Bu kişi Yefimiç'tir. Yefimiç'i gören Anatoly mutlu olur ve ona durumu anlatır ve onun durumunu sorar. Yefimiç, hastanede tedavisi bitince köyüne dönmüştür fakat oğlu Sergey'in partizanlara katıldığını öğrenmiş eşi ve diğer çocuklarını ise bulamamıştır. Yefimiç artık yaşlandığını ve genç olması durumunda yapabileceklerini dile getirir. Bu durumda bile iyimser olarak en azından oğlu Sergey'in partizan olduğunu dile getirir. Bu durum onun tek mutluluğudur. Anatoly ve Yefimiç yolları ayrılana kadar savaş hakkında konuşmaya başlayıp birlikte yola devam ederler.

Gabdrachman Epselemov'un *Heybulla Soldat* "Asker Heybulla" adlı hikâyesi, Heybulla adında bir askerin kuzey cephesinde başından geçenleri konu alır. Kurgunun birinci bölümünde Heybulla bir akşam keşif görevinden döner ve ocağın başına Nizami'nin yanına gelir. Onbaşı Heybulla, şeref nişanı ve kızıl yıldız nişanı sahibi yaşlı bir askerdir. Nizami ile kötü bir durum olmadığı hakkında konuşarak yemek yerler. Ardından askerler dinlenmek üzere yataklarına giderler. Heybulla derin düşüncelere dalar. 1916 yılındaki ilk kez asker olduğu zamanları ardından iç savaş dönemindeki anılarını hatırlar. Heybulla gibi Nizami de derin düşüncelere dalar. Nizami, Heybulla'dan daha genç bir askerdir. Bu yüzden Heybulla'yı bir amca, baba ve ağabey gibi görür. Nizami, kendisinin cepheden dönmesini bekleyen sevgilisi Zöbeyde'yi hatırlar. Zöbeyde, Nizami'ye sürekli mektup yazmasına ve onu bekleyeceğini söylemesine rağmen Nizami düşüncelidir. Çünkü silah arkadaşı Ozerkov'a sevgilisi Vasya bir mektup aracılığıyla genç olduğunu ve onu artık bekleyemeyeceğini yazmıştır. Nizami de içten içe bunun olmasından korkar.

Kurgunun ikinci bölümü, Heybulla Aktuganov'un keşif görevine çıkmasıyla başlar. Vakit akşam vaktidir. Heybulla kızağına atlar ve çevredeki Fin askerlerini aramaya koyulur. Biraz ilerledikten sonra Fin askerlerinin sesini duyar. Hemen bir işaret fişeğiyle konumunu belli eder. Finlerin üzerine havan atışı ve makine tüfek atışı başlar. Heybulla da bu sırada el bombalarını Finlere atmaya başlar. Yakındaki Fin askerleri öldürülür. O sırada Heybulla'nın yanında bir el bombası patlar. Heybulla kendine geldiğinde yakınında Fin askerlerinin sesini duyar. Yaşlı asker ölmediği için Fin askerlerinin eline canlı geçeceği için çok üzülür. Fin askerlerinin kendine yaklaşmasını bekler ve onlara saldırır. İçlerinden bir Fin askerini esir alır ve birliğine doğru yola çıkar. Bu sırada Nizami ve birkaç asker onu aramak için yola çıkarlar fakat bir düzine Fin ölüsünden başka bir şey bulamazlar. Nizami siperlere geri dönünce Zöbeyde'den mektup gelir fakat Heybulla'yı kaybettiğini düşünen Nizami'nin yüreğine ateş düştüğü için mektubu okuyamaz. Birkaç dakika sonra bir nöbetçinin sesi duyulur. Karanlığın içinde iki asker kendilerine yaklaşmaktadır. Bu askerlerden biri Heybulla'dır. Esir aldığı asker ile birliğine döner fakat el bombasının etkisiyle artık gözleri göremez.

İbrahim Gazi'nin *Alar Öçev İdë* "Onlar Üç Kişiydi" adlı hikâyesi, Teğmen Söleymanov ve maiyetindeki iki Ukraynalı asker ile görevlendirilmesini konu alır. Kurgu, Söleymanov'a ailesinden gelen bir mektupla başlar. Söleymanov mektubun savaş sırasında bir kâğıt parçası olmaktan çok fazlası olduğunu dile getirir. O sırada Binbaşı

Gluşenko, özel bir görev için Teğmen Söleymanov'u çağırır. Masadaki haritadan bir köprü gösterir ve onun imha edilmesi gerektiğini belirtir. Bu görev için kendisine iki asker seçmesini ve derhal görevi yerine getirmesini emreder. Söleymanov, Nepluyko ve Konenko adında iki Ukraynalı askeri alır ve köprüye intikal eder. Hikâyenin bu bölümü askerlerin birbirleriyle olan samimi diyalogları ve cephe gerisiyle mektuplaşmalarıyla geçer. Köprüye vardıklarında Söleymanov ve askerleri, karlı ve soğuk yollarda Almanlarla şiddetli çatışmalara girerler. Köprüyü patlatırlar. Konenko ormanda ölür. Söleymanov ve Nepluyko ağır yaralı bir şekilde bir buçuk kilometre geri çekilirler. Onları sabaha doğru keşif birlikleri bulur. Binbaşı Gluşenko onları tebrik eder ve üçüncü kişiyi sorar fakat orada durumu anlar. Karargâhtaki diğer askerler sazlıklar arasındaki bu zorlu görevi nasıl başardıklarına inanamazlar. Söleymanov'u hemen karargâhtan bir uçağa götürürler. Söleymanov, uçaktan yanan köyleri ve yollarda şerit gibi hareket eden askerî birlikleri görür ve hepsinin tek bir amaca hizmet ettiğini vurgular.

Fatih Hösni'nin *Hutorda* "Mezrada" adlı hikâyesi, İdil nehrinin batısında Saratov şehrinden Stalingrad şehrine intikal eden iki yazar ve bir dizgici çocuğun yolculuğunu konu alır. Kurgu, kahramanların Saratov'da Friedrich Paulus'un birlikleriyle teslim olduğu haberinin bir ajitasyon görevlisinden duymasıyla başlar. O gün Saratov'un Urbah istasyonunda folklor gösterilerini izlerler. Kahraman anlatıcı tarihin en büyük savaşlarından biri olan Stalingrad muharebesine katılamadığı için yakınıdır. Ardından yırtık piyade paltolarıyla, soğuk bir havada, üstü açık bir kamyonunda iki yüz kilometre kadar yol giderler. İdil nehrinin batı yakasında bir mezrada dururlar. Burada sıcak bir apartman dairesi aramaya koyulurlar. Ancak belediyeden talon almaları gerektiğini aksi takdirde daire verilmeyeceğini öğrenirler. Yorgun olan kahramanlar bu işle uğraşmak istemez bu yüzden ormana yakın bir yaşlı kadının evine konuk olurlar. Burada da kadın talon ister fakat kahramanlar mizahi şekilde yanıt verir. Nihayet böylesine soğuk bir havada iki yazar ve bir dizgici çocuk kalacak yer bulurlar. Ancak bu evdede soba yanmamaktadır. Kahramanlar uyumuya çalışırken gece eve iki kadın gelir. Kahraman anlatıcı kadınlardan birinin Tatar gibi giyindiğini görünce heyecanlanır. Kadınlardan biri Tatar diğeri ise Kazak'tır. Bu iki kadın Stalingrad muharebesine öküzleriyle her gün elli kilometre yol giderek ekmek ulaştırmaktadır. Kazak kadın hemen dışardan odun getirip sobayı yakar ve patates pişirir. Kahramanlar da yardım için dışarı çıkarlar. Eve döndüklerinde kadınların birbirlerine sarılarak uyuduklarını görürler. Kahraman anlatıcının arkadaşı

kadınları işaret ederek işte “vatanım” der. Kahraman anlatıcıysa “doğru ama sadece o iki çalışkan kadın değil, daha fazlası var” der. Kurgu bu şekilde sona erer.

Lokman Badıyıkşan’ın *Matros Birēlmiy* “Denizciler Teslim Olmuyor” adlı kısa hikâyesi, cephede kahramanca savunma yaparak can veren denizcileri konu alır. Kurgu denizcilerin denizden şehre doğru uzanan asfalt yolda savunma yapmalarıyla başlar. Ancak “faşistler” oldukça kalabalıktır. Şiddetli çatışmalar yaşanır. Denizciler üç kişi kalır. Daha da derine çekilerek savunma yapmaya devam ederler. Galimcan Selimcanov, bayrağı taşlarla destekler ve onu kanlarının son damlasına kadar savunacaklarını söyler. Galimcan, Mişa’ya köye doğru çekilmesini ve destekle dönmesi emrini verir. Galimcan Selimcanov, “faşistlere” karşı cesurca savaşır ve “denizciler asla teslim olmayacak” diyerek kanlar içinde can verir. O sırada Mişa, denizcilerle döner. “Faşistlere” ateş açarlar ve “faşistler” geri çekilir. Mişa, askerlerin arasında yatan Galimcan Selimcanov’u görür ve emrini yerine getirdiğini söyler. Fakat Galimcan artık onu duyamaz.

Emirhan Yeniki’nin *Yalgız Kaz* “Yalnız Kaz” adlı hikâyesi, Almanlardan kurtarılan bir köyde yalnız kalan bir kazı konu edinir. Kazın sahibi Maşa, birkaç hayvanıyla birlikte köyde yaşamaktadır. Fakat kazın davranışları oldukça tuhaftır. Sadece Maşa’nın yanına gelir ve beslenmek de istemez. Bu kaz, Kızıl Ordu askerlerinin köye gelmesiyle onların dikkatini çeker. Askerler de kazın dikkatini çeker. Çünkü daha önce gelen askerler her tarafı yakıp yıkmıştır. Fakat bu askerler tam aksine sevecenlerdir. Kaz, bu yeni ortama alışmak için sırasıyla Maşa’nın evine konuşlanan terzi, ayakkabıcı ve aşçı olan askerlerin yanlarına gider. Terzi ve ayakkabıcıdan hoşlanmayan kaz, aşçı İvan’ın yanına gelir. İvan kaza oldukça sevecen yaklaşır onu kucaklar. Kaz da İvan’ı çok sever. Askerlerin şehirde uzun süre kalmasıyla kaz ile İvan günlerini birlikte geçirirler. Diğer askerler artık ikisini hep yan yana görürler. Fakat bir gün kaz evden çıkmaz. Bu duruma üzülen İvan, kazın yanına gider fakat kaz ona yüz vermez. Kazın bütün dikkati ocağın ardından gelen seslerdedir. Maşa, köyün kurtarılmasıyla geri dönen kolhozculardan birkaç tane kaz yumurtası almıştır. Neyseki yumurtalar sağlıklıdır. Kara tavuğunu kuluçkaya yatırır ve yumurtalardan kaz civcivleri çıkar. Kazın bütün dikkati bu seslerde ve civcivlerdedir. Ancak tavuk, kaz civcivlerinin yanına kimseyi yaklaştırmaz. Yalnız kaz da kaz civcivlerinin tavuk gibi sadece otlamasından rahatsız olur ve onlarla nehre gidip yüzmenin hayalini kurar. Biraz vakit geçer ve kaz yavruları büyür. Artık tavuk yaklaşanlara kabarmaz. Bir gün kazlar köyden kaybolur. Maşa, onları ararken nehre gider

ve kaz yavrularını kaz ile yüzerken görür. Tavuğun mu kaz yavrularını bıraktığı yoksa kazın mı yavruları aldığı bilinmez. Ancak doğanın küçük bir dengesi düzelmiş olur. Kazın neşesi yerine gelmiştir. Öğle vakti kaz ve ilk kez su gören yavrular köye döner. Herkes onların dönüşünü izlemek için toplanır. Kazın ilk günkü bunalıma giren hâinden eser kalmamıştır. Kazın bu hâline İvan ve Maşa çok sevinir. Artık kazların sesi, kurtarılan köyde yeniden canlanan hayatla sokaktan gelip geçen insanlara eşlik etmeye başlamıştır.

Emirhan Yeniki'nin *Mek Çeçegë* “Gelincik Çiçeği” adlı hikâyesi, cephede bir bomba çukurunda yalnız başına yetişen gelincik çiçeğini konu alır. Kurgu derin bir bomba çukurunun içinde yalnız başına yetişen gelincik çiçeğinin yanına bir gün bir Sovyet askerinin gelmesiyle başlar. Gelincik çiçeği askere bakıp selam verir ve içini dökmeye başlar. Gelincik çiçeği, uzak yoldan gelen askeri karşılarken, “çok yalnız olduğunu ve hiç olmazsa yanında birkaç ot olması gerektiğini” söyleyerek yakınlık. Gelincik çiçeğinin çukurun dışında neler olduğuna ve hangi çiçeklerin yetiştiğine dair hiçbir fikri yoktur. Yanına bazen bir kunduz bazen bir kaplumbağa gelir fakat onlar da bu uğursuz çukuru beğenmez ve çıkıp gider. Onun en sevdiği canlı ise kelebeğdir. Bazen bir kelebek gelir ve onun etrafında uçuşur. Gelincik çiçeği, günlerini sonsuz gökyüzüne ve bulutlara bakarak geçirir. Hâinden hiç şikâyetçi de değildir. Gelincik çiçeği, yaşadığı için mutludur. Canlı olması ona yeter bu yüzden hiç şikâyetçi olmaz. Gelincik çiçeği, bir zamanlar bu yerde bir köy olduğunu ve insanların sevinçle yaşadığını aktarır. Gelincik çiçeklerinin, güllerin, elma ağaçlarının yaşadığı bu toprağa bir gün bir bomba düşer. Gelincik çiçeği, şimdiki bulunduğu yerine savrulur ve topraktan hiç şikâyet etmeden yaşama tutunur. Bütün bu dehşet Batı'dan gelmiştir. Asker çiçeğin yanından ayrılmaya hazırlanır. Yalnız gelincik çiçeği, askerin ayrılmasına ne kadar üzülsün de ona veda eder. Gelincik çiçeği, askerin bastığı her adımdan çiçeklerin yetişmesi, bu küller ve kanların arasında yetişen çiçeklerin ise askerlere sonsuz şan ve talih getirmesi temennisinde bulunur. Asker kişiye, iyi yolculuklar diler.

Garif Galiyev'in *Çümele Zeki* “Çümele Zeki” adlı mizahi hikâyesi, Zeki adında kahraman bir askeri konu edinir. Çümele, sözcüğü Tatarcada saman yığını anlamına gelmektedir (Sabitova vd., 2021: 464). Hikâyenin başkişisine bu takma adı, ilk olarak annesinin onu saman yığınlarının arasında dünyaya getirmesiyle verirler. Kurgu kahraman anlatıcı ile Zeki'nin aynı mangada görev yaptığı bir atmosferde başlar. Bir gün muharebe esnasında düşman onların ateş noktalarını fark eder. Manga komutanı tepeye doğru çekileceklerini

fakat oraya önceden bir mevzi kazılması gerektiğini söyler. Bu görev için de Zeki’yi seçer. Zeki, düşman ateşi altında oraya ilerleyemez. Hemen kendi yöntemiyle çavdarla örtünerek tıpkı bir balya gibi ilerlemeye başlar. Zeki bir süre sonra çavdar istiflerinin arasında gözden kaybolur. Düşmanla şiddetli çatışmalar yaşanır. Birkaç dakika sonra bir çavdar istifinin sürünerek onlara doğru geldiğini görürler. Kahraman anlatıcı o anda ona çavdar istifi anlamına gelen Çümele Zeki der. Zeki gelip görevin tamamlandığına dair tekmil verir. Manga o tarafa doğru intikal eder. Onların intikalinden sonra eski bulundukları noktalar top ve havan atışına tutulur. Zeki o günden sonra başarısı nedeniyle nişanla ödüllendirilir ve bütün bölük ona Çümele Zeki der. Kahraman anlatıcı ona bu lakabı taktığına pişman olur ve bir gün ondan özür diler. Zeki ona özür dilememesi gerektiğini ona askerlikten önce de Çümele dediklerini söyler. Zeki’yi annesi hasat zamanında bir ot istifinin gölgesinde dünyaya getirdiği için ona küçüklükten beri Çümele Zeki derlermiş. Zeki büyür ve fabrikada çalışmaya başlar. Oldukça başarılı olur. Bu yüzden fabrikayı herkes Çümele Zeki’nin fabrikası olarak adlandırır. Zeki cepheye gelince bu arkadaşlarından ayrıldığı için üzülmüştür. Ancak cepheye kendisine tekrar bu lakabı takması nedeniyle kahraman anlatıcıya teşekkür eder. O günden sonra iyi birer dost olurlar.

Gabdrahman Epselemov’un *Zeñer İrte* “Mavi Sabah” adlı hikâyesi, Nurulla ve Ardaşev adında iki askerin önemli bir görevi yerine getirmelerini konu alır. Nurulla ve Ardaşev’e alay komutanı tarafından gizli bir dosya verilerek bunu onların sol kanadında konuşlu olan ikinci taburlarına götürmeleri emredilir. Kayaklarına atlayan iki Kızıl Ordu askeri karlı çam ormanlarının arasından yola çıkar. On kilometre kadar ilerlediklerinde Almanlarla karşılaşp çatışmak zorunda kalırlar. Ardaşev bu çatışmada yaralanır ve son sözleri taşıdıkları paketin ulaştırılması gerektiği olur. Nurulla da biraz uzaklaştıktan sonra bilincini kaybeder. Ardaşev’in son sözlerini ve cephe gerisindeki ailesini hatırlar. Dondurucu soğuktan ellerini ve ayaklarını hissetmeyen Nurulla, gizli dosyayı canı pahasına götürmek için huş ağaçlarının arasından ilerler. Taburun devriyeleri tarafından fark edilen Nurulla, revire kaldırılır. Gözlerini açtığında vazifeyi yerine getirmenin gururunu yaşar.

Gaziz İdilli’nin *Böyëk Süzler* “Büyük Sözler” adlı hikâyesi, Zinnet adında yaşlı bir adamın Stalin’e olan sevgisini ve bağlılığını konu edinir. Zinnet, Donbas’ta Alman işgâli altında yaşayan yetmiş yaşında bir Sovyet vatandaşıdır. Cephedeki oğlundan günlerdir

mektup almamıştır. Bir gün hüzünlü bir şekilde dışarı çıkar. O anda karşısına eski maden yöneticisi Vasiliy İvanoviç çıkar. Vasiliy, iki yıl önce geri çekilen Kızıl Ordu ile Doğu'ya gitmiştir. Ancak Zinnet artık onun döndüğüne göre durumun iyi olduğunu düşünür. O sırada Vasiliy'in elinde Stalin'in kitabını görür. Yaşlı adam dayanamaz ve duygulanır. İki yıl boyunca Stalin'in ne sesini duymuş ne de yazısını okumuştur. Hemen ısrarla kitabı Vasiliy'den almak ister. Karşılığında Lenin baskılı para teklif eder fakat Vasiliy kabul etmez. Zinnet, ısrarla Almanların yeni para bastığını ve bu Lenin parasının ne kadar değerli olduğunu anlatır. Ancak Vasiliy, kitabı kesinlikle vermeyeceğini söyler. Yaşlı adam daha da duygulanır ve Stalin'in sevgisiyle hüngür hüngür ağlamaya başlar. Zinnet iki yıldır Stalin'i görmeyi ve duymayı beklediğini ve oğlunun bile belki cephede son anında Stalin'in adını anarak öldüğünü belirtir. Vasiliy, yaşlı adamın bu durumuna dayanamaz ve ikinci kitabını ona verir. Zinnet, büyük bir mutlulukla kitabın ilk sayfasını açar ve lideri Stalin'in fotoğrafını öper. Ardından kitabı kalabalık karşısında okur. Halk, "yaşasın" sloganları atar.

3.2. Cephe Gerisindeki Yaşamı Konu Edinen Hikâyeler

Sovët Edebiyatı dergisi 1941 yılı ağustos sayısında yayımlanan Garif Galiyev'in *Sugış Vaktında* "Savaş Zamanında" adlı hikâyesi, Safiulla adında yaşlı bir adamın savaş dönemi cephe gerisinde üretime katkısını konu alır. Kurgu, "faşistlerin" Sovyetler Birliği'ne saldırmasını duyan Safiulla'nın oğlu Minlegalim ile ilgili anılarını hatırlamasıyla başlar. Miñlëgalim, önce Birinci Dünya Savaşı'nda Almanlara sonra Rus İç Savaşı'nda Beyazlara karşı savaşmıştır. Miñlëgalim, o yıllarda cesurca savaşmış ve bir ayağını kaybetmiştir. Bu yüzden takma tahta bir ayağı vardır. Savaş zamanı Beyazlar Naratlı köyünü kuşatır. Miñlëgalim, düşmanın köydeki atları alacaklarını önceden kestirerek tahta ayağı ile babasından bir kilit alıp ormana gider. Atları oraya kilitler ve üç gün orada vakit geçirir. Beyazlar köye gelir ve atları bulamazlar. Üç gün sonra Miñlëgalim döner ve babasına atların ormanlık bölgede olduğunu söyler. Yıllar geçer, yine bir savaş zamanıdır ve bu kez "faşist" Almanlar Sovyetler Birliği'ne saldırır. Safiulla'nın bu kez yanında ne eşi ne de oğlu Miñlëgalim'i vardır. Bir başına kalan Safiulla günlerini evinin kapısında oturarak geçirir. Ancak onun içi içini yer ve savaşta en azından bir şeyler yapabilmek için bir gün kolhoza doğru yola çıkar. Kolhoza ulaşır ve burada Negiym ile üretimle ilgili konuşur ve böyle bir savaş zamanında elinden ne gelirse yapmak istediğini söyler. Negiym ve kolhozun diğer çalışanları Safiulla'nın bu vatansever davranışı karşısında

gurur duyarlar. Safiulla kolhozda elinde baltasıyla gelen at arabalarına yardımcı olur fakat onun her zaman aklında Miñlǵalim ve kulaklarında atları kilitlediği kilit sesleri yankılanır.

Sovět Edebiyatı dergisi 1941 yılı eylül sayısında yayımlanan Gabdrahman Epselemov'un *Bėrdemlėk* "Dayanışma" adlı hikâyesi savaş döneminde cephe gerisindeki kolektif dayanışmayı konu edinir. Gabdrahman Epselemov'un hikâyesi henüz savaşın başlangıç yıllarında kaleme alınmıştır. Bu yüzden Kuzey cephesinde kaleme aldığı kahramanlık temalı eserlerinden farklılık gösterir. Kurgu, Selim'in vardiya zamanında fabrikada çalıştığı sırada başlar. Selim vardiyadan geç çıkar ve komsomol ofisine geç de olsa yetişir. Ofiste Raziye ile görüşür. Selim cepheye gittiği için onun torna makinesi boş kalacaktır. Raziye'den ona birini bulmasını ve savaş zamanında makinenin boş kalmamasını ister. Raziye makineye Şura adında birini önerir. Selim ofisten çıkar ve eve gider. Sabah babası Gabdelgerez ile kahvaltı yapar. Gabdelgerez ona vatanın savunulması hakkında öğütler verir. Kendisinin de 1918 yılında Almanlarla savaştığını fakat onların akıllanmayıp yine savaşa kalkıştıklarını bu kez de onların derslerini Selim'in vermesini ister. Selim'in arkadaşları Raziye, Şura ve birkaç kişi gelir ve onu cepheye uğurlarlar. Ardından daha ilk iş gününde Şura fabrikaya Selim'in makinesinin başına gelmez. Arkalî durumu Raziye'ye bildirir. Raziye, Şura ile görüşür ve onun cepheye sağlıkçı olarak görevlendirildiğini öğrenir. Bunun üzerine Raziye durumu Gabdelgerez'e anlatmak için onun evine gider. Gabdelgerez emekli olmasına rağmen böyle zor bir dönemde makinelerin vatan için durmadan çalışması gerektiğini vurgular ve makinenin başına kendisi geçer. Kurgu, makinelerin durmadan çalıştığı ve sürekli üretim yaptığı vurgusuyla biter.

Gamir Nasrıy'ın³³ *Biste Yėgėtė* "Kasaba Yiğidi" adlı hikâyesi, Şakir Şeyhattarov adlı kahraman bir Tatar askerini ve onun acı aşk hikâyesini konu alır. Kurgu Şakir Şeyhattarov'un birliğiyle birlikte tüfek bakımı yapmasıyla başlar. Tüfek bakımı sonrasında komiseri Şakir'e, "ateşe girmekten korkmuyor musun" diye sorar. Şakir, beklemediği bu soru karşısında şaşırıp kalır. Bayağı düşündükten sonra korkmadığını

³³ Gamir Nasrıy (3 Ocak 1915, Kızıl Kama – 27 Aralık 1959, Kazan) Kazan Tiyatro Okulu'ndan mezun bir dramaturg olan Nasrıy ilk piyeslerini 1930'lu yıllarda yazmaya başlamıştır. Birçok eseri sahnelenen Nasrıy İkinci Dünya Savaşı sırasında görev almış ve Kızıl Yıldız Nişanı ile taltif edilmiştir. Dramaturg, yazar ve şair olan Nasrıy 1959 yılında hayatını kaybetmiştir (Gizzat, 1968: 126).

söyler. Komiser, bu cevap üzerine Şakir’e bir mektup verir. Şakir mektubu açar ve içinden beyaz bir mendil çıkar. Mendilin köşesinde şu dörtlük yer alır:

“Mendilim nasip olsun,
Yiğidin çalışanına,
Vatan için ateşe atılmaktan
Korkmayanına.” (Nasrîy, 1942: 42).

Mendil Hediçe’den gelir. Şakir komiserin kendisine neden bu soruyu sorduğunu mektubu okuduktan sonra anlar. Şakir savaştan önce fabrikada da aynı disiplinle çalışan bir komsomoldur. İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla başkışı Şakir, gönüllü olarak cepheye gitmek ister. Fabrika sekreteri izin vermez fakat Şakir kararlıdır. Sekreter, Şakir’e yerine birini eğitip gitmesi şartıyla izin vereceğini söyler. Şakir de o zamanlar muhasebeci olan Hediçe’yi yanına alır ve eğitir. Bir ay boyunca onunla çalışan Şakir, Hediçe’ye aşık olur. Ama bunu hiçbir zaman ona söylemez. Bu mektubu da görünce şaşırır. Bir gün taburdan emir gelir. Teğmen Dançenko keşfe gidecek bir müfreze oluşturulacağı ve bu müfreze için gönüllü askerler seçileceğini söyler. Şakir, Bişbalta kasabasının yiğidi olarak ilk önce kendisi atılır fakat seçilmez. Bu durum Şakir’in gururuna dokunur. Bunun üzerine komisere gider ve ondan izin alır. Ardından keşfe giden askerlerin peşine düşer fakat yolda kayağı parçalanır ve yürüyerek köye ulaşır. Teğmen Dançenko keşfi başarıyla bitirip askerleriyle dönerken Almanların fark etmesi üzerine ateş altında kalır. İki Kızıl Ordu askeri orada ölür. Üç kişi de yaralanır. O anda onlara doğru ateş açan makineli tüfek durur ve tekrar atışa başladığında Almanlara doğru yönelir. Teğmen bu duruma oldukça şaşırır. Bu olaydan birkaç saat sonra Almanların ele geçirdiği köy tekrar Kızıl Ordu tarafından alınır. Şakir’in fabrikasına da komiser tarafından bir mektup gider. Büyük bir toplantı düzenlenir ve herkesin huzurunda mektup okunur. Mektupta, “kahraman Tatar yiğidi Şakir Şeyhattarov’un Alman karargâhına kılık değiştirerek girip yüzden fazla Alman’ı öldürerek onları durdurduğu ve kendisinin de kahramanca öldüğü” (Nasrîy, 1942: 43) yazar. Bu anlara şahit olan Hediçe makinesinin başına döner ve ağlar. Ne Hediçe Şakir’in kendine olan aşkını bilmektedir ne de Şakir o mendildeki korkusuz yiğidin kendisi olduğunu bilmektedir.

Şerif Kamal'ın³⁴ *Marat* “Marat” adlı hikâyesi, bir Tatar ailesinin savaş sırasında cephe ve cephe gerisinde kolhozda nasıl mücadele ettiklerini konu alır. Kurgu, yaşlı Hasiyatulla'nın ondan daha yaşlı olan komşusu Kotliboga ile sürekli tartışması ile başlar. Yıllar sonra Kotliboga ölür. Her ne kadar onunla çekişse de Hasiyatulla, doğan son çocuğuna eşi Merfuga'nın tüm itirazına rağmen onun adını verir. Yıllar geçer ve Kotliboga kolhozda iyi bir mevkiye gelir. Ancak onun adı kolhozun komsomol toplantısında tartışılır ve değiştirilmesine karar verilir. Komsomol sekreteri ona Marat adını verir. Günler geçer, Almanlar Sovyetler Birliği'ne savaş ilan eder. Marat savaşa kadar kolhozda başarılı şekilde çalışır. Savaş başlayınca cepheye gider. Cephe gerisinde kolhoz işlerine Hasiyatulla ve Minligöl bakarlar. Kolhoz geliştikçe gelişir. Marat'ın ailesi onun özlemi ve hasretiyle ondan mektup beklerler. Marat birkaç mektuptan sonra uzun bir süre mektup göndermez. Ailesine bir gün iki mektup gelir. Mektubun biri Marat'ın kahramanlığını konu alan kendisinin yazdığı bir mektuptur. Diğer mektup ise cephe komiserinin Marat'ın üstün başarıları için ailesine teşekkürüdür.

Fatih Hösni'nin *Tüben Oç* “Aşağı Uç” adlı hikâyesi, Zeynep adında bir vatanseverin suçlu eşinin karşısındaki tutumunu konu edinir. Kurgu, Zeynep'in evine Cihanşa'nın gelmesiyle başlar. Zeynep'in eşi Kasıym, Cihanşa'nın oğludur. Cihanşa hikâyede eskiyi temsil eder. Zeynep'e eski günlerini, Kasıym ile olan ilişkilerini ve ona yaptığı iyiliklerden bahseder. Kasıym'ın yaptıklarını görmezden gelmesi imâsında bulunur. Fakat Zeynep, vatansever bir Sovyet vatandaşıdır. Komsomol üyesiyken böyle şeyleri öğrenmediğini söyler. Sovyet yargısının karşısında Kasıym'ın suçlarını örtbas etmeyeceğini söyler. Mahkeme günü gelir. Zeynep, kolhozun öneminden bahseder ve savaş döneminde üretimin hiç durmaması gerektiğini vurgular. Ancak Kasıym'ın suçlu olduğunu ve cezasını çekmesi gerektiğini söyler.

Gaziz İdilli'nin *Bër Atna* “Bir Hafta” adlı hikâyesinden bir bölüm olan *Söleyman Kart* “İhtiyar Söleyman” adlı hikâyesi, çocukları cepheye savaşan kendisi ise cephe gerisinde fabrikada silah üretimi için çalışan Söleyman'ı konu edinir. Kurgu, cephe gerisinde bir fabrikadaki toplantı ile başlar. Toplantıda Stalin'in emri ile cephe için silah üretimi

³⁴ Şerif Kamal (27 Şubat 1884, Penza – 22 Aralık 1942, Kazan) İlk şiirleri 1905 yılında yayımlanan Kamal Ekim Devrimi'nden sonra *Taň Atkanda* “Şafak Söktüğünde” adlı romanını yayımlamıştır. 1930'lu yıllarda dramaya yönelen Kamal'ın *Ut* “Ateş” adlı eseri yayımlanmış ve sahnelenmiştir. Şair, yazar, dramaturg, editör ve tercüman olan Kamal 1942 yılında Kazan'da hayatını kaybetmiştir (URL-7, 2024).

konusulur. Üretim süresi bir hafta olarak belirlenir ve çalışmalara başlanır. Söleyman'ın üç oğlu da cephededir. Söleyman'a Stalingrad cephesindeki oğlu Selimcan'dan mektup gelir. Selimcan, mektubunda babasının Stalingrad'ını asla düşmana vermeyeceklerini vurgular. Söleyman, bu sözlerden çok etkilenir. Fabrikada çalışırken aklından sürekli bu sözler geçer. Çünkü Söleyman, gençliğinde Rus iç savaşı sırasında Çariçin şehrinde savaşımıştır. Çariçin şehrinin adı artık Stalingrad olarak değişmiştir. Bu kez oğlu bu şehri Almanlara karşı savunur. Çalışmaların üçüncü günü yine büyük bir toplantı olur. Bu kez Söleyman da bu toplantıda konuşur. Konuşmanın ardından bu bir hafta Stalingradlılara adanır.

Gaziz İdilli'nin *Bër Atna* "Bir Hafta" adlı hikâyesinden *Kart Söleyman* "İhtiyar Söleyman" adlı bölümünün devamı *İnjënër* "Mühendis" derginin 1943 yılı temmuz sayısında yayımlanmıştır. Gaziz İdilli, hikâyenin bu bölümünde Stalingrad cephesine adanan üretim faaliyetlerini yöneten başmühendis Surikov'un vatanseverliğini yansıtır. Stalingradlılara adanan çalışma toplantısından sonra başmühendis Surikov odasına geçer. Saat gece ikiye doğru gelmektedir. Ancak o, bu zor görevin nasıl yetiştirileceğinin hesabını yapar. Eşi arar, eve gitmeyeceğini söyler. Surikov, Rus iç savaşındaki gençlik yıllarını hatırlar. Orada da zorlu işlerin üstesinden gelmiştir. Artık sabah olur. Surikov, pencereye doğru gelir ve İkinci Dünya Savaşı'nın tarihine onların çalışmasının da yazılacağını söyler.

Mirsey Emir'in *Möstekim Kart Yokısı* "Yaşlı Möstekim'in Uykusu" adlı hikâyesi, Möstekim adında sürekli uyuya kalan yaşlı bir adamı konu alır. Möstekim yaşlı eşiyle yaşayan sürekli uyuya kalan bir adamdır. Almanlar'ın Sovyetler Birliği'ne savaş açmasıyla iki çocuğunu da cepheye gönderir. Cephe gerisinde kalan insanların kolhoz ve fabrikalarda çalışmaya koştuğunu görünce kendisi de elinden geleni yapmak için kolhoza gider. Çalışmaya başlayan Möstekim sürekli uyuya kalır. Sürekli uyuya kaldığı için kolhozun ustabaşı Fagıyle onu başkana şikâyet eder. Ancak Möstekim o sırada da uyuya kalır. Kolhoz başkanı, "yaşlı Möstekim'i rahatsız etmemelerini uyumasını" söyler. Ertesi gün Fagıyle sabahın erken saatlerinde yaşlı Möstekim tarafından uyandırılır.

Fatih Hösni'nin *Sagış* "Özlem" adlı hikâyesi, savaş sırasında cephe gerisinde öğretmen olarak görev yapan Nesime'yi konu alır. Kurgu Nesime öğretmenin bir sonbahar sabahı uyanmasıyla başlar. Onun yüreğinde kendisine anne diyecek bir çocuğun ve birlikte çay içeceği eşinin hayali vardır fakat bir çocuğu yoktur ve eşi Haris de savaş için cepheye gitmiştir. Nesime günlerini postacıdan gelecek mektupla geçirir. Ancak postacı her

defasında Haris'ten mektup olmadığını söyler. Nesime bakıcısı Mahire ile yaşamaktadır. İçindeki özlemi ve duygularını Mahire ile paylaşır ve okula gider. Okul müdürü Nesime'ye bir öğretmenin daha cepheye gitmesi nedeniyle ek derslere girmesi gerektiğini söyler. Ders zili çalar ve Nesime koridorda sınıfa doğru ilerler. Fakat karnında ilerde ona anne diyecek çocuğunun yaşam belirtisini hisseder.

Fatih Hösni'nin *Hatınnar* “Kadınlar” adlı hikâyesi, savaş sırasında cephe gerisinde bir kolhozda çalışan Fesahet adlı bir kadının başından geçenleri konu edinir. Kurgu cephe gerisinde kolhozun ekmek deposunda çalışan kadınların tasviriyle başlar. Yüklerini at arabalarına yükleyen kadınlar arka arkaya depodan ayrılırlar. Fesahet de bu kadınlardan biridir ve tam yola çıkacakken onu muhasebeci Kasıym Vagıyzev, imalı bir şekilde oyalamaya başlar. Fesahet durumdan rahatsız olur ve geç de olsa yola çıkar. Fesahet'in eşi Halil cephede kahramanca şehit olmuştur. Halil'in ölüm mektubunu ise ona Kasıym vermiştir. Fesahet de bu olayı hasta kaynanasının kaldıramayacağını düşünerek Kasıym'dan sır olarak saklamasını ister. Ancak Kasıym, bu durumu suistimal ederek Fesahet'i rahatsız etmeye ve onu gördüğü her yerde sözlü taciz etmeye başlar. Fesahet, tek başınadır ne yapacağını bilemez. Olanları anlatacak bir kişiyi bile bulamaz. Sonradan Fesahet'in aklına Kasıym'ın eşi onun da eski arkadaşı olan Merziye ile konuşmak gelir. Fesahet, Merziye'ye Kasıym'ın hayat kadını Fatıyma ile birlikte olduğunu söyler. Merziye çocuğunu da alıp ardında bir not bırakarak Kasıym'ı terk eder. Kasıym, olayların etkisiyle Fesahet'i aklından çıkaramaz ve onun evine gidip olanları yaşlı kadına anlatıp intikam almak ister. Ancak Fesahet'in kaynanası Sehibe, gerçekleri Fesahet'in yanlışlıkla düşürdüğü ölüm mektubundan zaten öğrenmiştir.

Gazi Kaşşaf'ın *Aşığıç Netice* “Fevri Karar” adlı hikâyesi, Selim adında bir mühendisin yaşadıklarını konu edinir. Hikâye, insanların hızlıca kararlar vermeden önce gerçekleri anlamaları ve ön yargılardan kaçınmalarının gerektiği önemli bir ahlaki ders sunar. Kurgu başkışı Selim'in istasyonda arkadaşı Kerime'yi beklemesiyle başlar fakat Kerime gelmez. Bunun üzerine hastaneye geri dönen Selim geçmişini hatırlar ve bir iç muhakeme sürecinden geçer. Ancak hastanedeki diğer insanların kadınlar üzerindeki olumsuz bakış açıları üzerine kurgu düğümlenmeye başlar. Diğer hastaların olumsuz baskılarına maruz kalan Selim, bir iç muhakeme yapar ve Kerime'yi hayatından silmeye karar verir. Ancak, hikâyenin sonunda ortaya çıkan gerçekler, ön yargıların ve fevri kararların ne kadar yanıltıcı olabileceğini gösterir. Selim'in iç muhakemesi ve Kerime'nin hastanede

sayıklaması, hikâyenin ahlaki boyutunu derinleştirir ve okuyucuya insanların birbirlerini anlamak için daha fazla empati yapmaları gerektiğini hatırlatır.

Emirhan Yeniki'nin *Bër Gëne Segatke* “Bir Saatliğine” adlı hikâyesi, Tatar bir ailenin bir saat boyunca çevresinde gelişen olayları konu edinir. Emirhan Yeniki hikâyesinde, diğer İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatında kaleme alınan eserlerde olduğu gibi muharebeyi ya da cephe gerisindeki üretimi anlatmaz. Yeniki'nin kurgusu savaşın insanlar üzerindeki duygusal ve psikolojik etkileri çerçevesinde gelişir. Üstelik Yeniki bir saatlik bir zaman dilimine yaydığı kurgusundaki, duygusal ve psikolojik çerçeveyi tek bir karakter ve belirli bir tema üzerinden de yansıtmaz. Ele aldığı her bir tema ve karakter, hikâyenin farklı yönlerini ve duygusal derinliklerini ortaya çıkararak eseri zenginleştirir. Kurgu günlerini evinin penceresinden ıhlamur ağaçlarının uzandığı yolun iki kilometre karşısındaki demiryolunu izleyerek geçiren Meryem Teyze'nin tasviriyle başlar. Meryem Teyze üç oğlunu da cepheye göndermiş ve onların yollarını demiryoluna bakarak gözleyen bir annedir. Hikâyenin başında günlerini demiryoluna bakarak geçiren Meryem Teyze'nin psikolojik iç çatışmaları kurgunun merkezinde yer alırken üç çocuğunun da cephe olması hasret temasını ön plana çıkarır. Cephe gerisinde sıradan bir şekilde ilerleyen Meryem Teyze'nin hayatı ansızın oğlu Gomer'in bir saatliğine dönmesiyle değişir. Gomer'in bir saatliğine dönüşü, büyük bir sevinç yaratırken aynı zamanda geri dönecek olması da hüznü beraberinde getirir. Aynı süreçte, aile içi ilişkiler ve Gomer'in dönüş haberini alan köy halkının dayanışması kurguya derinlik kazandırır ve dayanışma temasını vurgular. Gomer'in evden ayrılırken köyden arkadaşı olan Şerifulla'nın kurguya dahil olması ve Gomer'den biraz daha kalmasını istemesi insan ilişkilerindeki doğal atmosferi yansıtır. Bu duruma karşılık Gomer, iyi yetişmiş bir evlat ve ailesini cepheye iyi temsil eden bir asker davranışı sergiler ve askerî disiplininden ödün vermez. Emirhan Yeniki eserlerinde muharebeyi işlemese de onun kahramanları disiplinli birer asker kişi olarak tasvir edilir. Gomer, ailesini istasyona vardıklarında amiri Rus binbaşı ile tanışır. Rus binbaşı Galimcan Amca'ya Gomer'den övgü dolu sözlerle bahseder ve Galimcan Amca'ya böyle bir çocuk yetiştirdikleri için teşekkür eder. Söz konusu Rus amirden teşekkür alma vurgusu, Emirhan Yeniki'nin “Bala” adlı hikâyesinde de Teğmen İvanov'un Zarif'e teşekkürüyle tasvir edilir. Bu durum, Stalin döneminin siyasi ve kültürel dinamiklerini anlamamıza katkı sağlar. Rus İmparatorluğu döneminden Sovyetler Birliği dönemine kadar Tatar Türkleri gibi azınlık olan diğer halklar da tarihî süreç boyunca Ruslaştırma politikalarına maruz kalmıştır. 1930'lu yılların ortalarından

itibaren Rusya'nın her şeyinin övgüyle anılması, bu dönemde komünist ideolojiye olan bağlılığın bir göstergesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Sovyet rejimine ve Komünist Parti'ye bağlılığı ifade etmek için Rusça kökenli kelimeler kullanılmıştır (Devletşin, 1981: 496).

“Stalin, temelde Rusların ülkedeki hâkim durumunu göz önüne alarak, Rus halkının milliyetçi duygularını rejime olan desteklerini sağlamak için kullanmış, fakat kontrolünden çıkmasına da asla izin vermemiştir. Stalin'den sonra bu kadar güçlü ifade edilmese de, Stalin yılları Sovyet rejiminin, Rusların “büyük ağabey”liğini ve SSCB içerisindeki diğer halklar arasındaki “liderlik” statüsünü tanınmasının başlangıcını oluşturur.” (Kılavuz, 2017: 103).

İdil Tunçer Kılavuz (2017)'un “Büyük ağabey” şeklinde adlandırması, Emirhan Yeniki'nin söz konusu hikâyelerindeki Rus komutanların teşekkürlerini açıklamaktadır. “Büyük ağabey” olan Rus kökenli komutanların hikâyede Tatar kökenli askerleri takdiri, Stalin dönemi baskılarına örnek teşkil eder.

Emirhan Yeniki kurgunun bu bölümüne kadar söz konusu karakterlerinin psikolojik analizleri üzerinde durur ve karakterlerini toplumsal çerçevede detaylı bir şekilde işleyerek doğal bir biçimde yansıtır. Ancak Yeniki'nin kurgusu ilerleyen bölümde Gomer ve Zahide'nin kavuşmadığı bir aşk hikâyesini anlatır. Zahide ve Gomer çocukluk dönemlerinden beri tanış olmalarına rağmen birbirlerine olan aşklarını savaşın başlamasıyla mektup aracılığıyla dile getirebilmişlerdir. Gomer ise bu bir saatlik zaman dilimini, cephede mektuplaştığı sevgilisi Zahide'yi canlı olarak da karşısında görme umuduyla geçirir fakat Zahide istasyona geldiği sırada tren çoktan kalkmıştır. Kurgu Gomer'in gitmesiyle ailenin cephe gerisindeki sıradan yaşamına geri dönmesi ve Meryem Teyze'nin çocuklarının döneceği vurgusuyla sonlanır.

Atila Rasih'in *Şat Küñellë Gallemetdin* “Neşeli Gallemetdin” adlı hikâyesi, Gallemetdin adında ilginç bir Tatar'ın doğup büyüüp cepheye gitmesini konu alır. Rasih'in kurgusu, başkışisi Gallemetdin'in doğumu, büyümesi ve savaşa gitmesi şeklinde üç bölüme ayrılır.

Kurgunun birinci bölümü Gallemetdin'in İdil Nehri'nin sol yakasındaki Karamalı köyünde erken doğumla dünyaya gelmesiyle başlar. Gallemetdin yedi kız çocuğu arasında dünyaya gelen tek erkek çocuktur. Yedi kız çocuğu arasında dünyaya gelen bu erkek çocuğu da erken doğumla doğar ve tüysüzdür. Bu durumdan molla dedesi ve babası hiç hoşnut olmaz. Gallemetdin, kocaman ağzı olan küçücük bir bebektir. Ancak

büyümeye başlayınca son derece ağlak ve inatçı biri olarak davranmaya başlar. Ablalarıysa onun bu davranışlarına karşın onu sürekli çimdiklerler.

Kurgunun ikinci bölümü Gallemetdin'in artık ablalarının yardımı olmadan burnunu silebilen bir çocuk olması ve ağlamayı da bırakması tasviriyle başlar. Ancak çocukluğu ise oldukça yaramaz geçer. Komşu tavuklarını taşlar, ablalarının saçını çeker, yoldan geçenlerle uğraşır. Bu davranışlarıyla babasından az dayak yemez. Üstelik artık oldukça neşelidir. Yıllar yeniden geçer. Karamalı'da çok değişiklikler olur. Gallemetdin de artık babasına tarlada yardım etmeye başlar. Bıyıkları çıkmaya başlar ve evlenir. Gallemetdin, ailenin tek erkek çocuğu olduğu için askere alınmaz. Karamalı'da kolhozlar kurulmaya başlanır. Gallemetdin hemen bu kolhozlara katılır.

Kurgunun üçüncü bölümü İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla devam eder. Gallemetdin de diğer herkes gibi cepheye doğru yola çıkar. Eşi ona peksimet dolu bir çanta verir. Gallemetdin, bu çantayla kol düzenindeki genç askerlerle yürürken oldukça zorlanır ve terler içinde kalır. Bir köşede dinlenmek için oturur. Bu sırada gruba liderlik eden köylüsü Fazlıy, ona askerî terminolojiyle dinlenmek için kimden emir aldığını hemen kalkması gerektiğini söyler. Askerlik ile alakalı hiçbir şey bilmeyen Gallemetdin, Fazlıy'ı köylüsü olarak görür ve ona "çantanın ağır olduğunu gidecekleri yeri söylemesini onlara yetiyeceğini" söyler. Fazlıy, bu cevaba çok sinirlenir ve onun üzerine doğru yürürken bir yük arabası geçer. Her yer toz duman olur. Araba geçtikten sonra ne Gallemetdin ne de çantası yoktur. Yoldan geçen bir araca atlamış ve iskeleye doğru yola çıkmıştır. Araç iskeleye doğru gelir ve durur. Vapur kalkmak üzeredir. Gallemetdin Fazlıy'ın liderlik ettiği grubu bulamaz ve kendisi vapura binen askerlerin arasına karışır. Vapur hareket eder. Fazlıy grubuyla gelmiş fakat durumun yoğunluğundan Gallemetdin'i unutmuştur. Fazlıy, köylüsünün askerlik ile ilgili bir şey bilmediğinin muhakemesini yapar ve ona rotayı söylemediği için pişman olur. Ancak Gallemetdin'in vapura binmiş olabileceği olasılığıyla onu aramaya başlar. Gallemetdin askerlerin arasında uyurken güverteye çıkıp İdil nehrine bakmak ister. O sırada Fazlıy ile karşılaşır. Askerler cepheye doğru yol alırlar.

Sovët Edebiyatı dergisi 1941 yılı kasım sayısında yayımlanan Fatih Hösni'nin *Urman Sukmakları* "Orman Patikaları" adlı hikâyesi, şehirden uzakta bir orman içinde yaşayan iki kardeşi konu edinir. Fatih Hösni, eserlerinin kahramanı olarak hayatta sık sık karşılaşılan sıradan, mütevazı temiz kalpli insanları ele alır ve onların iç dünyasını,

duygularını, deneyimlerini, sevinçlerini ve üzüntülerini lirizm ve mizahî bir dille ustaca tasvir eder (Sverigin, 1965). Eserini henüz savaşın başlangıcında kaleme alan Hösni, savaşın başlamasıyla Zöfer ile Abdul iki kardeş, aileleriyle birlikte şehirden uzakta bir ormanda yaşarlar. Zöfer ve Abdul'un aralarında iki yaş vardır. Abdul küçükken kızamık geçirdiği için bir gözü şaşıdır. Bu yüzden yabancılarla konuşurken yan dönerek konuşur. İnsanlarla karşılaşmak Abdul'un hoşuna gitmediği için şehirden uzakta bir ormanda yaşamak onun için şanstır. Abdul zamanını genellikle ağabeyi Zöfer ile geçirir. Bir gün ormanın içindeki demiryolundan bir askerî tren geçer. Tren mola verince içinden susayan Kızıl Ordu askerleri iner ve Abdul ve Zöfer'e su ihtiyaçlarını giderebilecekleri bir yer olup olmadığını sorarlar. Zöfer daha önce içine tavuk düşüp ölen kuyuyu işaret eder. Asker tam yönelirken tren hareket etmeye başlar. Bu olaydan sonra Abdul, Zöfer'e çok kızar. Zöfer hatasını anlar ve hemen bir çözüm yolu bulur. O günden sonra evden bir kova alıp üç kilometre kadar uzaktaki bir pınardan demiryoluna gelen askerlere su vermek için kovayı doludurup her gün oraya taşımaya başlarlar. Günler böyle gelip geçer. Bir gün Zöfer ortadan kaybolur ve Abdul onu her yerde arar fakat bulamaz. Zöfer, Kızıl Ordu'da eğitim almak için gizlice şehre gidip kayıt olur. Zöfer'den başka kimsesi olmayan Abdul bu duruma çok üzülür ve kendisi de gitmek ister fakat hem iki yaş küçüktür hem de bir gözü şaş olduğu için gücenir ve gidemez. Kurgunun sonunda Zöfer ailesinin kendi için hazırladığı bavulunu alır ve askerî okula gider. Abdul ise kardeşinin gitmesiyle onunla vakit geçirdiği ormanda tek başına kalır.

Abdulla Ehmet'in *Soldat Balaları* "Asker Çocukları" adlı hikâyesi, savaş sırasında Gaynulla adında bir askerin cephe gerisindeki çocuklarını konu alır. Kurgu Kıdemli Çavuş Nebiullin'in silah arkadaşının evini ziyaret etmesiyle başlar. Kıdemli Çavuş Nebiullin, silah arkadaşı Gaynulla'nın ailesine gönderdiği hediyeleri ve mektubuyla evinin kapısını çalar. Evde Gaynulla'nın eşi Sacide ve dört çocuğu vardır. Nebiullin askerî üniformasıyla içeriye girer ve kendini tanıtır. Çocukları ilk defa görmesine rağmen hepsini tanımaktadır. Çünkü Gaynulla cephede sürekli çocuklarından bahsetmiştir. Nebiullin, mektupları ve asker peksimetlerini verip ailenin de Gaynulla'ya göndereceği malzemeleri alır ve cepheye geri döner. Birliğine döndüğünde bütün askerler onu merakla karşılar. Özellikle Gaynulla oldukça heyecanlıdır. Nebiullin, ona getirdiği hediyeleri verir. Paketin içinden çocukların ve eşinin gönderdiği mektup ve hediyeler çıkar. Çocukları bir tank ve bir uçak yapıp göndermişlerdir. Uçağın üzerinde "Alman yağmacılara ölüm"

yazar. Gaynulla, son olarak oğlunun mektubunu okur. Askerler duygulanır, çocuğu olanlar çocuklarını olmayanlar anne ve babalarını ya da eşlerini özlerler.

Gad l Kutuy’un *R stem Macaraları* “R stem’in Macaraları” adlı    bölümden oluşan uzun hikâyesinin ilk bölümü, *Sov t Edebiyatı* dergisi 1944 yılı haziran sayısında, ikinci bölümü temmuz-ağustos sayısında son bölümü ise eylül sayısında basılmıştır. Kutuy’un hikâyesi R stem Asadullin adındaki 13 yaşında bir çocuğun görünmez olarak cepheye gidip kahraman oluşunu, burada partizanlara katılmasını ve fantastik olayları barındıran bilim kurgu türünde bir hik yedir. Kurgu    bölüme ayrılır. Kurgunun birinci bölümü R stem’in kaybolmasıyla başlar. Kimya  ğretmeni babası Haşim ve coğrafya  ğretmeni annesi Gayşe, çocuklarının her zamanki gibi sabah okula gidip geri dönmemesi üzerine onu aramaya başlarlar fakat R stem’i hiçbir yerde bulamazlar. Birkaç gün sonra evdeki masada ansızın R stem’in çantası belirir. Bunu gören annesi mutlu olur fakat evde sadece çanta vardır. Hemen Haşim’e haber verir. Çantayı karıştırırlar ve kimya kitabının içinden “Ben artık dileğime kavuştum. Hayal gerçek oldu. Yaşasın büyükannem. Ben artık güçlüyüm, çok güçlüyüm. şimdi vahşi faşistlere Sovyet kişisinin gücünü gösteririm. Beni aramayın” (Kutuy, 1944: 24) yazılı bir not çıkar. Haşim, hemen polise gider ve durumu komisere anlatır. Komiser Yakov Mihayloviç olayla ilgilenir.

Kurgunun ikinci bölümü, R stem’in kaybolma olayının bir ay öncesinde büyükannesinin ziyaretinin anlatımıyla başlar. R stem’in büyükannesi onlara konuk olur. R stem, büyükannesini çok sever. Büyükannesi ona sürekli masallar anlatır, o da heyecanla dinler. Büyükannesi ona bir gün  ğreli otu masalını anlatır:

“... ğreli otu    ek açmaz, derler. Yalan söylüyorlar! Elbette açar. Milyonlarca  ğreli otu arasında öyle bir tanesi vardır ki ona nadiren rastlanır. şşte bu nadiren rastlanan  ğreli otu, bir bahar günü gece yarısında sadece iki    saniyeliğine    ek açar.  ğreli otu    ek açtığında gök g rl r, şimşekler  akar, cinler ve periler ortaya çıkar ve kara orman aydınlanır...” (Kutuy, 1944: 26).

Masalda birkaç saniyeliğine    ek açan bu    eği yiyenin görünmez olacağı anlatılır. R stem, bu masalı dinledikten sonra çok heyecanlanır. Günlerini buna benzer kitaplar okuyarak geçirir. Ancak hiçbiri ona bu masaldaki gibi heyecan vermez. R stem artık  ğreli otu    eğini elde edip görünmez olarak Almanları öldürmeyi düşünmektedir. Bu yüzden kendini karanlıkta bırakarak korkularını yenmenin yolunu öğrenip evden kaçar ve ormana gider. Ormanda iki gün  ğreli otunun yanında kalır.  ğreli otu    ek a ınca    ekleri yer ve görünmez olur. Annesinin çantasını bulduğu sırada ve komiserin eve

geldiği sırada aslında Röstem oradadır. Bu durum yüzünden ailesini daha fazla üzmemek istemez ve Komiser Yakov Mihayloviç ile görüşür. Yakov, bundan sonra onun sırrını bilen tek kişi olur. Röstem önce Yakov’dan kendisine görünmezliği hakkında bilgi verebilecek bir bilim insanına yönlendirmesini ister. Röstem, Yakov’un yönlendirmesiyle Profesör Bogdanov adında bir bilim insanını aramaya başlar. Fakat kendisini Profesör Bogdanov olarak tanıtan hilekâr Matvey Kuzmiç adında kötü biriyle karşılaşınca görünmezliğiyle ilgili araştırmadan vazgeçer. Ardından cepheye gitmek için yola çıkar.

Kurgunun son bölümü, Röstem’in Moskova’ya gitmesi ve oradan da cepheye geçmesini konu alır. Röstem, Moskova’ya Yakov ile bir trende gelir. Oradan cepheye gideceğini söyleyerek Yakov ile vedalaşır. Röstem artık cephededir. Savaşın şiddetini ve korkunçluğunu gören bu küçük kahraman tıpkı bir yetişkin gibi hareket etmeye çaba gösterir. Bombardıman altında iki Sovyet askerine denk gelir. Bunlardan yaşlı olan Fedor Gromov’un deneyimlerinden yararlanmak için onun yanından ayrılmaz. Fakat şiddetli çatışmalar altında yaralanır ve onu kaybeder. Röstem, cephenin bu bölgesinde savaşılamayacağını anlar ve Almanların bölgesine geçmeye karar verir. Almanların bölgesine geçer geçmez ilk gün bir Alman subayını öldürür ve onun cebine “Partizan Rasad” yazılı bir kâğıt bırakır. Röstem’in kahramanlık takma adı Rasad’tır. Günler geçer. Röstem, çok sayıda Alman askerini öldürür. Artık Partizan Rasad’ın adı Almanlar arasında yayılmıştır. Bir süre sonra Röstem, Almanların bölgesinde artık Almanca duymaktan sıkılır ve anadili gibi olan Rusçayı özler. Bir gün Alman askeri Gans bir Sovyet askerini esir alır. Bu asker yaşlı Fedor Gromov’dur. Röstem, zekâsıyla onu kurtarır ve cebine gizlice üzerinde Kazan’a diye yazan mektuplarını bırakır. Bir süre sonra ormana partizanların yanına gitmek için yola çıkar. Partizanları bulur ve onlarla hareket etmeye başlar. Alman askerlerini dinler ve partizanlara istihbarat aktarır. Onun söylediği bölgeler Sovyet uçaklarıyla bombalanır. İnsanlar Partizan Rasad hakkında “Duymuşluğumuz var fakat görmüşlüğümüz yok” diye konuşmaya başlarlar. Hikâyenin birinci kitabı burada biter.

İdris Tuktarov’un *Cir Cileğ* “Çilek” adlı hikâyesi, Elza adında küçük bir kızı ve partizanları konu alır. Kurgu küçük Elza’nın yaşadığı köyün tasviriyle başlar. Elza’nın yaşadığı köy Almanlar tarafından yakılır ve her yer talan edilir. Annesi ve babası da öldürülür. Elza yetim kalır. Almanlardan kaçıp kurtulabilen yaşlılar, barakalar ve kulübeler inşa ederler. Kışın bitmesiyle bahar gelmiştir ve havalar güneşlidir. Çilekler

kızarmıştır. Elza da diğer insanlarla birlikte çilek toplamaya gider. Elza, çevresinde çilek toplayan diğer insanlardan etkilenir ve kendisi de annesiyle çilek toplamayı hayal eder. Ancak onun artık annesi de babası da yoktur. Küçük Elza'nın gözleri dolar. Elza, Almanlar olmasaydı ikinci sınıfta olabileceği hakkında düşünür. Ardından gözyaşlarını siler ve ağlamanın bir faydası olmadığını farkına varır. Bu düşünceler içinde kendi başına çilek toplamak için ormanın derinliklerine iner. Ağaçlar ve kırmızı çilekler neşeli bir şekilde Elza ile muhabbet ederler. Elza, elindeki kabın içini daha büyük çileklerle doldurmak için daha da uzaklaşır. Biraz yorulduğunu fark eden Elza dinlenmek için oturup topladığı çileklere bakarak mutlu olur. Ansızın etrafını yirmi tane Alman askeri sarar. Elza, kendi kendine “Almanlardan korkmuyorum” diyerek çilek toplamaya devam eder. Almanlar, Elza'dan çileklerinin ve kendisinin sağ kalabilmesi için onları yola doğru götürmesini isterler. Elza arkasına bakmadan ilerlemeye başlar. Bir süre sonra “şimdi” diye bağırır ve ansızın partizanlar çıkıp Almanlara saldırır. Çatışma çıkar. Almanlar öldürülür. Elza yerde yaralı yatar. Akşam olur ve partizanlar ormanda ateş yakarlar. En güzel ve en büyük ateşin karşısında Elza yatmaktadır. Geceye doğru her şeyden habersiz Elza biraz kendine gelerek “bu yıl çilekler çok güzel olmuşlar” der. Partizanlar gülmeye başlar ve kurgu burada sonlanır.

Fatih Hösni'nin *Aprél* “Nisan” adlı hikâyesi, Marat adında bir çocuğun ilkbahar mevsiminde vaktini evdeki pencerelerde geçirmesini ve onun çevresinde gelişen olayları işler. Kurgu Zöhre adında bir kızın çamaşır asmasıyla başlar. Ancak onun gözlerine sürekli bir yerlerden ışık tutulduğu için çamaşırları asamaz. Kurgunun ilerleyen bölümünde Marat adında günlerini sadece pencere kenarında geçiren bir çocuk tanıtılır. Bir gün evlerine komşu kadın ve onun on iki yaşındaki kızı Cevher gelir. Marat'ın dikkati hiç dağılmaz ve pencere kenarında oynamaya devam eder. Onun dikkatini onunla aynı yaşta olan Cevher de çekemez. Marat, Cevher aracılığıyla ışık tuttuğu Zöhre'ye bir mektup gönderir. Marat'ın pencereden neyi gözlediği ise Zöhre'ye yazdığı mektupla ortaya çıkar. Marat Zöhre'ye, düşman casusunu taşıyan uçağı görebilmesi için çamaşır asmaması gerektiğini ve eğer sinema filmini izlemediyse ona bilet alabileceğini yazdığı bir mektup yollar. Marat'ın pencereden dışarıya bakması da aslında gökyüzünden geçen uçağı kaçırmamak içindir. Bu mektubu okuyan Zöhre, akşam Marat'ı sinemada bekler fakat Marat evden çıkmaz. Çünkü annesi akşam vardiyaya giderken Marat'a evden çıkmaması gerektiğini “bilemezsin oğlum ummadığın bir anda cepheden baban gelebilir”

şeklinde telkin etmiştir. Bu yüzden akıllı Marat evden dışarı çıkmaz günleri ise pencerede geçer.

Sovët Edebiyatı dergisi 1945 yılı mayıs sayısında Derciya Appakova tarafından kaleme alınan *Balalar Öçen Hikeyeler* “Çocuklar İçin Hikâyeler” adı *Gali bēlen Veli* “Ali ile Veli”, *Yalğan Süz Dusıñnan Yazdıra* “Yalan Söz Arkadaşını Kaybettirir”, *Tarı Butkası* “Darı Lapası” adında üç kısa eğitici hikâye basılmıştır.

3.3. Sovët Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Kişiler

3.3.1. Başkışiler (Protagonist)

Başkışiler, okuyucuda inanç, sempati ve ani duygusal değişiklikler yaratan ve tüm anlatıda ifade edilen ahlâk felsefesini somutlaştıran kişilerdir (Stevick, 2021: 179). *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanan hikâyelerde başkışiler çoğunlukla Sovyet edebiyatı döneminin resmi sanat akımı sosyalist gerçekçilik akımının kriterlerini taşıyan olumlu kahramanlar olarak yaratılmıştır. Bu nedenle bu başkışiler çoğu zaman Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin propaganda aracı olarak okuru sosyal ve ahlâki açıdan etkilemiştir. Bu çerçevede yaratılan başkışiler, kusursuz, kendinden emin, bilhassa vatani ve Sovyet toprakları için kendini gözünü kırpmadan feda eden tiplerdir. Bu yüzden söz konusu başkışiler dönemin sanat akımı ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin propaganda ve ajitasyon faaliyetleri göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı döneminde kaleme alınan eserlerin başkışileri meslek, cinsiyet, ulus ve yaş bakımından çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Ancak başkışiler savaşa bağlı olarak çoğunlukla birer asker kişi olarak tasvir edilmeye başlanmıştır. Asker olarak tasvir edilen bu başkışiler Kızıl Ordu’nun kara, deniz ve hava kuvvetlerinde görev yapan piyade, keşif, tank, istihkâm, ulaştırma, topçu ve sıhhiye sınıflarına mensup başkışilerdir. Gabdrahman Epselemov’un *Heybulla Soldat* “Asker Heybulla” adlı hikâyesinde başkışı Heybulla keşif sınıfına, Atilla Rasih’in *Yazılaçak Hikeyeler* “Yazılacak Hikâyeler” adlı hikâyesinde Anatoly karakteri sıhhiye, yüzbaşı karakteri ise tankçı sınıfına, Gadël Kutuy’un *Yeşen* “Şimşek” adlı hikâyesinde Mostafa karakteri hava piyade sınıfına ve Atilla Rasih’in *Doşman Tılında* “Düşman Bölgesinde” adlı hikâyesinde Fatih karakteri hava istihbarat sınıfına, K. Ehmetov’un *Diñgēz Şavlıy* “Deniz Dalgalanıyor” adlı hikâyesi ve G. Zakirov’un *Diñgēz Töbēnde* “Denizin Dibinde” adlı hikâyesi ise deniz muharip sınıfına örnek teşkil etmektedir.

İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı döneminde başkışiler cephede mücadele eden birer asker kişi olmanın yanı sıra Gomer Beşirov'un *Komissar* "Komiser" adlı hikâyesinde olduğu gibi kimi zaman Sovyetler Birliği Komünist Partisi üyesi birer komiser ya da politruk olarak, Gadël Kutuy'un *Röstem Macaraları* "Röstem'in Maceraları" adlı hikâyesinde olduğu gibi birer çocuk başkışı olarak ya da Gomer Beşirov'un *Yıldız Kaşka* "Yıldız Nişaneli At" adlı hikâyesinde olduğu gibi İkinci Dünya Savaşı sırasında Kızıl Ordu'nun yanında partizan faaliyetleri ile örgütlenen partizanlar olarak İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı eserlerinin başkışisi hâline gelmiştir. Bu başkışilerin yanı sıra savaş dönemi Tatar edebiyatında kadın başkışiler de eserlerde önemli bir yer tutmuştur. Kadın başkışiler kimi zaman cephede sıhhiyecisi bir asker, kimi zaman muharebede savaşçı bir partizan, kimi zaman cephe gerisinde gerek fabrikada gerekse kolhozlarda üretim için çalışan birer vatansever, kimi zaman da cephe gerisinde birer anne olarak yansıtılmıştır.

Cephe gerisinde ise başkışiler, birer kolhoz çalışanı, fabrika işçisi, öğretmen ve çocuk olarak tasvir edilmiştir. Bu başlık altında *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanan 86 hikâyenin söz konusu başkışileri yedi başlık altında tasnif edilerek incelenmiştir.

3.3.1.1. Asker Kışiler

Ütopik bir hikâye olan Gadël Kutuy'un *Yeşën* "Şimşek" adlı hikâyesinin kurgusu zaferle sonuçlanan savaşı yani aslında geleceği işler. Henüz 1941 yılında savaşın başlangıcında kaleme aldığı eserinde Kutuy geleceği, Sovyet edebiyatının resmi akımı; sosyalist gerçekçiliğin kriterlerini taşıyan olumlu kahraman Hava Pilot Mostafa üzerinden kahramanlık ve vatanseverlik temalarıyla işler. Eserin başkışisi Mostafa'yı ben anlatıcı ve aynı zamanda onun silah arkadaşı olan Davut anlatır. Kutuy eserinde zaferle sonuçlanan bir savaşı kurguladığı için başkışı Mostafa'yı ben anlatıcı ve aynı zamanda onun silah arkadaşı olan Davut kendisine sorulan: "Bak hele, Davut Ağabey, sen bize Vatan savaşını ve Şimşek'i anlatacaktın..." (Kutuy, 1941: 11) sorusu üzerine geriye dönüşlerle anlatmaya başlar. Söz konusu Şimşek aslında başkışı Mostafa'dır. Mostafa ölüm hakkında konuşmayı sevmeyen ve yaşama sevinciyle dolu bir Tatar'dır. Onun bu karakteri arkadaşlarının ona büyük bir saygı duymasına neden olur. Burada başkışı Mostafa'nın bu şekilde ahlâki temeller üzerine oturtulması sosyalist gerçekçilik akımının gereğidir. Derken İkinci Dünya Savaşı başlar ve başkışı Mostafa savaşa giderken eşiyle ve çocuklarıyla vedalaşır. Cephede pilot olarak görev yapan Mostafa'nın aklında hep eşi ve çocukları vardır. Cephede üstün başarılarla muvaffak olan Mostafa orada Şimşek takma

adıylay anılmaya başlar fakat savaştan geri dönemez. Sonunda kahramanın öldüğü bir trajedi bile olsa komünizm zafer kazanır (Sinyavsky, 1960: 44). Başkişi Mostafa'nın ölümü de trajiktir fakat o, savaşın kazanılmasında ve Sovyetlerin zaferinde önemli bir figür hâline gelmiştir.

Abdulla Aliş'in *Doşmanga Karşı* "Düşmana Karşı" adlı hikâyesinin başkişisi adı bilinmeyen bir asker kişidir. Aynı zamanda hikâyenin anlatıcısı olan asker kurguya şöyle başlar: "Kızıl vagonlarla uzanan büyük bir askerî eşelon gece yarısı saat on ikide yola çıktı. Biz de bizi uğurlamaya gelen akrabalarımız ve arkadaşlarımızla vedalaşarak vagonlardaki yerlerimize yerleştik." (Aliş, 1941: 23). Bu sözlerle cepheye intikal eden kahraman anlatıcı yolda karşılaştığı mekânları ve başından geçen olayları kendi bakış açısıyla anlatır. Kazan'a veda ettikten sonra başkent Moskova'ya ulaşan kahraman anlatıcı başkentte herkesin teyakkuzda olduğunu görür. İnsanlar ani bir bombalamaya karşı gaz maskeleri ile gezmektedir. Kahraman anlatıcı başkentte oldukça iyi korunduğunu yüksek binalara yerleştirilen uçaksavarlarla ifade eder. Başkent Moskova'dan sonra A istasyonuna gelen kahraman anlatıcı ve arkadaşları burada karşı raylardan gelen bir trenden inen tutsak Alman askerleri ile diyalog kurar. İlk etkileşim tutsak Alman askerinin ağzından çıkanları bir Kızıl Ordu askerinin tercüme etmesiyle başlar:

— Ben Main nehrinin kıyısında bulunan Frankurt şehrindenim ve şoför olarak çalışıyordum. Şimdi gördüğünüz gibi hâlim ortada, diyor tutsak esirlerden birisi.

— Siz neden bizimle savaşıyorsunuz, diye soruyor bir Kızıl Ordu askeri. (Aliş, 1941: 24).

Tutsak Alman askeri bu soru üzerine kendisinin savaşa zorla getirildiğini anlatır. Kahraman anlatıcı ve arkadaşları ona bir sigara verirler. Kahraman anlatıcının treni kalkarken askerlerin diyalog kurduğu tutsak asker iyi yolculuklar dileyerek, "Hitler'i yok ediniz!" diye seslenir. Savaşın başlangıç yıllarını anlatan Abdulla Aliş'in hikâyesinde kahraman anlatıcı, düşman imgesini okura bu şekilde yansıtır. Ancak ilerleyen yıllarda kaleme alınan hikâyelerde düşman bu kadar iyimser bir şekilde tasvir edilmez. Kahraman anlatıcı ve birliği B şehrine ulaşır. Burada konuşlanan birlik siperler kazar ve hedefleri olan C şehrine 100 kilometre yayan bir şekilde intikal ederler. Kahraman anlatıcı, böyle bir durumu daha önce yaşamadıkları için bunun onlar için büyük bir sınav olduğu kanaatinde bulunur. Nihayet sık bir orman içinde konuşlanan kışlaya ulaşan kahraman anlatıcı burada başından geçenleri anlatmaya başlar. Kahraman anlatıcı burada gerekli

harp eğitimlerini aldıklarını, spor yaptıklarını ve tahkimat çalışmaları yaptıklarından bahseder. Bu eğitimleri alırken hiçbir meslek ayrımı olmadığını herkesin eşit bir şekilde asker kişi olarak cephede bulunduğunu vurgular. Kazan'dan yola çıktığında askerliğe dair hiçbir şey bilmeyen kahraman anlatıcı artık harp eğitimlerini tamamlamış ve silah arkadaşlarıyla münasebetlerini ilerletmiştir. Kurgu kahraman anlatıcının şu sözleriyle sona erer: “Sürekli öğreniyoruz. Düşmanı yenip ateş ve sudan geçmeyi öğrenmeliyiz.” (Aliş, 1941: 26).

Fatih Hösni'nin *Yözək Kaşı* “Yüzük Kaşı” adlı ünlü uzun hikâyesinin başkışısı İkinci Dünya Savaşı sırasında kahramanca şehit olan Aydar Korbanov'dur. Fatih Hösni hikâyenin girişinde başkışısı Aydar Korbanov'un mezar taşında yazanları şöyle verir:

“Burada, Büyük Vatan Savaşı günlerinde faşist barbarlara karşı kahramanlar gibi savaşıp birçok yara alan, korkuyu ve ihaneti bilmeyen iyi kalpli Aydar Korbanov yatıyor. Huzur içinde yat, asker!” (Hösni, 1942: 15).

Aydar Korbanov'un çocukluğu Yanbulat köyünde geçer. Aydar, köye gelen elma satıcısının kızına aşık olur ve o andan itibaren sadece Vesile'yi düşünür. Yolları sabantoyda tekrar kesişir. Vesile'nin ailesinin durumu oldukça iyidir fakat Aydar'ın ailesi yoksuldur. Aydar, annesinin diktiği eski giysileri giydiği için Vesile'ye mahcup olur ve yeni giysiler için madene çalışmaya gider. Kurgunun bu bölümünde mekân Köpek kasabası adında bir kasabadaki madendir. Aydar burada kaçak bir şekilde çalışmaya başlar. Madende çalışırken sürekli parasını biriktirip yeni giysiler alarak Vesile'ye dönmenin hayalini kurar. Burada çalışırken insanların ve atların bu koşullarda çalışmasına üzülür. İlk maaşını aldığı anda olanlara şaşırır ve sesini yükseltmek ister: “Ümidim var, cebim de derin fakat param az. İlk maaşımı aldıktan sonra ‘niye böyle oldu bu’ diye tam tartışma çıkaracaktım ki arkamdan biri gelip omuzlarımdan çekti.” (Hösni, 1942: 19). Başkışısı Aydar, madende çalışırken maaşını eksik alır ve teknisyen ile tartışmak ister fakat onu omzundan çeken yaşlı bir madenci “yaşıyorsun buna dua et” diyerek tutar. Görüldüğü gibi Hösni'nin kurgusunda sınıfsız bir toplumdan ve komünizmden hiç söz edilmemektedir. Bir gün madene Ural taraflarından bir kumarbaz gelir. Aydar da kendini tutamaz ve biriktirdiği parasını kumarda kaybeder. Köye dönmeye karar veren Aydar parasını kaybetmiştir. Ne gömlek ne de çizme alabilmektedir. Köye dönerken aklına hakkını yiyen teknisyenin çizmeleri gelir. Aydar, teknisyeni döver ve onun yeni çizmelerini kendine alır. Bu şekilde köye döner. Heyecanla sevdiği kız Vesile ile görüşmek için kuyu başına gider. Ancak burada Mamalay yiğitleri ile kavga edip

müdürün çocuğunun yanağını bıçaklar ve Vesile tarafından kurtarılıp köyden ayrılır. Köye tekrar döndüğünde Vesile'nin evlendiğini öğrenir ve onu çocukluk arkadaşı Gosman ile plan kurarak kaçıtır. Tatar Türklerinde nadiren de olsa kız kaçırma yaşanmış fakat bu olaya Tatarlar arasında hiçbir zaman iyi gözle bakılmamıştır (Çetin, 2009: 90). Bu durum Hösnî'nin başkışisi Aydar'ın kötü davranışlarına örnek teşkil eder. Gosman, kendisine çocukken kırbaça vuran Aydar'dan intikam almak için Vesile'nin yüzüğünü gizlice alıp Aydar'a gösterir. Aydar, Vesile ile evlendiği ilk gün onun Gosman ile ilişkisi olabileceğini düşünerek onu terk eder.

Hösnî'nin eseri savaş edebiyatı döneminde kaleme alınmasına rağmen kurguda Aydar'ın Vesile'yi terk etmesine kadar savaş ile ilgili hiçbir şey geçmez. Hösnî'nin hikâyesinde, sosyalist gerçekçilik akımının unsurlarını barındıran tek bölüm Aydar'ın savaşa katıldığı bölümdür. Başkışı Aydar, köyden ayrıldığı bu süreçte askere alınır. Kahramanca ve başarılı bir şekilde savaşır. Bir gün cephede Gosman'a denk gelir. Tekrar kaynaşırlar. Aydar, bir keşif görevi için çocukluk arkadaşını seçer ve yanında götürür. Gosman burada Aydar'ın arkasından çevirdiği her şeyi anlatır. Aydar, bunu öğrendiği anda Almanlar tarafından pusuya düşerler. Gosman Almanlara teslim olur fakat Aydar tepeliğe çıkar ve Gosman'ın ellerini kaldırıp teslim olduğunu görünce “korkak” diyerek el bombası ile Almanların bulunduğu noktayı patlatarak Gosman'ı öldürür. Yaralanan Aydar gözünü hastanede açar. Vesile'yi bekleyerek ve gençliğindeki hataları düşünerek ölür.

Gabdrähman EpseleMOV'un *İkēñčē Gomēr* “İkinci Hayat” hikâyesinin başkışisi sosyalist gerçekçilik akımının temel ilkeleriyle yansıtılan Vakıyf Garıfullin adında bir askerdir. Karlı bir günde keşif birliği gördükleri dumana doğru yaklaşır. O sırada adı bilinmeyen keşif askeri karşılaştığı manzara hakkında şunları anlatır:

“Evet, bu anda içimden geçen duyguları ve göğsümde kaynayan nefreti insan dilinde anlatacak kelime yoktu...”

— İntikam, intikam, merhamet etmeksizin intikam almalıyız!.. Yeni sönmüş ateşin üstünde biri sırt üstü yatıyordu. Kamufleji neredeyse yanıp kül olmuştu, botları yoktu, ayak parmaklarının tırnaklarına demir parçaları çakılmış, yüzü korkunç bir acıyla buruşmuş, sağ gözü yarı açıktı ve ölümün dehşetini yansıtıyordu...” (EpseleMOV, 1942: 18).

Keşif birliği yaralı askere ilk müdahaleyi yapıp hastaneye gönderir. Bu andan itibaren akıllarında tek bir soru vardır. Bu asker kim ve acaba hâlâ yaşıyor mu? Aslında bu asker başkışı Vakıyf'tır. Vakıyf Garıfullin cephede Finliler tarafından pusuya düşürülmüş ve üç kurşun yarasıyla yaralanmıştır. Cephe gerisinde sevdiği olmasına rağmen canlı teslim

olmayı aklından bile geçirmez ve el bombasıyla kendini ve Finlileri havaya uçurmayı planlar ancak el bombası patlamaz. Finlilerin eline düşer ve ona akıl almaz işkenceler yaparlar fakat o asla konuşmaz. Böylelikle onu ölüme terk ederler. Vakıtf Garifullin iyileşmeye başladığında doktoru ona hastaneye ilk getirildiğinde kesik bir et parçasından farkı olmadığını ancak mucizevi bir şekilde iyileştiğini söyler: “Doğrusunu söylemek gerekirse bu senin ikinci hayatın.” (Epselemov, 1942: 20). Bu sözler üzerine başkışı Vakıyf iki değil üç hayatı da olsa cephede savaşarak vereceğini dile getirir ve askerî komiserden izin alarak hem cephede kendisini kurtaran yoldaşlarını bulmak hem de tekrar savaşmak için cepheye gider.

Gabdrahman Epselemov’un *Ülmenen Köçlerek* “Ölümden Daha Güçlü” adlı hikâyesinin başkışısı İskender adında korkusuz bir denizcidir. Kurgu Logi-Yarvi Gölü kıyısında başkışı İskender’in denize karşı olan şu sözleriyle başlar: “— Deniz! Sevecen de o, korkunç da o, güzel de o, kederli de o.” (Epselemov, 1943: 33-36). Bu sözlerden sonra derin bir sessizliğe bürünen başkışı İskender’i bu hüznü ruh hâlinden keşif görevi zamanının geldiğini haber veren komutan çekip alır. Savaşta kahramanlık teması için en uygun askerî sınıf keşif sınıfıdır. Çünkü keşif kolları, daima dikkatli olmaya, köyleri, ormanları, arazi engebelerini araştırmaya mecburdurlar. Dolayısıyla daima teyakkuzda olmaları gerekmektedir. Çünkü onlar için tehlike asıl koldan daha yakındır (Kemal, 2011: 16). *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanan İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatının başkışilerinin de “razvedçik” yani keşifçi olmaları bir tesadüf değildir. Tüfeğini sırtına asan İskender, önemli bir keşif görevi için akşam vaktinde bir kuruvazör ile yaklaşık bir saatlik yolculuk ile körfeze ulaşır. Kıyıya tekne ile ulaşan keşif birliği tekneyi gizler ve birkaç Alman ya da Fin askerini esir alabilmek için kıyı içlerine doğru ilerler. Birkaç dakika sonra düşmanla karşılaşan birlik bir Alman ve bir Fin askerini esir alır ve dönmek için acele eder. Döndüklerinde tekneleri yerinde yoktur. Pusuya düşürülürler ve komutanı İskender’e üzerlerine gelen düşmanı duraklatma emrini verir. Bu arada başkışı İskender birliğiyle ayrı düşer ve “ölüm kayası” denilen bir kayalıkta sıkışır: “Zaman geçtikçe İskender’in durumu daha da kötüleşir. Yaralarından kan akar fakat o, ölüm hakkında düşünmez. Onun kaynayan yüreğinde düşmana olan nefret “ölümden daha güçlüdür” (Epselemov, 1943: 36). İskender, uçurumun kenarına gelmiştir. Düşman teslim olmasını ister. İskender, o an son kalan kurşununu kendine sıkmak ister ve iç muhakemesini yapar.

“Son kurşun da ‘frits³⁵’ için” der. Komünizm uğruna mücadele eden ve her türlü riski göze alan kahramanın sonu üzücü olabilir fakat üstün amaç açısından mutludur (Sinyavsky, 1960: 44). İskender son kurşununu da düşmana sıkarak ve uçurumdan düşerek can verir. İskender’in vatani için kendini feda ettiği bu romantik an dönemin sanat akımı olan sosyalist gerçekçiliğe uygun olan devrimci romantizme örnek gösterilebilir.

Garif Galiyev’in *Běžnëñ Bër İpteşëbëz* “Bir Yoldaşımız” adlı hikâyesinin başkışisi eğitim birliğinde görev yapan Nuriy Şakirov’dur. Yeni oluşturulan rezerv (yedek) birliğin eğitimlerine bir sonbahar günü başlanır. Nuriy Şakirov disiplinli ve çalışkan davranışlarıyla tüm askerlerin dikkatini üzerine çeker. Topçu bataryasında görev yapan Nuriy top atışlarındaki komutları oldukça etkileyici bir tonla tekrarlar. Eğitim gören diğer askerler onun vurgu ve tonlamalarına hayran kalır. Nuriy Şakirov bununla da yetinmez eğitim mühimmatının sarfına bakarak kendisinin sarfları tekrar atışa hazır hâle getirebileceğini komutanına arz eder. Böylelikle sarf mühimmatlarından atışa hazır mühimmatlar üretir. Eğitim birliğinin sonlarına doğru askerler birliklerine sevk edilirken Nuriy, komutanından takdir alır.

Mirsey Emir’in *Kuray* “Kuray” hikâyesinin başkışisi Yomaguca Malikov adında bir Baymaklı bir Başkurt’tur. Yomaguca, Başkurlara özgü kuray çalgısını Kuzey Batı cephesinde kendi imkânlarıyla yapmıştır. Yomaguca bu kurayı istirahat vaktinde Rus, Ukrayna, Özbek ve Tatar kökenli silah arkadaşlarıyla vakit geçirirken çalar:

“Sığınakta üç Kızıl Ordu eriyle bir çavuş yeşil bir bankta, elleri yanaklarında derin düşüncelere dalmışlar. Onların karşısında sağ omuzunda bir kedi oturan Başkurt yığidi, kara kaşlarını oynatıp derin nefes alarak kuray çalıyordu.” (Emir, 1943: 52).

o sırada içeriye Binbaşı Eyüpov gelir. Askerler dikkat çeker ve esas duruşa geçerler. Binbaşı Eyüpov, Yomaguca’dan çalmasını ister ancak başkışi Yomaguca komutanına bu kurayın Başkurt topraklarındaki gibi olmadığını ve bu yüzden utanarak çalamayacağını söyler. Başkurt kültürünün somut objesi olan kurayın yankılanması için Binbaşı Eyüpov, ilerleyen günlerde Yomaguca’ya alimünyum bir kuray yaptırır ve hediye eder. Yomaguca memleketinin ezgilerini bu kuray eşliğinde silah arkadaşlarıyla tanıştırır. Ancak bir çatışmada yaralanan Yomaguca hastaneye kaldırılır. Başkışi Yomaguca burada iyileşmeye başlayınca hastane atölyesinde yeni bir kuray yaptırır ve bu kez de hastanedeki

³⁵ Frits: Faşist Almanlar için kullanılan sözcüktür (Sabitova vd., 2021: 205).

askerlere Başkurt ezgilerini çalar. Yomaguca Malikov'un Başkurt kültürüne özgü kurayı cephedeki farklı milletlerden askerleri birleştirici bir güç hâline gelir.

Gabdrahman Epselemov'un *Tönyak Balkışı* "Kuzey Işığı" adlı hikâyesinin başkışisi sosyalist gerçekçiliğin temel ilkeleriyle donanmış olumlu kahraman olarak nitelendirilen Şamil Enverov'dur. Başkışi Şamil Enverov, disiplinli, akıllı ve soğukkanlı bir askerdir. Kurgunun ben anlatıcı ile anlatıldığı bölümde Şamil'in kendinden yaşça büyük silah arkadaşı Velednin onu gerçek bir kahraman olarak nitelendirir. Epselemov'un savaş dönemi Tatar edebiyatında kaleme aldığı hikâyeleri kahramanlık temalı hikâyelerdir. Epselemov bu eserlerinde sosyalist gerçekçiliğin temel unsurlarını ve devrimci romantizmi oldukça iyi yansıtır. Onun *Tönyak Balkışı* "Kuzey Işığı" adlı hikâyesinin başkışisi Şamil de tıpkı *Ülmenen Köçlerek* "Ölümden Daha Güçlü" adlı hikâyesindeki başkışisi İskender gibi kusursuz, hayat dolu ve kendi yaşamını vatan uğruna feda eden bir tiptir. Epselemov'un başkışisi Şamil Enverov, silah arkadaşı Velednin ile iki kez keşif görevine çıkar. Başkışi Şamil, ilk keşif görevinde bataklığa saplanmak üzere olan Velednin'i kurtarır. Velednin onun bu soğukkanlılığına ve yaşama sevincine hayran olur. İkinci keşif görevinde ise Şamil Enverov, Almanlarla çatışmada Velednin'in hayatını kurtarıırken can verir. Şamil cephedeki arkadaşları tarafından asla unutulmaz. Her yoklamada onun için bir asker çıkar ve onun adına tekmil vererek onun sonsuza kadar yaşayacağını vurgular.

Gabdrahman Epselemov'un *Bayrak* "Bayrak" adlı hikâyesinin başkışisi Minnula Kelimullin adında bir askerdir. Kurgu güzel bir hava tasviri eşliğinde, Garkuşa ve Minnula adında iki askerin yaklaşan bulutlar üzerine diyaloguyla başlar. Hikâyenin başkışisi Minnula böyle güzel bir havada yaklaşan bulutları fırtına çıkacağı şeklinde yorumlar. Epselemov'un başkışileri o dönemde yaratılan kusursuza yakın Sovyet kişinin tüm özelliklerini taşımaktadır. Minnula'nın bu öngörüsü de savaşı simgeler niteliktedir. Birkaç dakika sonra bir huş ağacının yanına gelerek şu dörtlüğü okur:

"Yüksek dağın zirvesine,

At götürdüm otlatmaya,

Düşman altmışsa, dostlar yetmiş,

Düşmanlardan korkmak niye?" (Epselemov 1943: 29).

O sırada gökyüzünde savaş uçakları belirir. Ardından makineli tüfekler ve topların sesinden başka hiçbir ses duyulmaz. Kurgunun bu bölümünde başkışi Minnula ve Kızıl

Ordu askerlerinin bayrakları uğruna verdiği mücadele yansıtılır. Kurgunun sonuna doğru bayrağı koruyan Trofimov, Garkuşa, Lyubaşın ve diğer askerler kahramanca can verir. Üç gün boyunca süren savunma başarıyla sonuçlanır ve hikâyenin sonunda bayrağı canı pahasına koruyan Minnula Kelimullin alayı ziyaret eden general tarafından kıızıl yıldız nişanıyla taltif edilir.

Fatih Hösni'nin *Şoför* “Şoför” hikâyesinin başkişisi Tolya adında bir şofördür. Tolya, Galya adında kendisiyle aynı tümen karargâhında görev yapan kıza aşıktır. Bir gün Galya'ya telefon gelir ve şoför Tolya'nın Binbaşı Mursalimov'u karargâha getirmesi gerekir. O sırada Galya ile cilveleşen Tolya, Galya'ya onu ne kadar çok sevdiğini anlatır. Galya ise “Eğer sen General Braun'u arabana atıp getirebilseydin ben tek kelime etmeden seni sevebilirdim” (Hösni, 1943: 37) şeklinde cevap verir. Bunun üzerine Tolya karargâhtan aşk sarhoşluğuyla ayrılır. Görevi binbaşını tümen karargâhına getirmek olsa da Tolya'nın aklında aşık olduğu Galya vardır. Bu sarhoşlukla yola çıkan Tolya, Almanların elinde bulunan bir yola girer ve burada iki tane teğmeni arabasına alarak yola çıkar. Tolya'nın ensesinde teğmenin tabancasının soğuk ucu vardır. Başkişi Tolya iyi bildiği bir yola saparak kendini tümen karargâhının önünde bulur. O sırada ateşlenen tabanca Tolya'nın kulağının arkasına isabet eder. Böylelikle Tolya'nın birliğindeki askerler iki teğmeni tutuklarlar. Akşam vakti Binbaşı Mursalimov onu bu kahramanlığı nedeniyle madalya ile taltif eder.

Gabdrähman Minskiy'in *Kızılarmeyets Gerey Safiullin* “Kızıl Ordu Askeri Gerey Safiullin” adlı hikâyesinin başkişisi alay sancağını annesinden ve babasından manevi güç alarak canı pahasına koruyan Gerey Safiullin'dir. Kurgunun başında başkişi Gerey bir asker kişi olarak annesinden aldığı mektubu okumaktadır:

“Oğlum, mektubumu bitirirken son sözlerim şudur; komutanının sözünden çıkma. Elinden gelenin en iyisini yapmaya çalış. Çalışkan ol. Korkak olma. Savaş korkakların yeri değil, yiğitlerin yeridir. ‘Korkak birine ecel tez gelir. Korkmayandan ecel bile korkarak kaçır’ demişler. ‘bu kimin çocuğu?’ diye sorulduğunda, merhum babanın kemiklerini sızlatacak bir cevap verdirme...” (Minskiy, 1944: 38).

Annesinin ve merhum babasının manevi yükünü omuzlarında taşıyan Gerey mektuba cevap veremeden karargâha çağrılır. Binbaşı Cukov burada Gerey'in omuzlarına başka bir yük yükler. Bu yük de vatanın manevi yükü olan alay sancağının nöbet vazifesidir. Askerî birliklerin sancakları kutsaldır. Bu kutsal sancağın huzurunda saygıyla nöbet tutmak da bir o kadar kutsal kabul edilir. Sancak askerlerin canından daha aziz kabul edilir

ve daima yükseklerde tutulur. Askerler sancağı korurken can verip yer değiştirebilir fakat sancak her zaman bağımsızlığın bir nişanesi olarak dalgalanır. Gerey Safiullin'in görevi bir saat boyunca alay sancağıyla esas duruşta beklemektir. Manevi yükünün bilincinde olan başkışı Gerey için bir saat çabuk geçmiştir. Nöbet değişimine beş dakika kala Gerey, derin düşüncülere dalar ve kendisini bu dakikaya kadar kimsenin görmediğini binbaşının ya da annesinin görmesi hâlinde ne kadar gurur duyabileceklerini düşünür. Nöbet değişimine iki dakika kalır ve o iki dakika Gerey için bir cehennem atmosferinin başlangıcı olur. 48 Alman savaş uçağı N köyüne ve alay karargâhına taarruza geçer. Saldırıdan sonra N köyünü kara dumanlar kaplar, alay karargâhının binaları, çatıları, kapıları ve pencereleri yerle bir olur. Ancak herkes ne 48 savaş uçağı ne de yerle bir olan çevre hakkında konuşmaktadır: “İnsanlar 48 savaş uçağı ve onların taarruzu hakkında değil sancak nöbetçisi Gerey Safiullin hakkında konuşuyorlardı.” (Minskiy, 1944: 40). Bu anlardan sonra uygulanan Binbaşı Cukov, “Korkmadın mı?” (Minskiy, 1944: 40) sorusu üzerine “Ben korkmadım ama benim korkmadığımı görmüş olsa gerek biri korkup kaçtı” (Minskiy, 1944: 40) yanıtını verir. Gerey Safiullin'den korkup kaçansa ecel olmuştur. Başkışı Gerey, Binbaşı Cukov'a onun bu korkusuzluğunun arkasında yatanın annesi olduğunu söyleyince Gerey'in annesine yazmayı ertelediği mektubu komutanı Cukov yazar. Gerey Safiullin merhum babasının kemiklerini sızlatmamış aksine annesi ve komutanının gurur duyduğu bir kişilik hâline gelmiştir. Onun bu cesaretinin ve disiplinin ardında atalarından aldığı manevi değerleri yatmaktadır.

Gabdrhman Minskiy'in *Gvardiyeçë Leytenant Hesenov* “Muhafız Teğmen Hesenov” adlı hikâyesinin başkışisi oldukça zeki bir Tatar subayı olan Teğmen Hesenov'dur. Teğmen Hesenov İkinci Dünya Savaşı'nın ilk aylarından beri cephede bölük komutanı olarak görev alır. Savaşın başlangıç yıllarından beri Sovyetler Birliği'nin en önemli endüstri şehirlerinde hava taarruzlarına karşı görev alır. Üstün başarıları nedeniyle kızıl yıldız nişanıyla taltif edilir. Deneyimli Teğmen Hesenov'un bölüğünün konuşlandığı sığınağa Alman uçakları hava taarruzuna geçer. Hesenov, uçaksavar nişancısı Nikitin'e taciz ateşi açması emrini verir. Taciz atışlarına etkilenen Alman savaş uçakları geri manevra yaparak dönerler. Bir anlık yanılgıya düşen Teğmen Hesenov uçakların keşif yaptığını geç anlar ve dört Messerschmitt uçağının bölüğü üzerine geldiği haberine alır. Yanılgısının sorumluluğuyla inisiyatif alan Hesenov, uçaksavarlara atış emrini verir ve kendisi de sıradan bir piyade tüfeğiyle bir savaş uçağını düşürür. Bölük komutanı Teğmen Hesenov maiyetindeki personellerinin düşüncelerine değer veren bir komutandır.

Muharebede yaralandıktan sonra uçaksavar nişancısı Nikitin'e durumu, uçakların hedeflerine doğrudan uçmayacaklarını ve bu yüzden uçakların yakıt tankına ateş edilmesi gerektiğini dile getirir. Hesenov, Nikitin'e de söz hakkı verir. Nikitin ise bu teorik bilgiden çok komutanının korkusuzluğunu takdir eder.

R. İlyas tarafından kaleme alınan *Minëm Avıldaşım* "Benim Köylüm" adlı hikâyesinin başkişisi Nizam Heyrullin adında Tatar kökenli genç bir askerdir. Nizam Heyrullin intikal hâlindeki trende garmon çalıp Tatar türküleri söyleyen bir Tatar yiğididir. Nizam'ın babası Gallem yıllar önce Rus İç Savaşı sırasında beyazlar tarafından öldürülmüştür. Başkişi Nizam'ın yolu yıllar önce öldürülen babasının arkadaşı Kasıymov ile trende kesişir. Cephede de bir arada mücadele ederler. Başkişi Nizam cephedeki kahramanlıkları nedeniyle adından sıkça söz ettirir. Bir gün yaralanır ancak tedavi gördükten sonra eşi Gülsüm ile görüşüp tekrar cepheye gider.

Hatip Gosman'ın *Avçıl Hemit* "Avcı Hemit" adlı kısa hikâyesinin başkişisi Hemit adında bir askerdir. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Almanlar köy ve kasabalara saldırmaktadır. Almanların ilerleyişini durdurabilmek için "avcı harekâtı" adında özel bir birlik kurulur. Başkişi Hemit de bu birliğe gönüllü olarak katılır. Hemit iki ayda yetmiş beş tane Alman askerini öldürür. Bu başarılarının ardından arkadaşları onu Avcı Hemit olarak çağırmaya başlarlar.

Hatip Gosman'ın *Töş* "Rüya" hikâyesinin başkişisi cephede karşılaştığı kaos ortamından etkilenerек düşmana daha da öfke-nefret duyguları besleyip bütün mal varlığını bağışlayarak düşmana saldıran Tayfur Sabitoviç'dir. Cephede sığınaklarda sırayla nöbet askerler arasından sıra başkişi Tayfur'a gelmiştir. Tayfur ateşin çevresinde oturan silah arkadaşlarının yanına gelir ve Adveyev arasında şöyle bir diyalog geçer:

— İyi uyudun mu Tayfur Sabitoviç?

— Ölü gibi uyudum.

— Ne rüyalar gördün?

— Ben rüyalara inanmam bu yüzden de gördüklerimi çabuk unuturum." (Gosman, 1942: 11).

Ancak başkişi Tayfur bu kez gördüğü rüyayı hatırlamaya çalışır ve Adveyev ile paylaşır. Rüyasında gümüş para ve kızıl mercan taşları gören Tayfur'un rüyasını Adveyev, kan, gözyaşı ve ölüm olarak yorumlar. Rüyalara inanmayan Tayfur'u bu durum derinden sarsar ve muharebelerde aklında sürekli bu kan ve gözyaşı vardır. "Freud'a göre her karmaşık

psşik ürün gibi rüya da bir yaratım, kendi motifleri, kendi öncül çağrışım zincirleri olan bir yapıttır; ve her düşünölmüş faaliyet gibi mantıksal bir sürecin, çeşitli eğilimler arasındaki rekabetin ve bir eğilimin diğerine karşı zaferinin bir sonucudur” (Jung, 2020: 31). Başkişi Tayfur’un rüyasında gümüş paralar ve bunun yanında kızıl mercanlar görmesi Tayfur’un kendi içindeki bireysel çatışmayı oluşturur. Tayfur’un rüyasında gümüş para sembolü görmesi de onun bilinç dışındaki bastırılmış duygularını yani zengin olma isteğı ile yorumlanabilir. Para sembolünün yanında ise kızıl mercan sembolü Tayfur’un harp sırasında kalacağı ikilemin temel noktasını oluşturur. Muharebelere bu çatışma ile giren başkişi Tayfur’un farkındalığı artar ve iki sembolden ilki olan gümüş parayı mal varlığına yorumlar; ikinci sembol kızıl mercanları ise muharebede şahit olduğu kan, gözyaşı ve kaos ortamı şeklinde yorumlar. Ardından bütün varlığını altın gümüş fark etmeksizin cephede bağışlar ve derin bir öfkeyle düşmana saldırır: “Sahip olduğum tüm altın ve gümüşü savaş ganimeti olarak bağışladım. Dökölen tüm kan ve gözyaşının intikamını almak için vahşi Almanları yok etmek için ilerledim.” (Gosman, 1942: 14).

Hatip Gosman’ın *Meçê Balası* “Kedi Yavrusu” adlı kısa hikâyesi, savaşın insanların hayatlarını nasıl etkilediğini, duygusal bağları nasıl zorladığını ve içsel çatışmaların nasıl ortaya çıktığını başkişisi Mohtar üzerinden etkileyici bir üslupla yansıtır. Savaş koşullarında cephedeki askerler toplumdan ve ailelerinden uzak olduğu için izole olabilirler. Kurgunun başkişisi Mohtar’ın cephede yavru bir kedi bulunca onunla içsel bir bağ kurması onu bu yalnızlık hâinden çekip alır. Yavru kedi Mohtar’a cephe gerisindeki çocuğunu hatırlatır. Mohtar, yüreğindeki bu özlem duygusunu kediyle kurduğu bağla tamamlar. Ancak yavru kedi bir gün kaybolur. Başkişi Mohtar ise yine bir boşluğa düşer. İlerleyen günlerde Mohtar’ın bulunduğu birlik intikal hâindeyken bir köyden geçer. Mohtar bir evin yanında bir annenin ağladığını görür ve yardım etmek için ona doğru ilerler. Anne öldürölen oğlu için ağlamaktadır. Yardım etmek üzere çocuğı kucağına alan başkişi Mohtar çocuğun kucağındaki yavru kediyle öldüğünü görür. Başkişi Mohtar’ın karakter değışimi, savaşın yıkıcı etkilerinde en küçük bir unsurun bile yaşama sevinci kattığını yavru kedi ile yansıtırken aynı zamanda yine yavru kedi ve küçük bir çocuğun ölümü üzerinden insana ait duyguların bir anda öfke-intikam duygularına dönüşebileceğini gözler önüne getirir.

Fatih Hösni'nin *Çölmek Tübelä Öyde* "Kiremit Çatılı Evde" hikâyesinin başkişisi kurguda adı geçmeyen bir çavuşdur. Kızıl Ordu'nun Svetli şehrinde konuşlanmasıyla başkişi çavuş maiyetindeki mangası ile köyde geceyi geçirebileceği bir ev aramaya başlar. Çavuş, dolu evlerin arasından kiremit çatılı bir evin boş olduğunu fark eder ve geceyi burada geçirmek ister. Evde gelin ve kaynanası toplam iki kişi yaşamaktadır. Ancak gelin evde talihsizlik olduğunu söyleyerek çavuş ve mangasını eve almak istemez.

"...Talihsizlik bizim evde, dedi. Bizim askerler bir kadın görmesinler mi kadının da şalı altında parlayan göğüs çevresini görünce dudaklarını ısırmaya başladılar. Ancak talihsizlikle ilgili sözleri duyunca yiğitlerim muma döndüler." (Hösni, 1943: 21).

Gelinin askerleri ilk başta eve almak istememesinin nedeni de bu talihsizliktir. Askerler gelinden bu talihsizliği dinlerken o sırada talihsiz kaynana kızı Nataşa'nın Svetli Nehri boyunca buz gibi suda akıp gittiğini sayıklayarak evin içinde yürür. Gelini olayları çavuşa anlatır. Çavuş şahit olduğu bu travmaya kayıtsız kalamaz ve kendi içinde psikolojik bir çatışmaya sürüklenir. Savaş koşullarında hareket ne kadar önemliyse istirahat etmek de bir o kadar önemlidir. Bu yüzden çavuş evden talihsiz olayı öğrendiği anda çıkmak ister fakat maiyetindeki askerlerin rahat bir şekilde uyuduklarını görünce sabahı beklemeye karar verir. Çavuş, başını yastığa koyar koymaz kalkması da bir anda olur. Talihsiz kaynana elinde kızı Nataşa'nın resmiyle gelir:

"...Komutan, görüyor musun bu Tanrı'nın kuşunu? Bana artık onun saçının telini bulup getirecek kimse yoktur. Çünkü onu turuncu kafalı Alman alıp götürdü. Tut, şu turuncu kafalı Alman'ı getir bana, söyleyin o bana: dünyanın hangi köşesinde benim kızımın saç teli kadar güzel bir çiçek var? Ya bana bunu söyler ya da ben onu şu ellerimle boğup öldürürüm!" (Hösni, 1943: 23).

Savaşın yarattığı etkilerin bireyleri nasıl etkilediğinin göstergesi olan bu sözlerle başkişi çavuş da kayıtsız kalamaz ve daha önce böyle bir intikam duygusuna şahit olmadığını "uykusuz günler askeri korkutmaz, askeri alınmayan intikam korkutur" (Hösni, 1943: 23) sözleriyle dile getirir ve askerlerini uyandırıp evden çıkar.

Afzal Şamov'un "Koparılmış Teller" hikâyesinin başkişisi iki kez şeref madalyasıyla taltif edilen Sabir Rehimov adında bir askerdir. Rehimov, cepheden gelen kötü haberler ile psikolojik olarak sarsılır ve kaçacak bir yer arar ve Smolensk şehrinde yürüyüşe çıkar. Bu sırada Tatar ezgilerini işittiği bir eve konuk olur ve buradaki genç kız Necibe'ye aşık olur. Rehimov üç gün sonra tekrar uğradığı evde Necibe'nin Almanlar tarafından kaçırıldığını öğrenir. Başkişi Rehimov'un yarım kalan bu aşkının üzerinden üç yıl

geçmiştir. Onun kazandığı madalyaların altında yatan sır, Necibe'nin aşkı ve düşmana duyduğu öfke-nefret duygularıdır.

Hatip Gosman'ın *Altın Baldak* “Altın Yüzük” hikâyesinin başkişisi disiplinli bir subay olan Yüzbaşı Edhem'dir. Yüzbaşı Edhem İkinci Dünya Savaşı başlamadan önce enstitüde eğitim görmekte olan bir öğrencidir. Edhem'in Feyrûze adında bir de sevgilisi vardır. Savaş başlayınca Feyrûze, Edhem'e altın yüzüğünü aşklarının bir nişanesi olarak verir. Ancak Yüzbaşı Edhem cephede Almanlar tarafından esir alınarak öldürülür. Edhem'den geriye cephede eğitmiş olduğu askerleri ve aşkının sembolü olan altın yüzüğü kalır.

Garif Galiyev'in *Şem Yaktısı* “Mum Işığı” hikâyesinde başkişi Hanbikov adında bir keşif askeridir. Hanbikov aynı zamanda kurgunun kahraman anlatıcısıdır. Bir gün akşam vakti sol ayak parmağı için revire giden Hanbikov, revirde mum ışığı altında kendini muayene eden Naile'ye aşık olur. Ona olan duygularını bir mektupla Naile'ye iletir. İlk karşılaşmaları mum ışığı altında olduğu için Naile, başkişi Hanbikov'a kendisine yazabilmesi için bir mum verir. Anlatının ilerleyen bölümlerinde Keşif Eri Hanbikov ile Sağlıkçı Naile'nin birlikleri taarruza geçer. Hanbikov, bir keşif görevi sırasında Naile'yi son kez görür ve çatışmaların arasında yolları ayrı düşer. Tüm bu olanları günlüğünde kaleme alan Hanbikov'un ölüp ölmediği ya da Naile'ye kavuşup kavuşmadığı bilinmez.

Emirhan Yeniki'nin *Bala* “Bala” hikâyesinin başkişisi Kızıl Ordu'da görev yapan Er Zarif'tir. Askerî disiplinin gerektirdiği sorumlulukların bilincinde olan Zarif, avcı koluyla ilerleyen bölüğün arka sırasında köyü, eşi ve çocuğu hakkında derin düşüncelere dalmış ilerlerken onu bu düşüncelerinden “hava taarruzu” sesi kendine getirir. Mevzi aldıktan sonra ayağa kalkan Zarif, birkaç metre ilerisinde küçük bir kız çocuğu görür. Kurgunun bu bölümünde başkişi Zarif askerî sorumlulukları ve insani duyguları arasında ikileme sürüklenir. Zarif birkaç dakika içinde çocuğu kucağına alır ve bölüğünün peşinden koşmaya başlar. Bir yol ayrımında bölüğüne yetişen Zarif, askerî kanunları bir yana bırakarak inisiyatif alır ve istasyona giden yola doğru ilerler. İstasyona vardığında çocuğu annesine teslim eder etmez bölüğüne yetişmek için tekrar koşmaya başlar. Bir asker için tam teçhizat bu şekilde koşmak oldukça yorucudur. Başkişi Zarif, bölük komutanı Teğmen İvanov'un disiplinsizliğine nasıl tepki vereceği hakkında düşünerek bölüğüne yetişir. Korkulanın aksine Teğmen İvanov da onun çok iyi bir iş yaptığını dile getirir. Bölük komutanından ceza yerine övgü dolu sözler işiten Zarif muharebe alanına bu moral ile gider.

Fatih Hösni'nin *Polkovnik Kızı* “Albay’ın Kızı”, hikâyesinde başkişi, Albay Korolçuk’un kızı Liza’ya aşık olduktan sonra hayatı ve davranışları değişen Hesen Hekimcanov’dur. Başkişi Hesen, Albay Korolçuk’un güvendiği ve sevdiği bir at sürücüsü olarak görev yapmaktadır. Ancak Hesen’in hayatı, albayın kızı Liza ile tanışmasıyla büyük ölçüde değişir. Başkişisinin karakter gelişimi bu bölümden sonra başlar. Hesen’in duygusal yolculuğu Liza’ya olan aşkı etrafında şekillenir ve bu aşk onun disiplinini arttırarak karakterinin gelişmesine katkı sağlar. Bir tarafta okula gidip çeşitli kitaplar okuyan Liza diğer tarafta asker Hesen. Bunun bilincinde olan başkişi gündüzleri sakal tıraşı olmaya ve tüfeğini daha bakımlı tutmaya başlar. Ondaki bu değişimi silah arkadaşları da fark eder: “Neyin var senin Hekimcanov çok bakımlı olmaya başladın” (Hösni, 1942: 21). Başkişi Hesen kendisindeki bu değişimi arkadaşlarına albayın temizliği sevmesi hakkında ifade etse de aslında Liza’ya olan aşkı onu değiştirmeye başlamıştır. Hesen bununla da kalmaz Rusçasını geliştirmek için kimsenin olmadığı yerlerde sesli Rusça kitaplar okur. Hesen’in Liza’ya olan duygularını ifade etmek için gösterdiği bu çaba onun kişisel gelişimini yansıtır. Hesen’in Rusça kitaplar okuması, kişisel bakımına özen göstermesi ve disiplinli bir şekilde hazırlıklı olması Liza’ya olan aşkın getirdiği motivasyonun bir yansımasıdır. İkinci Dünya Savaşı başlayıncaya kadar Hesen’in hayatı bu şekilde geçer. Savaşın patlak vermesiyle Albay Korolçuk cephede en önde görev alır. Hesen artık savaşın ciddiyetini benimsemiş bir kahraman olarak okuyucunun karşısına çıkar. Hesen cephede önce albayı sonra ailesini kurtarır ve yaralanır. Kurgunun sonunda Albay Korolçuk’u, ailesini ve askerî belgeleri kurtaran bir kahramana dönüşen Hesen Hekimcanov, Liza’dan aldığı öpücük ile aşta da kazanmıştır.

Gabdrhman Epselemov’un *Olavçı Abuşahman* “Ulaştırma Er Abuşahman” hikâyesinin başkişisi esmer tenli ve içine kapanık bir askerden Alman bir subayı esir alacak bir kahramana dönüşen Abuşahman’dır. Silah arkadaşları Abuşahman’ı “Yüzü gibi gönlü de kara...” (Epselemov, 1942: 4) şeklinde ifade eder ve cephede sürekli onunla eğlenirler. Abuşahman’ı anlamaya çalışan tek kişiye Teğmen Dayev’dır. Teğmen Dayev Abuşahman’ın cephedeki tek sığınağı hâline gelir. Abuşahman’ın bu içine kapanıklığı ise savaşın başlangıcında eşi ve yeni doğan çocuğunun Alman pilotları tarafından öldürülmüş olmasıdır. Abuşahman, Teğmen Dayev’in manevi destekleriyle iki Alman uçağı düşürür ve bir Alman subayını esir alarak ödül alan bir kahramana dönüşür.

Gomer Beşirov'un *Siksen Bërënçë* "Seksen Birinci" adlı hikâyesinin başkişisi Tacik kökenli Nasıyr Yunusov'dur. Nasıyr, savaşın başlamasıyla savaşa büyük bir kararlılık ve vatanseverlik örneğiyle gider. Başkişi güzel memleketinin özgürlüğü için adeta cepheye koşar. Nasıyr'ın içine ilk başlarda özgürlük amacıyla Almanları öldürme isteği doğar. Ancak ilerleyen bölümlerde cephede karşılaştığı atmosfer karşısında yazar-anlatıcı Nasıyr'ın karakter gelişimini şöyle dile getirir:

"...Dinlediği akşam masallarındaki eski Tacik avcıları bile uçan kuğuları hissettirmeden vurmuşlardı. Hayır, artık Nasıyr'ın ilgisini bunlar çekmiyordu. Sovyet köyleri faşistlerden kurtarıldığında Nasıyr, güzel tenli Rus kızlarının dar ağacına asılan solgun bedenlerini, faşistlerin ellerinden geçen bebeklerin hareketsiz yüzlerinde donmuş gözyaşlarını görmek zorunda kaldı." (Beşirov, 1943: 40).

Nasıyr'ın "faşistlere" karşı içinde beslediği nefret duyguları cephede karşılaştığı bu manzara karşısında daha da büyür. Vatanının özgürlüğü için "faşistlere" karşı yola çıkan Tacik delikanlısının nefreti artık ırksal bir boyuta ulaşmıştır. Hikâyenin bu bölümünden sonra "faşist" sözcüğü yerini "Nimets" (Alman) sözcüğüne bırakır. Sovyet propagandası üzerine çalışmalar yapan Hanife Saraç, söz konusu durumun savaşın ikinci ve üçüncü yıllarında gerçekleştiğini belirtmiştir (Saraç, 2019: 96). Beşirov'un hikâyesi de bu çerçevede ilerler. Nasıyr'ın birliğine katıldığı sırada silah arkadaşlarıyla diyaloglarında Almanlar sürekli aşağılanmaya başlar ve "Nimetslere" (Almanlara) eşek, it ve ahmak gibi yakıştırmalar kullanılır. Bu durum savaşın insanlar üzerindeki trajik etkilerini Beşirov'un başkişisi Nasıyr'ın karakter gelişiminde yansıtır. Cephede sıcak çatışmalara dahil olan başkişi Nasıyr babasının övünmesi için öldürdüğü düşman askerlerinin sayısını tutmaya başlar. Nasıyr'ın düşüncesi öldürdüğü düşmanların sayısını artırmak ve babasına mektubu öyle yazmaktır. Ancak kurgunun ilerleyen bölümlerinde Nasıyr'ın yolu Natsya adında Alman askerleriyle iş birliği yapan bir Rus kadınla kesişir. Nasıyr savaşın başından beri birtirdiği öfke-nefret duygularını bu kadına yöneltir ve onu öldürmek için takip etmeye başlar. Kurgunun sonunda başkişi Nasıyr Yunusov amacına ulaşır ve seksen birinci sırada öldürdüğü Natsya'nın ardından köyüne mektup yazar.

Atilla Rasih'in *Yaktaşlarım* "Hemşehrilerim" adlı hikâyesinin başkişisi Kızıl Ordu'da iki yıldır görev yaptıktan sonra yaralanıp tedavi gördükten sonra yeni birliğine atanan Kıdemli Çavuş Salihov'dur. Salihov yeni görev yerinde bölük komutanı teğmen ile tanışır ve silah arkadaşlarının da kendisi gibi Tatar kökenli olduğunu öğrenir. Ancak Salihov hemşehrileri bile olsa disiplininden taviz vermeyeceğini ısrarla vurgular. Salihov, hemşehrileri olan askerlerle ilk karşılaşmasında, "disiplin söz konusu olduğunda hiçbir

şeye güvenmediğini” (Rasih, 1943: 41) dile getirir. Salihov’un bu sözünden hareketle aslında savaş döneminde Tatarların disiplini ne kadar önemseydiğinin vurgusu yapılır.

“Harpte disiplinin yerini cesaret benzeri unsurlar tutamaz. Barış zamanında güzel talim ve terbiye görmüş ve bu sayede mükemmel bir askerî disipline ve düzene alıştırılmış olan bir birlik ne zaman olursa olsun bir hücumla başa çıkabilir” (Kemal, 2011: 7).

Başkişi Salihov da harpte disiplinin yerini kuru cesaretin tutmayacağını farkındadır ve hemşehrilerinin disiplinsizliğini fark edince bu durumu amiri ile tartışmaya başlar fakat bölük komutanı teğmen, Salihov’un çok paniklediğine kanaat getirir. Ancak söz konusu durum böyle değildir. Salihov’u disiplinsizliğin yanı sıra vatanları için ölümü göze alan hemşehrilerinin disiplinsizlikleri yüzünden telef olacakları korkusu da sarmaya başlamıştır. Bu yüzden bölük komutanıyla askerlerin durumunu tekrar tartışmak ister. Başkişi Salihov harp konusunda kendini geliştirmiş bir asker kişidir. Teğmenle tartışırken bir asker olan ve aynı zamanda “*Harp Üzerine*” adında bir kitabı olan Carl von Clausewitz’den bahseder. Tartışmada Salihov’un tezi disiplinin her şey olduğu üzerinedir. Teğmen ise ona disiplinden önce ordunun gerekirse sayısını korumak için geri çekilmesi gerektiğini dile getirir ve 1812 Napolyon savaşından örnekler verir. Başkişi Salihov, teğmenin verdiği bu stratejik örneği “akılsızlık” olarak niteler ve duygu yüklü şu sözleri söyler: “...Sovyet topraklarını düşmana vermek istemiyorum. Sovyetler Birliği tarafından büyütüldüm ve onsuz yaşayamam. Oturduğum yerden kalktım ve kapıya doğru yöneldim.” (Rasih, 1943: 42). Bu sözlerin üzerine teğmen, Salihov’a yarından itibaren takımı organize edeceğini, her gün düşmanın ve kendilerinin muharebe silahlarıyla ilgili eğitim vereceğini, her Kızıl Ordu askerine muharebe eğitimleri vereceğini ve eğer bir disiplinsizlik olursa sorumlusunun kendisinin olacağını ifade eder. Kurgunun ilerleyen bölümünde Kızıl Ordu ve Alman birlikleri ormanda ağaçların arasında, iki yolu birbirine bağlayan bir köprünün iki yanında karşı karşıya gelirler. Çatışmalarda bölük komutanı teğmen öldürülür ve emir-komuta Salihov’a kalır. Salihov ve askerleri köprüyü düşman birliklerinden canları pahasına korurlar. Görevin başarıyla sonuçlanmasının ardından başkişi Salihov yeni görevler için güneye doğru yola çıkar.

Gomer Beşirov’un *Komissar* “Komiser” hikâyesinin başkişisi askerî komiser Şeyhulla Çanbarisov’dur. Şeyhulla Çanbarisov cephedeki parti temsilcisi olarak Sovyetler Birliği Komünist Partisi’ni temsil etmektedir. Çanbarisov on beş günlük zorlu Alman kuşatmasında askerlerin moral ve motivasyonlarını koruyan ve onlara manevi destek

veren bir lider olarak taburunu zafere taşımıştır. Kuşatma, Ehmediyev adında bir keşif erinin Alman tümeninin etraflarını sardığını Çanbarisov'a raporlaması üzerine başlar. Başkışi Çanbarisov henüz kuşatmanın başında temkinli davranır ve yiyecek içecek stoklarıyla mühimmat stoklarının kullanımını kısıtlar. Başkışinin beklediği gibi olur ve kuşatmanın üçüncü gününde tüm yiyecek stokları tükenir. Askerlerin moral ve motivasyonları çökmeye başlamıştır ancak Çanbarisov cephedeki askerleri tek tek gezer ve onlarla dertleşerek onlara manevi destek olur. “Çanbarisov cephedeki her bir asker için nazik bir cümle kurdu” (Beşirov, 1943: 91). Çanbarisov bu sözlerin ardından askerlere partinin ve vatanının onlara minnettar olduğunu vurgusunu yapar. Kuşatmanın ilerleyen günlerinde Yüzbaşı Smekalin bile bir asker olarak başı ellerinin arasında çökmüş bir şekilde otururken Çanbarisov cephedeki askerlere sıcak birer tebessümle bakmaya devam eder. Kurgunun bu bölümünde Komiser Çanbarisov'un bu soğukkanlılığı ve enerjisi üzerinden aslında Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne güven duyulmasının vurgusu yapılmaktadır. Kuşatmanın on dördüncü gününde Loginov adında yaşlı bir asker yanında birkaç askerle Çanbarisov'a gelir.

“Durumumuz hiç de iyi değil, yoldaş komiser... İşte durum böyleyken diken üstündeyiz. Belki bu bizim son gecemiz olabilir. Kim bilir? Bu yüzden ben de artık partiye katılmayım. Bu duruma siz ne diyorsunuz yoldaş komiser?” (1943: 98).

Böylelikle Çanbarisov maiyetindeki askerlerin parti üyeliğini onaylar ve bu dakikadan sonra hepsi birer komünist olurlar. Ancak kurgu zor şartlarda geçmesine rağmen Kızıl Ordu birliklerinin yardıma gelmesiyle zaferle sonuçlanır. Kuşatma altındaki on beş gün boyunca Çanbarisov'un umudu hiçbir zaman tükenmez.

Atilla Rasih'in *Yutazı Yëgëtë* “Yutazılı Yiğit” adlı uzun hikâyesinin başkışisi Barıy Temirgaliyev Yutazı köyünden İkinci Dünya Savaşı'na katılır. Barıy, bıyıkları yeni terleyen kısa boylu bir Tatar olarak içine doğru sürüklendiği savaş olgusunun farkında olmayan saf bir karakterdir. Bu bağlamda Barıy, köyünden belki de ilk defa çıkmış biri olarak savaşta kendisini nelerin beklediğini bilmeyen genç bir delikanlıdır. Yazar, hikâyenin başında N. şehrinden yedi kilometre uzakta bir ormanda savaşa doğru yola çıkmaya hazır, üniformalarını giymiş, çantalarını sırtlamış askerlerin tasvirini yapar. Askerler kendilerini bekleyen belirsizlik içinde kimi sigara içer, kimi paralarını cüzdanlarına yerleştirir. Kısacası herkesin uğraştığı bir iş vardır. Ancak Barıy Temirgaliyev, bir oraya bir buraya yürüyerek diğer askerlerin dikkatini çeker. Bu durum aslında onun içinde bulunduğu kaygı bozukluğunun bir göstergesidir. Barıy'nın bu

kaygılı hareketlerini gören diğer askerler onunla dış görünüşü ve sıksa olması nedeniyle “Bu biçare bir de savaşa gidiyormuş” (Rasih, 1943: 13) gibi sözlerle dalga geçerler. Aslında kurgunun başında Barıy Temirgaliyev’in fiziksel açıdan savaş için ne kadar yetersiz olduğu vurgulanmış olur. İlerleyen bölümde, Barıy’ın psikolojik olarak da savaşa hazır olmadığı intikal hâlindeki trenin hava taarruzuna maruz kaldığı sırada saptanır. Hava taarruzunu atlatan askerler vagonlara tekrar yerleşir bu sırada düşürülen uçaktan esir alınan Alman askeri Barıy ile aynı vagona denk gelir. Barıy’ın merhamet duyguları bu bölümde doruğa ulaşır ve Alman askerle ekmeğini paylaşır. Alman askerin Rusça anlamamasına rağmen ona niçin savaştığı savaşın gerek olmadığı hakkında sözler söyler. Barıy’ın bu davranışı onun psikolojik açıdan da savaşa hazır olmadığının göstergesidir. Savaşın nasıl bir anlam ifade ettiğinin farkında olan diğer Kızıl Ordu askerleri Barıy ile bu bölümde de dalga geçerler. Atilla Rasih, bu bölüme kadar aslında Barıy karakterinin nasıl bir fiziksel ve psikolojik yapıya sahip olduğunu ve içindeki merhamet duygularıyla toplumdan nasıl soyutlandığını yansıtır. Böylelikle başkişi Barıy Temirgaliyev’in karakter gelişimi bu bölümden itibaren başlamış olur. Rasih’in başkişisi Barıy’ın savaş öncesi ve savaş sonrası karakter gelişimi Mustafa Kemal Atatürk’ün muharebe hakkındaki şu sözüyle de desteklenebilir: “Harp gibi olağanüstü bir mesele, nutuklarla ve çoğunluğun kararıyla hallolunmaz, demir ve kan ile hallolunur.” (İnan, 1998: 122). Barıy, merhamet duygularıyla yaklaştığı Alman askeriyle harp gibi olağanüstü bir meseleyi nutuk yoluyla çözmeye çalışır. Bu yaklaşım Barıy’ın hikâyesinin başında savaş gibi yıkıcı bir gerçeklikle tanışmadan önceki savaş algısının bir temsilidir. Barıy’ın bu savaş algısı hikâyesinin ilerleyen bölümlerinde tamamen karşıt bir savaş algısına dönüşecektir. İlerleyen bölümlerde Barıy Temirgaliyev, cephede de muharebeye uyum sağlayamaz. Barıy, muharebe alanında istihkâm çalışmalarında görevlendirilir. Kurgunun bu bölümünde başkişi Barıy Temirgaliyev’i anlayan norm karakter olan Vasilyev kurguya dahil olur. Barıy, her ne kadar muharebeye uyum sağlayamasa da Vasilyev’in direktifleriyle kendini geliştirmeye çalışır. Ancak bir gün Almanlara esir düşerler. Vasilyev, Barıy’nın karşısında akıl almaz işkencelere maruz kalır ve öldürülür. Barıy, için bundan sonraki cephe hayatı ise bir kâbusa döner. Bir köyde Almanların esiri olarak tutulur. Barıy ve diğer esirler hem fiziksel hem psikolojik aşağılanmalara maruz kalırlar. Başkişi Barıy Temirgaliyev’in karakter gelişimi trajik bir atmosferde ilerler. Esir tutulduğu köyden kaçmayı başaran Barıy Temirgaliyev’in yürek burkan tasviri denk geldiği bir kadının gözünden anlatılır. Barıy, saçlı sakalı birbirine karışan ve kadının deyimiyle yaşlı bir kişi olarak yansıtılır.

Barıy Temirgaliyev'in karakter gelişimi, hikâyesinin sonunda denk geldiği kadına karşı söylediği sözlerle doruk noktasına ulaşır: "...Gördüklerimi dünyanın her yerindeki dürüst insanlara anlatırdım. Tereddüt etmeyin, silahlanın ve Alman'ı gördüğünüz yerde öldürün diye bağıırırdım." (Rasih, 1943: 31). Hikâyesinin başında merhamet duygularıyla dolu, savaşı anlamlandıramayan ve fiziksel olarak muharebe alanına yetersiz görülen Barıy için savaş algısı da nutuk yolundan kan yoluna dönüşmüştür. Barıy için artık savaş ve düşman "Alman'ı gördüğünüz yerde öldürün" söylemiyle şekillenir. Barıy, hikâyesinin ilerleyen bölümünde kadının evine gelen on üç Alman askerini dışardan gözetler. Uygun zamanı bekler ve Almanlara saldırır. On iki Alman askerini acımasızca öldürür. Sonuncusunu ise boğarak öldürür. Savaşın ikinci ve üçüncü yılında Sovyet halkının bilincinde işgâlciler farklı biçimlerde yerleşir fakat düşman imgesi doğrudan bir etnisiteyi, Almanları çağırıştırır (Saraç, 2019: 96). Atilla Rasih'in hikâyesi konusu bakımından söz konusu duruma örnek teşkil eder.

Atilla Rasih'in *Doşman Tılında* "Düşman Bölgesinde" hikâyesinin başkişisi Fatih Niyazov'dur. Fatih Niyazov üst rütbeli bir subaydır fakat kendi görevi olmamasına rağmen bir keşif vazifesini amirinden ısrarla alır ve bir U-2 uçağıyla düşman bölgesine bırakılır. Fatih'in bu görevi üstlenmesindeki ana neden düşmanını kendi elleriyle öldürme arzusudur. Rasih, hikâyesinin bu belirsizliğini karakterinin iç monoloğıyla yansıtır. Fatih savaş başladığında cephede görevdeyken evi Alman uçakları tarafından bombalanmıştır. Evine döndüğünde harabeler içindeki çöplükten sadece kızının oyuncak bebeğini bulabilmiştir. Ancak Fatih'in cepheye tekrar dönmesi sadece düşmanı öldürme isteğinden kaynaklanmaz. Fatih'in annesinden öğrendiği ve cephede kaybolan kardeşi Hamit'i bulma arzusu da görevi üstlenmesindeki bir diğer amaçtır. Fatih, ilerleyen bölümlerde karşılaştığı bir partizanla Almanların kontrolündeki köyü kurtarır. Artık onun kaybettiği kardeşinin duygusal boşluğunu cephede karşılaştığı partizan genç doldurmaktadır.

Atilla Rasih, 1938 yılında Kazan Veteriner Fakültesi'nden mezun olan bir veterinerdir (Ahmadullin, 1971: 188). Atilla Rasih'in *Yazılaçak Hikeyeler* "Yazılacak Hikâyeler" adlı hikâyesindeki anlatıcı Anatoly adındaki veteriner aslında yazarın kendisidir. Veteriner bir asker olarak cephede görev alan Anatoly, anlatının merkezine cephede karşılaştığı insanları başkişi olarak yerleştirir. Anatoly'nin karşılaştığı ilk başkişi, peltek bir kişidir. İkinci başkişi gözünden yaralı bir yüzbaşı ve sonuncusu onun eski silah arkadaşı Yefimiç'tir. Sosyalist gerçekçilik akımıyla kaleme alınan eserlerde okuyucu genellikle

devrimci gelişim çerçevesinde eğitilir (Sinyavsky, 1960: 45). Rasih'in bu üç olumlu kahramanı da aslında okuru hem maddi hem de manevi açıdan eğitir. Kurguda anlatılan ilk başkışı olan peltek kişi, toplumdaki özel insanların sembolüdür. Yola döşenen mayınları konuşarak anlatamaz ve büyük bir vatanseverlik örneği göstererek intikal hâlindeki Kızıl Ordu askerlerini korumak için kendini feda eder. Kurgunun ikinci başkışısı olan yüzbaşı ise bir gözünden yaralıdır ve savaş sırasında altı adet tanketkayı³⁶ imha ederken yaralandığını anlatırken aynı zamanda tanketkaların nasıl imha edileceğini de öğretir. Üçüncü başkışı ise Anatoly'nin silah arkadaşı Yefimiç'tir. Yefimiç de son derece disiplinli, çalışkan ve Birinci Dünya Savaşı ve Rus İç Savaşı'na katılmış bir veteriner askerdir. Sovyet edebiyatı için dönüm noktaları genellikle iç savaş ve kolektivizasyon konularıdır (Sinyavsky, 1960: 46). Atilla Rasih, Yefimiç ile okuyucuya olması gereken idealist Sovyet kişisini, onun insan ilişkileri üzerinden yansıtır. Yefimiç'in düşünce yapısı ve yaşadığı deneyimler, sosyalist gerçekçilik akımının bireyin iç dünyasına derinlemesine odaklanan ve toplumsal değişimi yansıtan özelliklerini taşır. Atilla Rasih'in hikâyesinde ele aldığı bu üç başkışı sosyalist gerçekçilik akımının tipik olumlu kahramanları olarak da nitelendirilebilirler.

Emirhan Yeniki'nin *Běr Ğëne Segatke* "Bir Saatliğine" adlı hikâyesinin başkışısı görev yaptığı askerî birliğin hastaneden dönüşüyle istasyonda bir saatliğine izin alıp ailesinin evine gelen Gomer Selimov'dur. Gomer Selimov üç çocuklu bir ailenin cephedeki çocuklarından biridir. Hastaneden cepheye dönen trenin Gomer'in köyünden geçmesiyle Gomer komutanından bir saatliğine izin alır ve evine gelir. Eve geldiğinde annesi Meryem Teyze evde tektir ve oğlunun geldiğine ilk önce inanamaz. Gomer'in evine dönmesiyle evden iş için ayrılan aile üyeleri tekrar eve gelir. Gomer onlara bir saatliğine izin alabildiğini ve geri döneceğini söyler. Çocuklarının hasretiyle yanıp tutuşan aile Gomer'i evde konuk etmeye başlar. Evin gelini Kâmile çay hazırlar. Galimcan Amca Gomer ile cephe hakkında muhabbet eder. Kurgunun diğer başkışısı Meryem Teyze ise oğlunun üzerine titrer ve onun yarından ayrılmak istemez. Gomer ailesini gördükten sonra sevdiği kız Zahide'yi de görmek ister. Zahide, Gomer'in çocukluk arkadaşıdır. Gomer ile Zahide birbirlerine olan aşklarını İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla mektuplarla ifade ederler. Bu yüzden Gomer sevdiği kızı canlı canlı karşısında görme arzusuyla bir saatini geçirir.

³⁶ Tanketka: Makineli tüfekle donatılmış iki kişilik hafif tanktır (F. İ. Tahirova, 2019: 359).

Bir saatlik süre dolmak üzeredir başkişi Gomer evden ayrılırken köyden arkadaşı Şerifulla gelir ve ona kalmasını söyler. Ancak disiplinli ve iyi yetişmiş bir asker olan Gomer “Priказ — Закон! [Emir demiri keser]” (Yeniki, 1944: 14) diye cevap vererek askerî kanunlara uyulması gerektiğini vurgular. Kendisini uğurlayan ailesiyle istasyona gelen Gomer ailesini komutanı Rus binbaşı ile tanıştırır. Rus binbaşı Galimcan Amca ile Rusça konuşur ve Gomer gibi evlatlar yetiştirdikleri için onlara teşekkür eder. Ardından Rusça bilmeyen Meryem Teyze’ye dönerek Tatarca: “Ulan yakşı, ulan yakşı (Oğlun iyi, oğlun iyi)” (Yeniki, 1944: 16) konuşarak Gomer’in çok iyi bir asker olduğunu dile getirir. Ailesinin uğurlamasıyla trene binen Gomer’in yüreğinde annesi Meryem Teyze’den ayrılmanın buruk hüznü ve sevdiği kız Zahide’yi görememenin hayal kırıklığı vardır.

3.3.1.2. Partizanlar

İdris Tuktarov’un *İrək Ėzlegende* “Özgürlük Arayışında” adlı hikâyesinde başkişi Şeyhi adında tutsak bir Tatar yiğididir. Şeyhi kendisi gibi tutsak Naderşa ile bir hapishanede kalmaktadır. Hastane görevlisi Lansetti, Şeyhi ve Naderşa’ya onları partinin hapishaneden çıkaracağına dair haber verir. Lansetti’nin planına göre, Şeyhi ve Naderşa hapishaneden kışlaya sevk edilecek oradan da bir fanzadaki yaşlı biriyle görüşüp Çinli partizanlara katılacaklardır. Bu plandan sonra başkişi Şeyhi’nin omuzlarına en yakın arkadaşı Naderşa’yı da ikna etme yükü düşer. Çünkü Naderşa, akların³⁷ onları ne yaparlarsa yapsınlar bulacaklarını ve tek çarelerinin kaçmak olduğunu düşünmektedir. Lansetti’nin planına uyup Kızılların teşkilatı olan partizanlara katılmayı uygun gören başkişi Şeyhi, Naderşa’ya durumu şöyle açıklar: “Eskiler: ‘Ayıdan korkuyorsan ormana gitme’ demişler. Akların eline düşmekten korkuyorsan öyleyse yaşamaya hiç gerek yoktur.” (Tuktarov, 1941: 34). Naderşa’yı bu şekilde ikna etmeye çalışan Şeyhi’nin işi hiç de kolay değildir. Naderşa istemeden de olsa Şeyhi’ye güvendiği için onunla hareket edeceğini ifade eder. Ertesi gün Şeyhi ve Naderşa’yı konvoyla dahil ederek kışlaya doğru götürürler. Kışla doktoruna muayene olduktan sonra özgürce sokağa çıkabilirler. Şeyhi, bir an önce Lansetti’nin bahsettiği fanzayı bulma çabasıyla yoksul Çinlilerin arasında dolaşır. Nihayet fanzayı bulup yaşlı Çinliye denk gelirler. Birkaç dakika sonra genç

³⁷ Aklar: Devrim ve Sovyet hükümeti düşmanları (Abdullina vd., 2015: 96).

Çinliler de fanzaya gelirler. Birbirlerine “Yaşasın Sovyetler” parolosını söyleyerek partizanlara katılırlar.

Afzal Şamov’un *Közgë Çeçekler* “Sonbaharın Çiçekleri” hikâyesinin başkişisi Möhemmet Yakubovskiy’dir. Yaşlı Möhemmet eşi Selime ile Litvanya’da yaşayan oğulları cephede Kızıl Ordu saflarında savaşan Litvanyalı bir ailedir. Oğlunun özlemini yüreğinin derinliklerinde hisseden Möhemmet bir gece onun bahçeye diktiği huş ağacının dallarını kesmeyi düşünür fakat kesemez. O gece bahçesine yaralı bir Kızıl Ordu pilotu gelir. Möhemmet ve eşi bu pilotu evlerine alırlar ancak pilot ölür. Uzaklarda yaşamasına rağmen Tatar geleneklerine sınıksız bağlı olan bu yaşlı adam ölen pilotu bahçesine huş ağacının altına gömer. Sovyet askerinin gömülü olduğu bu mezarda çiçekler açar. Anlatının ilerleyen bölümünde köyde konuşlu Alman birliğinin komutanı üsteğmen düğünü için bu çiçekleri almak ister. Ancak başkişisi Möhemmet çiçekleri toplar ve Alman askerlerine vermez. Bunun üzerine yaşlı çift Alman askerleri tarafından dövülür ve üç gün boyunca bodrumda bırakılır. Başkişisi Möhemmet’in eşi bu acımasızlıklara dayanamaz ve can verir. Anlatının bu bölümü başkişisi Möhemmet’in hayatında derin izler bırakır ve onun karakter değişiminin temelini oluşturur. Bir gece üsteğmen ve eşi ağızlarında yavşan otuyla ölü bulunur. Başkişisi Möhemmet’in bu davranışı bütün Litvanya’ya yayılır. Birkaç gün sonra Litvanya’da aynı şekilde öldürülen Alman askerlerinin sayısı da artar. Yaşlı Möhemmet böylelikle Litvanya’daki partizan hareketinin öncüsü hâline gelmiştir.

Gadël Kutuy’un *Ressam* “Ressam” hikâyesinin başkişisi partizanlara katılan Maks Latis adında bir ressamdır. Gadël Kutuy’un sosyalist gerçekçilik akımının unsurlarını yansıtan hikâyesinin başkişisi bu çerçevede gelişim gösterir. Bu durumu Anatoli Lunaçarski şöyle dile getirir: “Sanatımızın romantizme yaklaşması, gerçekliğin artık onu doyurmamasından ileri gelir. Buna karşın gerçeğe doymayan sanatçımız onu değiştirmek ister.” (Lunaçarski, 1998: 86). Kutuy’un bu çerçevede vücut bulan kahramanı Latis’i hikâyenin kurgusunda en çok etkileyen olay ise evlerinin karşısındaki doğum hastanesinin bombalanmasıdır. Şehirden ayrılmaları için özel araç tahsis edilen Latis, böyle trajik bir ortamda psikolojik olarak ikileme düşer. Eşi ve küçük çocuğuyla şehirden ayrılmak mı, yoksa çok sevdiği ailesinden ayrılıp şehirde kalıp insanlara yardım etmek mi? Eşinin deyimiyle yardım almadan ayakkabılarını bile giyemeyen Latis, üçüncü yolu yani sanatı seçer. Ailesini gönderir ve evine girerek saatlerini yemeden içmeden bir resim yapmak için geçirir. Unutkan ve bıçare Latis ara ara eşinden çay ister. Henüz içinde

bulunduğu durumun farkında değildir. Nihayet özenerek başladığı tablosunu bitirir. Latis için bütün tabloları değerlidir fakat bu tabloya daha fazla değer verir. Çünkü Latis, çevresinde olan biteni sanatına kaçarak yansıtmıştır. Latis, tablosuna evinin karşısında bombalanan doğum hastanesini ve o doğum hastanesinde alevler arasında kalan bir anne ve bir bebeğini resmeder. Tablonun can alıcı kısmı ise alevlerin arasındaki “Hitler’e bin lanet” şeklindeki yazıdır. Latis, tablosunu bitirdikten sonra evine gelen bir Alman subayıyla yaşadığı diyalog ile yine bir ikileme düşer. Bu kez ikilem bir sanatçının ürettiği sanat eseri olan tabloları arasındaki ikilemdir. Latis, zor da olsa kararını verir son tablosunu alıp evini yakar ve oradan kaçır. Kutuy kahramanı Latis’i yaptığı en iyi iş olan sanatıyla yetindirmekle kalmaz, başkişisinin sınırlarını daha da zorlayarak ondan mükemmel nişancı bir kahraman asker yaratır. Latis, ormanda partizanlar tarafından bulunur. Tablosu bir müzede sergilenmek üzere gönderilir. Latis’in ailesi ve halk tabloya hayran kalır. Latis ailesinin yanına dönmek yerine partizanlarla kalarak eğitim almaya başlar. Kutuy, Sovyet edebiyat eserlerinde yansıtılan sıradan insan figürünün de dışına çıkar. Eserinin merkezine hasta, unutkan ve ayakkabısını bile giyemeyen bir karakteri yerleştirir ve ondan büyük bir kahraman yaratır.

Min Şabay’ın *Batıray* “Batıray” hikâyesinin başkişisi cesur, kararlı ve liderlik vasıflarına sahip Batıray’dır. Anlatının odak noktası olan başkişi Batıray, partizanların geri çekilmesi anında müfreze komutanlarının ölmesiyle diğer partizanlar tarafından oy birliğiyle seçilir. Batıray maiyetindeki partizanlar ile dört gün boyunca Alman askerlerine karşı savaşır. Bir gün partizanlar düşman karargâhını ele geçirir ve buradan bir subayı esir alırlar.

“Beklenmedik talihsizlik karşısında oldukça şaşırın subay, Batıray’ın yönelttiği soruları görmezden geldi...”

— Sadece bir komutana karşı konuşabilirim, dedi subay.

— Komutan benim, dedi Batıray.

Subay tabanı olmayan çizmeler giyen Batıray’ın tıraşsız yüzüne aşağılayıcı bir bakışla bakarak küçümseyici bir şekilde gülümsedi...” (Şabay, 1941: 42).

Başkişi Batıray’ın kısıtlı şartlarda birliğini zafere sürükleyen komünist partizanlar liderlerinin bu aşağılanmasına dayanamaz ve subayı öldürerek çizmelerini Batıray’a hediye ederler. Gerçekten de ayaklarında delik deşik çizmeler olan Batıray, partizanların hediyesini kabul eder. Batıray, kendisi gibi kısıtlı imkânlarla sahip partizanların hediyesini kabul ederek onları görmezden gelmez aksine maiyetindeki partizanların düşüncesine büyük önem verdiğini gösterir.

Gomer Beşirov'un *Tatar Yëğëtë* "Tatar Yiğidi" adlı hikâyesinden bir kesit olan *Yıldız Kaşka* "Yıldız Nişaneli At" hikâyesinin başkişisi İkinci Dünya Savaşı sırasında partizan teşkilatına katılan Usman'dır. Partizan lideri Nikita Buriy'den yeni bir süvari birliği kurmak için Belarus ormanlarına gönderilen Usman'ın yol arkadaşları Savçuk ve Taraseviç olur. Usman, Savçuk ile tanıştığı bölümde onun Ukrayna'da bir kolhozda atlarla uğraştığını öğrenir. Bu olay Usman'ın çocukluk anılarını hatırlamasına neden olur. Usman çocukken de atlarla olan ilişkisi oldukça yakındır. Usman'ın ailesinin bir gün yıldız nişaneli bir atı olur. Usman'ın babası bu atın ilerde sabantoylarda şampiyonluk elde edeceğini düşünür. Bu yüzden Usman'ın ata iyi bakmasını söyler. Usman babasının klavuzluğunda tayın yanından ayrılmaz ve tayı İdil kırlarında besler. Ancak o günlerde Usman'ın babası hayatını kaybeder ve tay da başkalarına satılır. Yıldız nişaneli atın arkasından bakakalan Usman'ın hayalleri de atla birlikte yok olmuş olur. Ancak yıllar sonra başkişisi Usman'ın yolu atlarla yine kesişmiştir. Başkişisi Usman, yol arkadaşları Savçuk ve Taraseviç ile Belarus ormanlarında Alman askerlerine baskınlar yaparak süvari birliğine at temin etmeye başlar.

3.3.1.3. Kadınlar

Fatih Hösni'nin *Kotelok* "Karavana Kabı" adlı hikâyesinin başkişisi yaşlı Sahipcamal'dır. Hösni'nin kurgusu geçmiş ile gelecek arasında bir köprü kuran karavana kabı ve Rus İç Savaşı gibi unsurlardan hareketle derin psikolojik sembollerle doludur. Hösni, karavana kabının bu sembolik değerini ise başkişisi Sahipcamal aracılığıyla yansıtır. Yaşlı Sahibcamal yüreği saf ve tertemiz bir Tatar kadınıdır. Eşi Ehmetşa Amca yıllar önce yaralı bir askerden yulaf satmak için bir karavana kabı satın almıştır. Sahipcamal merhum eşinden kalan bu karavana kabını bir çiftlik evinde kullanılacak tüm işlerde kullanır. Kimi zaman süt kaynatır, kimi zaman patates kaynatır ve kimi zaman da çayırda çay yapar. Ancak yıllar sonra bu kabı bir rafta tozların içinde unuturlar. Karavana kabının önemi ise 1941 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ortaya çıkar. Sahipcamal'ın oğlu Hekimcan bir gün karavana kabını sorar. Sahipcamal durumu anlar ve karavana kabını temizlemek için su kenarına gider. Sahipcamal karavana kabını parlatmak için su kenarına gittiği sırada savaşın başlamasıyla çevresindeki insanların gürültülerine şahit olur fakat o, bütün bunlara anlam veremez ve "ne gereği var ki şu savaşın" diye düşünür. Bu bakımdan başkişisi yaşlı Sahipcamal için savaş oldukça olumsuz ve anlamsızdır. Sahipcamal karavana kabını temizler fakat kulpunun altında bir yazı görür. Sahipcamal hemen yazıyı

oğlu Hekimcan'a okutur. Karavana kabının üzerinde "biz öldük fakat vatanımızı öldürtmedik" yazısı yazmaktadır. Etrafımızda dilsiz ve hareketsiz bir topluluk olan eşyalar (Halbwachs, 2017: 140) onu çevreleyen geçmişini ve atalarını anlatır (Assmann, 2015: 27). Diğer bir deyişle eşyalar, sosyal bir mesaj niteliği taşımaktadır (Bilgin, 2011: 25). Hösni de bu durumu hikâyesinde yine yaşlı kadın Sahibcamal'in ağzından şöyle vurgular: "Vatanın üstüne kara belalar gelirken ata-babalarınızın geleneklerinden uzak kalamazsınız" (Hösni, 1943: 54). Sahibcamal'in bu sözleriyle telkin ettiği oğlu Hekimcan ertesi gün tekrar savaş yollarına düşmüştür. Arkasında toplumsal belleğin yani atalarının maddi ve manevi kültürel değerlerinin bir yansıması olan karavana kabı parıl parıl parlamaktadır.

Safa Sabirov'un *Kazan Kızı* "Kazanlı Kız" hikâyesinin başkışisi partizanların liderinin Almanlarla çıkan bir çatışmada ölmesi sonucu bu durumu partizanlardan gizleyerek partizanları emir-komut eden Saniye'dir. Biyiktav adında büyük bir köyde Alman askerleri ve partizanlar arasında büyük bir çatışma çıkar. Bu çatışmada partizanların lideri Borisov yaralanır. Onun yardımına başkışi Saniye yetişir ve onu tedavi için köydeki yaşlı bir kadının evine getirtir. Partizanlar, Borisov'u burada bırakıp Alman askerleriyle çatışmaya geri dönerler. Ancak Alman askerleri partizanları ormana doğru geri püskürtür. Çatışmanın ardından üç gün geçer Borisov ölmüştür. Başkışi Saniye, partizanların bulunduğu ormana gelir ve liderlerini kaybeden partizanların kendilerini alkole verdiklerini görür. Burada büyük bir insiyatif olarak partizanlara Borisov'un yaşadığını, onu köydeki yaşlı kadının evinde sakladığını ve iyileşmesinin birkaç hafta süreceğini söyler:

"Borisov iki üç hafta boyunca ayağa kalkamaz... Bu yüzden bugünlerde Borisov'un köyden gelen emirleriyle hareket etmek zorundayız. Beni partizan müfrezesi ile kendisi arasında sözcü olarak görevlendirdi." (Sabirov, 1945: 39).

Bu şekilde emir-komutayı eline alan başkışi Saniye artık partizanları kendisi sevk ve idare etmeye başlar. Saniye'nin Kazanlı bir Tatar olması nedeniyle partizanlar ilk günden itibaren ona Kazanlı Kız şeklinde hitap ederler. Saniye köye Borisov'un yanına gittiği sıralarda aslında Alman askerler hakkında keşif faaliyetleri yürüterek notlarını almaktadır. Partizanların yanına geri döndüğünde ise kendi topladığı istihbarat bilgilerini Borisov'un ağzından yönlendirmektedir. Saniye partizanları emir-komuta ederek Biyiktav köyünü Alman askerlerden kurtarır. Köyün alınmasıyla Borisov'un ölümüyle yüzleşen partizanlar

kendilerini bunca süredir sevk ve idare eden Kazanlı bu kızın emir-komutasında kalmaya devam ederler.

Fatih Hösni'nin *Küleğe* "Gölge" adlı hikâyesinin başkişisi on yedi yaşındaki Rita'dır. Batı Ukrayna'nın Almanlar tarafından ele geçirilmesi üzerine Rita'nın babası Profesör Bolne esir alınır. Rita babasını kurtarmak için şehrin sorumlusu Kont Wilhelm Fon Pape ile görüşür. Fon Pape, Rita'ya ahlâksızca bir teklifte bulunarak babası Bolne'yi bu şekilde bırakacağını söyler. Rita teklifi kabul eder fakat Fon Pape sözünde durmaz. Başkişi Rita bu andan itibaren bir gölge gibi sürekli Fon Pape'nin peşinde dolaşmaya başlar. Rita'nın babası şehirdeki hapishanededir. Fon Pape, Rita'nın babasını bırakacağına söz vermesine rağmen Profesör Bolne'yi öldürtür. Başkişi Rita şehirde gerçekleşen törende uğradığı haksızlıkları tüm halka duyurur ve kayıplara karışır. Rita'nın hakkında yakalandığı ve öldürüldüğü hakkında pek çok dedikodu çıkar. Ancak Rita partizanlara katılmıştır. Partizanlar şehre saldırır ve Alman birliklerinin konuşlandığı yerleri ateşe verirler. Wilhelm Fon Pape de konutunda yanarak öldürülür. Başkişi Rita babasının intikamını almakla kalmamış savaşı bir karaktere dönüşmüştür.

İbrahim Gazi'nin "Ana" hikâyesinde bir anne olarak sunulan başkişi Mariya'nın karakter gelişimi tıpkı Maksim Gorki'nin "Ana" romanındaki anne Pelageya Nilovna'nın karakter gelişimine benzer bir şekilde ilerler. Gorki'nin anne karakteri Pelageya, başlarda geleneksel kadın rolüne uygun ve ataerkil sistemin dayattığı çerçevede hayatını sürdüren dinine ve çarına bağlı, ezilmiş bir karakterken oğlunun etkisiyle geleneksel düzenin kendisine dayattığı rolün dışına çıkar. Pelageya artık düşünen, cesur, mücadeleci ve yaşadığı toplumun sorunlarına ve eşitsizliklerine duyarlı bir kadın karakterine dönüşür (Dinç, 2023: 11). İbrahim Gazi'nin anne karakteri Mariya da oğlunun ölümüyle büyük bir psikolojik bunalıma girer. Mariya iç muhakemesinde, oğlunun Alman askerleri tarafından öldürülmesinde "neden böyle kötü bir zamanda onu dışarı çıkardım, neden ben kendim gitmedim?" (Gazi, 1942: 23) şeklinde kendi içinde bir çatışmaya sürüklenir. Mariya, yaşadığı büyük acı sonucunda kendi hatalarını fark ederek çocuk sahibi olmaya hakkı olmadığını ve kendinin yetersiz olduğunu düşünmeye başlar. Bu trajik olaydan sonra kendini birkaç gün komşularından soyutlar. Hikâyenin kırılma noktası burasıdır. Sosyalist gerçekçilik perspektifine göre sanat gerçekliği yansıtır ancak bu yansıtmayı idealize edilmiş bir gerçeklik sunar. Bu idealize edilmiş gerçeklik, devrimci gelişmeleri içerir ve tarihsel somutlukla birlikte işçi sınıfının eğitimini göz önüne alarak yansıtır

(Moran, 1972: 53). Başkişi Mariya, kendi içinde yaşadığı bireysel çatışmalar ile toplumdan soyutlanıp kaybolmaz aksine materyalist bir çerçevede komşularını da örgütleyen bir mücadeleci ruhla lider konumuna gelir. Partizanlara katılmakla kalmaz komşularını da bu yolda örgütler ve köyü işgâl altından kurtarır.

Rıza İşmorat'ın *Zöbeyde* “Zöbeyde” hikâyesinde başkişiler Zöbeyde ve onun annesi Fatıyma karakterleridir. Zöbeyde ve Fatıyma Donetsk şehrinde birlikte yaşamaktadır. Savaşın başlamasıyla Ukrayna işgâl edilir. Ukrayna'dan Almanlar tarafına da geçenler olur. Bunlardan biri de karşı güç Bulgakov adındaki karakterdir. Almanların işgâli üzerine Bulgakov Fatıyma'nın evine gelir ve kızı Zöbeyde'yi iş gücü için Almanya'ya gönderir. Kızının Almanya gitmesiyle Fatıyma'nın günleri ondan haber alma çabalarıyla geçer. Fatıyma, Zöbeyde'nin arkadaşı Jenya tarafından gelen mektupla Zöbeyde'nin Almanya'da zor koşullarda çalıştırıldığını ve köle gibi muamele gördüğünü öğrenir. Ancak umutları tükenmez Kızıl Ordu'nun gelip onları kurtaracağı günü dört gözle beklerler.

Fatih Hösni'nin *Hutorda* “Mezrada” adlı hikâyesinin başkişileri, öküzlerine koştukları kağnılarla Stalingrad muharebesine ekmek ve patates taşıyan Tatar ve Kazak kökenli iki kadındır. Ben anlatıcının anlatımıyla aktarılan hikâyede anlatıcı Stalingrad'a doğru ilerlerken mezradaki bir evde geceyi geçirir. Bu evde soba yanmamaktadır. Ne kurguyu anlatan anlatıcı ne de ev sahibi üşümelerine rağmen sobayı yakmazlar. Gece vaktinde eve biri Tatar diğeri Kazak kökenli iki kadın gelir. Bu kadınlar Stalingrad muharebesine kağnılarıyla günlerdir ekmek ve patates taşımaktadır. Yorgun olan başkişiler hemen kalkıp dışarda odun kırıp sobayı yakar ve patates pişirirler. Tanımadıkları yolculara da yemek ayıran bu kadınlar onlara at yağı verirler. Ardından sabah erkenden yola çıkmak için sobanın karşısında uyuya kalırlar. Çalışkanlıkları ve fedakârlıklarıyla Stalingrad muharebesinin arka planında çalışan bu kadınlar kurgunun gurur kaynağı olarak yansıtılır.

Fatih Hösni'nin *Tüben Oç* “Aşağı Uç” adlı kısa hikâyesinin başkişisi Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne sıkı sıkıya bağlı bir komsomol olan Zeynep'tir. Zeynep'in eşi Kasıym savaş sırasında cephe gerisinde ekmek çalarak suç işlemiştir. Bu yüzden Kasıym'ın babası Cihanşa bir akşam Zeynep'in evine konuk olur. Başkişi Zeynep kayınbabasına yemek hazırlar onunla saygı çerçevesinde konuşur ancak kendisinin iyi yetişmiş bir komsomol olduğunu ve yaşanan olayları örtbas etmeyeceğini söyler.

Mahkeme günü Zeynep, istasyona ekmek taşıma gibi onurlu bir iş için görevlendirilip ardından o ekmekleri çalarak votka alan suçlulara gereken cevabı şöyle verir.

“Sözüm, kolhoz yönetiminin ve kolhoz çalışanlarının güvenini boşa çıkaranlara... Tam o sırada gözleri salondaki kalabalığa takıldı ve kürek gibi sakalıyla herkesten kolayca ayırt edilebilen Cihanşa’yı gördü. Zeynep, ‘Gereken cezayı almalılar’ dedi...” (Hösni, 1943: 34).

Fatih Hösni’nin *Sağış* “Özlem” adlı kısa hikâyesinin başkişisi Nesime öğretmendir. Nesime öğretmenin eşi Haris cephede muharip bir askerdir. Nesime’nin günleri eşinin özlemi ve bir gün anne olabileceği günün hayaliyle geçer. Nesime’nin görev yaptığı okuldaki öğretmenler seferi olarak birer birer cepheye gitmektedir. Bu yüzden Nesime öğretmen ek derslere de girmek zorunda kalır. Nesime öğretmen bir gün derse giderken koridorda karnında ilerde kendisine anne diyecek çocuğunu hisseder.

Fatih Hösni’nin *Hatınnar* “Kadınlar” adlı hikâyesinin başkişisi cephe gerisinde bir kolhozda ekmek taşıyıcılığı yapan Fesahet’dir. Fesahet’in eşi Halil cephede muharip olarak görev yapmaktadır. Başkişi Fesahet ise cephe gerisinde kaynanası Sehibe ile yaşamaktadır. Kurgu başkişi Fesahet ile karşı güç Kasıym Vagıyzev arasındaki çatışmalarla sürer. Fesahet’in eşi Halil cephede şehit olmuştur. Halil’in ölüm haberinin yazılı olduğu mektubu ise Fesahet’e Kasıym ulaştırır. Başkişi Fesahet, kaynanasının bu habere dayanamayacağını düşünür ve Kasıym’dan Halil’in ölümünü sır olarak saklamasını ister. Ancak Kasıym bu sırrı kendi çıkarları uğruna kullanır ve genç yaşta eşini kaybeden Fesahet’i taciz etmeye başlar. Büyük bir çıkmazın içine giren Fesahet durumu kimseye anlatamaz. Üstelik Kasıym kolhozun idaresinde görev aldığı için kendisine sürekli mesai dayatmaya başlar. Fesahet’in aklına tek çare olan Kasıym’ın eşi Merziye ile görüşmek gelir. Fesahet tam olarak her şeyi anlatmasa da Kasıym’ın bir fahişe ile birlikte olduğunu söyler. Merziye bunun üzerine Kasıym’ı terk eder. Ancak Kasıym yine de Fesahet’i aklından çıkaramaz ve tüm sorumlu olarak onu görür. Terk edildiği gece başkişinin evine gelen Kasıym’a Fesahet’in kaynanası Sehibe dersini verir.

Emirhan Yeniki’nin *Bër Gëne Segatke* “Bir Saatliğine” adlı hikâyesinin başkişilerinden biri olan Meryem Teyze İkinci Dünya Savaşı sırasında günlerini evinin penceresinden iki kilometre uzaklıktaki demiryoluna bakarak geçirir. Meryem Teyze’nin daha önce böyle bir alışkanlığı yoktur.

“Daha önce böyle bir alışkanlığı yoktu. O ara sıra köydeki diğer kadınlarla birlikte yumurta, süt ve yağ alarak istasyona gider ve yolcular için getirdiği eşyalarını

Tatarca övüne övüne satardı. Eşyaları tükenince keyiflenir ve evine eşi Galimcan'ın yanına dönmek için heyecanlanırdı. Kısacası trenlere o kadar alışmıştı ki onların varlıklarını hissetmiyor ve pencereden bakmak hiçbir zaman aklına gelmiyordu.” (Yeniki, 1944: 9).

Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla üç oğlunu savaşa gönderen Meryem Teyze'nin günler artık bu pencereden demiryolunu seyretmekle geçer. Yine bir gün Galimcan Amca ve Kâmile işe gitmek için evden ayrılır. Meryem Teyze günlük ev işlerini yapar. Ardından kendine seslenen Gomer'i görür. Oğlunu karşısında gören bu yaşlı kadının içi içine sığmaz. Hemen oğluna en sevdiği yemekleri hazırlamak ister. Hatta onun için hamamı da yakmak ister ancak Gomer sadece bir saatliğine izin alabilmiştir. Bir saatin sonuna doğru Gomer'i istasyona uğurlarlar. Meryem Teyze için bu dakikalar oldukça güç geçer. O, oğlunu ikinci kez cepheye uğurlayan kocaman bir yüreği olan Tatar bir annedir. Gomer'i uğurladıktan sonra eve dönen aile yine günlük rutinine döner. Ertesi gün Meryem Teyze gelini Kâmile ve eşi Galimcan'a Gomer'in gerçekten mi dönüp dönmediği hakkında sorular sorar. Evlat özlemiyle yanıp tutuşan bu yaşlı kadın için bu bir saatlik süre hayal gibi geçmiştir fakat gerçektir. Çocuklar gibi sevinen Meryem Teyze yine pencerenin kenarına geçer ve “Dönecek göz nurum, dönecek!” (Yeniki, 1944: 18) der.

3.3.1.4. Kolhoz Çalışanları

Garif Galiyev'in *Sugış Vaktında* “Savaş Zamanında” adlı hikâyesinin başkışileri Safiulla ve onun oğlu Miñlëgalim'dir. Miñlëgalim hem Birinci Dünya Savaşı'nda Almanlara hem de Rus İç Savaşı'nda Beyazlara karşı savaşmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında bir ayağını kaybeden Miñlëgalim Rus İç Savaşı sırasında tek ayakla Beyazlara karşı mücadele eder ve köyün hayvanlarını Beyazlardan korur. Ancak Miñlëgalim İkinci Dünya Savaşı başlamadan önce hayatını kaybeder. Diğer başkişi ise yaşlı Safiulla'dır. Safiulla, ömrü boyunca üç savaşa tanık olmasına rağmen hiçbir savaşta yer almamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla kendisinde bir vatandaş olarak sorumluluk hissiyatı ortaya çıkar. Safiulla, bireysel acılarına rağmen devrimci bir tutum sergileyerek evinden çıkıp kolhoza gider. Kolhozun sorumlusu Negiym ile görüşür ve elinden geleni yapmak istediğini vurgular. Safiulla'nın kolhoza gelerek iş gücüne destek olması ve bu vatansever davranışı toplumsal dayanışmanın sembolü olarak yansıtılır.

Şerif Kamal'ın *Marat* “Marat” adlı hikâyesinin başkışileri Marat ve onun babası Hasiyatulla karakterleridir. Marat Ekim Devrimi'nden önce dünyaya gelmiştir. Babası

Hasiyatulla ona komşusu merhum Kotliboga'nın adını vermiştir. Kotliboga Ekim Devrimi'nin ilk yıllarına kadar bu adla büyümüştür. Ancak adının eskiyle değil devrimle ilişkili olmasını düşünen kolhoz yönetimindeki komsomollar Kotliboga'nın adını ünlü Fransız devrimci Jean Paul Marat'ın Marat adıyla değiştirmiştir. Kamal bu durumu kurguda parantez içinde şöyle açıklar: “(O dönemde gençlerin ad ve soyad değiştirmeye pek önem vermedikleri söylenemez.)” (Kamal, 1942: 12). Artık hayatına Marat olarak devam eden Kotliboga yeni kurulan kolхозlarda çalışmaya başlar. Marat çok başarılı bir çalışandır. İkinci Dünya Savaşı başlayınca aynı özverili davranışla cepheye gider. Marat cephe de başarılı olur ve babasına komutanı tarafından teşekkür mektubu gönderilir. Diğer başkışı Hasiyatulla ise Çarlık döneminde doğup büyüyen komşusu Kotliboga ile öküz sürme alanı için sürekli tartışan bir karakterdir. Hasiyatulla eski jenerasyondan olmasına rağmen Sovyetler Birliği'ne oldukça iyi uyum sağlar. Kolхозda onun sözlerine saygı duyulur. Savaş başlayınca oğlunu vatansever bir davranış ile cepheye uğurlar ve kolхозda ondan boşalan işleri üstlenir. Hasiyatulla'nın hedefi “Stalin'in Hediyesi” adlı kolхозu milyoner bir kolхоз hâline getirmektir.

Atila Rasih'in *Şat Küñëllë Gallemetdin* “Neşeli Gallemetdin” adlı hikâyesinin başkışisi İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla köyünden ilk defa ayrılan ve olaylara hep neşeli bir şekilde yaklaşan Gallemetdin'dir. Gallemetdin 1906 yılının başında Çarlık döneminde bir molla ailede erken doğumla dünyaya gelir. “Çocuğun tüysüz dünyaya gelmesi çok kötü bir durumdu. Nihayet yedi kız çocuğundan sonra bir erkek çocuğu olmuştu fakat o da kusurluydu.” (Rasih, 1944: 26). Gallemetdin'in bu şekilde dünyaya gelmesinden ne babası ne de molla dedesi memnundur. Büyükannesi ise bu çocuğun ya hareketli bir çocuk ya da ümitsiz bir vaka olacağını düşünür. Yıllar geçer ve Gallemetdin büyümeye başlar. Kocaman ağzı ve çarpık bacakları olan bu çocuk oldukça yaramaz bir çocuk olarak yetişir. Çok genç yaşta eline balta alarak tarla işleriyle uğraşmaya başlar. Gallemetdin Karamalı köyündeki diğer insanların aksine çok neşeli biridir. Bıyıkları terleyince artık olgunlaştığını düşünerek evlenmek ister. Bu sırada köyde kolхозlar kurulmaya başlanır ve başkışı Gallemetdin de bu kolхозlara katılır. Gallemetdin yedi kız çocuk arasındaki tek erkek çocuk olduğu için askerlik de yapmamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Karamalı'dan ilk defa ayrılır. Eşi kendisi için bir erzak çantası hazırlar ve diğer askerlerle yola çıkarlar. Gallemetdin yükü ağır olduğu için yolda sürekli yorulur ve mola vermek ister. Askerlik hakkında hiçbir şey bilmeyen başkışı birliğin başındaki Fazlıy ile tartışır ve “her işi yaparken kolay yoldan yap” (Rasih, 1944: 29) diyerek yoldan

geçen bir arabaya atlar ve iskeleye gider. İdil kıyısından ayrılan vapurda tekrar Fazlıy ile denk gelir ve cepheye giderken memleketlerini birlikte izlerler.

3.3.1.5. İşçiler

Gabdrahman Epselemov'un *Bêrdemlêk* "Dayanışma" adlı hikâyesinin başkışileri Selim ve onun babası Gabdelgerey'dir. Selim babası Gabdelgerey'in emekli olduğu fabrikada torna makinesinde çalışmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla seferi olarak cepheye gitmeye hazırlanır. Selim cepheye gideceği son güne kadar fabrikada mesaide çalışır. Mesai bitince torna makinesinin boş kalmaması için komsomol binasına gider. Burada Raziye ile görüşür ve makinenin başına Şura'yı getirme kararı alırlar. Selim aslında Raziye'ye aşıktır. Bu yüzden başkışı cepheye giderken ailesinin yanı sıra sevdiği kızı da geride bırakır. Şura'nın cepheye sağlıkçı olarak gönüllü olarak gitmesi Selim'den boşalan torna makinesinin boş kalmasına neden olur. Raziye durumu Gabdelgerey Amca ile görüşür. Vatansever bir davranış sergileyen yaşlı adam emekli olmasına ve yaşına rağmen Selim'in makinesinin başına üretimin aksamaması için geçer. Böylelikle üretim aksamaz ve makineler çalışmaya devam eder.

Gamir Nasrıy'ın *Biste Yêgêtê* "Kasaba Yiğidi" adlı hikâyesinin başkışisi Şakir Şeyhattarov, disiplinli, çalışkan ve başladığı işi yarım bırakmayan Bişbaltalı bir Tatar'dır. Şakir Şeyhattarov İkinci Dünya Savaşı başlamadan önce fabrikada çalışan bir işçidir. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla vatanseverlik duyguları ağır basan Şakir cepheye gitmek için gönüllü olur. Ancak fabrikanın sekreteri ona yerine birini bulmadan izin veremeyeceğini dile getirir. Bunun üzerine Şakir, muhasebeci olarak çalışan Hediçe'yi yanına alır ve bir ay boyunca onu eğitir. Yerine Hediçe'yi getiren Şakir, cepheye gider. Bir gün tüfek bakımı sırasında kendine Hediçe'den bir mektup gelir. Şakir kendisinin de aşık olduğu Hediçe'nin kendisine aşık olduğunu bu mektupla öğrenir. Şakir bir keşif görevinde kahramanca can verir. Şakir'in çalıştığı fabrikaya onun şehit olduğunu bildiren bir mektup gider. Bu mektup üzerine gözleri dolan Hediçe, başkışı Şakir'in de kendine aşık olduğunu hiçbir zaman bilemez.

Gaziz İdilli'nin *Söleyman Kart* "İhtiyar Söleyman" adlı hikâyesinin başkışisi Söleyman adında yaşlı bir amcadır. İhtiyar Söleyman üç oğlunu İkinci Dünya Savaşı'na cepheye gönderen ve kendisi de cephe gerisinde bir mühimmat fabrikasında çalışan biridir. İdilli'nin 1943 yılında kaleme aldığı eseri, dünyadaki şiddetli muharebelerden biri olan Stalingrad muharebesine atıfta bulunur. Fabrikada üretilen silahlar da aslında Stalingrad

cephesi için ikmâl desteğidir. Söleyman yıllar önce Rus İç Savaşı sırasında Stalin'in yanında Çariçin şehrinde savaşmıştır. Zaferlerinin ardından Çariçin'in adı Stalingrad olarak değiştirilmiştir. Şimdiyse aynı şehirde Söleyman'ın oğlu Selimcan savaşmaktadır. Çocuklarıyla gurur duyan başkişi Söleyman kendisi de fabrikada üretime önemli katkılar sağlar. Stalin'in emriyle bir hafta içinde üretilmesi gereken mühimmatların görüşüldüğü toplantıda Söleyman'ın isteğiyle bu bir hafta Stalingradlılara ithaf edilir.

Mirsey Emir'in *Möstekim Kart Yokısı* "Yaşlı Möstekim'in Uykusu" adlı hikâyesinin başkişisi yaşlı Möstekim doksan yaşına gelmesine rağmen cephe gerisinde savaşa destek verebilmek için sorumluluk alır ve kolhoza çalışmaya gider. Ancak yaşlı Möstekim'in ansızın uyuya kalma gibi bir sorunu vardır. Möstekim'in çalışırken herhangi bir anda aniden uykuya dalması kolhozun ustabaşısı tarafından iyi karşılanmaz. Bu yüzden konuyu kolhoz başkanına taşır. Kolhoz başkanı Möstekim Amca'ya karışmamalarını rahat uyumasını söyler. Sonuç olarak başkişinin kusuru kendi isteği dışında uyuya kalmasıdır fakat yaşlı Möstekim hiç de tembel birisi değildir.

3.3.1.6. Çocuklar

Fatih Hösni'nin *Urman Sukmakları* "Orman Patikaları" adlı hikâyesinin başkişileri, "Bir an can ciğer kuzu sarması iken iki dakika sonra birbirlerinin yakasına yapışıp kavga ettiklerini kendileri de anlamayan ağabey-kardeş" (Hösni, 1941: 29) olan Abdul ile Zöfer adında iki çocuktur. Abdul, ağabeyi Zöfer'in kendisine küçük gelen giysisini giyince sinirlenen, başkasının eskisini giymek istemeyen ve küçükken kızamık geçirdiği için bir gözü şaşı olan temiz kalpli ve akıllı bir çocuktur. Zöfer ise daha fevri davranan ve Abdul'dan iki yaş büyük olan, iç muhakemesini Abdul gibi iyi yapamayan biridir. Abdul ve Zöfer günlerini ormanda yaramazlık yaparak, birbirleriyle kavga edip birbirlerinden intikam alarak ve oyun oynayarak geçirirler. İki kardeş bir gün büyükannelerinin abdest alırım diyerek ısınması için güneşe koyduğu suyun içine Zöfer'in köpeğini batırırlar ve köpeği sevmeyen kadınla akıllarınca dalga geçerler. Başka bir gün ise birbirleriyle kavga ederler ve Zöfer, Abdul'un şaşı gözüyle dalga geçerek, Abdul ise Zöfer'in güvercinlerini zehirleyerek birbirlerinden intikam alırlar. Günleri ormanın içinde bu şekilde geçen Abdul ile Zöfer, bir gün ormandan geçen bir askerî trene denk gelirler. Susamış, terlemiş ve su soran Kızıl Ordu askerine Zöfer, daha önce içine tavuk düşüp ölen kuyuyu gösterir. Neyse ki askerin vakti olmadığı için tren kalkar ve asker kuyuya yönelemez. Zöfer'in bu düşüncesiz hareketinin sonucunda Zöfer'i uyaran ise Abdul olur. Abdul Kızıl Ordu

askerlerine temiz su vermeleri gerektiğini vurgular. O günden sonra bu iki çocuk Kızıl Ordu askerleri için uzak bir pınardan kovayla su taşırlar. Günleri bu şekilde yaramazlık ve tartışmalarla geçen başkışilerden Zöfer bir gün ortalıktan kaybolur ve İkinci Dünya Savaşı'na katılmak için gönüllü olarak askerlik merkezine kaydolar. Onun ortadan kaybolması nedeniyle en yakın arkadaşını merakla arayan Abdul bu durumu öğrenince kendisi de gitmek ister. Ancak Abdul'un hem yaşı küçük hem de bir gözü kusurludur. Günleri oyun oynayarak geçen kardeşler için artık ayrılık zamanı gelmiştir. Zöfer askerî okula gitmek için ailesi tarafından hazırlanır ve uğurlanır. Zöfer, can parçası olan kardeşi Abdul'dan ayrılırken su taşıma işinin de artık ona kaldığını söyler. Ancak Abdul için bu durum hiç de kolay değildir:

“Pınardan su taşıma işi artık sana kaldı can parçam, dedi. Abdul onun ne söylediğini duymadı. O, bu gencecik ömründe ilk kez bir ayrılık duygusuyla dolmuştu. Bu düşünceler onun küçük ve zayıf bedeni için oldukça ağırdı...” (Hösni, 1941: 32).

Kurgunun sonunda ormanda yalnız kalan Abdul ise şöyle tasvir edilir:

“Abdul, sessiz bir ormanın ortasında, sonsuz masallarına dalmış titrek kavak ağaçlarının arasında nemli bir patikada yapayalnız duruyor. Güneşin altın ışıkları ağaç yapraklarının arasından parlıyor ve Abdul'un yüzünde ve kavadaki suda dans ediyor. Abdul yalın ayaklarından tenine doğru bir serinlik hissediyordu. Gözünün önünde hiç gitmeyen sürekli orada olan Zöfer... Üstünde ondan kalan gömlek... Gökteyse ondan kalan güvercinler...” (Hösni, 1941: 33).

Büyük bir fedakârlık göstererek arkasında ailesini ve en yakın arkadaşı Abdul'u bırakarak Kızıl Ordu saflarına katılan Zöfer aslında sağlıklı bir vücuda sahip örnek bir vatandaşın yapması gerekenin sembolüdür. Birlikte vakit geçirdiği kardeşinden ayrılıp onunla yaşadığı ormanda, artık onsuz bir şekilde Kızıl Ordu askerlerine su taşıyan ve sağlıklı bir vücuda sahip olmayan Abdul ise cephe gerisinde Kızıl Ordu askerlerine en azından su yardımını yapabilen manevi bir gücün sembolüdür.

Gadél Kutuy'un *Röstem Macaraları* “Röstem'in Macaraları” adlı fantastik olayları barındıran bilim kurgu türündeki uzun hikâyesinin başkışisi Röstem Asadullin adında 12 yaşında bir çocuktur. Röstem'in annesi coğrafya, babası kimya öğretmenidir. Yazar anlatıcı Röstem'in 12 yaşında bir çocuk olmasına rağmen yetişkinlere özgü tecrübelerinin olmasını, Röstem'in kurguda karşı güç Matvey Kuzmiç'ten zekice kurtulduğu bölümde anlatır.

“İnsanları tanıyabilmek ve ayırt edebilmek çok zordur. Babası Röstem'e ‘İnsanlarla iç içe yaşa, oğlum!’ demişti. Bu yüzden ona büyük insanların çocukluk dönemlerini anlatan kitapları seçer ve okurdu. İdil Nehri kıyısında yetişen Volodya Ulyanov

Lenin ve Urjumlu Sergey Kostrikov³⁸ hâlâ gözünün önündeydi. Puşkin'in lise zamanları, Tukay'ın yetim bir çocukken elden ele dolaşması, Edison'un itilip kakılması ve gazete satarak karnını doyurması hepsini hatırlıyordu... Çocukluk dönemlerini farklı şekillerde geçiren bu büyük insanlar Röstem'in en yakın dostları ve sırdaşları oldular. Röstem de artık onlar kadar iyi olmak istiyordu.” (Kutuy, 1944: 32).

Bu şekilde yetiştirilen Röstem yaşına rağmen oldukça yetişkin bir kişiliğe sahip olur. Bir gün büyükannesinden eğretili otu masalını dinler ve masaldaki gibi görünmez olup Alman askerlerine karşı savaşmak için evden kaçar. Röstem iki günün ormanda geçirir ve eğretili otu çiçek açtığında otu elde eder. Görünmez olarak evine dönen Röstem hayatının en zor kararını vererek ailesine: “Ben artık dileğime kavuştum. Hayalim gerçek oldu. Yaşasın büyükannem. Ben artık güçlüyüm, çok güçlüyüm. Şimdi vahşi faşistlere Sovyet kişinin gücünü gösteririm. Beni aramayın” (Kutuy, 1944: 25) Yazılı bir not bırakarak macerasına başlar. Röstem ilk olarak kurgunun norm karakteri polis memuru Yakov Mihayloviç ile görüşür ve kendisini görünmezliği araştırması için bir bilim insanına yönlendirmesini ister. Ancak Röstem burada kendini Profesör Bogdanov olarak tanıtan kötü karakter Matvey Kuzmiç ile mücadele eder ve bu düşüncesinden vazgeçip cepheye gider. Röstem Almanların bölgesinde Alman askerlerini öldürüp onların ceplerine “Partizan Rasad” yazılı kâğıtlar bırakmaya başlar.

SSCB’de Lenin döneminde Rus İmparatorluğu’nda ezilen ve sömürülen halkların tek bir sosyal sınıf altında eşit bir şekilde toplayabilmek için Sovyet Millet Politikası uygulanmıştır ancak Stalin döneminde bu uygulamadan vazgeçilerek Homosoveticus (Sovyet insanı) oluşturulmaya çalışılmıştır (Terzi, 2021: 18). Stalin döneminde 1930’lu yıllarda ağır baskılarla oluşturulmaya çalışılan bu Sovyet insanına savaş dönemi Tatar edebiyat eserlerinde sıkça rastlanır. Sovyet insanı olarak oluşturulan bu yeni tip, Rusya coğrafyasında yaşayan farklı uluslardan insanların kendi kültürünü ve dilini yaşatabildiği ancak bir üst kimlik olarak Rus kimliğine bağlı Sovyet ideolojisini benimseyen vatansever kişilikler olarak ortaya çıkar (Terzi, 2021: 14). Söz konusu durumu Gadël Kutuy’un bu hikâyesinde gözlemlemek mümkündür. Kutuy’un başkışisi Röstem, Almanların arasında dolaşırken Tatar kimliğiyle Sovyet insanı olarak vatansever bir

³⁸ Sergey Kostrikov, Urjum’da yoksul bir ailede dünyaya gelmiş ve çocukluğu yetimhanede geçmiştir. Sergey, 1904 yılında Marksizmi benimsemiş, 1905 ve 1917 yıllarında Rus İmparatorluğu’nda gerçekleştirilen devrimlerde aktif rol almıştır. Sonraki yıllarda Kostrikov olan soyadını Kirov olarak değiştirmiştir. Günümüzde Urjum şehrinin bağlı olduğu bölgenin adı Kirov Oblastı adını Sergey’den almıştır.

şekilde kahramanlıklar sergiler fakat Almanların arasında bulunduğu sırada Almancadan sıkılır ve kendi ana dili Tatarcanın yanında Sovyet insanının benimsediği üst kimlik olan Rus kültürüne ve Rusçaya bağlılığını da dile getirir:

“Röstem, Almanların arasında dolaşmaktan, onlarla aynı evde ve aynı sığınakta yatmaktan ve onların konuşmalarından sıkılmıştı. O, ana dilini ve kendi ana dili gibi yakın hissettiği Rus dilini özlemişti.” (Kutuy, 1944: 15).

Bu paragrafta Röstem’in ana dili Tatarcanın yanı sıra Sovyetler Birliği’nin resmi dili olan Rusça vurgusu, Sovyet insanı ve Rus üst kimliğine örnek teşkil ettiği için dikkat çekicidir. Anlatıdaki bu vurgu uygulanan Sovyet insanı politikalarının savaş dönemi Tatar edebiyatındaki eserlerde ne kadar etkili olduğunun göstergesidir. Görüldüğü gibi Rusça, Büyük Vatan Savaşı sırasında cephede çok uluslu bir yapıyla mücadele eden Sovyet halklarını tek çatı altında birleştirmiştir. Dolayısıyla başkışı Röstem’in Rus dilini de özlemesi ortak düşmana karşı dayanışmanın bir göstergesi hâline gelmiştir. Cephede partizan birliklerine de “Partizan Rasad” takma adıyla istihbarat aktaran Röstem artık herkes tarafından “Duymuşluğumuz var ama görmüşlüğümüz yoktur.” (Kutuy, 1944: 22) şeklinde tanınmaya başlar.

İdris Tuktarov’un *Cir Cilegë* “Çilek” adlı hikâyesinin başkışisi Elza adında yetim ve küçük bir kız çocuğudur. Elza anne ve babası düşmanlar tarafından öldürülen, köyü yakılan ve sağ kalan insanlarla ormanın içine yerleşen bir çocuk olarak anlatılır. Baharın gelmesiyle mutlu olan Elza diğer insanlar gibi çilek toplamak için ormana gider.

“Artık benim annem de babam da yoktur. Onları Almanlar öldürdü. Keşke yaşasaydılar ne kadar güzel olurdu! Annem ile birlikte çilek toplamaya giderdik. Babam ise şarkılar söyleyerek saman biçip geri dönerdi. Dönünce...” (Tuktarov, 1944: 45).

Savaşın yıkıcı etkileriyle küçük yaşta tanışan Elza güçlü bir karakterdir. Onun yaşadığı bu trajik olaylar onu yaşamdan koparamaz. Aksine onu çilek topladığı sırada denk geldiği Alman askerleri karşısında dik bir duruş sergileyen küçük bir kahramana dönüştürür. Elza çilek toplarken farkında olmadan köyünden uzaklaşır ve Alman askerleriyle karşılaşır. Kendilerini yola doğru çıkarmasını isteyen Alman askerlerini partizanlara doğru pusuya çeker. Partizanlarla Alman askerleri arasında çıkan çatışmalarda hafif yaralanan Elza, akşam gözlerini kurtarıcısı olan partizanların yanında açar.

Fatih Hösni’nin *Aprël* “Nisan” adlı hikâyesinin başkışisi günlerini evde sadece pencere kenarından dışarıyı izleyerek geçiren Marat adında uslu bir çocuktur. Marat sinemada

izlediği bir filmde düşman casusunu taşıyan Kızıl Ordu uçağını görür ve bundan etkilenir. Evden dışarı çıkmadığı için günlerini gökyüzünü izleyerek geçirir. Bir gün görüş açısını astığı çamaşırlarla kapayan Zöhre’ye ışık tutar ve evlerinde konuk olarak gelen komşunun kızı Cevher aracılığıyla ona mektup yollar.

“Çamaşırlarınızı penceremizin önüne asmayın. Bizim de yastık kılıflarımız var ve biz onları pencerelerin önüne asmıyoruz. Muhtemelen sen yeni oynanan tiyatro oynunu görmedin. Bizim bir pilotumuz üç-dört Alman casusunu uçağıyla alıp getiriyor. Eğer sana bilet gerekiyorsa ben sana veririm.” (Hösni, 1945: 21).

Başkişi Marat’ın bu mektubunu alan Zöhre heyecanlanır ve o akşam Marat’ı sinemanın önünde bekler fakat o akşam Marat sinemaya gelmez. Çünkü annesi mesaiye giderken ona “Bilemezsin, belki baban çıkagelir...” (Hösni, 1945: 22) demiştir. Küçük Marat’ın evden çıkmamasının nedeni de cephedeki babasının yolunu gözlemesidir.

3.3.1.7. Diğer Başkışiler

Fatih Hösni’nin *Rubens* “Rubens” adlı hikâyesinin başkişi Şarl De Lure adında yaşlı bir Hollandalıdır. 1941 yılında henüz savaşın başlangıcında yayımlanan bu hikâye savaşılacak düşman imgesini oluşturmak için kaleme alınan propaganda niteliğinde bir eserdir. Henüz savaşın etkilerinin tam olarak edebiyat eserlerine yansımadağı bu süreçte Hösni, Hitler ve Nazi Almanyası’nın Avrupa’yı emperyalist bir biçimde yıkıma uğrattığını Hollandalı başkışisi Şarl De Lure üzerinden mizahi bir şekilde anlatır. İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla Antwerp şehrine konuşlanan Alman birlikleri, Şarl De Lure’in yirmi yıl boyunca çalıştığı müzeye de gelirler. Albay Grosser’in emriyle müzede hamam yapılacaktır. Bu yüzden boşaltılan müzede sıra ünlü ressam Peter Paul Rubens’in “Köylülerin Dansı” adlı eserine gelince başkişi yaşlı Şarl De Lure dayanamaz ve Alman onbaşıya karşı çıkar. Ancak Şarl’ın elinden bir şey gelmez ve dövülerek depoya kapatılır. Hamamın yapımı tamamlanır ve kömürcü olarak da Şarl De Lure görevlendirilir. Şarl, Rubens’in tablosunu kurtarmak için arkadaşı laborant ile plan yapar ve hamamın ilk günü Albay Grosser ve maiyetindeki on beş subay ve kırk astsubayı zehirleyerek öldürür.

Kavi Necmi tarafından kaleme alınan *Yulbasar Oyasında* “Haydutun Yuvasında” adlı ütöpik hikâyesinin başkışisi Adolf Hitler’dir. Necmi kurgusunda Adolf Hitler’in geleceğini tasvir eder. Kurgunun başında yoğun tasvirlerle adı verilmeyen karakterin psikolojik iç çatışması ve konakladığı mekân verilir.

“Hayatı boyunca insanlardan korkarak ve insanları sevmeyerek yaşadı... Şu anda bile Alp Dağları’nın kuzey eteklerinde bulunan Berchtesgaden adlı küçük kasabada,

yüksek surlu, demir kapılı ve gri taştan duvarlı evinde yalnız bir gece geçiriyor...”
(Necmi, 1942: 66).

Adı henüz bilinmeyen bu kişi odasında düş ve gerçeklik arasında uyumaya çalışır. Ancak karşısına önce bir kedi ve sonra kediyi kucaklayan bir çocuk gelir. Ardından kucağında bir bebekle bir kadın. Bu görüntülerden rahatsız olan başkişi onları öldürme emrini verir fakat gördüğü kadın ve çocuk ölmez. Başkişinin bu şekilde psikolojik iç çatışmasıyla süren kurgu Berlin’e giren Kızıl Ordu’nun haberini almasıyla devam eder. Birkaç gün sonra Tübingiya ormanında saçlı sakalı birbirine karışmış biri bulunur ve mahkemeye çıkarılır. Bu kişi Adolf Hitler’dir.

Gazi Kaşşaf’ın *Posılka* “Paket” hikâyesinin başkişisi savaş yanlısı Helda Strasser adında Alman bir karakterdir. Başkişi Helda Strasser, savaşı destekleyen ve yağma zihniyetiyle hareket eden bir Alman annedir. Helda İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla oğlu Frits tarafından Fransa’dan yağmalanarak gönderilen hediyelerle mutlu olan bir karakter olarak sunulur. Ancak Almanların Sovyetler Birliği’ne savaş açmasıyla bu durum değişir. Helda’nın oğlu Frits cephede ölür. Diğer oğlu Hans da cephede yaralanır ve eve dönmek ister. Ailenin ekonomik koşulları gün geçtikçe kötüleşir. Helda Strasser savaşın getirdiği ekonomik zorluklarla mücadele ederken devlet yardımı alamayınca çaresizlik içinde radikal bir karar alır ve oğlu Hans’tan gelen paketle mühimmat deposunu havaya uçurur. Kurgunun başında sembolik bir anlam taşıyan paketler Helda’nın yaşam kaynağı ike kurgunun sonunda onun sonu olur.

Emirhan Yeniki’nin *Yalgız Kaz* “Yalnız Kaz” hikâyesi, adından da anlaşıldığı üzere yalnızlık temasını işler. Ancak bu yalnızlık savaşın yıkıcı atmosferinde işlenen derin bir yalnızlıktır. Yeniki bu yalnızlığı, hikâyesinin merkezine yerleştirdiği kişileştirilmiş başkişisi olan bir kaz üzerinden duygu yüklü ve hafif bir mizah ile yansıtır. Yeniki söz konusu mizahı, hikâyesinin ince ince dokuduğu sürecine yayar. Sürekli birer çatışma ile okurunu düşünmeye sevk eder.

Hikâye, sürekli birleşik eylem ve davranış örnekleri oluşturan neden-sonuç ilişkileri zinciridir ve okuru "Neden?" sorusuyla içsel bir oyunun içine çeker (Tobias, 1996: 20). Yeniki de henüz hikâyenin başındaki şu cümlelerde bir kazdan bahsederek okuyucuyu kurgunun içine çeker: “Almanlardan kurtarılan bir köyde bir kaz gördük. Merak etmeyin, canlı bir kaz idi... .. Eğer askerlerimiz Kalinin ormanında bir deve kuşuyla karşılaşılsaydılar bu kadar şaşırırmazlardı...” (Yeniki, 1944: 10). İlk neden sorusu kazın ölü

olup olmadığıdır. İkincisi ise Kalinin ormanında deve kuşu görmektir. Kaz, Tatarlarda ve Ruslarda önemli bir hayvandır. Ancak Yeniki, söz konusu cümlede savaşın dehşetini, mizahi bir şekilde düşündürür. Rus ve Tatar coğrafyalarının doğal birer unsuru hâline gelen kazı, tıpkı güney coğrafyalarına özgü bir deve kuşu görmenin şaşkınlığı içinde yansır. Bu kaz ile karşılaşan askerlerin ilk başlarda iyi vakit geçirdiğini belirten Yeniki, ne olduysa kazın bir anda onlardan soğuduğundan bahseder. Geriye dönüşle kazın neden böyle bir tavır takındığını anlatmaya başlar. Yeniki, ardından hikâyesinin başkışisi kazı tanıtmaya başlar. Maşa adında bir kadının eşi cephe, kızı ise şehirde çalışmaktadır. Maşa'nın yalnız kazından başka iki tane kuzusu olan bir keçisi ve beş tavuğu olan bir kızıl horozu vardır. Yeniki'nin hikâyesinde bütün canlıların bir eşi ve çocuğu vardır. Ancak sadece zavallı kaz yalnızdır. Kurguda hayat, bütün canlılar için birer uğraş içinde doğal bir şekilde ilerler. Bahar gelir, doğa kendini sürekli yeniler ve kazın çevresindeki hayvanlar çocuk sahibi olur. Kaz ise günlerini tembelce köyde geçirir. Bu yalnızlık, kazı zamanla içine kapanık ve kendini çevresinden soyutlayan bir duruma getirir. Söz konusu psikolojik bunalımını davranışlarıyla ifade etmeye başlar ve yemek yemez. Yalnız kaz, kurgunun ilerleyen bölümünde köye konuşlanan Kızıl Ordu askerleri terzi, ayakkabıcı ve aşçı arasından aşçı İvan'ı arkadaş olarak seçer. Kurgunun mizahi bir diğer bölümü de burasıdır. Aşçı İvan, mesleği gereği doğal unsur olan tavukları keserek yemek yapan biridir. En lezzetli yemeklerin de kaz etinden olduğunu dile getirir fakat kaz ile ilişkisi oldukça samimi ilerler. Kurgunun sonunda, doğanın işlemeyen tek unsuru kazın doğal yaşamının dengesi sağlanır. Kaz, Maşa'nın pazardan aldığı kaz yavrularını görünce bütün dikkatini onlara verir ve vaktini kaz yavrularıyla geçirmeye başlar. Kurguda, doğanın her bir unsurunun kendi doğal ortamında işlediği zaman mutlu bir yaşam sürdüğünün vurgusu yapılır. Doğada bitkiler, hayvanlar ve insanlar hepsi kendi doğal döngüsü içerisinde ve kendi gereksinimlerini sağlayabildiği çerçevede mutlu bir hayat sürebilir. Yeniki'nin hikâyesinin merkezine yerleştirdiği kaz da hikâyenin başında bahar ortamında, yeni açmış çiçeklerin ve yavruleyen hayvanların arasında, mutlu bir doğada yapayalnız kalmış bir canlı olarak tasvir edilir. Kazın içine kapanmasını sağlayan bu yalnızlıktan ise onu kendi türüyle olan ilişkileri topluma kazandırır.

Emirhan Yeniki'nin *Mek Çeçegë* "Gelincik Çiçeği" adlı hikâyesinin başkışisi *Yalnız Kaz* hikâyesinde olduğu gibi kişileştirilmiş bir başkışi olan gelincik çiçeğidir. Gelincik çiçeği, henüz eserin başında Sovyet askeriyle karşılaşması üzerine yalnızlığını şöyle dile getirir: "Uzun zamandır insan görmedim. Hep yalnızım, hep yalnızım!" (Yeniki, 1944). Gelincik

çiçeği yalnızlığından böyle yakınır ancak ilerleyen bölümde yaşamının ne kadar değerli olduğunu heyecanlı bir şekilde anlatmaya başlar. Savaşın başlamasıyla gelincik çiçeklerinin arasına düşen bir bombanın bile yaşamdan koparamadığı gelincik çiçeğini, sürüklendiği toprakta yalnız olması onun canını ne kadar acıtsa da bu yalnızlık bile onu yaşamdan koparamaz. “Yaşadığım yer ne kadar boş ve cansız olsa da uzaklarda nefes alan bir yaşamın varlığını hissediyorum.” (Yeniki, 1944). Gelincik çiçeği yalnız olmasından hiç şikâyetçi değildir aksine onun için yaşamak en önemli unsurdur. Gelincik çiçeği monoloğuyla okuru çeşitli duygulara sürükler ve yalnızlığı, her ne pahasına olursa olsun yaşamının önemini, sevinci ve en önemlisi güçlü kalabilmeyi okuyucuya telkin eder. Bütün bu lirizmin sonucunda, askerin vatan toprağını canıyla ve kanıyla kutsal bir amaç için koruduğunun vurgusunu yapan gelincik çiçeği, külden ve kandan tekrar yaratılan bu çiçeklerin askerleri sonsuz bir zafere ulaştırmasını temenni ederek yolcu eder.

3.3.2. Karşı Kişi (Antagonist)

İkinci Dünya Savaşı sırasında *Sovět Edebiyatı* dergisinde yayımlanan hikâyelerde çatışmayı oluşturan karşı güç genellikle topluluk adlarıyla verilmiştir. Karşı güç savaşın başlangıç yıllarında düşman imgesinin tam oturmamasıyla “faşist”, “frits”, Ak Fin, Fin gibi terimlerle karşılanmıştır. Ancak “savaşın ikinci ve üçüncü yıllarında düşman imgesi yansıtılırken faşist sözcüğü ulusal boyuta taşınarak yerini Alman sözcüğüne bırakır” (Saraç, 2019: 96). Söz konusu bu durum 1942 yılı ve sonrasında *Sovět Edebiyatı* dergisinde yayımlanan eserlerde de gözlemlenir. Dolayısıyla hikâyelerde geçen her karşı gücü tek tek vermektense karşı güçler olarak Batı cephesinde Almanların ve Kuzey cephesinde Finlilerin olduğunu belirtmek yeterli olacaktır. Bunların yanı sıra dönemin sosyalist gerçekçilik akımının dışına çıkarak eserlerinde kötü karakterleri de yansıtan Fatih Hösni gibi yazarların karşı kişileri bu başlık altında verilmiştir.

Fatih Hösni’nin *Yözék Kaşı* “Yüzük Kaşı” adlı uzun hikâyesinin karşı gücü başkışı Aydar Korbanov’un çocukluk arkadaşı Gosman’dır. Gosman kurguda başkışı Aydar Korbanov’u kıskanan ve çocukluklarında yaşadıkları bir anı yüzünden ondan intikam almak isteyen ve cephede Almanlara teslim olan bir karakterdir. Gosman ile Aydar’ın karşı karşıya geldiği ilk an elma satıcısının köye geldiği zamandır. Elma satıcısının kızı Vesile ile burada tanışan başkışı Aydar ona aşık olur. Vesile de Aydar’dan etkilenmiş olmalıdır ki elma satın alacak parası olmayan bu yoksul çocuğa bir tane elma atar. Bu anda karşı güç Gosman devreye girer: “— Elma satıcısının kızı elmayı sana bilerek atmadı. Kız elmayı

teraziye koyayım derken elinden yanlışlıkla düştü...” (Hösni, 1942: 18). Böylelikle başkişi ile arasındaki çatışma başlamış olur. Gosman’ın kurgunun ilerleyen bölümünde ölümüne neden olacak çatışma ise bir sabantoyda gerçekleşir. At sahipleri her ata birer çocuk seçer ve sabantoy başlar. Yarış çok çekişmelidir. Ancak Gosman’ın atı sürekli Aydar’ın atını rahatsız eder. Başkişi Aydar bir ara tam Gosman’ı geçecekken Gosman, Aydar’ın atının burnuna kamçısıyla vurur. Başkişi Aydar’ın sinirleri gerilir ve elindeki kamçı ile Gosman’ın suratına vurur. Bu olaydan sonra Gosman suratında iz ile yaşar. Yıllar geçer ve bir gün Aydar, Gosman’a Vesile’yi kaçıracağını söyler. Gosman, başkişi Aydar’a yardım eder ve Vesile’yi kaçırlar. Gosman, Vesile’yi kaçıırken gizlice onun yüzüğünü de çalar. Düğün gecesi bu yüzüğü başkişi Aydar’a gösterir ve Vesile ile aralarında bir şeyler geçtiğini ima eder. Bu duruma sinirlenen Aydar düğün gecesi Vesile’yi terk eder. Gosman ile Aydar’ın bundan sonraki buluşmalarında olaylar çözülür. Mekân cephe ve Gosman sırrını Aydar’a açıklar. Başkişi Aydar önce bir tepki vermez. O sırada pusuya düşerler. Aydar bir teppeye doğru ulaşır ve Almanlara karşılık vermeye başlar. O anda Gosman’ın dizleri üzerine çöküp ellerini kaldırarak teslim olmaya hazırlandığını görür. Sovyet edebiyatında sosyalist gerçekçilik akımıyla kaleme alınan eserlerde Sovyet vatandaşları teslim olmaksızın vatanları için ölmeyi göze alan kişiler olarak tasvir edilir. Ancak Hösni’nin Gosman karakteri bu duruma ters düşer. Düşmana teslim olmanın ne kadar küçük düşürücü olduğunu gören başkişi Aydar elindeki el bombasıyla Gosman’ı öldürür. Aydar Korbanov’un karşı kişi Gosman’ı teslim olduğu için mi yoksa Vesile’ye iftira attığı için mi öldürdüğünün ucu açık kalır.

Fatih Hösni’nin *Rubens* “Rubens” hikâyesinin karşı güçleri Albay Grosser ve Alman onbaşıdır. Düşman imgesi olarak yansıtılan Albay Grosser, insana özgü duygularını kaybetmiş acımasız biri olarak tasvir edilir. Onbaşı ise başkişi Şarl De Lure arasındaki çatışmada yaşlı Şarl’ı dövdüren ve sanattan da hiç anlamayan düşük zekâlı biri olarak tasvir edilir.

Gadél Kutuy’un *Ressam* “Ressam” adlı hikâyesinde karşı güç başkişi Latis’in tablolarını bıçağıyla parçalayan Alman subaydır. Alman subay Latis’in karakter gelişimindeki en büyük çatışmayı oluşturur. Latis Alman subaya karşı direnç gösterir ve çok sevdiği tablolarıyla birlikte evini ateşe verir ve partizanlara katılır.

Fatih Hösni’nin *Küle* “Gölge” hikâyesinin karşı gücü Kont Wilhelm Fon Pape’dir. Wilhelm Fon Pape Batı Ukrayna’nın işgalinde bir Alman subayı olarak yer alır. Kont

Wilhelm, insanlara kötü davranan, kızları taciz eden ve silah zoruyla onlarla birlikte olan bir karakterdir. Başkışı Rita'yı da babasını serbest bırakacağı yalanıyla tehdit ederek onu taciz eder. Ancak sözünde durmaz ve Profesör Bolne'yi öldürtür. Kurgunun sonunda başkışı Rita ve partizanlar tarafından evinde yakılarak öldürülür.

İbrahim Gazi'nin "Köylüm" adlı hikâyesinin karşı gücü aynı zamanda kurgunun odak noktası olan Almanya yanlısı idareci Tatar karakteridir. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla kurguda adı geçmeyen bir nehir kıyısındaki Tatar köyünün diğer tarafına Alman ordusu konuşlanır. Tatar köyünden olan idareci Tatar, Almanlarla işbirliği yapar. Sık sık Almanların tarafına geçen idareci Tatar hakkında köylüler onun diğer tarafa geçmesini iyiye yorumlamazlar: "Onun diğer tarafa geçmesi hiçbir zaman da iyi sonlanmadı. Geçen sefer de yine böyle gittiğinde köyün başına bela getirmişti..." (Gazi, 1943: 14). Buzların eridiği bir günde idareci Tatar yine Almanların yanına geçmek için köylülerin "dömëgesë neste (geberesi şey), kayçan dömëgesëñ indë sin! (ne zaman gebereceksin sen!)" (Gazi, 1943: 12) sözleri arasında yola çıkar. Sovyet yanlısı iyiyi temsil eden Tatar köylüleri ve Almanların tarafını temsil eden antagonist idareci arasında geçen çatışma Tatar köylülerin idareci Tatar'ı nehir kıyısında nehre iterek öldürmesiyle sonlanır.

Rıza İşmorat'ın *Zöbeyde* "Zöbeyde" hikâyesinde karşı güç bir Alman askerinin aksine Almanların oluşturduğu teşkilatta görev alan Bulgakov adında biridir. Yazar, Bulgakov'u Almanlara kendini satan, Sovyet kılığına girmiş bir koyun ve vatan haini olarak nitelendirir. İşmorat'ın kötü karakterine Bulgakov adını koymasının ve bir vatan haini olarak Sovyetlerin içinde yaşadığını belirtmesi bir tesadüf değildir. İşmorat'ın kurgusunun karşı gücü Bulgakov adı, o dönemde Sovyetler Birliği içerisinde baskılara maruz kalan ve 1926 yılında Beyazlar yanlısı bir aileyi anlatan "Beyaz Muhafız" piyesini yayımlayan Mihail Bulgakov'dan esinlenerek adlandırılmış olabilir. Mihail Bulgakov, Stalin döneminde baskılara maruz kalan ve Beyaz yanlısı olarak nitelendirilen bir yazardır. Eserleri Sovyetler Birliği'nde seksenli yıllarda yayımlanabilmiştir (Zamyatin, 1991). Karşı güç Bulgakov, Zöbeyde ve Fatıyma'yı birbirinden ayırır ve Zöbeyde'yi Almanya'ya işçi olarak çalışmaya gönderir.

Afzal Şamov'un *Közgë Çeçekler* "Sonbaharın Çiçekleri" hikâyesinin karşı gücü Alman Üsteğmen Braun'dur. Üsteğmen başkışı Möhemmet'in evini yağmalayan ve Möhemmet ile Selime'yi dövdürerek üç gün boyunca bodrumda mahsur bırakan kişidir. Yaşlı

Selime'nin de ölümüne neden olan üsteğmen, başkişi Möhemmet tarafından ağzına yavşan otu koyularak baltayla öldürülür. Üsteğmenin ölümünden sonra Litvanya'da bu tür ölümlerin sayısı artar.

Gomer Beşirov'un *Siksen Bērēnčē* "Seksen Birinci" hikâyesinde karşı gücü düşman Alman askerlerinin yanı sıra Natsya adında Alman askerleriyle iş birliği yapan Natsya adında bir kadın karakter oluşturur. Natsya başkişi Nasıyr Yunusov'un öldürdüğü seksen birinci kişidir.

Fatih Hösni'nin *Hatinnar* "Kadınlar" adlı hikâyesindeki karşı güç gazi bir asker olan ve cephe gerisinde bir kolhozun idaresinde çalışan Kasıym Vagıyzev'dir. Kasıym karakteri kurgunun ahlâki çatışmasının temelini oluşturur. Kasıym Vagıyzev cepheden bir kolu yaralandıktan sonra dönmüş ve kolhozda çalışmaya başlamıştır. Kasıym'ın çocukluk arkadaşı Halil ise cephede şehit olmuştur. Halil'in ölüm haberini onun eşi Fesahet'e Kasıym verir. Kasıym, kendisinden bu durumu sır olarak saklamasını isteyen Fesahet'e ihanet eder ve onu taciz etmeye başlar. "Havalar yeterince soğudu, yatakta yalnız başına uyumaya korkmuyor musun Fesahet?" (Hösni, 1945: 10). İlk başlarda sözlü başlayan taciz ilerleyen günlerde Kasıym'ın Fesahet'e fiziksel tacizine kadar ilerler. Üstelik Kasıym evli ve bir çocuk babasıdır. Bir gün eve döndüğünde masada bir mektup bulur. Merziye, eşi Kasıym'ı, kendisini bir fahişe ile aldatması yüzünden terk etmiştir. Kasıym bunun müsebbibi olarak Fesahet'i görür ve ondan intikam almak için evlerine doğru yola çıkar. Halil'in annesi Sehibe ise durumu zaten Fesahet'ten öğrenmiştir.

3.3.3. Norm Karakterler

Norm karakter, okuyucunun anlatıdaki çeşitli mizaçları anlayabilmesi için en ihtiyaç duyulan klavuzdur (Stevick, 2021: 64). Gadël Kutuy'un *Yeşēn* "Şimşek" adlı hikâyesinin norm kişisi kurguyu anlatan Davut'tur. Davut hikâyenin başından sonuna kadar başkişi Mostafa'nın karakter gelişimini aktararak eserin temasına açıklık kazandırır.

Fatih Hösni'nin *Yözēk Kaşı* "Yüzük Kaşı" adlı hikâyesinin norm karakterleri, Vesile, Kızıl Ordu askeri sağlıkçı Aydar ve adı bilinmeyen ve sağlıkçı Aydar'dan hoşlanan kahraman anlatıcıdır. Vesile, başkişi Aydar Korbanov'un sevdiği kızdır. Başkişi Aydar'ın karakter gelişimini etkileyen kişi norm karakter Vesile'dir. Başkişi Aydar'ın hayatı çocukluk aşkı Vesile olan ilişkileri ile şekillenir.

Yözek Kaşı “Yüzük Kaşı” adlı hikâyesinin bir diğer norm karakteri Kızıl Ordu askeri olan sağlıkçı Aydar’dır. Sağlıkçı Aydar, başkışı Aydar Korbanov ile hastanede tanışır. Aydar Korbanov hastanede kaleme aldığı günlüğünü çok güvendiği adaşı sağlıkçı Aydar’a verir. Sağlıkçı Aydar, Aydar Korbanov’un hikâyesini okuyucuya aktaran bir nevi klavuz görevi görür. Hikâyesinin diğer norm karakteri ise sağlıkçı Aydar’dan hoşlanan adı bilinmeyen kahraman anlatıcıdır. Kahraman anlatıcı mezarlıkta sağlıkçı Aydar’a aşık olur. Onunla mezarlıktan dönerken Aydar Korbanov’un günlüğünü sağlıkçı Aydar’dan alır ve okuyucuya aktarır. Kurgunun giriş bölümünde ve son bölümünde kurgu bu kahraman anlatıcı tarafından aktarılır.

Gabdrachman Epselemov’un *İkənçə Gomər* “İkinci Hayat” hikâyesinin norm kişisi eserde adı geçmeyen kahraman anlatıcı keşif askeridir. Keşif askeri başkışı Vakıyf Garifullin ile ilk kez cephede karşılaşır. Vakıyf tanınmayacak şekilde ağır yaralı yatmaktadır. Ona ilk müdahaleyi keşif askerinin birliği yapar ve hastaneye gönderirler. Keşif askeri ve arkadaşları bu anı kolay atlatamazlar ve başkışı Vakıyf’ın yaşayıp yaşamadığını merak ederler. Kurgunun ilerleyen bölümünde keşif askeri de yaralanır ve hastaneye kaldırılır. Keşif askeri ile Vakıyf’ın yolları burada tekrar kesişir. “Böylece biz onunla tanıştık ve bundan sonra hastanenin uzun günlerini muhabbet ederek kısaltmaya başladık. Onun adı Vakıyf, soyadı Garifullin idi.” (Epselemov, 1942: 22). Başkışı Vakıyf ile bu şekilde tanışan keşif askeri kendi bakış açısından onu anlatmaya başlar. Keşif askeri bir gün Vakıyf’ın nasıl yaralandığını sorar ve onun aslında kendilerinin cephede kurtardıkları ağır yaralı asker olduğunu anlar. Ancak bunu Vakıyf’a hissettirmez ve söylemez. Kurgunun ilerleyen bölümünde Vakıyf, keşif askerine tekrar cepheye gidip savaşacağını söyleyerek taburcu olur. Ardından keşif askeri Vakıyf gibi kahraman bir askeri kurtardıkları için birliğine onun hakkında mektup yazar.

Fatih Hösnî’nin *Kotelok* “Karavana Kabı” adlı hikâyesinin norm kişisi başkışı Sahipcamal’ın oğlu Hekimcan’dır. Kurgunun sembolik objesi olan karavana kabı Hekimcan’ın babasından kalmıştır. Karavana kabı çeşitli işlerde kullanıldıktan sonra rafta tozlar içinde çürümeye bırakılmıştır. Kurgunun dönüm noktasını ise 1941 yılında savaşın başlamasıyla Hekimcan’ın aklına gelen karavana kabını annesine sorması belirler. Başkışı Sahipcamal’ın öğütlerini alan Hekimcan, toplumsal belleğin sembolü olan manevi obje karavana kabıyla cepheye doğru yola çıkar.

Mirsey Emir'in *Kuray* "Kuray" hikâyesinin norm karakteri Binbaşı Eyüpov'dur. Norm karakterler başkişinin kusurlarını yansıtanın yanı sıra eserin muhtevasını genişletmek, desteklemek ve güçlendirmek üzere de kullanılır (Stevick, 2021: 189). Emir'in norm karakteri Binbaşı Eyüpov da kurguda Başkurt kültürüne özgü kurayın yankılanması için başkişi Yomaguca'ya destek olur ve ona düşürülen Alman uçaklarından yeni bir kuray yaptırır. Binbaşı Eyüpov'un çabası somut kültürel bir obje olan kurayı yaşatmak gibi görünse de aslında Başkurt kültürünün temellerini sağlamlaştırmada manevi bir değer kazanır. Binbaşı Eyüpov'un kurayın sesini duyduğunda çocukluğunu anımsar:

"... Eyüpov, o anda çalan kuray ezgisinin nerede ve kim tarafından çalındığını sorgulayamadı. Yüreğinin derinliklerinde saklanan saf duygular daha ağır bastı. Farkında olmadan durdu ve çocukluk yıllarını hatırladı. Eşsiz güzellikleri olan nehir kıyılarını, çiçeklerle süslenmiş yemyeşil kırları, kıvrılarak uzanan ormanları ve dağları... durmadan icra edilen sanat, tiyatro, müzik ve danslarla huzurlu şehir akşamları..." (Emir, 1943: 52).

Kuray sesine doğru yönelen Eyüpov, kurayın çalmasını ve Başkurt kökenli olmayan diğer askerlerin kuray ezgisiyle neler hissettiklerini öğrenmek ister. Eyüpov'un kurayın sesini nasıl buldukları sorusu üzerine Ukraynalı Petrenko, "Kederli geliyor, yoldaş binbaşı!" (Emir, 1943: 53) cevabını verir. Kurguda Binbaşı Eyüpov'un Sovyet çatısı altında toplanan farklı milletlerden askerlerin duygularını öğrendikten sonra bu duyguların da kendi hissettikleriyle aynı olması Başkurt kültürünün gücünün evrensel bir nitelik kazandığını gösterir.

Gabdrähman Epselemov'un *Tönyak Balkışı* "Kuzey Işığı" hikâyesinin norm karakteri Vasiliy Velednin'dir. Kurgunun başkişisi Şamil Enverov'u okura anlatan kişi olan Vasiliy Velednin aynı zamanda Şamil Enverov'un can dostudur. Velednin, iki keşif görevinde de onun hayatını kurtaran başkişi Şamil'e karşı saygısını, birliğe yeni katılan askerlere Şamil'in kahramanlıklarını anlatmakla yerini getirir.

Fatih Hösni'nin *Şoför* "Şoför" hikâyesinin norm karakteri başkişi Galya adında tümen karargâhında görevli bir kızdır. Galya, başkişi Tolya'nın sevdiği kızdır. Kurgunun norm karakteri Galya, başkişi Tolya'nın kahramanlık madalyası almasına vesile olur.

Gabdrähman Minskiy'in *Kızılarmeyets Gerey Safiullin* "Kızıl Ordu Askeri Gerey Safiullin" hikâyesinin norm karakteri Binbaşı Cukov karakteridir. Binbaşı Cukov, başkişi Gerey Safiullin'e sancak nöbetinin ne kadar kutsal olduğunu telkin eden ve onun disiplinli biri olması nedeniyle onu bu göreve getiren kişidir. Başkişi Gerey'in karakter

dönüşümünü doğrudan etkileyen norm kişi Cukov, Gerey'in bu disiplini ve korkusuzluğu için manevi güç annelerin değerini şöyle vurgular: “Evet, böyle anneler için gurur duyabiliriz. Onlar da bizim gibi çocuklar yetiştirdiği için gurur duyabilirler...” (Minskiy, 1944: 41). “Norm karakter tipik ve sembolik niteliklerin bir taşıyıcısıdır. Norm karakter yardımıyla, roman başkışısının bireysel özelliklerini kazandığı roman dünyası gereken, yoğunluğu ve somutluğu kazanır.” (2021: 190). Manevi değerlerle yoğrulan başkışı Gerey Safiullin'deki bu ışığı görüp onu liyakatli bir şekilde sancak nöbeti vazifesine getiren Binbaşı Cukov başkışının karakter dönüşümündeki en önemli karakter olmuştur. Norm karakter Cukov bununla da kalmaz eserin temasını annelere duyulması gereken saygı çerçevesinde tamamlar.

R. İlyas'ın *Minēm Avıldaşım* “Benim Köylüm” adlı hikâyesinin norm karakteri ben anlatıcı Şeyahmet Kasıymov karakteridir. Şeyahmet Kasıymov Çişmeli Köyü'nde doğup büyüyen Tatar kökenli biridir. Yıllar önce Rus İç Savaşı sırasında bu köyü beyazlar basar ve tüm köye işkence ederler. Bu işkencelerin mağduru olarak öldürülenlerden biri de Kasıymov'un arkadaşı Gallem'dir. Kasıymov yıllar sonra bir başka savaşa intikal eden trende Gallem'in oğlu başkışı Nizam ile tanışır. Trendeki tanışmalarından sonra cephede birlikte görev alırlar. Başkışı Nizam'ın kahraman olarak gelişiminde manevi bir değeri temsil eden Kasıymov'un katkısı büyüktür. Başkışı Nizam bir gün bir keşif görevinden geri dönemez. Kasıymov onun öldüğünü düşünür ve Nizam'ın garmonunu kendine hatıra olarak alır. Ancak bir gün norm karakter Kasıymov da yaralanır ve hastaneye kaldırılır. Burada garmon aracılığıyla Nizam'ın eşi Gülsüm ile tanışır. Nizam'ın yaşadığını da Gülsüm aracılığıyla öğrenir. Kasıymov hastanede yatarken *Kızıl Yıldız* gazetesini okuyan birinden kendisinin ve Nizam'ın kızıl yıldız nişanıyla taltif edildiğini öğrenir.

Fatih Hösni'nin *Çülmek Tübelē Öyde* “Kiremit Çatılı Evde” hikâyesinin norm karakteri kızı Almanlar tarafından öldürülen yaşlı kadındır. Kızı Natasha'nın Almanlar tarafından öldürülmesiyle bunalıma giren kadın saç baş dağınık ve gözleri kan çanağı olmuş bir şekilde sürekli kızını sayıklamaktadır. Yaşlı kadının kurgudaki acısını dile getirmesi başkışının öfke-nefret duygularını tetikler ve çavuş gecenin bir yarısı intikam için yola çıkar.

Emirhan Yeniki'nin *Bala* “Bala” hikâyesini norm karakteri Teğmen İvanov'dur. Teğmen İvanov öngörüsü yüksek ve disiplinli bir subaydır. “Teğmen İvanov'un bölüğü büyük bir teyakkuz hâlinde ormanın içinden sonraki pozisyonlarına doğru intikal ediyor. Kızıl Ordu

askerleri, bir düşman uçağı görüldüğünde ağaçların arasında çabucak örtü yapabilmek için yolun her iki yanında çiftler çiftler sıralanıyorlar.” (Yeniki, 1942: 6). Teğmen İvanov’un bölüğünün bu şekilde ilerlemesine askerî literatürde avcı kolu denmektedir. Avcı kolu düzeninde askerî birlikler hareket hâlindeyken herhangi bir saldırıya karşı bir yolun iki yanına dizilerek tek sıra hâlinde intikal ederler. Teğmen İvanov’un bölüğünün söz konusu şekilde intikaline harp sanatı açısından bakıldığında zaman onun disiplinli ve askerî kurallara uyan biri olduğunu söylemek yeterlidir. Ancak Teğmen İvanov, kurgunun ilerleyen bölümünde amirinden izinsiz ve bölüğünden ayrı hareket eden Zarif’in suç teşkil eden davranışına askerî disiplin çerçevesinden değil, insani bir açıdan bakar ve onu takdir eder. Norm karakter Teğmen İvanov gibi disiplinli bir askerin maiyetindeki Zarif’in bu davranışına böyle tepki vermesi beklenmedik bir olaydır. Dolayısıyla Teğmen İvanov’un bu görüşü aslında yazarın ahlâki görüşünü yansıtmaktadır.

Gabdrakman Epselemov’un *Olavçı Abuşahman* “Ulaştırma Er Abuşahman” hikâyesinin başkişi Abuşahman’ı topluma kazandıran, onun dertlerini dinleyen ve ona her türlü desteği sağlayan Teğmen Dayev karakteridir. Teğmen Dayev, Abuşahman gibi yaralı ve psikolojik iç çatışmalar yaşayarak içine kapanan bir askeri desteğiyle bir kahramana dönüştürür.

Emirhan Yeniki’nin *Yalgız Kaz* “Yalnız Kaz” adlı hikâyesinin norm karakterleri yalnız kazın sahibi Maşa ve köye konuşlanan askerî birlikte aşçı olarak görev yapan İvan’dır. Kurguda doğal ortamında yalnız kalarak bunalıma giren bir kazın daha sonra kendi türünden yavru kazlara denk gelmesiyle atlattığı yalnızlığı işlenir. Yalnız kaza bu süreçte destek çıkan karakterlerin arasında ilk başlarda sahibi Maşa gelir. Maşa kazı diğer hayvanlarından ayrı tutar ve onun sorununu anlamaya çalışır. Diğer norm karakter ise aşçı olarak görev yapan İvan’dır. Yeniki’nin mizahi bir üslupla yakınlaştırdığı kaz ve İvan çok iyi vakit geçiriler. İvan’ın bir aşçı olması ve en sevdiği etin kaz eti olması onların arasındaki arkadaşlık ilişkisine engel değildir. İvan da tıpkı Maşa gibi kaz ile ilgilenir.

Gabdrakman Epselemov’un *Bêrdemlêk* “Dayanışma” adlı hikâyesinde norm karakter komsomol ofisinde çalışan başkişi Selim’in aşık olduğu Raziye’dir. Raziye kurgu boyunca başkişi Selim’e ve Gabdelgerey Amca’ya manevi destek olur. Raziye kurgudaki manevi desteğinin yanı sıra fabrikadaki üretimin aksamaması için istihdamı sağlayan somut güçtür.

Fatih Hösni'nin *Hatınnar* “Kadınlar” adlı hikâyesinin norm karakterleri Fesahet'in kaynanası Sehibe ve Fesahet'in çocukluk arkadaşı Merziye'dir. Sehibe karakteri kurguda başkişi Fesahet'i her türlü zor duruma karşı teselli eden karakterdir. Başkişi Fesahet kaynanasını sığınacak bir yer olarak görür. Diğer norm karakter ise Kasıym'ın eşi Merziye'dir. Merziye karakteri ise çocukluk arkadaşı Fesahet'e güvenerek kadınların arasında dayanışmayı vurgulayan karakterdir. Merziye, Halil'in kendisini aldattığını öğrenince “kolhozda hem çalışıp hem de kendi ayakları üzerinde durabileceğinin” vurgusunu yaparak evi terk eder. Merziye tiplmesi güçlü Sovyet kadınının bir temsili niteliğindedir.

Emirhan Yeniki'nin *Bër Gëne Segatke* “Bir Saatliğine” adlı hikâyesinin norm karakteri yılların yaşanmışlıklarını tecrübelerinde barındıran Meryem Teyze'nin eşi Galimcan Selimov'dur. Galimcan Amca kurgu boyunca Meryem Teyze'ye destek olan onun kaygısını ve duygularını paylaşan anlayışlı bir karakterdir. Galimcan Amca oğlu Gomer'in gelmesiyle onunla da anlayışlı ve iyi ilişkiler kurar ve onun dış siyaset hakkında, İngilizler hakkında ve savaş hakkında konuşur. İstasyonda ise Rus binbaşı, Galimcan Amca'ya Gomer gibi çocuklar yetiştirdikleri için teşekkür eder. Galimcan Amca aslında savaştaki üç oğlunun arkasındaki manevi güçtür.

Gadël Kutuy'un *Röstem Macaraları* “Röstem'in Macaraları” adlı hikâyesini norm karakteri polis memuru Yakov Mihayloviç'tir. Yakov Mihayloviç savaş sırasında cephe gerisinde komiser olarak görev yapmaktadır. Röstem'in kayıp haberinin ihbarı üzerine Röstem'in ailesinin evine gider. O sırada görünmez olan Röstem, Yakov'u ilk kez orada görür ve takip eder. Başkişi Röstem, Yakov ile ofisinde tanışır. Yakov karakteri bu süreçten sonra Röstem'in sırrını bilen tek kişi olur. Onu görünmezliği araştırması için bilim insanlarına yönlendirir. Röstem cepheye giderken ona Moskova'ya kadar eşlik eder. Anlatıda, Röstem'in yaşına göre oldukça yetişkin bir çocuk olduğu düşüncesi de yine norm karakter Yakov Mihayloviç tarafından vurgulanır.

3.3.4. Kart Karakterler

Kart karakterler her zaman kendileridir, tek, yoğun ve canlı unsurları somutlaştırırlar. Ancak kart karakterler mutlak bir değişmezlik içinde de değildir (Stevick, 2021: 184-185). Bu karakterler, eserin ana temasını desteklerken belirli bir işlevi yerine getirirler ve genellikle tek bir yönü temsil ederler. Bu karakterler, eserin ana temasını desteklerken, belirli bir işlevi yerine getirirler ve genellikle tek bir yönü temsil ederler. İdris

Tuktarov'un *İrək Ėzlegende* "Özgürlük Arayışında" adlı hikâyesinde Naderşa, partizanlara katılmak istememesi ve sürekli içine kapalı bir ruh hâlinde ilerlemesiyle bir kart karakter olarak öne çıkar. Ancak Naderşa'nın başkişi Şeyhi'ye duyduğu güven karakterinin tek düzelikten çıkmasına neden olur. Gabdrahman Minskiy'in *Kızılarmeyets Gerey Safiullin* "Kızıl Ordu Askeri Gerey Safiullin" hikâyesinde Gerey Safiullin'in annesi Gaynicamal, oğlunun manevi yönünü fark etmesini sağlayan ve sadece bu amacı temsil eden bir kart karakterdir.

Safa Sabirov'un *Kazan Kızı* "Kazanlı Kız" hikâyesinde partizanların sözcüsü Aleksandr, partizanların duygularını temsil eden ve başkişi Saniye'nin karakter gelişiminde aracı olan bir çatışma karakteridir. R. İlyas'ın *Minëm Avıldeşim* "Benim Köylüm" adlı hikâyesinde, Nizam'ın eşi Gülsüm, hastanede hemşire olarak görev yaparak başkişi Nizam ile ben anlatıcı Kasıymov arasındaki iletişimi sağlayan kart karakterdir.

İbrahim Gazi'nin *Avıldeş* "Köylüm" hikâyesindeki Sovyet yanlısı Tatar köylüleri çatışmayı oluşturan karşı güç karşısında değişmeyen tutumlarıyla kart karakterlerdir. Min Şabay'ın *Batıray* "Batıray" hikâyesinde, başkişi Batıray'a çizme hediye eden partizanlar, sosyal ve sınıfsız bir toplumun ideolojik yansımaları temsil ederler. Gomer Beşirov'un *Tatar Yëğëtë* "Tatar Yiğidi" adlı hikâyesinden bir kesit olan *Yıldız Kaşka* "Yıldız Nişaneli At" adlı hikâyesinde Savçuk ve Taraseviç, savaşın travmatik etkilerini ve Alman askerlerine duyulan nefreti simgeleyen kart karakterlerdir.

Fatih Hösni'nin *Tüben Oç* "Aşağı Uç" adlı hikâyesinde, Cihanşa karakteri, oğlunun suçunu örtbas etmeye çalışan ve Zeynep'ten yalan beyan vermesini isteyen tekdüze bir kart karakterdir. Emirhan Yeniki'nin *Bër Gëne Segatke* "Bir Saatliğine" adlı hikâyesindeki Kâmile, Şerifulla ve Rus binbaşı, başkişi Gomer'in hikâyesini ilerleten ve kendi düşünceleriyle kurguyu yönlendiren kart karakterlerdir. Gadël Kutuy'un *Röstem Macaraları* "Röstem'in Maceraları" adlı hikâyesinde, Röstem Asadullin'in annesi Gayşe ve babası Haşim, çocuklarına düşkün ebeveynler olarak başkişi Röstem'in karakter gelişiminde ve norm karakter Yakov Mihayloviç ile tanışmasında önemli rol oynarlar.

3.3.5. Fon Karakterler

Fon karakterler, anlatıdaki yapıyı eserin amacına doğru işleten çarkların birer dişleridir (Stevick, 2021: 180). Savaş dönemi *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanan hikayelerdeki fon karakterler, hikâyenin atmosferini zenginleştirerek ana karakterlerin ve olayların

savaşın etkisi altındaki gerçekliğini ve duygusal derinliğini daha iyi yansıtmalarına yardımcı olmuştur. Bu karakterler başkişilerin çevresini ve hikâyenin genel temasını zenginleştiren unsurlar olarak hizmet etmişler ve her biri hikâyenin amacına ulaşmasında, atmosferin kurulmasında ve başkişinin gelişiminde etkili olmuştur.

3.4. Sovyet Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Zaman

3.4.1. Nesnel Zaman

Sovyet Edebiyatı dergisinde İkinci Dünya Savaşı sırasında yayımlanan hikâyelerin nesnel zamanı 1941-1945 yıllarıdır.

3.4.2. Vaka Zamanı

Sovyet edebiyatında yazarlar kahramanları yansıtırken yarınları bakmayı bilirler. Çünkü Sovyet yazarları sosyalist gerçekçilik akımı gereği yarınları bilinçli ve yöntemli bir şekilde bugünden yaratır (Jdanov, 1996: 18). Bunun bilincinde olan Gadël Kutuy savaşın henüz başlangıcında kaleme aldığı *Yeşen* “Şimşek” adlı hikâyesinde geleceği kazanılmış bir savaş üzerinden kurgular. Eserin nesnel zamanı hikâyenin *Sovyet Edebiyatı* dergisinde yayımlandığı 1941 yılı ağustos ayıdır. Ancak hikâyenin kurgusunda vaka zamanı savaşın başlangıcından sonuçlanmasına kadar uzanan bilinmeyen bir gelecekte geçer.

İdris Tuktarov’un *İrək Ėzlegende* “Özgürlük Arayışında” hikâyesinin nesnel zamanı 1941 yılıdır. Hikâye bir hapishanede Lansetti’nin tutsak Şeyhi ve Naderşa’yı çıkarma planıyla başlar. Uzak Doğu’da geçen olaylar Şeyhi ve Naderşa’nın partizanlara katılmasıyla son bulur. Kurguda herhangi bir yıl ibaresi geçmediği için vaka zamanını net bir tarihle belirtmek mümkün değildir. Ancak hikâyenin nesnel zamanı göz önüne alındığı zaman vaka zamanı, 1941 yılında hapishanede bulunan Şeyhi ve Naderşa’nın partizanlara katılmasıyla geçen aralıktır.

“Roman sanatında vaka; geçmiş, gelecek ve hâl olmak üzere temelde üç farklı zamana aittir. Bu temel zamanlardan birinde birden çok vaka zamanı olabilir.” (Can, 2013: 118). Fatih Hösni’nin *Yözək Kaşı* “Yüzük Kaşı” hikâyesinde iki tane vaka zamanı vardır. Birinci vaka zamanı kısa bir zamana ikinci vaka zamanı oldukça uzun bir zamana tekabül eder. Öncelikle hikâyenin başında kahraman anlatıcı askerin mezarlıkta Aydar Korbanov’un cenazesine denk gelmesi ve orada sağlıkçı Aydar ile tanışıp Aydar Korbanov’un günlüğünü alması eş zamanlı anlatım ile anlatılır ve birinci vaka zamanıdır. Bu bölümden sonra zamanlar arası geçiş yaşanır ve art zamanlı anlatım ile Aydar

Korbanov'un çocukluğundan cephede öldüğü ana kadar olan vaka zamanı anlatılır. Bu ikinci vaka zamanı uzun bir zamana tekabül eder çünkü Aydar Korbanov'un çocukluğundan yer yer özetlemeler ile cephede ölümüne kadar devam eder. Hikâyenin nesnel zamanının 1942 yılı olduğunu göz önünde bulundurunca birinci vaka zamanının 1942 savaş yıllarına tekabül ettiği, ikinci vaka zamanının ise Aydar Korbanov'un çocukluğundan ele alındığını göz önünde bulundurunca vaka zamanının on yıla yakın bir süreye tekabül ettiği söylenebilir.

Gabdrähman EpseleMOV'un *İkēņčē Gomēr* "İkinci Hayat" adlı hikâyesinde iki tane vaka zamanı vardır. Bunlardan ilki ben anlatıcı keşif askerinin keşif birliği ile başkışı Vakıyf'ı yaralı olarak bulup onu hastaneye göndermesidir. İkinci vaka zamanı ise ben anlatıcı keşif askerinin de yaralanıp bir nisan ayında hastaneye kaldırılmasıyla başlayan vaka zamanıdır. Hikâyenin nesnel zamanının 1942 yılı olduğu düşünülürse birinci vaka zamanı 1941 yılında geçmiş olmalıdır. İkinci vaka zamanı keşif askerinin hastaneye geldiği 1942 yılı nisan ayını ve Vakıyf'ın tekrar cepheye döndüğü zaman aralığını kapsar.

Fatih Hösni'nin *Kotelok* "Karavana Kabı" hikâyesinin vaka zamanı Ehmetşa Amca'nın savaştan dönen yaralı bir askerden yulaf satmak için bir karavana kabı almasıyla başlar. Ehmetşa'nın oğlu Hekimcan'ın 1941 yılında savaşın başlamasıyla karavana kabıyla savaşa gitmesiyle sonlanır. Kurguda karavana kabının yirmi altı yıllık bir ömrünü tozlu rafta geçirdiği vurgulanır. Dolayısıyla kurgunun vaka zamanı 1917 yılı Rus İç Savaşı ve 1941 yılı İkinci Dünya Savaşı yıllarına tekabül eder.

Mirsey Emir'in *Kuray* "Kuray" hikâyesinde iki vaka zamanı vardır. Birinci vaka zamanı cephede Binbaşı Eyüpov'un sığınakta kuray sesini işitmesiyle başlar. Cephede geçen bu vaka zamanı Yomaguca'nın yaralanmasıyla sonlanır. İkinci vaka zamanında mekân hastanedir ve Yomaguca'nın iyileşmesiyle başlar. Kurgu kültürel bir obje olan kurayın yankılanışıyla sonlanır.

Gabdrähman EpseleMOV'un *Tönyak Balkışı* "Kuzey Işığı" adlı hikâyesi okuyucuya anlatma zamanında kırılmalar yapılarak aktarılır. Kurgunun anlatma zamanında eş zamanlı olarak yazar-anlatıcı tarafından anlatıldığı bölümlerde zaman kırılarak art zamanlı anlatımlara geçilir ve buralarda anlatım görevini Vasiliy Velednin ben anlatıcı olarak devralır. Böylelikle vaka zamanı ile anlatma zamanı iç içe geçer ve zamanda sıçramalar meydana gelir. Kurgunun iki vaka zamanı art zamanlı anlatımla Velednin

tarafından ben anlatıcı aktarımıyla anlatılır. İlk vaka zamanı Velednin'in Şamil ile bataklıkta geçen zamandır. İkinci vaka zamanı ise yine bir keşif görevinde Şamil'in Velednin'in canını kurtararak can verdiği zamandır. Bu vaka zamanlarının dışında anlatıcı olarak devreye giren yazar-anlatıcı kurgunun başında ve sonunda anlatım görevini devralır.

Vaka zamanının geriye dönüş tekniğiyle anlatıldığı Fatih Hösni'nin *Şofër* “Şoför” hikâyesinin vaka zamanı Binbaşı Mursalimov'un konuğu olan ben anlatıcının başkişi Tolya'nın madalya ile ödüllendirildiği tümen karargâhında başlar. Kutlamaların ardından başkişi Tolya, binbaşyı ve ben anlatıcıyı Mius nehrinin kıyısına götürür. Bu süreçte sürekli Tolya'yı ve onun kulağının arkasındaki yarayı çözmeye çalışan ben anlatıcı zamanda kırılma yaparak art zamanlı anlatımla durumu anlatmaya başlar. Tolya, tümenden binbaşını almaya gelirken Galya'nın aşk sarhoşluğuyla Almanların arasına girer ve iki teğmene esir düşerek onları tümene getirir. Bu olaydan sonra madalya ile ödüllendirilir. Akronik bir şekilde ele alınan vaka zamanı Tolya'nın tümen karargâhından ayrılmasıyla başlar ve madalya aldıktan sonra binbaşı ve konuğunu Mius nehri kıyısına getirdiği zamanı kapsar.

Gabdrähman Minskiy'in *Kızılarmeyets Gerey Safiullin* “Kızıl Ordu Askeri Gerey Safiullin” hikâyesinin vaka zamanı Gerey Safiullin'in annesinden gelen mektubu okumasıyla başlar. Anlatıcının eş zamanlı anlatım ile aktardığı vaka zamanı Gerey'in sancak nöbeti sırasında bir saatlik sürenin elli beş dakikasını özetleyerek geriye kalan dakikaları ise Gerey'in iç monologuyla aktarır. Sancak nöbet değişimine iki dakika kala ise genişletilerek anlatılır. 48 tane Alman savaş uçağının N şehrine ve alay karargâhına saldırması bu dilimde anlatılır. Vaka zamanı Binbaşı Cukov'un Gaynicamal'a teşekkür mektubuyla sonlanır.

Gabdrähman Minskiy'in *Gvardiyeçë Leytenant Hesenov* “Muhafız Teğmen Hesenov” hikâyesinde vaka zamanı üç yıllık bir süreci kapsar. Yazar-anlatıcı anlatıya eş zamanlı anlatımla Teğmen Hesenov'un sığınağına saldırıya gelen Alman savaş uçaklarının manevralarının anlatımıyla başlar. Savaş uçaklarının geri manevrasından sonra art zamanlı anlatımla Teğmen Hesenov'un üç yıllık başarılarını vurgular. Zaman sıçramasıyla kurgudaki şimdiki zamana geri dönen anlatıcı Alman Messerschmitt uçaklarının taarruzuyla eş zamanlı anlatımına devam eder. Kurguda vaka zamanı Teğmen Hesenov'un yaralandıktan sonra hastanede Nikitin ile muhabbeti ile sona erer.

Safa Sabirov'un *Kazan Kızı* "Kazanlı Kız" hikâyesinde vaka zamanı üç hafta gibi bir süreyi kapsar. Eserde vaka zamanı kronolojik olarak ilerler. Partizanlar ve Alman askerleri arasında Biyiktav'daki çatışma ile başlayan vaka zamanı özetleme yöntemi kullanılarak Saniye'nin partizanlarla yüzleştiği bölüme kadar süren üç haftalık zaman dilimini içine alır.

Fatih Hösni'nin *Rubens* "Rubens" hikâyesinin vaka zamanı Belçika'nın Antwerp şehrine Alman askerî birliklerinin konuşlanmasıyla başlar ve başkişi Şarl De Lure'ın Rubens'in tablosunu kurtarıp Alman askerlerini zehirlemesiyle sonlanır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Belçika'nın Almanlara teslim olduğu nesnel tarih 1940 yılıdır. Dolayısıyla Hösni'nin kurgusunda geçen itibarî vaka zamanı 1940 yılıdır.

R. İlyas tarafından kaleme alınan *Minëm Avıldaşım* "Benim Köylüm" hikâyesinde üç tane vaka zamanı vardır. Birinci vaka zamanı cepheye doğru yola çıkan trende başlar ve başkişi Nizam ile norm karakter Kasiymov'un cephede ayrı düşmelerine kadar süren zamanı kapsar. İkinci vaka zamanı ben anlatıcının zaman kırılması yaparak anlattığı Rus İç Savaşı sırasındaki Çişmeli Köyü'nde geçer. Anlatının üçüncü vaka zamanı ise norm karakter Kasiymov'un hastaneye kaldırılmasıyla başlar ve hastanede kurgunun sonlanmasıyla sona erer.

Gadël Kutuy'un *Ressam* "Ressam" hikâyesinde iki vaka zamanı vardır. Birinci vaka zamanı kurgunun başında doğum hastanesinin bombalanmasıyla başlar ve Maks Latis'in "Hitler'e bin lanet" tablosunu alıp evini ateşe verip kaçmasıyla sona erer. İkinci vaka zamanı ertesi gün Maks Latis'in ormanda baygın bir şekilde partizanlar tarafından bulunmasıyla başlar. Anlatıcı bu kısımları özetleme tekniğiyle anlatır. Maks Latis, partizan birliğinde eğitilerek iyi bir keskin nişancıya dönüşür. Almanlara karşı saldırılarda yer alır. Vaka zamanı Maks Latis'in eşine mektup yazdığı bölümle sonlanır.

Batı Ukrayna'nın işgâli ile başlayan Fatih Hösni'nin *Külege* "Gölge" adlı hikâyesinin olayları kronolojik bir süreçte ilerler. Vaka, yazar-anlatıcının anlatımıyla Wilhelm Fon Pape'nin 27 Temmuz günü günlüğüne yaşadıklarını yazmasıyla başlar. Kont Wilhelm ile başkişi Rita'nın çatışmalarıyla ilerler ve 25 Ağustos günü Rita'nın şehirden kaçmasıyla devam eder. On beş gün sonra partizanların şehre saldırması ve Kont Wilhelm Fon Pape'yi öldürmesiyle sonlanır.

Hatip Gosman'ın *Avıcı Hemit* "Avcı Hemit" hikâyesinde olaylar, Almanların saldırıları üzerine bir avcı birliğinin kurulmasıyla ve başkışı Hemit'in bu birliğe katılmasıyla başlar. İki ay gibi süreç içerisinde Hemit yetmiş beşe yakın Alman askerini avlar ve ona Avcı Hemit denmeye başlanır. Artık birlik savunma pozisyonundan taarruz pozisyonuna geçmiştir. Kurgunun vaka zamanı Hemit'in avcı birliğine katılması ve Sovyet birliklerinin taarruza geçtiği zaman aralığını kapsar.

Gazi Kaşşaf'ın *Posılka* "Paket" hikâyesinde vaka zamanı geçmişte yaşanmış olayların art zamanlı bir şekilde anlatımıyla sürdürülür. Hikâyenin nesnel zamanı 1942 yılıdır. Kurgunun vaka zamanı ise İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Fransa'yı işgali ile başlar ve Almanların Sovyetler Birliği'ne saldırmasıyla devam eder. Anlatının vaka zamanı 1940 yılı Fransa'nın işgali ile Sovyetler Birliği'nin savaşa dahil olduğu 1942 yılını kapsar.

Fatih Hösni'nin *Çölmek Tübelë Öyde* "Kiremit Çatılı Evde" hikâyesinin olayları Kızıl Ordu'nun bir alayının 1942 yılında Svetli Nehri kıyısında geceyi geçirmek için konuşlandığı bir köyde geçer. Yazar anlatıcı tarafından aktarılan anlatıda vaka zamanı akronik bir şekilde ilerler. Çavuş ve mangasının geceyi geçirmek için yerleştikleri kiremit çatılı evde anlatının zamanı kırılarak bir yıl öncesinde yaşanan Alman taarruzunda yaşlı kadının kızı Natasha'nın öldürülmesi olayına geçiş yapılır. Ardından kurgunun zamanına dönüş yapılır ve çavuşun mangası öfke-nefret duygularıyla evden ayrılır.

Afzal Şamov'un "Koparılmış Teller" hikâyesinde kurgunun şimdiki zaman ve geçmiş zaman olmak üzere iki vaka zamanı vardır. Kurgu ben anlatıcının başkışı Sabir Rehimov'a madalyalarını kazanmasındaki başarılarının altında yatan sırrı sormasıyla başlar. Sabir, geriye dönüşle üç yıl önce yaşadığı aşk hikâyesini anlatmaya başlar. Almanların Sabir Rehimov'un aşık olduğu Necibe'yi kaçırmalarıyla başkışının öfke-nefret duyguları tetiklenir. Vaka zamanının geçtiği bu üç yıllık süreçte düşmana öfkeyle saldıran Rehimov iki kez madalya ile taltif edilir.

Kahraman anlatıcının anlatımıyla aktarılan Hatip Gosman'ın *Altın Baldak* "Altın Yüzük" anlatısında olaylar askerlerden birinin tahkimat sırasında küreğini kaybetmesiyle başlar. Kahraman anlatıcı anlatının başkışısı Yüzbaşı Edhem ile orada karşılaşır. Kızıl Ordu'nun taarruza geçmesiyle anlatı derinlik kazanır ve kahraman anlatıcı ve diğer askerler Yüzbaşı Edhem'in altın yüzüğünün anısını merak ederler. Evliliğin nişanesi olan yüzüğün anısı

geriye dönüşlerle özetlenerek anlatılır. Ardından Yüzbaşı Edhem cephede ölür. Anlatı Yüzbaşı Edhem'in maiyetindeki askerlerin komutanları ve yüzük için intikam alacaklarını vurguladıkları sırada sonlanır. Anlatının vaka zamanı Yüzbaşı Edhem'in parmağındaki yüzüğün üçüncü yılında yani 1944 yılında geçer.

Atilla Rasih'in *Yaktaşlarım* "Hemşehrilerim" hikâyesinde vaka zamanı 1941 yılının ekim ayından itibaren başlar. Olaylar başkişi Salihov'un yeni birliğine atanması ve birliğiyle cephede muharebelere girmesiyle devam eder. Anlatının vaka zamanı olayların yaşandığı 1941 yılı ekim ayı ve Salihov'un güneye doğru yola çıktığı 1942 yılı aralığını kapsar.

Atilla Rasih'in başkişisi Barıy Temirgaliyev çevresinde gelişen *Yutazı Yëğëtë* "Yutazılı Yiğit" adlı uzun hikâyesinde olaylar çeşitlilik gösterir. Barıy'ın cepheye doğru yolu çıkması, istasyondan uğurlanması birinci vakayı, Barıy'ın cepheye intikal ettiği trende yaşanan olaylar ikinci vakayı, Barıy'ın cephede Vasilyev'in mangasına verilmesi ve burada tahkimat çalışmaları yapması üçüncü vakayı, Barıy'ın Vasilyev ile esir düştükten sonra bir köyün ahırında tutsak olarak kalması dördüncü vakayı, Barıy'ın tutsaklıktan kaçıp bir köyde bir kadının evine konuk olduktan sonra 12 Alman askerini öldürmesi ise beşinci vakayı oluşturur. Başkişi Barıy'ın çevresinde gelişen olaylar yazar anlatıcı tarafından özetlemeler yapılarak kronolojik bir biçimde aktarılır.

Atilla Rasih'in *Yazılacak Hikeyeler* "Yazılacak Hikâyeler" adlı hikâyesinde birbirlerinden bağımsız başkişilerin anlatıldığı üç vaka zamanının yanı sıra konuşlanacak bir mevki aramak için görevlendirilip yola çıkan ben anlatıcı Anatoly'nin silah arkadaşı Yefimiç'in köyüne geldiği vaka zamanından oluşur. Amirleri ben anlatıcı Anatoly'den askerî birliğin konuşlanması için uygun bir yer aramasını isterler. Kurgunun vaka zamanı burada başlamış olur. Anlatıcının kurgunun odak noktası hâline getirdiği üç başkişi bu vaka zamanında geriye dönüşlerle anlatılır. Ben anlatıcı Anatoly'nin silah arkadaşı Yefimiç'in köyüne ulaşması ve Yefimiç ile yola devam etmesiyle olaylar sonlanır.

Fatih Hösni'nin *Hutorda* "Mezrada" adlı hikâyesi 1944 yılı mayıs ayında yayımlanmıştır. Hösni'nin hikâyesinin girişinde ben anlatıcı ajitasyon görevlisinden Paulus'un birliğinin ele geçirildiği bilgisini alır. Friedrich Paulus ve maiyetindeki birlikler 31 Ocak 1943 yılında Kızıl Ordu'ya teslim olmuştur (Hart, 2015: 660). Dolayısıyla anlatının vaka zamanı 1943 yılında geçmektedir. Ben anlatıcı şubat ayında Saratov'dan yola çıktığını

aktarır ve mevrada karşılaştıkları iki kadının çalışkanlıklarını ve fedakârlıklarını anlatır. Bu nedenle kurgunun vaka zamanı 1943 yılı şubat ayıdır.

Garif Galiyev'in *Sugış Vaktında* "Savaş Zamanında" adlı hikâyesinde iki vaka zamanı vardır. Bunlardan birincisi yazar anlatıcının geriye dönüşle anlattığı Miñlëgalim'in Rus İç Savaşı sırasında Naratlı köyünde köyün hayvanlarını Beyazlardan korumak için ormanda saklayarak kurtarmasını anlattığı zaman dilimidir. İkinci vaka zamanı ise Safiulla'nın İkinci Dünya Savaşı sırasında evinden çıkıp kolhoza destek için katıldığı zaman dilimini kapsar.

Emirhan Yeniki'nin *Bër Gëne Segatke* "Bir Saatliğine" adlı hikâyesinde vaka zamanı Meryem Teyze'nin evinin penceresinden demiryolunu izlediği ve oğulunun geldiği bir saatlik dilimin ardından tekrar pencere kenarına geldiği iki günlük vaka zamanını konu alır. Yeniki Meryem Teyze ve Galimcan Amca karakterleri hakkında bilgiler verirken geriye dönüşlerle onların nasıl birer karakter olduğunu yansıtır. Galimcan Amca sürekli gazeteleri ve uluslararası haberleri takip eden biriyken Meryem Teyze ise daha çok çocuklarına düşkün bir karakterdir.

Atilla Rasih'in *Şat Künëllë Gallemetdin* "Neşeli Gallemetdin" adlı hikâyesinde olaylar ben anlatıcının anlatımıyla başlar. 1906 yılında dünyaya gelen Gallemetdin'in doğumu, büyümesi, kolhoza katılması özetlenerek anlatılır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla 1941 yılında başkişi Gallemetdin'in cepheye gitmesi ise genişletilerek anlatılır. Dolayısıyla kurgunun vaka zamanı 1906 ve 1941 yılı arasındaki otuz beş yıllık bir zamanı kapsar.

Gadël Kutuy'un *Röstem Macaraları* "Röstem'in Macaraları" adlı hikâyesinde yazar anlatıcı, anlatının başında başkişi Röstem'in yaşından bahsederken "Röstem Asadullin 1942 yılının baharında henüz 13 yaşında bile değildi." (Kutuy, 1944: 23) sözüyle aslında olayların başlangıç zamanını da vermiş olur. Yazar anlatıcı Röstem'in eğretili otu çiçeğinden nasıl haberdar olduğu bölümü geriye dönüşle özetleyerek anlatır. Yazar anlatıcı kurgunun sonuna doğru partizanlara katılan Röstem'in eğer cephe gerisinde olsaydı o sene yedinci sınıfa gideceğini vurgular. Dolayısıyla anlatının vaka zamanı 1942 yılının bahar ayı ile 1943 yılı arasındaki uzun bir vaka zamanını kapsar.

3.4.3. Anlatma Zamanı

Gad l Kutuy’un *Ye  n* “  im  ek” adlı hik  yesinde vaka zamanı 1941 yılından ba layıp savaşın zaferle sonuçlandığı bilinmeyen bir zamanda ge tiğı g z önüne alınırsa eserin anlatı zamanı 1941 yılından oldukça ilerde olmalıdır. Kurgu ben anlatıcı Davut tarafından savaşın zaferle sonuçlandığı bir ortamda anlatılır. Davut, kendisine savaş ve ba ki i Mostafa hakkında sorulan soruları art zamanlı anlatım ile cevaplar. Savaşın zor şartlarda geçtiğini, “Savaş zorlu geçti canlarım, zengin şehirler k l oldu. K rlar ve ormanlar yakıldı. Nehirlerden kan aktı.” (Kutuy, 1941: 12) sözleriyle özetleyerek anlatır. Ba ki i Mostafa’nın savaş sırasındaki kahramanlıklarını ise genişleterek anlatır. Davut’a sorulan sorular ile anlatı zamanı sık sık kırılarak geri d n  ler gerçekleşir. Bu yüzden Kutuy’un hik  yesinde zaman sürekli kırılır dolayısıyla akronik bir zaman akışı işlenir.

Abdulla Ali ’in *Do manga Karşı* “D   mana Karşı” adlı hik  yesi e  zamanlı anlatım ile ilerler. Kahraman anlatıcı anlatımına Kazan’dan kalkan bir askerî trende başlar ve sırasıyla durdukları istasyonları ve geçtikleri şehirlerde başından geçenleri anlatır. Kahraman anlatıcı cepheye ulaştığında ise gördükleri askerî eğitimden ve kı la ortamından bahsetmeye devam eder. Nesnel zamanın 1941 yılı olduğu ve eserin anlatma zamanının da e  zamanlı anlatımla ilerlediğı düşünülürse anlatma zamanı 1941 yılının sonlarıdır.

Fatih H sni’nin *Y   k Ka ı* “Y   k Ka ı” adlı hik  yesinin birinci vaka zamanı e  zamanlı anlatımla aktarılır. Kahraman anlatıcı bu anı ben anlatıcının anlatımıyla mezarlıkta denk geldiğı Aydar Korbanov’un cenaze merasiminden başlatır. Kurgunun Aydar Korbanov’un a zından anlatıldığı ikinci vaka zamanında anlatma zamanı art zamanlı anlatım ile s regelir. Ba ki i Aydar Korbanov’un İkinci Dünya Savaşı sırasında can verdiğı düşünülürse anlatma zamanının 1942 yılına tekabül ettiğı söylenebilir.

Gabdr hman Epselemov’un *      Gom r* “  inci Hayat” adlı hik  yesinde anlatma zamanı iki vaka zamanıyla da paralellik gösterir. Kurgu yazar-anlatıcının gözlemci anlatımıyla başlar ve birinci vaka zamanının başlangıcında anlatım anlatıcı keşif askerine devredilir. Bu kısım ben anlatıcı keşif askeri tarafından birinci vaka zamanını art zamanlı anlatım ile anlatılır. İkinci vaka zamanının başlangıcı keşif askerinin de yaralanıp bir Nisan ayında hastaneye kaldırılmasıyla başlar. Bu bölüm ben anlatıcı keşif askerinin a zından anlatılır ve ikinci vaka zamanı ile paralellik göstererek e  zamanlı anlatım ile aktarılır.

Gabdrakman Epselemov'un *Ülēmnen Köçlerek* "Ölümden Daha Güçlü" adlı hikâyesinde gözlemci ben anlatıcısıyla aktarılan kurgunun anlatma zamanı vaka zamanı ile paralel bir şekilde kronolojik ilerler. Eş zamanlı anlatımla anlatılan kurgu kahraman anlatıcının şu sözleri ile sonlanır: "Ben kahramanın kanlar içinde yatan bedeninin yanında başımı eğerek duruyorum. Yüreğimde sonsuz acı ve nefret duygusu var..." (Epselemov, 1943: 36).

Fatih Hösni'nin *Kotelok* "Karavana Kabı" adlı hikâyesinde anlatma zamanı oldukça uzun bir süreyi kapsar. Art zamanlı anlatımla yazar-anlatıcı tarafından anlatılan kurgu Ehmetşa Amca'nın yaralı bir askerden yulaf satmak için aldığı karavana kabının anlatımıyla başlar. Yazar-anlatıcı karavana kabının yirmi altı yıl kadar tozlu raflarda kaldığını vurgular. Dolayısıyla vaka zamanının başlangıcının 1917 yıllarına tekabül ettiği düşünülürse ve Hekimcan'ın karavana kabını 1941 yılında başlayan İkinci Dünya Savaşı'na götürdüğü düşünülürse anlatma zamanı 1942'li yıllara tekabül eder. Yazar art zamanlı anlatım ile başladığı kurguyu özetleme tekniği ile 1941 yılına kadar getirir.

Garif Galiyev'in *Bězněň Běr İpteşeběz* "Bir Yoldaşımız" hikâyesinin anlatma zamanı 1943 yılının başıdır. Kahraman anlatıcının gözlemleriyle art zamanlı anlatılan kurguda olaylar güz vakti oluşturulan rezerv (yedek) birlikte başlar ve eğitimlerin sonunda başkışı Nuriy Şakirov'un takdir almasıyla sonlanır. İkinci Dünya Savaşı'nın 1941 yılı haziran ayında başladığı ve yedek birliğin eğitiminin güz aylarında başladığı düşünülürse vaka zamanı 1941 yılı güzüne denk gelir. Hikâyenin sonunda kahraman-anlatıcının başkışı Nuriy'in cepheye gitmesinden uzun zaman geçtiğini söylemesi kurgunun anlatma zamanının 1943 yılına tekabül ettiğini gösterir.

Gabdrakman Minskiy'in *Gvardiyeçë Leytenant Hesenov* "Muhafız Teğmen Hesenov" hikâyesinin nesnel zamanı 1944 yılıdır. Anlatıcı vaka zamanında Teğmen Hesenov'un savaşın başından beri üç yıllık bir deneyime sahip olduğunu vurgular. İkinci Dünya Savaşı'nın 1941 yılında başladığı ve Teğmen Hesenov'un üç yıllık görev aldığı düşünülürse kurgunun anlatma zamanı da 1944 yılıdır.

Gazi Kaşşaf'ın *Posılka* "Paket" hikâyesinde vaka zamanı 1940-1942 yılı arasındaki iki yıllık bir süreyi kapsar. Anlatma zamanı ise vaka zamanına paralel bir şekilde geniş bir şimdiki zaman içinde anlatılır. Ancak Helda'nın Frits ve Hans'tan aldığı mektuplar anlatılırken zaman kırılır ve art zamanlı anlatımla geçmiş zaman anlatılır.

Fatih Hösni'nin *Çölmek Tübelä Öyde* "Kiremit Çatılı Evde" hikâyesinin yazma zamanı 1943 yılının mart ayıdır. Yazar anlatıcı kurgunun başında yaşanan olayı bir çavuştan duyduğunu belirterek anlatıya başlar. Anlatıcının art zamanlı anlatımla aktardığı olaylarda çavuşun mangasının yerleştiği evde ise savaşın başlangıç yıllarında geçen olay özetlenerek anlatılır. Eserdeki iki yıllık bir vaka zamanı sonradan aktarıldığı ve vaka zamanının savaşın başlangıcından sonraki iki yıllık süreyi kapsadığı düşünülürse anlatma zamanının da 1943 yılı olduğu anlaşılır.

Afzal Şamov'un "Koparılmış Teller" hikâyesi ben anlatıcının anlatımıyla cephedeki askerlerin sohbetiyle başlar. Vaka zamanı bu bölümde ben anlatıcının eş zamanlı anlatımıyla Sabir Rehimov'a sorusu üzerine zaman kırılarak üç yıl öncesine döner. Anlatımı ben anlatıcıdan devralan Rehimov 1941 yılında başından geçenleri art zamanlı anlatımla anlatmaya başlar. Vaka zamanının 1941 yılında başladığı ve Rehimov'un üç yıl önceki anılarını anlattığı düşünülürse vaka zamanı üç yıllık bir süreyi kapsar. Anlatma zamanı ise 1944 yılına denk gelir.

Atilla Rasih'in *Yaktaşlarım* "Hemşehrilerim" hikâyesinde ben anlatıcı Salihov başından geçen olayları art zamanlı anlatımla aktarır. Ben anlatıcı Salihov, 1941 yılının ekim ayında yeni birliğine atandığı zaman diliminden itibaren başından geçen olayları anlatır. Muharebe alanındaki bir yıllık vaka zamanını özetlemeler yaparak anlatan Salihov, kurgunun sonunda 1942 yılında güneye doğru ilerlediğinden söz eder. Kurgunun anlatma zamanı 1942 yılına denk gelir. Dolayısıyla ben anlatıcı Salihov anlatıda başından geçen bir yıllık vaka zamanını anlatmaktadır.

Gomer Beşirov'un *Komissar* "Komiser" adlı hikâyesinde vaka zamanı on beş günlük bir zaman dilimini kapsar. Yazar anlatıcının anlatımıyla aktarılan anlatıda anlatma zamanı kuşatma altındaki günleri özetleme tekniğiyle anlatır. Kronolojik bir biçimde ilerleyen vaka zamanının anlatımı eş zamanlı anlatımla okuyucuya aktarılır.

Atilla Rasih'in *Yazılaçak Hikeyeler* "Yazılacak Hikâyeler" hikâyesinde anlatıyı anlatma görevini cephe veterineri olarak görev yapan ben anlatıcı Anatoly üstlenir. Cephe başından geçenleri art zamanlı anlatım ile aktaran anlatıcı anlatma zamanını kırarak geriye dönüşlerle kurgunun başkışilerini genişleterek anlatmaya başlar. Anlatma zamanında kronolojik bir şekilde ilerleyen vaka zamanı böylelikle geriye dönüşlerle kırılarak üç farklı başkışinin olaylarına odaklanır. Kurguda başından geçen olayları

anlatan ben anlatıcı iki yıllık bir zaman dilimini anlatmaktadır. Eserin nesnel zamanının 1944 yılı olduğu düşünülürse anlatma zamanı 1943 yılına tekabül eder.

Fatih Hösni'nin *Hutorda* "Mezrada" adlı hikâyesinin nesnel zamanı 1944 yılı mayıs ayıdır. Hösni'nin hikâyesinin girişinde ben anlatıcı ajitasyon görevlisinden Paulus'un birliğinin ele geçirildiğini ve Stalingrad muharebesinin kazanıldığı bilgisini alır. Şubat ayında ise Saratov'dan Stalingrad'a ilerlediklerini belirtir. Stalingrad muharebesi 1943 yılı ocak ayında sona ermiştir. Kurgunun vaka zamanı 1943 yılı şubat ayında geçmektedir. Olayların art zamanlı anlatıldığı düşünülürse anlatma zamanı da 1944 yılına denk gelir.

Garif Galiyev'in *Sugış Vaktında* "Savaş Zamanında" adlı hikâyesi yazar anlatıcı tarafından Safiulla'nın İkinci Dünya Savaşı başlayınca evinden çıkıp kolhoza doğru yola çıktığı 1941 yılıdır. Yazar anlatıcı Safiulla'nın yola çıktığı anda oğlu Minlegalim'i hatırladığı bölümde geriye dönüşle Minlegalim'in Rus İç Savaşı'nda başından geçen olayları art zamanlı anlatımla aktarır. Minlegalim'in kahramanlığı anlatıldıktan sonra zaman tekrar kırılır ve vaka zamanına Safiulla'nın kolhoza katıldığı 1941 yılına dönüş yapılır.

Emirhan Yeniki'nin *Bër Gëne Segatke* "Bir Saatliğine" adlı hikâyesinde iki gün içerisinde gerçekleşen olaylar kurgunun başında ve sonunda kimi zaman daraltılarak anlatılırken Gomer'in eve döndüğü bir saatlik süre genişletilerek uzun bir şimdiki zamanda anlatılır. Anlatıcı zaman zaman karakterleri derinleştirmek için art zamanlı anlatıma başvurur ve onların geçmişleri hakkında özetleme yoluyla bilgiler verir.

Atilla Rasih'in *Şat Küñëllë Gallemetdin* "Neşeli Gallemetdin" adlı hikâyesinde başkişi Gallemetdin'in otuz beş yıllık yaşamı anlatılır. Kurgu iki bölümden oluşur. Birinci bölüm ben anlatıcının Gallemetdin adında bir arkadaşının doğumunu, büyümesini, kolhoza katılmasını art zamanlı anlatım ile özetleyerek anlatmasıyla başlar. İkinci bölümde anlatımı devralan yazar anlatıcı Gallemetdin'in cepheye intikalini anlatır. Otuz beş yıllık bu vaka zamanı savaşın başlamasıyla sona erer. Anlatının nesnel zamanının 1944 yılı olduğu düşünülürse anlatma zamanının da 1943 yılına denk geldiğini söylemek mümkün olacaktır.

3.5. Sovet Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Mekân

3.5.1. Açık Mekân

Savaş temalı edebî eserlerde, açık mekânlar anlatının atmosferini, karakterlerin ruh hâlini ve olayların gidişatını şekillendiren unsurlar arasında önemli bir yer tutar. Gadël Kutuy'un *Yeşen* “Şimşek” adlı hikâyesinde, Mostafa, Davut ve Hafız'ın balık tutmaya gittikleri İdil kıyısı ve muharebe alanı gibi açık mekânlar, karakterlerin savaştan önceki hayatlarını ve savaşın getirdiği yıkımı vurgular. Abdulla Aliş'in *Doşmanga Karşı* “Düşmana Karşı” hikâyesinde ise Kazan, Moskova ve çeşitli şehirlerin yanı sıra birliğin konuşlandığı orman gibi geniş mekânlar, savaşın yayılma alanını ve karakterlerin hareket alanlarını yansıtır.

İdris Tuktarov'un *İrək Ėzlegende* “Özgürlük Arayışında” adlı hikâyesinde Şeyhi ve Naderşa'nın partizanlara katılmak üzere yola çıktıkları Nagornaya sokağı ve Vladivostok şehri, karakterlerin özgürlük arayışının mekânsal yansımaları olarak tasvir edilir. Benzer bir şekilde, Fatih Hösni'nin *Yözək Kaşı* “Yüzük Kaşı” adlı hikâyesinde Aydar Korbanov'un çocukluğunun geçtiği Yanbulat köyü, Vesile'nin yaşadığı Mamalay köyü ve savaş cepheleri gibi mekânlar, bireylerin geçmişleriyle yüzleşmelerini ve savaşın hayatlarına olan etkisini anlatır. Bu mekânlar, karakterlerin kişisel dönüşümlerini ve savaşın toplumsal yansımalarını betimler.

Gabdrähman Epselemov'un *İkənçə Gomər* “İkinci Hayat” hikâyesinde Rusya'nın kuzeyinde bulunan Karelya Cumhuriyeti'nde geçen muharebeler ve Karelya ormanları, yazarın kendi deneyimlerini yansıtarak mekânın savaşın dehşetini ve doğanın güzelliğini bir araya getiren bir mozaikini oluşturur.

Gabdrähman Epselemov, 1941 yılında savaşın başlamasıyla Finlandiya sınırındaki Karelya şehrine denizci olarak görev yapmıştır (Heyrullina ve Dautov, 2021: 60). Epselemov'un *Ülēmnen Köçlərek* “Ölümden Daha Güçlü” hikâyesinde Logi-Yarvi Gölü ve Finlandiya sınırındaki “ölüm kayası” gibi mekânlar, savaşın doğayla iç içe geçen trajedisini gözler önüne serer.

Fatih Hösni'nin *Kotelok* “Karavana Kabı” adlı hikâyesinde karavana kabının satın alındığı pazar yeri savaşın gündelik hayat üzerindeki etkilerini ve basit nesnelerin bile nasıl anlam kazandığını anlatır. Garif Galiyev'in *Bəznəñ Bər İpteşəböz* “Bir Yoldaşımız” hikâyesindeki yedek birliğin eğitim gördüğü kışla karakterlerin savaş hazırlıklarını ve eğitim süreçlerini temsil ederken Mirsey Emir'in *Kuray* “Kuray” hikâyesinde Kuzey Batı

cephesi, savaşın kültürel ve mekânsal boyutlarını bir arada sunar. Kuray'ın sürekli yankılanması, kültürün mekânın ötesine geçtiğini vurgulayıcı niteliktedir.

Gabdr Rahman EpseleMOV'un *Tönyak Balkışı* "Kuzey Işığı" hikâyesinde Finlandiya sınırındaki kuzey ışıkları, savaşın ortasında bile doğanın büyüleyici güzelliklerinin var olduğunu gösterir. *Bayrak* "Bayrak" hikâyesindeki alay karargâhı ve *Şofër* "Şoför" hikâyesindeki Ukrayna'da bulunan Mius nehri çevresi savaşın geçtiği yerleri somutlaştırarak karakterlerin mücadelesini ve yaşadıkları zorlukları yansıtır.

Atila Rasih'in *Şat Künëllë Gallemetdin* "Neşeli Gallemetdin" adlı hikâyesinde açık mekân Karamalı köyüdür. Çarlık Rusya'sının yıkılmasının ardından kolhozlarla kalkınan bu köy, başkişi Gallemetdin'in zorlu doğumunun ardından neşeli bir kişilik kazanmasında büyük etken olur. Ormanlık bir alanda bulunan ve marangozlukla ünlü olan bu köy, Gallemetdin'in kişisel gelişimiyle paralel olarak dönüşür. Sovyetler Birliği'nde o zamana kadar bataklıklarla kaplı olan Moskova, Petrograd, Ural ve Sibiry gibi bölgelerde sanki sihirli bir değnek dokunmuşçasına fabrika bacaları yükselmeye başlamış ve eskiden insanların bataklıklara gömüldüğü yerlerde, Avrupa ve Amerika'da bile hayretle karşılanan fabrikalar inşa edilmiştir (Zelinski, 1978: 47). Köydeki yapıların azlığı ve işgücü fazlalığı, Çarlık dönemi eleştirisini yansıtırken, Sovyetler Birliği'nin kalkınma hamleleriyle köydeki değişim vurgulanır.

Fatih Hösni'nin *Urman Sukmakları* "Orman Patikaları" hikâyesinde, geniş bir alan olan orman başkişi Abdul için insanlardan kaçışın sembolü hâline gelir. Abdul'un kızamık hastalığı nedeniyle bir gözü şaşıdır ve bu durum onun şehirden uzak bir ormanda yaşamayı tercih etmesinde etkili olur. Orman, Abdul'un ailesiyle birlikte geçirdiği günler boyunca bir sığınak ve aynı zamanda anıların mekânı olurken kardeşi Zöfer'in Kızıl Ordu'ya katılmasıyla bu mekân daralan ve hatıraların yoğunlaştığı bir alan haline gelir.

3.5.2. Kapalı Mekân

Savaş temalı edebî eserlerde kapalı mekânlar karakterlerin iç çatışmalarını, korkularını ve duygusal dönüşümlerini yansıtan önemli unsurlar arasında yer alır. Gadël Kutuy'un *Yeşën* "Şimşek" adlı hikâyesinde Hafız'ın fabrikası, Davut ve Mostafa'nın yaşadığı semtler kapalı mekânlar olarak özetleme tekniğiyle anlatılır ve karakterlerin savaş öncesi yaşamlarını temsil eder. Abdulla Aliş'in *Doşmanga Karşı* "Düşmana Karşı" hikâyesinde Kazan ve Moskova'daki demiryolu istasyonları ile C şehrinin yanındaki askerî siperler

savaşın başladığı andan itibaren karakterlerin savaş alanına geçiş sürecini ve savaşın getirdiği tehlikeleri gözler önüne serer.

İdris Tuktarov'un *İrək Əzlegende* "Özgürlük Arayışında" hikâyesinde Şeyhi ve Naderşa'nın kaldığı hapisane, muayene oldukları kışla ve partizanlara katılmak üzere gittikleri fanza gibi kapalı mekânlar karakterlerin özgürlük arayışlarının sınırlandığı yerlerdir. Fatih Hösni'nin *Yözək Kaşı* "Yüzük Kaşı" hikâyesinde ise Aydar Korbanov'un evi, elma satıcısı İsmail'in evi, mahzen, maden çukuru, demiryolu istasyonu ve hastane odası gibi kapalı mekânlar karakterin hayatının farklı aşamalarındaki zorlukları ve dönüşümlerini yansıtır.

Gabdrahman Epselemov'un *İkənçə Gomər* "İkinci Hayat" hikâyesinde hastane, başkışı Vakıyf ve keşif askerinin tanıştığı ve savaşın yarattığı yaraları sardığı yer olarak tasvir edilir. *Üləmnen Köçlərek* "Ölümden Daha Güçlü" hikâyesinde ise kuruvazör ve tekne, kapalı mekânlar olarak özetleme tekniğiyle savaşın tehlikelerini ve kaçış süreçlerini anlatır. Fatih Hösni'nin *Kotelok* "Karavana Kabı" hikâyesinde merhum Ehmetşa ve eşi Sahipcamal'ın evi, savaşın bireyler üzerindeki etkilerini ve günlük yaşamın savaşla nasıl değiştiğini gösterir.

Mirsey Emir'in *Kuray* "Kuray" hikâyesinde Yomaguca'nın kuray çaldığı sığınak ve hastane, karakterlerin savaşın içinde nasıl mücadele ettiklerini ve hayatta kalma çabalarını anlatır. Gabdrahman Epselemov'un *Tönyak Balkış* "Kuzey Işığı" hikâyesinde askerlerin kışlası ve bataklık, savaşın zorluklarını ve hayatta kalma mücadelesini yansıtır. Garif Galiyev'in *Şem Yaktısı* "Mum Işığı" hikâyesinde revir, çiftlik evi ve sığınak, savaşın bireyler üzerindeki psikolojik etkilerini anlatır.

Emirhan Yeniki'nin *Bər Gəne Segatke* "Bir Saatliğine" hikâyesinde Meryem Teyze'nin yumurta, yağ ve süt sattığı istasyon önceleri açık mekân özelliği taşıırken kurgunun ilerleyen bölümlerinde çocuklarını cepheye göndermesiyle kapalı bir mekâna dönüşür. Meryem Teyze günlerini bir diğer kapalı mekân olan evinin penceresinden demiryolunu izleyerek geçirir. Meryem Teyze için önceleri satış yaptığı sırada somut olarak algılayamadığı istasyon artık daralarak onun için psikolojik bir odak noktasına dönüşür. Bu hikâyeler, kapalı mekânların sadece fiziksel alanlar değil aynı zamanda karakterlerin duygusal ve psikolojik dünyalarını yansıtan araçlar olduğunu ortaya koyar. Kapalı

mekânlar, savaşın farklı yüzlerini ve etkilerini yansıtarak okuyucuyu karakterlerin yaşadıkları dünyaya daha da yakınlaştırır.

3.6. Sovet Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı edebi eserlerde olayları, durumları ve karakterleri okura aktaran, eserin iç dünyasını şekillendiren önemli bir unsurdur. Edebiyat eserlerinde anlatıcı kavramı yazar ile okur arasındaki köprü olarak görülür ve edebi eserin anlam dünyasına yön verir. Dolayısıyla anlatıcı eserdeki bakış açısını belirlerken hikâyenin kurgusal gerçekliğini de inşa etmiş olur. Bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı eserlerinde anlatıcı çoğu zaman üçüncü şahıs tanrısal bakış açısı anlatımıyla verilirken zaman zaman da eserler ben anlatıcı kahraman bakış açısı çerçevesinden verilmiştir. Bu başlık altında incelenen 86 hikâye, anlatıcı ve bakış açısına göre tasnif edilmiştir.

3.6.1. Tanrısal Bakış Açısı

İkinci Dünya Savaşı sırasında *Sovet Edebiyatı* dergisinde yayımlanan toplam 30 hikâye tanrısal bakış açısıyla kaleme alınmıştır. *Kotelok* “Karavana Kabı”, *Rubens* “Rubens”, *Külege* “Gölge” gibi toplam 7 hikâyesinde tanrısal bakış açısını kullanan Fatih Hösni, tanrısal bakış açısıyla en çok eser veren yazar olmuştur.

3.6.2. Gözlemci Bakış Açısı

Gabdrähman EpseleMOV’un *Ülēmnen Köçlerek* “Ölümünden Daha Güçlü” adlı hikâyesi hem gözlemci bakış açısı hem de tanrısal bakış açısıyla aktarılır. Kahraman anlatıcının ağzından birinci kişi anlatımıyla aktarılan kurgu başkisi İskender’in Alman ve Fin askerleriyle mücadele ettiği “ölüm kayası” adlı tepede anlatıcı gözlemci bakış açısını kaybeder ve İskender’in duygu ve düşüncelerini tanrısal bakış açısı ve üçüncü kişi anlatımıyla anlatır. İskender’in ölümünden sonra ise gözlemci bakış açısına ve birinci şahıs anlatıma geri döner.

Min Şabay’ın *Batıray* “Batıray” hikâyesi üçüncü şahıs anlatıcı ve gözlemci bakış açısıyla aktarılır. Yazar-anlatıcı, olayları dışarıdan gözlemleyerek ve karakterlerin iç düşüncelerine doğrudan erişmeden anlatır. Karakterlerin düşüncelerini diyalog tekniğiyle anlatıya dahil eder. Anlatı boyunca gözlemci bakış açısından ödün vermez.

Garif Galiyev’in *Ak Bekel* “Seki Nişaneli At” hikâyesi birinci şahıs anlatıcı ve gözlemci bakış açısıyla anlatılır. Ben anlatıcı kurgunun başından beri olayların içinde olmasına rağmen kurgunun odak noktası Ak Bekel adındaki atı ve muharebe alanını gözlemci bakış açısıyla aktarır.

Bir veteriner olan Atilla Rasih'in *Yazılaçak Hikeyeler* "Yazılacak Hikâyeler" adlı hikâyesinin anlatıcısı olan veteriner Anatoly karakteri aslında yazarın kendisidir. Hikâye birinci şahıs anlatıcı ve gözlemci bakış açısıyla anlatılır. Atilla Rasih anlatının üç bölümünde de ben anlatıcı Anatoly'i geri planda tutar ve bu üç farklı bölümde karşılaştığı üç farklı başkişiyi gözlemleyerek aktarır.

3.6.3. Kahraman Bakış Açısı

Gadël Kutuy'un *Yeşen* "Şimşek" adlı hikâyesi birinci şahıs, ben anlatıcı ağzından kahraman bakış açısıyla anlatılır. Ben anlatıcı Davut hikâyede başından geçen olayları akronik bir şekilde okuyucuya aktarır.

Abdulla Aliş'in *Doşmanga Karşı* "Düşmana Karşı" hikâyesi birinci şahıs, ben anlatıcı ve kahraman bakış açısıyla anlatılır. Kahraman anlatıcının eş zamanlı anlattığı hikâyede kurgu adını bilmediğimiz kahraman anlatıcının Kazan'dan cepheye intikalini işler. Kahraman anlatıcının bu süreçte karşılaştığı mekânlar ve kısıtlı kişiler onun bakış açısıyla sunulur.

Garif Galiyev'in *Bëznëñ Bër İpteşëbëz* "Bir Yoldaşımız" adlı hikâyesi birinci şahıs anlatıcı ve kahraman bakış açısıyla anlatılır. Kahraman-anlatıcının art zamanlı anlatım ile aktardığı kurguda başkişi Nuriy Şakirov'un eğitim birliğindeki başarıları anlatılır. Kahraman-anlatıcı aslında aynı birlikte eğitim aldığı Nuriy Şakirov adında bir asker hakkındaki anılarını anlatmaktadır.

R. İlyas tarafından kaleme alınan *Minëm Avıldeşim* "Benim Köylüm" hikâyesi birinci kişi anlatıcı ve kahraman bakış açısıyla anlatılır. Kurguda olaylar, ben anlatıcı Kasıymov tarafından aktarılır ve onun bakış açısıyla sınırlıdır.

Hatip Gosman'ın *Töş* "Rüya" hikâyesi başkişi Tayfur Sabitoviç tarafından birinci şahıs anlatıcı ve kahraman bakış açısıyla anlatılır. Başkişi Tayfur cephede başından geçen iki aylık süreci anlatmaktadır.

Afzal Şamov'un "Koparılmış Teller" hikâyesi kahraman anlatıcının ağzından birinci şahıs anlatım ve kahraman bakış açısıyla başlar. Sabir Rehimov'un üç yıl önce başından geçenleri anlatmasıyla anlatım Sabir Rehimov'a devredilir. Başkişi Sabir Rehimov başından geçenleri kendi bakış açısından sınırlı bir şekilde anlatır. Rehimov, başından geçenleri anlattıktan sonra anlatımı tekrar kahraman anlatıcıya bırakır. Kurgu kahraman anlatıcının Sabir Rehimov'un üzüntüsünü paylaştığı bölümde sona erer.

Hatip Gosman'ın *Altın Baldak* "Altın Yüzük" hikâyesi adı bilinmeyen kahraman anlatıcının birinci şahıs anlatımı ve kahraman bakış açısıyla aktarılır. Anlatıda, karakterler arasındaki iletişim diyalog tekniği kullanılarak yansıtılır.

Garif Galiyev'in *Şem Yaktısı* "Mum Işığı" hikâyesinde anlatı ben anlatıcı Hanbikov'un anlatımıyla birinci şahıs ve kahraman bakış açısıyla başlar. Hanbikov'un günlüğünden ilerleyen kurguda günlüğün tahrip olan yerlerine kadar anlatıcı Hanbikov'dur. Bu bölümde gerçekleşen olaylar onun bakış açısıyla sınırlıdır. Kurgunun ilerleyen bölümlerinde günlüğün bir sığınakta bulunmasıyla anlatımı adı bilinmeyen bir Sovyet askeri devralır. Kurgunun bu bölümünde anlatıcı Sovyet askeri Hanbikov ile Naile'nin hikâyesi hakkında kendi görüşlerini anlatır. Kurgu ben anlatıcı Sovyet askerinin anlatımıyla sonlanır.

Fatih Hösni'nin *Polkovnik Kızı* "Albay'ın Kızı" hikâyesinin anlatıcısı aynı zamanda olayların odak noktası olan başkişi Hesen Hekimcanov'dur. Kurgu birinci şahıs anlatım ve kahraman bakış açısıyla sınırlıdır.

Atila Rasih'in *Yaktaşlarım* "Hemşehrilerim" adlı hikâyesi birinci şahıs anlatım ve kahraman bakış açısıyla anlatılır. Anlatının başkişisi Salihov ben anlatıcı olarak bir yıllık vaka zamanında başından geçen olayları kendi bakış açısıyla okuyucuya aktarır.

3.6.4. Çoklu Bakış Açısı

Fatih Hösni'nin *Yözək Kaşı* "Yüzük Kaşı" adlı hikâyesinde adı bilinmeyen asker kahramanın birinci kişi anlatımı ve kahraman bakış açısıyla başlayan kurgu Aydar Korbanov'un hayatının aktarıldığı bölümde ise Aydar Korbanov'un ağzından birinci kişi anlatımıyla ve kahraman bakış açısıyla anlatılır. Hikâyede karakterler arasındaki iletişim diyalog tekniğiyle sürdürülür.

Gabdrähman Epselemov'un *İkənçə Gomər* "İkinci Hayat" adlı hikâyesi üçüncü kişi anlatımı ve tanrısal bakış açısıyla başlar. Yazar-anlatıcı bu bölümde karlı orman tasvirini ve düşman hakkında bilgiler verir. Ardından anlatımı keşif askeri ben anlatıcıya bırakır. Kurguda adı geçmeyen keşif askeri yazar-anlatıcıdan devraldığı bu bölümü birinci kişi ağızdan kahraman bakış açısıyla anlatır.

Gabdrähman Epselemov'un *Tönyak Balkışı* "Kuzey Işığı" hikâyesi üçüncü şahıs anlatımı ve tanrısal bakış açısının yanı sıra iki vaka zamanının anlatıcısı olan Vasiliy Velednin tarafından ben anlatıcı ile aktarılır. Kurgunun başlangıcı yazar-anlatıcı ve tanrısal bakış

açısıyla aktarılır. Yazar-anlatıcı bu bölümde orman tasviri ve kışladaki askerlerin duygularından bahseder. Şamil'in kahramanlıklarının anlatıldığı bölümlerde ise yazar-anlatıcı anlatımı ben anlatıcı Velednin'e devreder. Bu bölümler, Velednin'in aktarımıyla ve kahraman bakış açısıyla aktarılır.

Fatih Hösni'nin *Şofër* “Şoför” adlı hikâyesi hem birinci şahıs anlatıcı ve gözlemci bakış açısıyla hem de üçüncü şahıs anlatıcı ve tanrısal bakış açısıyla anlatılır. Kurgu Tolya'nın madalya aldığı kutlamalardan itibaren birinci şahıs anlatımıyla ve gözlemci bakış açısıyla anlatılır. Kurgunun Mius nehri kıyısına geldiğinde yazar-anlatıcı tanrısal bakış açısıyla anlatımı devralır. Bu kısım Tolya ve Galya'nın birbirlerine olan hislerini ve geçen süreyi tanrısal bakış açısıyla sunar.

Hem gözlemci hem tanrısal bakış açısının kullanıldığı Emirhan Yeniki'nin *Yalgız Kaz* “Yalnız Kaz” adlı hikâyesi çoklu bakış açısıyla anlatılan eserlere örnek teşkil eder. Ben anlatıcının anlatımı ve gözlemci bakış açısıyla başlayan kurgu başkışı yalnız kazın geçmişi anlatıldığı bölümde tanrısal bakış açısıyla sunulur. Yalnız kazın askerî birlik konuşlanana kadar yaşadıkları okuyucuya anlatıldıktan sonra ben anlatıcı yeniden gözlemci konuma geçerek anlatımı sürdürür.

Emirhan Yeniki'nin *Mek Çeçegë* “Gelincik Çiçeği” adlı hikâyesi yazar anlatıcının anlatımıyla ve tanrısal bakış açıyla başlar. Kurgunun ilerleyen bölümünde anlatımı gelincik çiçeği ben anlatıcı olarak devralır ve kahraman bakış açısıyla anlatıma devam eder. Emirhan Yeniki'nin “Gelincik Çiçeği” adlı anlatısı Tatar edebiyatındaki nesir türünde kaleme alınmıştır. Bu yüzden anlatının gelincik çiçeğinin anlatımıyla sürdüğü bölümler, oldukça dokunaklı ve duygu yüklüdür.

Atilla Rasih'in *Şat Küñellë Gallemetdin* “Neşeli Gallemetdin” adlı hikâyesi iki bölümden oluşur. İlk bölüm ben anlatıcının anlatımıyla ve gözlemci bakış açısıyla anlatılırken ikinci bölüm yazar-anlatıcı tarafından tanrısal bakış açısıyla anlatılır. Rasih, hikâyesinin birinci bölümünü anlatmaya tıpkı bir meddah anlatıcı gibi şu şekilde başlar: “Bizim Gallemetdin adında bir arkadaşımız vardı. Haydi, onun hikâyesine başlayalım.” (Rasih, 1944: 25). Atilla Rasih bu bölümde, Gallemetdin'in yaşadığı coğrafya olan Karamalı köyü hakkında ve onun doğup büyümesiyle ilgili kısaca bilgiler verir. Rasih'in hikâyesinin bu bölümü bir sohbet havasına bürünür. Sürekli anlatıyla ilgili sorular sorar ve yanıtlar: “Siz Karamalı Köyü'nü biliyor musunuz? Eğer bilmiyorsanız, ben söyleyeyim: orası

Gallemetdin'in doğduğu köy." (Rasih, 1944-25). Söz konusu durumda okuyucu kendini bir anda metnin merkezinde bulur. Rasih, hikâyenin birinci bölümüne giriş bölümü adını verir. Giriş bölümü olarak adlandırdığı yerin sonunda, hikâyesini neden yazdığını şu sözlerle verir:

"Giriş bölümünü yazmaya başladığımda dilim aşağıdakileri söylemek için kaşınıp duruyordu. Ben bu hikâyemi, Gallemetdin'in Karamalı'dan ayrıldığında gördükleri hakkında yazmaya karar verdim. Hepsi bu kadar." (Rasih, 1944: 26).

Flera Safiullina, Tatar edebiyatının düzyazı eserlerinde söz konusu kurgunun akışına yazar tarafından müdahale edilmesini; anlatımın monotonlaşması ve bu durumu yazarın da fark etmesi nedeniyle yazarın okuyucuya yakın olabilmek için metinle okuyucunun arasına girmesi şeklinde belirtir ve bu durumun Tatar halk masallarıyla bağlantılı olduğunu ifade eder (Safiullina, 1980: 167). Ancak söz konusu durumu D. F. Zagidullina, savaş döneminde Tatar yazarların hikâyelerini publistika türüne yakınlaşarak kaleme almasını, yazarların cephede gazeteci olarak görev almasına bağlar (Zagidullina, 2020: 51-60). Birinci bölümün sonuna doğru Rasih, Gallemetdin'in sesinin kötü olduğunu ise 1940'lı yıllardaki Tatar opera sanatçılarıyla karşılaştırır:

"Gallemetdin şarkı söyleme konusunda o kadar beceriksizdi ki Salih Seydeşev ya da Necip Cihanov onu şarkı söylerken duysaydılar hiç şüphesiz yüzlerini çevirir ve kulaklarını tıkarlardı." (Rasih, 1944: 26).

Sohbet havasında devam eden bu birinci bölümün ardından ikinci bölüm ise bu şekilde anlatılmaz. İkinci bölüm yazar anlatıcının anlatımı ve tanrısal bakış açısıyla doğal bir şekilde sürer.

Anlatıdaki söz konusu masalsı anlatım ve yazar tarafından araya girmeler Fatih Hösni'nin *Aprël* "Nisan" hikâyesinde de gözlemlenir. Anlatı doğa tasvirlerinin, kasabanın ve olayların anlatımında üçüncü şahıs anlatıcının masalsı anlatımı ve tanrısal bakış açısıyla anlatılırken yer yer yazar anlatıcı, ben anlatıcı konumuna geçerek gözlemci bakış açısıyla olayları değerlendirir:

"Zöhre evin çatısında kendisine ışık tutan bu kişinin kim olduğunu araya dursun, haydin, birbirlerine yan yana inşa edilen düzensiz kasaba evlerine konuk olmaya gidelim." (Hösni, 1945: 21).

Bu bölüme kadar gözlemci bakış açısıyla olayları birinci şahıs anlatımıyla aktaran anlatıcı kasabadaki evleri tanıtmaya başladığı anda evlerin içlerini ve olayları anlatırken yeniden tanrısal bakış açısına geçer. Fatih Hösni'nin hikâyesinin çocuklara yönelik olması,

başkışisinin ve çevresinde gelişen olayların masalsı bir anlatımla anlatılması Safiullina'nın tezini doğru lar niteliktedir.

4. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA SOVËT EDEBİYATI DERGİSİNDE YAYIMLANAN HİKÂYELERDE İÇERİK

4.1. Sovet Edebiyatı Dergisinde Yayınlanan Hikâyelerde Propaganda ve Askerî Eğitim İlişkisi

“Propaganda, tarih boyunca devletler arasında yaşanan mücadelelerde ve aynı zamanda devletlerin kendi iç mücadelelerinde en önemli silahlardan birini teşkil etmiştir.” (Özdemir, 2021: 91). Bu silahı İkinci Dünya Savaşı sırasında Sovyetler Birliği Komünist Partisi de gerek diğer sanat dalları gerekse edebiyat eserleri aracılığıyla sıkça kullanmıştır. Diğer ülkelerin örtülü propagandasının aksine Sovyetler Birliği’nde propaganda açık bir şekilde yapılmasının yanı sıra bir devlet politikası hâline gelmiştir (Özdemir, 2021: 93). Propagandanın SSCB iktidarına özgü bir diğer yöntemiyse ajitasyon faaliyetlerini yürüten oluşumlar olmuştur. Fatih Hösni’nin *Hutorda* “Mezrada” adlı hikâyesinin başlangıcında da eser karakterleri Stalingrad muharebesinin kazanıldığını bir ajitasyon ofisinde bir ajitasyon görevlisinden öğrenir. Bu başlık altında SSCB iktidarının savaşa yönelik propagandist söylemlerinin yanı sıra askerî eğitim konularını yansıtan propagandist söylemlere de yer verilmiştir.

Savaşlar, her ne kadar ülkeler arasında yapılsa da toplumda bıraktıkları etkiler bireyleri derinden sarsan, maddi ve manevi yıkıcılığının yanı sıra psikolojik sorunları da ortaya çıkarır. Savaşların bu olumsuz yanlarını olumlu bir başarıyla sonuçlandırmak isteyen savaş hâlindeki iki ülke, birbirlerine üstün gelebilmek için çeşitli savaş propagandası faaliyetleri yürütür. Sovyetler Birliği iktidarı, İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla Sovyet halklarının geçmişteki savaşlarda elde ettiği galibiyetlere sıkça başvurulmasını ister. Böylelikle halklara geçmişteki başarıları hatırlatılarak insanların üzerinde özgüven tazelemeleri sağlanır (Saraç, 2019: 90). SSCB iktidarının bu isteği sonucunda İkinci Dünya Savaşı sırasında eser kaleme alan Tatar yazarlar da eserlerinde sık sık Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin propaganda faaliyetlerini eserlerinde yansıtır.

Savaşın başlangıcında düşmanı mağlup etmek ve haklı bir sebep sunabilmek amacıyla ilk adım olarak onun olumsuz özelliklerini vurgulamak ve toplumda düşmanı kötü bir şekilde algılatmak gerekir (Yetkin, 2021; Anatolyeviç (2016: 36)’ten). Bunun bilincinde olan İkinci Dünya Savaşı Sovyet Tatar edebiyatı yazarları savaşın başlangıç yıllarında eserlerinde düşman imgesini kimi zaman toplumsal bellekte yer eden Rus İç Savaşı’ndaki kızıklar ve Beyazlar üzerinden kimi zaman da henüz cephede karşılaşmadıkları Almanları ideolojileri üzerinden “frits”, “faşist” “yağmacı” olarak tasvir ederler. Bunun yanı sıra

eserlerde Sovyetler Birliği Komünist Partisi propagandası askerî komiser ve politruklar üzerinden yansıtılır. Bu başlık altında düşman imgesine karşı öfke-nefret uyandırmayı amaçlayan eserlerin yanı sıra Sovyetler Birliği Komünist Partisi’ni yücelten propaganda eserlerine yer verilmiştir.

İdris Tuktarov’un *İrək Əzlegende* “Özgürlük Arayışında” hikâyesi, savaşın başlangıcında yazılmış bir propaganda eseridir. 1941 yılında İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla Sovyetler Birliği’ne en büyük tehdit Batı’dan gelmiştir. Geleceği şimdiki zamandan inşa eden Sovyet yazarları, savaş devrinin ilk eserleri aracılığıyla gelecek tehlikeleri bu şekilde yansıtmıştır. Pasifik’te savaşın başlamasıyla Mihverler arasında yer alan Japonlar henüz Sovyetler Birliği’ne saldıramamıştır. Dolayısıyla Tuktarov’un eseri sosyalist gerçekçilik akımının gerektirdiği olumlu kahramanı, idealleştirilmiş bir davayı ve sınıfsız halkların kardeşliği gibi unsurları yansıtan bir propaganda eseridir. Bu durum şöyle açıklanabilir: Tuktarov, İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla geçmişteki düşmanları olan Aklar’a benzeterek betimler. Burada amaç okurda vatanseverlik duygularını uyandırmaktır. Diğer bir yandan İkinci Dünya Savaşı sırasında devrim karşıtı Akların faaliyetine rastlanmaz. Tuktarov’un eserinden hareketle henüz düşman imgesinin savaşın başlangıcında tam anlamıyla oturtulamadığı görülür. Savaşın ilk yıllarında düşman imgesi “faşist” sözcüğü ile verilir. Savaşın ikinci ve üçüncü yılına gelindiğinde düşman imgesi ulusal boyuta ulaşır ve “Alman” sözcüğüne evrilir (Saraç, 2019: 96). Tuktarov’un kurgusu Batı’da değil aksine uzak Doğu’da geçer ve Çinli sosyalistlerle birlikteliğin vurgusu yapılır. Söz konusu durum Batı’daki somut tehlikeye karşın Doğu’da birlik ve beraberliği sağlamayı vurgulamaktadır. Şeyhi ve Naderşa, başlarından geçen olayların ardından Kızılların teşkilatına katılmaya karar verirler. Kurgunun sonunda Lansetti’nin tarif ettiği fanzayı bularak Çinli partizanlar ile “Yaşasın Sovyetler” sloganıyla birleşirler.

Eserlerinde kahramanlık-vatanseverlik temalarını işleyen Gabdrahman Epselemov’un *İkənçə Gomər* “İkinci Hayat” hikâyesi Kızıl Ordu askerlerinin Ak Finler ile mücadelesini anlatır. Kurguda geçen Ak Finler³⁹ sözcüğünü, Maurice Halbwachs’ın kolektif hafıza kuramıyla açıklamak mümkündür. Ekim Devrimi’nde Kızıllar ve Beyazlar olarak ikiye

³⁹ Ak Finler: Olası tehditleri ve eylemleri önlemek amaçlı kitlelerde geçmişe yönelik olayları tekrar canlandırmayı amaçlayan sözcüklerden biri de “Belofinni” (Beyaz/Ak Finler) sözcüğüdür. Bolşevik propaganda sisteminde nefret yüklü Ak Finler sözcüğü zaman zaman Finliler, zaman zaman da Polonyalılar için kullanılmıştır (Gudkov, 2004: 625-626).

ayrılan Ruslar şüphesiz toplumsal hafızada büyük bir yer ettiler. Savaşın başlamasıyla da düşman imgesine öfke-nefret duyguları uyandırmak için Ak Finler sözcüğü kullanılmıştır. Söz konusu toplumsal hafızadan gelen “Ak Finler” propaganda sözcüğünü bireysel hafıza temel almıştır (Halbwachs, 2017:45-46). Bu sözcüğün hatırlanması ise iletişimsel bellek aracılığıyla, yakın geçmişe dayanan anıların kişiler tarafından paylaşılmasıyla sağlanmıştır (Assmann, 2015: 58). Bu propaganda eserde de vurgulanmıştır. Başkişi Vakıyf, Ak Finler tarafından acımasızca işkenceye uğramıştır. Bu durum okuyucuda öfke-nefret duygularını harekete geçirmeyi amaçlar. Kuzey cephesinde ilerleyen yıllarda kaleme alınan eserlerde Ak Fin sözcüğü yerini sadece Finlilere bırakmıştır. Dolayısıyla eser savaşın başlangıç yıllarında kaleme alınan propaganda eseridir.

İkinci Dünya Savaşı, çok uluslu bir topluma sahip olan Sovyetler Birliği’ni bir zamanlar ayrı toplumsal ve kültürel gelişme düzeylerinde bulunan çeşitli ulusların ilişkilerini ve anlayışlarını bütünsel bir süreç içerisine yerleştirmiştir (Suçkov, 1982: 230). Gabdrahman Epselemov’un *Tönyak Balkışı* “Kuzey Işığı” adlı hikâyesinde başkişi Şamil Enverov’un can dostu Rus uyruklu Vasiliy Velednin’dir. Epselemov, çok uluslu Sovyetlerde yarattığı Şamil karakterinin sonsuza kadar yaşayacağını ve Sovyet halklarının onu her yoklamada (içtimada) anacağını Şamil’in silah arkadaşı olan Rus kökenli Velednin aracılığıyla belirtir:

“Sabah ve akşam yoklamalarında sağ taraftaki asker, gururlu bir şekilde her gün:

— Çavuş Şamil Enverov, Vatan için can verdi! şeklinde bağırarak.” (Epselomov, 1943: 38).

Böylelikle İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatında ortaya çıkan ortak düşman imgesi çeşitli Sovyet propagandalarıyla Sovyet halklarını birbirine kenetleyen birer unsur olarak edebiyat eserlerine yansımıştır.

Epselomov’un *Bayrak* “Bayrak” adlı hikâyesinde Almanların taarruzu üzerine askerî komiser elinde bayrak ile alay karargâhından çıkar ve maiyetindeki askerlerin yüreklerine dokunan şu sözleri onların gözlerine bakarak dile getirir:

“Aklınızda kalsın. Bayrak ne inmeli ne de düşman eline düşmeli. Bayrak bizim şerefimiz, namusumuz ve yüreğimizdir. O, şehit olan arkadaşlarımızın kanının rengidir. Eğer biz bayrağımızı kaybedersek her şeyimizi kaybederiz. Üstelik halkımız, sevgililerimiz ve çocuklarımız bize lanet ederler. Bu yüzden ölene kadar savaşın.” (Epselomov, 1943: 30).

Bu dakikadan sonra Tatar yiğidi Minnula'nın komiserlere olan sevgisi daha da artar. Bu durumu iktidar Komünist Parti açısından şöyle yorumlamak mümkündür: Askerî komiserler Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin birer üyesi olduğu için ve Minnula da sıradan bir Sovyet vatandaşı olduğu için yazarın burada dile getirdiği komiserlere olan güvenin artması aslında Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne yönelik saygı ifadesidir.

İbrahim Gazi'nin "Köylüm" hikâyesi, savaşın toplumsal ilişkileri nasıl etkilediğini ve insanların bu zor zamanlarda nasıl bir araya geldiğini ve bazen de ayrıştığını anlatan etkileyici bir eserdir. İbrahim Gazi'nin hikâyesinin kurgusunda mekân herhangi bir Tatar köyüdür. Savaşın başlamasıyla köyün yanından geçen nehrin karşısına bir Alman birliği konuşlanır. Köyden bir idareci Almanlar ile işbirliği yapar. Bu idarecinin adı eserde geçmemektedir. Ancak köylüler bu kişiden Almanlarla anlaştığı için nefret etmektedir. Gazi'nin hikâyesini daha iyi analiz edebilmek için kurgunun çatışma unsurlarını oluşturan Tatarları iki gruba ayırmak gerekir. Kurgunun odak noktası kötü bir karakter olan Almanya yanlısı idareci Tatar olduğu için protagonist idareci Tatar'dır. Odak noktası kötü bir karakter olan kurgunun karşı gücü ise Sovyet yanlısı Tatar köylüler olarak tasvir edilir. Gazi, hikâyesinde kahramanların niteliklerine ve adlarına değinmez. Hikâyesi, kendilerine ihanet eden idareci Tatar'ın ve kendilerine ihanet ettiği için hikâyenin sonunda onu nehre iterek öldüren köylü Tatarlar çevresinde gelişir. Bu yüzden İbrahim Gazi'nin eseri savaş döneminde kaleme alınan ideolojik bir eserdir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Sovyetler Birliği içerisinde İdil-Ural, Kırım, Kafkasya ve Türkistan coğrafyalarında yaşayan Türk kökenli halklar ya esir düşerek ya da Sovyet karşıtı politikalarla Almanların tarafına geçmiştir. Alman ordusuna bağlı 162'nci Piyade Tümeni aynı zamanda Türk Tümeni olarak da bilinir. 1941 yılından sonra oluşturulan Türkistan Lejyonu, Himmler'in emriyle İdil-Ural, Kırım ve Türkistan gruplarından oluşan Osttürkische Waffenverband der SS⁴⁰ (SS Doğu Türkleri Silahlı Birliği) 162'nci Piyade Tümeni'ne bağlanmıştır (Böhler ve Gerwarth, 2017: 276-278). Kırım Tatar kökenli olan Cengiz Dağcı da Türkistan Lejyonu'nda görev almıştır.⁴¹ Savaş, bu

⁴⁰ Osttürkische Waffenverband der SS ve Türk Lejyonu hakkında daha detaylı bilgi için bkz: (Böhler, Jochen, Gerwarth, Robert (2017), The Waffen-SS A European History, Oxford, Oxford University Press.)

⁴¹ "1942 yılının baharında Alman ordusunun kadrosu içinde, Türk aslından Türkistan Lejyonu teşkil edilmiş, bizler de yeniden asker olmuştuk." (Dağcı, 2020: 14).

koşullarda ne yazık ki bir nevi Türk soyluları birbirine düşman durumuna getiren oldukça trajik bir atmosfere dönüşmüştür. Gazi'nin eseri bu açıdan analiz edildiği zaman, idareci Tatar'ı da Almanlar tarafına geçerek köylü soydaşlarına ihanet eden bir karakter olarak yorumlamak yanlış olmayacaktır. Hikâyenin son bölümünde idareci Tatar nehirden birlikte geçtiği yaşlı bir adamı suya itmiştir. Tatar köylüler, kurtardıkları bu yaşlı adama oldukça nazik davranmış ve onu evlerine konuk etmişlerdir fakat aynı sudan çıkan idarecinin onlara “avıldaş” (köylüm) şeklinde samimi bir dille hitap etmesi bile köylülerin onu nehre itmesine engel olamamıştır.

Gazi'nin hikâyesi dönemin en etkili iletişim araçlarından biri olan *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanmıştır. Gabdrahman EpseleMOV'un 1946 yılında savaştan sonra Kızıl Tataristan gazetesinde yayımladığı “Sovët Edebiyatı Dergisi Üzerine Asker Mektupları” adlı asker mektuplarından oluşan yazısı askerlerin cephede *Sovët Edebiyatı* dergisini nasıl heyecanla beklediklerini, dergiyi okuduktan sonra silah arkadaşlarıyla paylaştıklarını ve en önemlisiyse derginin cephenin ön saflarında onlara düşmanı yenmek için güç verdiğini anlatır (EpseleMOV, 2022: 113-115). Dolayısıyla İbrahim Gazi'nin eserine propaganda ve ajitasyon çerçevesinden bakıldığında eser, okura kişinin ihanet eden bir köylüsü bile olsa onu affetmemesi yönünde genel bir fikir aşılar.

Rıza İşmorat'ın *Zöbeyde* “Zöbeyde” adlı hikâyesinin giriş bölümünde özgür halk olarak nitelendirdiği Sovyet halkı, artık Almanya'da günde 16 saat çalışan, sadece ekmek ve patates ile beslenen köle bir halka dönüşmüştür. İkinci Dünya Savaşı sırasında özgürlük ve kölelik temaları Sovyet Rus edebiyatı eserlerinde büyük bir yer tutmuştur. Bu özgürlük ve kölelik temaları, savaş yıllarında büyük bir propaganda ve ajitasyon çalışmaları yapan hükümetin faaliyetlerine bağlanabilir. Kurguda Almanlar tarafından işçi olarak Almanya'ya götürülen Zöbeyde 16 saat sadece ekmek ve patatesle çalıştırılan bir köle hâline gelmiştir. 1941 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin yayımladığı yönergede geçen “Sovyetler Birliği halklarının özgür ya da köle olacağı konusunda Sovyet devletinin ölümüne ve yaşamına karar verilecektir” (Dinç, 2023; Rubtsov, (2012)'dan) bu sözler bu durumu destekler.

Sovët Edebiyatı dergisinde yayımlanan cephe konulu hikâyeler, Sovyetler Birliği'nde Kızıl Ordu ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin teşkilatlanması hakkında da önemli bilgiler içerir. Bu tür eserlerde genellikle parti propagandası yapılır. Bu propaganda konularından biri, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin gençlik yapılanması olan

komsomollar üzerinedir. Bu konuyu ele alan eserlerde komsomol üyeleri, vatansever ve çalışkan kişilerdir. Eserlerde, komsomol üyelerinin ne kadar onurlu bir görev üstlendiği vurgusu yapılarak gençler komsomol üyesi olmaya teşvik edilir. Bir diğer propaganda konusu ise Sovyetler Birliği Komünist Partisi teşkilatlarına politruklar⁴² ve komiserler aracılığıyla üye kazandırmaktır. Bu tür eserlerde ise politrukların ve komiserlerin maiyetindeki personellere yaklaşımı ve onların çalışkanlıkları tasvir edilir. Bu eserlerde genellikle eser kahramanları politruklara ve komiserlere gelerek parti üyesi olmak istediklerini tutkulu bir biçimde dile getirirler. Gomer Beşirov'un *Komissar* "Komiser" adlı uzun hikâyesi bu tür propaganda eserlerine örnek teşkil eder. Kurgunun başkışisi Komiser Çanbarisov sosyalist gerçekçilik akımının temel unsurlarını yansıtan olumlu karakterdir. Çanbarisov on beş günlük savunma sürecinde onlarla sürekli dertleşerek cephedeki askerlerin moral ve motivasyonlarını yüksek tutar. Çanbarisov'un bu davranışlarından sonra askerler ona gelerek ölmeden önce Sovyetler Birliği Komünist Partisi üyesi olmak istediklerini ifade ederler. Çanbarisov askerlerin parti üyeliklerini onaylar. On beş günlük savunma partinin idealleri doğrultusunda zaferle sonuçlanır.

Gamir Nasrıy'ın *Biste Yëğëtë* "Kasaba Yiğidi" adlı hikâyesinin başkışisi Şakir Şeyhattarov kurgunun olumlu kahramanıdır. Sosyalist gerçekçilik akımıyla kaleme alınan eserde kurgunun cephede geçen bölümünde Teğmen Daçenko keşif faaliyeti için bir kol oluşturur. Başkışi Şakir de bu kola katılmak için isteklidir fakat teğmen onu kola dahil etmez. Başkışi Şakir böylelikle Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin askerî birliklerdeki temsilcisi komisere gider ve ondan izin alır. Bu şekilde keşif faaliyetine gider ve can verir. Söz konusu olayda komünist partisinin propagandası sosyalist gerçekçilik akımının olumlu kahraman niteliklerini taşıyan başkışisiyle yansıtılır. Şakir'in bu davranışı harp kanunlarına göre emre itaatsizlik, disiplinsizlik ve usulsüz müracaat suçlarını teşkil eder ancak kurguda her şeyin üstünde olan güç komünist partisinin temsilcisi komiser olarak ortaya çıkar. Komiserin emriyle muharebe alanına giden başkışi kendini komünizm uğruna feda eden bir militana dönüşür.

Fatih Hösni'nin *Tüben Oç* "Aşağı Uç" adlı hikâyesi, savaş zamanlarında ortaya çıkan özel durumları ve bireylerin toplumsal taleplere nasıl uyum sağladıklarını ele alarak toplumsal

⁴² Politruk (političeskiy rukovoditel): Sovyetler Birliği döneminde askerî komuta ve personelin siyasi denetimini yapıp disiplini sağlamaktan sorumlu parti temsilcisidir (Ojegov, 2006: 553).

normlara bağıllığın ve kolektif mücadelenin önemini vurgular. Heyrullina ve Dautov (2021), Fatih Hösni'nin "Aşağı Uç" hikâyesinin savaş zamanının kanunlarının insanlığın değerlerine ters düşebileceği düşünülse de özellikle kritik durumlarda insanların bu kanunlara uymak zorunda kaldığı önemli bir konuyu ele aldığını belirtmektedir. Hösni'nin hikâyesi, Stalin dönemi Sovyet toplumunda bireyin devlete ve ideolojiye olan bağıllığını yansıtarak, toplumsal normların baskısı altında şekillenen bir karakter olan Zeynep aracılığıyla ideolojik bir bağlam sunar. Kurguda, suç işleyen kişi Zeynep'in eşi Kasıym'dır fakat Kasıym'ın ne suç işlediğinden hikâyede bahsedilmez. Kurgu daha çok Zeynep'in bu duruma olan tutumu üzerine gelişir. Kasıym'ın babası Cihanşa, gelininin evine ondan olayları örtbas etmesini istemek için gelir. Ancak hikâyenin başkışisi Zeynep, iyi yetişmiş bir komsomol üyesidir ve komsomolların bu şekilde davranamayacağını vurgular. Başkışi Zeynep'in bu tavrı Stalinist ideolojiye bağıllığın bir göstergesidir. Kurgu toplumsal normlara bağıllığın, bireyin ve toplumun hedeflerine ulaşması için kritik bir öneme sahip olduğunu vurgular. Bu durum, sosyalist gerçekçilik idealleri doğrultusunda bireyin kişisel çıkarlarını toplumsal çıkarlarla uyumlu duruma getirme gerekliliğini yansıtır. Söz konusu toplumsal çıkar her ne kadar vatansever bir davranış seçileyen Zeynep üzerinden yansıtılsa da aslında Stalinist bir propaganda olarak tasvir edilir.

Gaziz İdilli'nin *Sovët Edebiyatı* dergisinin 1944 yılı nisan sayısında yayımlanan hikâyesi, dergide yayımlanan diğer eserlerin aksine Stalin'i konu alan ve onu yücelten bir eserdir. Dergide yayımlanan diğer eserlerde Stalin kültüne yönelik propaganda söylemleri bir cümle içerisinde vurgulanmış ya da eserlerde Stalin adı hiç geçmemiştir. İdilli'nin eseri ise her yönüyle Stalinizm propagandası yapan bir eserdir.

1930'lu yıllarda Sovyet edebiyatının bir bilançosu olarak hem o dönemlerde hem gelecek dönemlerde önemli sorunlar ortaya çıkmıştır; Sovyet edebiyatı, bu dönemin olumlu yönlerine eğilmiş, Sovyet insanının yiğitliğinin gelişmesini, Rus ulusal karakterinin geçirdiği değişiklikleri, iç gerilimini ve yoğunluğunu anlatmıştır. Bu dönemin olumsuz yönü, özellikle yaklaşan savaş tehditleri yüzünden Stalin'de somutlanan kişiye tapınma eğiliminin sonuçlarının etkisi altında kalmış olmasıdır. Bu durum edebiyata konulmuş ağır bir sınırlama, acı bir boyunduruk olmuştur (Zelinski, 1978: 203-204).

Söz konusu sınırlama ve acı boyunduruğa Gaziz İdilli'nin bu eseri örnek verilebilir. Kurgunun başkışisi Zinnet adında yaşlı bir adamdır. Zinnet bir gün Donetsk'te dolaşırken karşısına savaşın başlamasıyla Rusya'nın batısına doğru geri çekilen ve Kızıl Ordu'nun taarruza geçmesiyle Donetsk'e geri dönen Vasiliy çıkar. Zinnet, Vasiliy'in elinde Stalin'in kitabını görür ve ağlamaya başlayarak kitabı ister. Ancak Vasiliy kitabı veremeyeceğini

dile getirir. Zinnet son çare olarak kitaba karşı Lenin baskılı parasını vermek ister. Ancak Vasiliy yine de kabul etmez. Söz konusu durum Lenin kültünün yerini artık Stalin kültünün aldığıın göstergesidir.

Sovyet edebiyatının büyük bir çoğunluğu eğitim amaçlıdır (Sinyavsky, 1960: 47). Söz konusu durum İkinci Dünya Savaşı sırasında *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanan eserlerde propagandist söylemlerle tasvir edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı yazarları eserlerinin karakterleri aracılığıyla harp sanatını en ince ayrıntısına kadar okuyucuya yansıtmıştır. Savaşın başlamasından henüz iki ay geçmiştir. Diğer Sovyetler Birliği ülkeleri gibi Tataristan vatandaşları da vatanlarını savunmak için cepheye çağırılmıştır. Böyle bir atmosferde askerî personel dışında kalan, eli silah tutan ve çeşitli meslek sınıflarına mensup halkın bir an önce harp eğitime tabi tutulması gerekmektedir. Sosyalist gerçekçilik akımı ile kaleme alınan Aliş'in *Doşmanga Karşı* "Düşmana Karşı" hikâyesi kısa olmasına rağmen değindiği birçok konu yanında bu eğitim görevini de yerine getirmiştir. Sovyet yazarları sosyalizm ruhuyla kendilerini eğitip ardından ideolojik olarak okuyucularını eğiterek insan ruhunun mühendisi olmayı başarırlar (Jdanov, 1996: 19). Jdanov'un ifade ettiği gibi bir Sovyet yazarı olan Aliş'in eseri de okuyucuyu yani müstakbel askeri, eserinin kurgusu aracılığıyla askerî bir eğitime tabi tutar. Okuyucu Aliş'in hikâyesini okurken kendisini Kazan'dan kalkan bir askerî trende bulur. Cepheye giden yolculuğu sırasında gerçekleşen olaylarla okurun zihninde savaşa dair ilk izlenim oluşmaya başlar. Eserin Moskova'ya ulaşıldığı bölümünde esir Alman askerleri ile iletişime geçilir. Alman askerleri ve Kızıl Ordu askerleri arasında geçen sıcakkanlı bir muhabbetten sonra askerî tren oradan ayrılırken Alman askerleri "Hitler'i yok edin" derler: "İşte eşelon kalkmaya hazırlanıyor. Biz dağılmaya başladık. Frankurt şehrinden tutsak olarak getirilen "frits" Alman şoför vagonun eşiğinden el sallayıp: "Hitler'i yok ediniz!" diye iyi yolculuklar diliyor." (Aliş, 1941: 24). Savaş döneminin başında kaleme alınan eserlerde bu tür propaganda söylemlerine sıkça rastlanır. Ancak ilerleyen yıllarda savaşın gerçek yüzüyle karşılaşan yazarlar düşman imgesini bu kadar ılımlı yansıtmazlar. Aliş bu kısma kadar okura cepheye giden ilk adımda derin bir psikolojik hazırlık sunar. B şehrine ulaştıklarında askerî eğitimlerde piyade birliklerinin sürekli yürüdüğünü belirtmek için kahraman anlatıcıyı ve askerleri 100 kilometrelik bir yürüyüş eğitiminden geçirir ve nihayet kışlaya ulaşırlar. Cephede okuru, yani müstakbel askeri bekleyen bir diğer belirsizlik de kışladaki askerî eğitimi ve silah arkadaşlarıdır. Sovyler Birliği, sınıfsız sosyalist bir toplumun oluşturulmasını amaçlar (Jdanov, 1996:

14), dolayısıyla bu ilke edebiyat eserlerine de yansır. Aliş, okura, yani müstakbel askere, kırlada karşılaşacağı sosyal ortamı öğretmen, mühendis, sanatçı, madenci gibi meslek gruplarıyla yansıtır ve artık eğitimde herkesin eşit olduklarını telkin eder:

“Kimler yok ki burada! İşte tarih öğretmeni, matematik öğretmeni, kazmasını bırakıp cepheye gelen bir madenci, mühendis, artist, traktör sürücüsü, şoför vd... Biz bugün hepimiz de meslektaş olduk. Tek bir görevimiz var. Harp tekniğinde ustalaşmak...”
(Aliş, 1941: 26).

Yazar, kurgunun ilerleyen bölümlerinde daha da ileriye giderek Kerimev adında bir Kızıl Ordu askerinin cephedeki ilk gününde kimliği belirsiz birini yakalayıp yüzbaşından ödül aldığını anlatır. Bu başarıyı gösteren Kerimev çok değil yakın zamana kadar sıradan bir kolhoz işçisidir. Tıpkı okuyucu, yani ilerde cepheye gelecek olan müstakbel asker gibi sıradan bir kişidir. Okur, hikâyenin sonuna geldiğinde kendini hızla geçen zaman diliminde, cepheye ulaşıp askerî eğitimlerini almış ve düşmanı yenmek için canla başla çalışan bir asker olarak bulur.

Gabdrhman Minskiy’in *Gvardiyeçë Leytenant Hesenov* “Muhafız Teğmen Hesenov” hikâyesinde başkışı Teğmen Hesenov’un maiyetindeki personeli Nikitin’e Alman savaş uçaklarına karşı neler yapılması gerektiğini anlattığı bölümde, savaş uçaklarının nasıl düşürülmesi gerektiği hakkında bilgiler verir:

“Bölük Komutanı Teğmen Hesenov; yoldaşlar bildiğiniz gibi bombardıman uçakları hedeflerine asla doğrudan uçmazlar, dedi. İlk önce hedefin yanından geçerler ardından hedefin üzerine doğru motor kapatarak inişe geçerler; buna ‘muharebe manevrası’ denir. Böyle bir durumdaki bir uçağı imha etmek için zırh delici bir tüfekle uçağın yakıt tankına ateş etmek gerekir.” (Minskiy, 1944: 42).

Sosyalist gerçekçilik akımıyla kaleme alınan çoğu eserde, bu şekilde eğitici açıklamalara sık sık yer verilir.

Atilla Rasih’in *Yazılacak Hikeyeler* “Yazılacak Hikâyeler” adlı hikâyesinde ben anlatıcı Anatoly’nin yol ayrımında karşılaştığı kurgunun başkışilerinden yüzbaşı cephe tanketkaların nasıl imha edilmesi gerektiği hakkında bilgiler verir. Alman zırhlı birliklerinin gönderdiği altı tanketkayı yüzbaşının bölüğü imha eder ve yüzbaşı kızıl yıldız nişanıyla ödüllendirilir. Anatoly ile yüzbaşının arasındaki diyalog şöyledir:

“Nasıl olur da o tanketkaların mürettebatı size az da olsa direnç gösteremedi?

Yüzbaşı şaşırarak bana baktı.

— Hangi mürettebat?

— O altı tanketkanın mürettebatı?

Yüzbaşı gülümsedi:

— Sanırım sizin tanketkalar hakkında hiçbir bilginiz yoktur. Tanketkalar torpido sisteminden oluşur. Onların da sıradan tanklar gibi iki tane paleti olur ve içinde iki tane motorları vardır. Sizin aklınıza gelen mürettebatın aksine içerisi patlayıcılarla doludur. Tanket belirli bir noktaya ulaştıktan sonra patlar. Patlaması o kadar şiddetlidir ki otuz metre yakınından bile nizami bir atış yapamazsınız. Bu tanketkanın sürülmesi, manevrası ve patlaması arkadaki siperde yatan asker tarafından icra edilir. Tanketka hareket hâlindeyken üç tane demir teli sökülmelidir. Bu demir tellerin diğer ucu siperdeki kontrolcu askerin yanındadır. İşte bu kadar...”
(Rasih, 1944).

Görüldüğü gibi yüzbaşı muharebe alanında bir tanketkayla nasıl başa çıkılacağı ve tanketkanın ne olduğu hakkında kısa bir zırhlı araç eğitimi vermektedir.

Atila Rasih’in *Doşman Tılında* “Düşman Bölgesinde” hikâyesinde dikkat çeken unsur Sovyetler Birliği’nin ünlü Polikarpov U-2 uçağının adının geçmesidir. İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla Sovyetler Birliği’nin Batı bölgelerinde bulunan üretim fabrikalarının büyük çoğunluğu Doğu bölgelerindeki ülkelere taşınmaya başlanır. Bu ülkelerin başında önemli bir üretim katkısıyla Tataristan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti gelmektedir. Leningrad’ın kuşatılmasıyla birlikte Polikarpov U-2 üretim tesisleri de Kazan’da bulunan ve eskiden at arabası ve çeşitli at eşyaları üreten fabrikaya taşınmıştır. Fabrikanın Kazan’a taşınmasıyla polikarpov uçağı Kazan’da çeşitli modifikasyonların ardından hafif bombardıman uçağına dönüştürülür. Böylelikle Polikarpov uçağı, üretim amaçlarının dışına çıkmış ve Sovyetler Birliği’nin savaş döneminde en önemli uçaklarından biri durumuna gelmiştir. Polikarpov U-2 uçağı, sonuna çeşitli harfler alarak keşif uçağı, ambulans uçağı, bombardıman uçağı, gece bombardıman uçağı gibi çok yönlü kullanımlar için modifikasyonlar geçirmiştir. Hatta o yıllarda 3’üncü Hava Üssü pilotlarından üretim tesisine şu cümleleri içeren mektup gelmiştir (Gallyamova, 2014: 166-167):

“Onları (Polikarpovları) günün herhangi bir saatinde, herhangi bir hava koşulunda ya da herhangi bir görev yerine getirerek uçuruyoruz. Başka hiçbir uçak kendi ellerinizle yaptığımız Po-2 kadar çeşitli görevleri yerine getiremez. Polikarpov ile gece keşif yapıyoruz, bombalıyoruz, düşmana saldırıyoruz, yaralıları naklediyoruz, partizan birliklerine uçuyoruz ve uçaklarınız her zaman kusursuz çalışıyor.”
(Gallyamova, 2014: 168).

Kazan’da üretilen bu uçak Almanların korkulu rüyası hâline gelmiş ve Almanlar, ona “Rus-Kontrplağı” ve “Kahve öğütücüsü” gibi çeşitli adlar takmıştır. Gece gündüz yapılan bu saldırılar, Alman birliklerine fazla zayıat vermeye başlayınca Almanlar düşürülen her bir Polikarpov için 5 bin mark ödül vermeye başlamıştır (Gallyamova, 2014: 168). Atila

Rasih'in de hikâyesinin henüz başında Polikarpov U-2 uçağını öven şu paragraf verilir: “Bir haziran gecesi bir U-2 uçağı geçti. İkinci Dünya Savaşı'na katılanlar bu basit ve küçük uçağın Almanlara ne kadar büyük sorunlar çıkardığını iyi bilirler.” (Rasih, 1943: 71). *Sovët Edebiyatı* dergisinde savaş döneminde yayımlanan çoğu eserde Alman savaş uçaklarının adları sıklıkla geçer fakat Sovyet uçaklarının adlarına pek rastlanmaz. Özellikle uçağın Kazan'da üretilmesi ve Sovyetler Birliği'ndeki en önemli uçaklardan biri olması savaş dönemi Tatar edebiyatına Rasih'in hikâyesi ile yansımıştır.

4.2. Sovët Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Kadın Teması

Tarihsel süreç içerisinde, ilkel çağlardan günümüze kadar gelen süreçte, insanlık tarihinde toplumsal cinsiyet bağlamında, sosyal, kültürel, psikolojik ve teolojik olarak ne yazık ki erkek cinsiyeti kadın cinsiyeti üzerinde baskınlık kurmuştur. Kazan Hanlığı'nın yıkılmasıyla Tatarlar yüzyıllar boyunca Rus boyunduruğu altında yaşamak zorunda kalmışlardır. Ataerkil bir anlayışla yönetilen Rus İmparatorluğu'nda “aile, kadının kocasının ardından yaratıldığı, bir diğer ifadeyle kocası için yaratıldığı fikrinin hâkim olduğu Hristiyan öğretisine dayanır” (Yetkin, 2021: 132-133). Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlara erkeklerle eşit haklara sahip olma uygulamaları başlamıştır (Yetkin, 2021; Maksimov (2016)'dan). Ancak bu uygulamaların Tataristan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde yaşayan Tatarların yaşamında hedeflenen amaca tam anlamıyla ulaşmadığı, İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı eserlerinden yola çıkarak söylenebilir. Gamir Nasrıy'ın “Kasaba Yiğidi”, Şerif Kamal'ın “Marat” ve Fatih Hösni'nin “Aşağı Uç” adlı savaş edebiyatını işleyen ve cephe gerisini anlatan hikâyeleri bu örneklerle doludur. Eserlerde kadınlar cephedeki erkekleri bekleyen, kolхозlarda ve fabrikalarda onların yerini alıp üretim için çalışan karakterler olarak tasvir edilmiştir. Şunu da belirtmek gerekir, bu eserlerdeki kadınlar savaş dönemi propagandalarının sonucunda ve olağanüstü şartlar içerisinde kaleme alınmıştır. Dolayısıyla savaş gibi bir olgu ortaya çıkmamış olsaydı belki de kadınların zorunlu da olsa bu iş güçleri ve toplumdaki yerleri değişmemiş olabilirdi. Savaşta erkeklerin büyük bir bölümünün cephede olması, kadınların üzerine büyük bir sorumluluk getirmiştir. Sovyet kadınları tarlaların ekilmesi, asker giysilerinin dikilmesi ve askerî mühimmatların üretimi gibi pek çok alanda görev almıştır (Saraç, 2019: 90-91). Bu başlık altında *Sovët Edebiyatı* dergisinde kadın kahramanların başından geçenleri konu edinen eserlere yer verilmiştir.

Fatih Hösni'nin *Kotelok* "Karavana Kabı" hikâyesinin başkişisi Sahipcamal yaşlı bir Tatar kadınıdır. Sahipcamal okuma-yazma bilmeyen, temiz yürekli savaş gibi yıkıcı bir olguya anlam veremeyen ve Tatar geleneklerine bağlı bir kadın olarak yansıtılır. Sahipcamal, vatanın üzerine gelen belalardan kurtuluşun çıkışını atalarının geleneklerine sıkı sıkıya bağlılıkta görür.

Gabdr Rahman Minskiy'in *Kızılarmeyets Gerey Safiullin* "Kızıl Ordu Askeri Gerey Safiullin" hikâyesinde kadın karakter başkişi Gerey'in annesi Gaynicamal Teyze olarak sunulur. Gaynicamal geleneklerine bağlı ve disiplinli bir çocuk yetiştiren bir Tatar annesidir. Onun bu özverisi kurgunun sonunda Binbaşı Cukov tarafından teşekkür mektubu almasıyla takdir edilir. Başkişi Gerey Safiullin sancak nöbeti sırasındaki manevi gücünü annesi Gaynicamal'dan almıştır. Minskiy'nin eseri annelerin manevi yönüne vurgu yapması bakımından önemlidir.

Safa Sabirov'un *Kazan Kızı* "Kazanlı Kız" adlı eserini diğer kadın kahramanları konu alan eserlerden ayıran en büyük fark, Sabirov'un kadın kahramanının muharebe alanında sıcak çatışma sırasında büyük bir sorumluluk alması ve kriz anını yönetip partizanları bir subay gibi emir-komuta ederek sevk ve idare ile zafere ulaştırmasıdır.

İbrahim Gazi'nin *Ana* "Ana" hikâyesinin başkişisi Mariya'nın oğlu kurgunun başında Alman askerleri tarafından öldürülür. Mariya, oğlunun ölümüyle toplumdan soyutlanmayan ve yaşadığı acılarla partizanlara katılıp komşularını da bu yolda örgütleyerek liderlik eden bir kahramana dönüşür. Kurgunun sonunda işgâl altındaki köy Mariya'nın sayesinde kurtulur.

Gomer Beşirov'un *Siksen Bërëñçë* "Seksen Birinci" hikâyesinde kadın teması tarihsel düzenin ve eril düşüncenin tahakkümü olarak tasvir edilir. Kurgunun Jelezniyakov ile Nasıyr'ın konuşmalarının aktarıldığı bölümde düşman imgesi mitolojik bir kadın figür olan yuha yılanı ile vurgulanır. Kıdemli Çavuş Jelezniyakov başkişi Nasıyr'a Almanları ahmak olarak görüp küçümsememesi gerektiğini söyler. Çavuşa göre onlar yuha yılanından bile daha akıllıdır. Yuha yılanı, yüz ya da bin yıl yaşayan, güzel bir kadın görünümüne bürünen, çok çekici görünen fakat uyurken insanın kanını emerek onu hasta edip öldüren yılan biçimindeki efsanevi bir karakterdir (Sabitova vd., 2021: 790). Alman askerlerinin ise bu kötü karakterden bile daha kötü olduğu vurgusu yapılır. Hikâyenin

ilerleyen bölümünde yılan sembolü yine Natsya adında hain bir Rus kadını tasviriyle ortaya çıkar.

“Dini ve mitik söylem yoluyla kadının düzen bozucu, tekinsiz olarak sunulması, kadın düşmanlığının yalnızca cinsiyetçi, ahlakçı bir tepki olmadığını gösterir. Günümüzde yaşadığımız biçimiyle kadın düşmanlığı, ilksel belirsizlik korkusu ile tarihsel, imgesel, mantıksal bağlara sahip binlerce yıllık eril tahakkümün siyasalpsikolojik bakiyesidir. Bunlar bütün mitler ve masallardaki alegorik ve/veya simgesel öğeler yoluyla gösterilebilir: Su, akışkanlığı nedeniyle belirsizliğin başlıca metaforu olarak sık sık kadınla ilişkilendirilirken, yılan, söz ve başka birçok simge de tehlikeyi, belirsizlikten duyulan korkuyu simgeleyen ve kadının eğretilmesi olarak karşımızca çıkan sözcüklerdir” (Işık, 2018: 177).

Harp sırasında karşılıklı savaşılan birliklerdeki insanların kimi zaman cinsiyete bakılmaksızın taraf değiştirdiği tarihî süreç boyunca bilinen objektif bir olgudur. Ancak Gomer Beşirov’un hikâyesinde öncelikle yuha yılanı sembolü ile kültürel belleğin birikiminden yararlanılarak kötü bir imge algısı oluşturulur. Bu tehlikeli bilinmezlik, hikâyenin ilerleyen bölümünde eril tahakkümün yansımasıyla yine bir kadının eğretilmesi olarak tasvir edilir. Hikâyenin başkışisi Nasıyr’ın nefret duyguları artık kendini düşmana satan Natsya adındaki bu kadına yönelir. Natsya’yı takip eder ve öldürür. Böylelikle Nasıyr, babasının köyünde övünerek gezmesi için öldürdüğü seksen Alman askerinin sayısına hain bir kadını da seksen birinci olarak ekler.

Fatih Hösni’nin başlarda durağan ilerleyen *Hutorda* “Mezrada” adlı hikâyesinin odak noktası aslında Tatar ve Kazak kökenli kadınlardır. Bu kadınlar Stalingrad muharebesine günlük otuz beş kilometre yol giderek yiyecek yardımı yapmaktadır. Bu kadınlar eve gelmeden önce eve yerleşen kahramanlar da ev sahibi yaşlı kadın da sobayı yakmaz fakat biri Kazak kökenli diğeri Tatar kökenli olan bu iki kadın gelir gelmez dışardan odun toplayarak sobayı yakarlar. Kahramanlara patates pişirip at yağı verirler. Yazar bu iki kadının savaşın yıkıcı atmosferinde cepheye ne kadar büyük katkılarının olduğunu ve onların ne kadar çalışkan olduklarının vurgusunu yapar. Kurgunun sonunda kahramanlar bu iki çalışkan kadınla gurur duyarak vatanlarında böyle nice kadınların olduğunu vurgusunu yapar. Söz konusu durum savaşın gerçek yüzünün gölgesinde yatan dayanışmayı etkileyici bir biçimde yansıtır.

Gabdrähman Epselemov’un *Bêrdemlêk* “Dayanışma” adlı hikâyesindeki norm karakter olan Raziye kurgunun kadın karakteri olarak tasvir edilir. Raziye komsomol ofisinde çalışan çalışkan ve disiplinli bir karakterdir. Bir kadın yönetici olarak yansıtılan Raziye aslında kurgudaki olayları çekip çeviren kişidir. Raziye, Selim’in cepheye giderken

arkasındaki manevi güç olmasının yanında fabrikada üretimin aksamaması için istihdamı sağlayan maddi gücün de kendisidir.

Şerif Kamal'ın *Marat* “Marat” adlı hikâyesinde Marat'ın cepheye gitmesiyle kolhoz işleriyle uğraşan Hasiyatulla bir kolhozun milyoner olmasını kadın yöneticiye bağlar. Buna örnek olarak da Ukrayna'dan genç bir kadını örnek verir. “Yaşlı olmaya gerek yoktur. Hatta erkek olmaya da gerek yoktur. Bak, Ukrayna'daki milyoner bir kolhozun yöneticisi yirmi sekiz yaşında genç bir kadın.” (Kamal, 1942: 12). Bu temelde ilerleyen kurgunun ilerleyen bölümünde kolhoz yöneticisinin cepheye gitmesiyle yeni yönetici Marat'ın eşi Minligöl seçilir. Minligöl'ün yönetimindeki “Stalin'in Hediyesi” adındaki kolhoz bahar ekimini başarılı ve planlanan süreden erken bitirir. Kamal'ın hikâyesinde Minligöl karakteri derinlemesine anlatılmaz ancak bir kadın olarak kolhoz yöneticisi olur ve görevini başarılı bir şekilde sürdürür. İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı hikâyelerinde kadınlar artık evde erkekleri bekleyen karakterlerin yanı sıra İkinci Dünya Savaşı sırasında kimi zaman cepheye birer savaşçı kimi zamansa cephe gerisinde kolhoz gibi üretime katkı sağlayan birimlerde yönetici olarak yansıtılmaya başlanır.

Fatih Hösni'nin *Tüben Oç* “Aşağı Uç” adlı hikâyesinde kadın teması Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin gençlik yapılanması komsomollara ve partinin kanunlarına sıkı sıkıya bağlı olan Zeynep karakteri üzerinden işlenir. Zeynep'in eşi Kasıym cephe gerisinde istasyona taşınan ekmekleri çalarak yerine votka almıştır. Zeynep'ten Kasıym'ın suçunu örtbas etmesi için kayınbabası Cihanşa yardım ister. Ailesi ve ülkesinin kanunları arasında kalan Zeynep iyi yetişmiş bir komsomol olduğunu vurgular ve mahkemede gereken cezanın verilmesi için beyanda bulunur.

Yine Fatih Hösni'nin *Hatınnar* “Kadınlar” adlı hikâyesinde kadın teması kadınların arasındaki güçlü dayanışma ile işlenir. Hösni, hikâyesinde, toplumsal ve bireysel ahlâki zorlukları cesurca ele alarak toplumun içsel çalkantılarını ve ahlâki çıkmazlarını dönemin diğer eserlerine göre farklı bir perspektiften yansıtmıştır. Kurgunun kadın karakterleri başkışı Fesahet, Fesahet'in kaynanası Sehibe ve Fesahet'in çocukluk arkadaşı Merziye'dir. Fesahet cephe gerisinde bir kolhozda ekmek taşıyıcılığı yapan ve Kasıym tarafından taciz edilen başkışidir. Fesahet'in omuzlarında toplumun ahlaki değerlerinin baskısı ve kaynanasının oğlu Halil'in ölümünü öğrenince dayanamayacağı düşüncesi gibi yükler varken bir de Kasıym tarafından cinsel tacizlere maruz kalır. Fesahet kurgunun sonuna kadar kendisine yapılan haksızlıklara karşı direnir ve karşılık verir.

Sehibe karakteriyse hem oğlunun öldüğünü hem de Fesahet'in taciz edildiğini bilmeyen bir karakterdir. Ancak Fesahet'in manevi dayanağı kaynanası Sehibe'dir. Kurgunun sonunda Sehibe, karşısında Halil'in çocukluk arkadaşı ve cepheye birlikte gittikleri Kasıym'ı görünce oğlunun çocukluk anılarını hatırlar o sırada kapı açılır ve içeriye Fesahet girer. Yazar-anlatıcı hikâyeyi "eğer Fesahet içeri girmemiş olsaydı yaşlı kadın öfkeyle birkaç söz de ederdi" (Hösni, 1945: 13) şeklinde bitirir.

Kurgunun diğer kadın karakteri ise Merziye'dir. Merziye eşi Kasıym'ın kendisini aldattığını öğrenince hem kolhozda çalışıp hem de karnını doyurabileceği şeklinde kendi ayakları üzerinde durabileceğini vurguladığı bir mektup yazarak Kasıym'ı terk eder. Merziye karakteri kurguda geleneksel yapıya karşı dik duran ve kolhozlara sığınan güçlü kadın sembolüdür.

4.3. Sovyet Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Rus İç Savaşı ve Kolektivizasyon

Çalışmanın bu başlığı altında, İkinci Dünya Savaşı sırasında *Sovyet Edebiyatı* dergisinde yayımlanan kolhoz-fabrikalardaki üretimi konu alan hikâyeler incelenmiştir. Cephe muharebe alanında kaleme alınan eserlerin aksine cephe gerisindeki olayları konu alan hikâyelerin muhtevası çoğunlukla Sovyetler Birliği'ndeki dönüm noktaları olan Rus İç Savaşı ve kolektivizasyon politikaları çerçevesinde gelişir. Sovyetler Birliği'nin toplumsal hafızasında önemli bir yer tutan ve hem iç hem de dış düşmanlara karşı galibiyet kazandığı Rus İç Savaşı anılarının tazelenmesi, Kızıl Ordu'ya güveni ve zafere olan moral ve motivasyonu artırmayı amaçlamıştır. Savaş yıllarında Sovyet halkının hafızası yoğun bir şekilde tazelenir ve propaganda eserlerinde Joseph Stalin'e ait olan "A. Hitler rejimi aslında Çarlık Rusya'da var olan rejimin kopayasıdır" sözü kullanılır (Saraç, 2019: 92). Böylelikle toplumsal hafızada önemli bir yer etmiş bu iç savaşın hatırası diri tutulur. Bu yüzden İkinci Dünya Savaşı'nda düşman imgesi toplumsal hafızada yer eden Rus İç Savaşı ile konumlandırılır. Stalin 7 Kasım 1941 yılında ulusa seslendiği bir söylevinde Rus İç Savaşı'na ve o dönemdeki imkânsızlıklara şöyle değinir: "Ülkemizin durumu 23 yıl önceki durumdan kat ve kat iyidir. Ülkemiz şimdi endüstri, erzak ve ham madde yönünden 23 yıl öncekine nisbetle daha zengindir. Bununla birlikte ulu Lenin'in ruhu ve onun muzaffer bayrağı 23 yıl önce olduğu gibi şimdi de vatan savaşımızda bize ilham vermektedir." (Stalin, 1975: 35). Nazi Almanyası'nı Çarlık düzeni gibi emperyalist

olarak tanımlayan Stalin, tüm Avrupa'nın köleleştirildiğini ve sıranın SSCB'ye geldiğini savunmaktadır.

Rus İç Savaşı'nın yanı sıra hikâyelerde yansıtılan bir diğer önemli unsur, kolektivizasyon politikaları sonucu ortaya çıkan kolhozların üretim faaliyetleridir. Toprak mülkiyeti olayları, Sovyetler Birliği'nde önemli dönemeçler oluşturan üç temel politika ile şekillenmiştir. İlk olarak, devrim sonrasında hayata geçirilen Toprak Kararnamesi ile SSCB'deki tüm topraklar devletleştirilmiştir. Bu karar, toprakların kolektif bir mülkiyet altına alınmasını öngörmüştür. İkinci önemli politika, geriye dönüş olarak nitelendirilen Yeni Ekonomi Politikası (NEP) olmuştur. NEP döneminde, özel mülkiyete izin verilmiş ve ekonomik açıdan daha serbest bir yaklaşım benimsenmiştir. Üçüncüsü ise kolektivizasyon politikasıdır; bu politika ile toprak mülkiyeti kolektif çiftlikler (kolhoz) aracılığıyla düzenlenmiştir. Sovhozların ortaya çıkması, devlet eliyle sanayileşmenin benimsenmesi ve son olarak kolhoz sisteminin güçlenerek ortaya çıkması, bu üç temel politikanın uygulanmasının sonuçları arasındadır (Turan, 2011: 309). İkinci Dünya Savaşı sırasında söz konusu kolhozların üretimini konu alan hikâyelerde kolhozların idaresi büyük ölçüde kadınlar tarafından yürütülmüştür. “1940 yılında kolhozda çalışan kadınların sayısı %52,1'den, 1944 yılında %75,8'e yükselir.” (Saraç, 2019: 89). İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatında kaleme alınan eserlerin başkışileri de bu bağlamda kadınlardan oluşmaktadır.

Fatih Hösni'nin *Kotelok* “Karavana Kabı” hikâyesindeki karavana kabı tasviri aslında Rus İç Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arasında köprü kurma amaçlıdır. Sovyetler Birliği iktidarı, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Sovyet halklarının geçmişteki savaşlarda elde ettiği galibiyetlere sıkça başvurulmasını ister. Böylelikle halklara geçmişteki başarıları hatırlatılarak insanların üzerinde özgüven tazelemeleri sağlanır (Saraç, 2019: 90). İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı yazarı olan Hösni'nin hikâyesi de bir karavana kabının sembolüyle geçmişteki savaşları konu alır. Hösni'nin kurgusunda yer alan karavana kabını Ehmetşa adında bir Tatar yaralı bir askerden yulaf satma amacıyla satın alır. Ancak bu askerin ve hangi savaşta yaralandığının üzerinde durulmaz. Bir edebî eserde yazarın söylediklerinden çok söylemedikleri yazarın ideolojisi hakkında çok şey anlatır. Bir eserde önemli olan yazarın söylemediği şeydir (Macherey, 2019: 117). Hösni de karavana kabının kullanıldığı savaşı söylemez. Hösni, savaşın adını söylemez fakat hikâyenin ilerleyen kısmında karavana kabının yirmi altı ve yirmi yedi yıllık bir ömrü

olduğunu vurgular. Okur buradaki çıkarımla 1941 yılından yirmi yedi yıl geriye döner ve 1914 yılı Birinci Dünya Savaşı'na ve onun ardından Rus İç Savaşı'na ulaşır. Rus İç Savaşı, Kızılların zaferi ile sonuçlandığı için İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı eserlerinde sıklıkla anımsatılır.

Sosyalist gerçekçilik akımını benimseyen Sovyet edebiyatı eserlerinde dönüm noktaları Rus İç Savaşı ve kolektivizasyon politikalarıdır (Sinyavsky, 1960: 46). R. İlyas tarafından kaleme alınan *Minëm Avıldeşim* “Benim Köylüm” hikâyesinde yazar, Rus İç Savaşı'na değinerek toplumdaki dönüm noktasını dile getirmekle kalmaz yine o dönemdeki düşman imgesi olan Beyazlar üzerinden İkinci Dünya Savaşı sırasındaki düşman imgesi arasında bağlantı kurar. Beyazlar, Sovyetler Birliği döneminde icat edilen bir propaganda sözcüğüdür (Gudkov, 2004: 626). İlyas'ın kurgusunda Rus İç Savaşı'nda Beyazlar tarafından öldürülen Gallem'in oğlu Nizam, yıllar sonra Gallem'in arkadaşı Kasıymov ile birlikte aynı düşman imgesiyle Ak Finlere karşı mücadele ederler.

Garif Galiyev'in *Sugış Vaktında* “Savaş Zamanında” adlı hikâyesinde Miñlëgalim karakteri üzerinden Rus İç Savaşı sırasındaki Beyazlarla mücadeleye değinilir. Ardından İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla cepheye katkı sağlayan kolhozların üretiminin vurgusu yaşlı Safiulla karakteri üzerinden yansıtılır. Yaşlı Safiulla ilerleyen yaşına rağmen elinden geleni yapabilmek için vatansever bir davranış sergileyerek baltasıyla kolhoza çalışmaya gider. Onun bu davranışı kolhoz yöneticisi Negiym tarafından takdir edilir.

Gabdrähman EpseleMOV'un *Bërdemlëk* “Dayanışma” adlı hikâyesinde başkişilerden Gabdelgerey Amca, Rus İç Savaşı sırasında Almanlara karşı savaşmış bir karakter olarak tasvir edilir. Gabdelgerey Amca oğlu Selim'i cepheye uğurlarken ona toplumsal hafızada yer eden Rus İç Savaşı'ndan örnekler verir.

“Gabdelgerey Amca oğlu Selim'e baktı:

— 18'inci yılı hatırlıyor musun, dedi yumuşak bir sesle. O zamanlar sen daha küçücük bir çocuktun.... O yıllarda bizim silahımız, ekmeğimiz hatta giysimiz bile yoktu. Şimdiyse eline tüfek alayım desen var... Giyim desen var. Yemek desen var. Yaralanınca doktor bile var... Fakat o yıllarda bile Alman baronları bizden iyi bir ders aldı. Ama onların akılları havadadır. Öğrendikleri dersleri çabuk unutuyorlar. Oğlum siz onlara bu sefer öyle bir ders verin ki ikinciye asla unutmasınlar...” (EpseleMOV, 1941: 18).

Şerif Kamal'ın *Marat* “Marat” adlı hikâyesi, kolektivizasyon politikalarını başarıyla yansıtır. Hikâye, yaşlı Hasiyatulla ile komşusu Kothboga arasındaki yaşamsal

çekişmelerle başlar. Hasiyatulla ve Kotliboga çiftliklerinin öküz sürme alanlarıyla ilgili sürekli tartışılar. Kamal'ın bu bölümdeki kurgusu L. Tolstoy'un "İnsan Neyle Yaşar" adlı hikâyesi ile benzer bir çatışmada ilerler. Tolstoy'un eserinde sürekli kavga eden iki çiftlik sahibi hiçbir zaman barışamaz ancak Kamal'ın eserinde kavga eden bu iki yaşlı çiftlik sahibi uzlaşır. Söz konusu uzlaşma, bireysel anlaşmazlıkların kolektif dayanışma ile aşılması gerekliliğini temsil eder. Hasiyatulla'nın önceleri tartıştığı sonra iyi bir dost olarak gördüğü Kotliboga yıllar sonra ölür. Hasiyatulla bunun üzerine yeni doğan erkek çocuğuna onun adını verir. Kamal'ın hikâyesi bu bölümde eski-yeni çatışması şeklinde ilerler. Eski, Çarlık döneminden kalan kültürel unsurları yansıtırken yeni ise Ekim Devrimi sonrası kurulan Sovyetler Birliği'nin devrimci ve sosyalist kültürünü yansıtır. 1930'lu yıllarda kurulan kolhozlar ve kolektivizasyon politikaları Kamal'ın eserinde de büyük bir yer tutar. Hasiyatulla'nın oğlu Kotliboga büyür ve "Stalin'in Hediyesi" adındaki kolhoza katılır. Kolhozda yaşanan değişimler, Marat'ın adının tartışılması ve değiştirilmesi, kolektivizasyon sürecinde bireyin toplumun genel değerleriyle uyum içinde olması gerektiğini ifade eder. Dolayısıyla Kotliboga adı komsomol sekreteri tarafından ünlü Fransız devrimci Jean-Paul Marat'ın adı örnek gösterilerek Marat şeklinde değiştirilir. Kotliboga'ya yeni bir ad verilmesi eskiye dair her şeyin tasfiyesi şeklinde yorumlanabilir. Ancak bu tasfiyenin Sovyetler Birliği Komünist Partisi gençlik yapılanması olan komsomollar üzerinden yapılması bireyin toplumsal normlara uymasını ve kolektif iradeye saygı göstermesini simgeler. Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde olumlu kahramanlar hem cephe gerisinde milyarder bir kolhoz olma amacıyla mücadele ederken hem de cephede vatanlarını başarıyla temsil ederler.

Gaziz İdilli'nin "İhtiyar Söleyman" adlı hikâyesinin başkışisi Söleyman'ın üç oğlu da cephede düşmana karşı savaşmaktadır. Söleyman ise cephe gerisinde dünyadaki en büyük muharebelerden biri olan Stalingrad Muharebesi için mühimmat üretiminde çalışmaktadır. Söleyman'ın çocuklarından biri Selimcan da Stalingrad cephesinde muharip bir askerdir. Oğlunun Stalingrad cephesinde savaşması Söleyman'ın aklına Rus İç Savaşı sırasındaki Çariçin savaşını getirir. Yıllar önce Rus İç Savaşı sırasında Stalin liderliğinde Söleyman da tıpkı oğlu gibi aynı cephede savaşmıştır. Toplumsal hafızada yer etmiş olan bu iç savaşın sonucunda Çariçin şehri Stalingrad adını almıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Söleyman'ın oğlu Selimcan aynı cephede savaşmaktadır.

Fatih Hösni'nin *Hatınnar* “Kadınlar” adlı hikâyesinde kolhoz kadınlar için bir güvence ve kaçış noktası olarak yansıtılır. Kurguda başkişi Fesahet, içinde bulunduğu zor durumdan çıkışı Kasıym'ın eşi Merziye'ye gitmekte bulur. Ona gerçekleri anlatmaz ancak Kasıym'ın Fatıyma adında bir fahişe ile birlikte olduğunu söyler. Bunun üzerine Merziye “Hem çalışırım hem de karnım doyar. Neticede kolhoz bu!” (Hösni, 1945: 12) diyerek Kasıym'ı terk eder. Hösni hikâyesinin bu bölümünde, kolhoz sisteminde ve sosyalizmde aslında bir kadının başka bir bireye bağlı kalmadan geçimini sağlayabileceğinin vurgusunu yapar. Merziye'nin Kasıym'a sözleri de onun artık kendi ayakları üzerinde durabileceğinin ve bir erkeğe muhtaç olmadığını göstergesidir.

Atila Rasih'in *Şat Küñëllë Gallemetdin* “Neşeli Gallemetdin” adlı hikâyesinde 1906 yılında erken doğumla dünyaya gelen ve çocukluğu Çarlık döneminde yaramaz bir şekilde geçen başkişi Gallemetdin'in hayatı, Sovyetler Birliği'nde kolhozların kurulmasıyla değişir. Gallemetdin kolhoz kurulunca buraya koşarak gelir. Yoksul ve kötü şartlarda büyüyen Gallemetdin artık oldukça neşeli ve çalışkan bir kişiliğe sahiptir.

4.4. Sovet Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Geleneksel Motifler

Bu başlık altında Tatarların kimliğini, kültürünü ve kültürüne özgü objeleri, kültürlerini geleneklerini yansıtan eserler verilmiştir. Fatih Hösni'nin *Yözëk Kaşı* “Yüzük Kaşı” adlı hikâyesindeki Tatar kültürüne özgü geleneksel motifler, sabantoy bayramı ve kız kaçırma geleneğidir. Mamalay köyünde gerçekleşen sabantoy eğlenceleri sabantoy bayramına, Aydar Korbanov'un Vesile'yi kaçırmaması ise Tatarlardaki kız kaçırma geleneğine örnek teşkil eder. Ayrıca Fatih Hösni'nin *Yözëk Kaşı* “Yüzük Kaşı” adlı hikâyesinden hareketle Aydar Korbanov'un ailesinin yoksul olması, Aydar'ın annesinin diktiği giysilerin artık ona küçük gelmesi ve Aydar'ın sevdiği kız Vesile'ye mahcup olmamak için madene çalışmaya gitmesi, madende haksızlıklara uğrayarak az maaş alması köy halkının ekonomik durumunu yansıtır. Ayrıca Vesile'nin babası elma satıcısı İsmail'in varlıklı olması, Mamalay yiğitlerinin ailelerinin idarede olmaları nedeniyle varlıklı olması ve madende çalışan köylü kesimin içler acısı durumu ile yönetenlerin az maaş vermesi sosyal ortamı yansıtır.

Aydar Korbanov'un çocukluğunun anlatıldığı bölümde köye gelen elma satıcısı aracılığıyla köyün sosyal ve ekonomik yaşamı hakkında da bilgiler verilir.

“Elma satıcısı atını yürüterek sokak boyunca ‘elma satıyorum, elma’ diye bağırıyor... Doğrusunu söylemek gerekirse bizim köy halkı yediden yetmişe elmayı

çok sever. Yaşlısı, çoluğu çocuğu, gelini kızı, hepsi de koşuşturuyor. Kimisinin elinde iki üç tane yumurta, kimisinin kovaasında mercimek var. Kimi çocuklar ise ninelerinin sadaka diye ayırdığı iki üç kuruşluk bakırları çalıp geliyorlar. Nineleri ise arkalarından çıkıp: ‘sadaka diye ayırdım onları, nereye götürüyorsunuz, boyunuz devrilsin!’ diye bağııyor. Fakat elma satıcısı buna hiç de aldırmadan satmaya devam ediyor... Biz çocuklar da arabanın arkasından koşuyoruz. Bizim elma alacak paramız yoktur fakat elmanın kokusu için de para istemiyorlar ya! Arabanın arkasından koşuşturmadan başka ne yapabiliriz ki?” (Hösni, 1942: 15-39).

Görüldüğü üzere köy halkından elmaları almak için kimileri yumurta, kimileri mercimek getirip takas yöntemiyle satın alır. Yoksul çocukların adeta bir sözcüsü olan başkışı Aydar Korbanov da elma alacakları paraları olmadığı için en azından koklayabilmek için arabanın arkasından koşuşturduklarını ifade eder. Söz konusu olay da yine köy halkının sosyal yaşamını ve halkın ekonomik durumunun yanı sıra bir Tatar köyünün o dönemdeki kültürünü gözler önüne sermektedir.

Sovët Edebiyatı dergisinde yayımlanan eserlerin çoğunluğunda Tatarlara özgü çalgı aleti olan garmon geçmektedir. Mirsey Emir’in *Kuray* “Kuray” hikâyesi ise Başkurlara özgü olan kuray (Rudenko, 2001: 370) müzik aleti üzerinedir. Yazar Mirsey Emir 1907 yılında Başkurdistan’ın Meleuz şehrinde dünyaya gelmiş ve 19 yaşına kadar Başkurdistan’da yaşamış ardından Kazan’a yerleşmiştir (Heyrullina ve Dautov, 2021: 63). Bu yüzden Emir hikâyesinde Başkurlara özgü müzik aleti kurayı yine Başkurt bir karakter üzerinden anlatır. Bunlara ek olarak Emir’in hikâyesinin kurgusunda çeşitli uluslardan oluşan Sovyetler Birliği’nin birlik ve dayanışmasının vurgusu da Başkurt kültürü üzerinden telkin edilir. Hikâye, Binbaşı Eyüpov ve Başkurt delikanlısı Yomaguca Malikov adında iki ana kahramanın çevresinde gelişir. Binbaşı Eyüpov, cephede karargâha giderken kuray ezgisini duymasıyla heyecanlanarak bir anda çocukluk anılarını hatırlar:

“...Eyüpov, o anda çalan kuray ezgisinin nerede ve kim tarafından çalındığını sorgulayamadı. Yüreğinin derinliklerinde saklanan saf duygular daha ağır bastı. Farkında olmadan durdu ve çocukluk yıllarını hatırladı. Eşsiz güzellikleri olan nehir kıyılarını, çiçeklerle süslenmiş yemyeşil kırları, kıvrılarak uzanan ormanları ve dağları... durmadan icra edilen sanat, tiyatro, müzik ve danslarla huzurlu şehir akşamları...” (Emir, 1943: 52).

Dolayısıyla Binbaşı Eyüpov karakteri yazarın kendisini yani Mirsey Emir’i temsil eder. (Assmann, 2015)’ın öne sürdüğü nesneler belleği, insanların çevrelerindeki nesnelerin aslında insanların kendilerini ve onların atalarını yansıttığını ortaya koyar. Emir de hikâyesinde Başkurların kültürel belleğine ait olan kültürel çalgı aleti olan kurayı kullanmakla kalmaz Başkurların “aşkazar”, “buranbay” ve “zölhice” gibi halk türkülerini eserinin kurgusuna ekler. Yazar, Başkurların kuray ve kültürel ezgilerinden yola çıkar ve

okura bu kültürel zenginliğin çok uluslu bir yapıdan oluşan Sovyetler Birliği içerisinde yaşayan Ukraynalı, Rus, Başkurt ve Tatarların ortak değeri olduğu tezini öne sürer. Böylelikle Emir, savaş gibi hem maddi hem manevi hem de psikolojik açıdan yıkıcı olan bir olguyla farklı halkları tek bir düşman karşısında öfke-nefret duygularıyla birleştirmiş olur.

Gabdrähman Minskiy'in *Kızılarmeyets Gerey Safiullin* "Kızıl Ordu Askeri Gerey Safiullin" hikâyesinde başkişi Gerey Safiullin'e cephede annesinden gelen mektup Türk kültüründeki atalar kültürüne örnek gösterilebilir:

"Oğlum, mektubumu bitirirken son sözlerim şudur; komutanının sözünden çıkma. Elinden gelenin en iyisini yapmaya çalış. Çalışkan ol. Korkak olma. Savaş korkakların yeri değil, yiğitlerin yeridir. 'Korkak birine ecel tez gelir. Korkmayandan ecel bile korkarak kaçır' demişler. 'bu kimin çocuğu?' diye sorulduğunda, merhum babanın kemiklerini sızlatacak bir cevap verdirme..." (Minskiy, 1944: 38).

Görüldüğü gibi Gerey Safiullin'in çalışkan olmasını ve merhum babasının kemiklerini sızlatmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla Gerey Safiullin'in cephedeki disiplinli ve korkusuz oluşu buradan gelmektedir. Yine Alman savaş uçaklarının saldırısından sonra Gerey, komutanının sorusuna korkusuzluğunu annesinin öğrettiğini dile getirir. Minskiy'nin kurgusunun başkişisi Gerey Safiullin gücünü atalar kültüründen yani annesine ve babasına duyduğu saygıdan almaktadır.

Afzal Şamov'un hikâyelerinin kahramanları genellikle Tatar gelenek ve göreneklerine bağlı kahramanlardır. Bu kahramanlar, gücünü her zaman zengin Tatar kültüründen alır. Şamov, eserlerinde Tatarların giyimleri, yiyecekleri, şarkıları, müzik aletleri gibi folklor unsurlarını sıkça kullanır (Hösni, 1941: 71). Afzal Şamov'un *Özelgen Kullar* "Koparılmış Teller" hikâyesi de onun bu tür hikâyelerine örnek teşkil eder. Şamov'un hikâyesinde kullandığı Tatar halkına özgü folklor unsurları, "ellüki"⁴³, "botka"⁴⁴ sözcükleridir. Şamov, bu geleneklerin yanı sıra hikâyesinde başkişi Sabir Rehimov'un Tatar aile ile tanıştığı bölümde Tatarca konuşulduğunu da özellikle belirtir. Savaşın yıkıcı atmosferinin ve Sovyetlerin ortak iletişim dili olan Rusçanın gölgesinde, Şamov'un hikâyesi Tatarcaya duyulan özlemin bir işaretidir.

⁴³ Ellüki, Tatar halk türküsüdür.

⁴⁴ Botka, yulaftan yapılan lapa kıvamındaki Tatar yemeğidir.

Kültürel bellek, bir toplumun geçmişinden gelen geleneklerini, sembollerini ve kimliğini içeren bir zihinsel depodur. Kültürel bellek, geçmişin izlerini taşıyan nesneler, gelenekler ve semboller aracılığıyla bir toplumun kolektif hafızasını ifade eder (Assmann, 2015: 28). Hatip Gosman'ın *Altın Baldak* "Altın Yüzük" hikâyesinin nesnesi baldak⁴⁵ (yüzük) de Tatar toplumunun evlilik geleneklerini yansıtan bir araçtır. İnsanlar ile eylem arasında bir tür aracı olan nesne (Barthes, 1993: 165) Hatip Gosman'ın hikâyesinde Yüzbaşı Edhem ve Feyrûze'nin aşkının ve Tatar kültürünün bir simgesi olarak yansıtılır. Her nesnenin, derin simgesel ve yaygın sınıflandırılmış koordinatlara sahip olması ve gösterilen nesnelerin yorumlarının sadece bilgi vericisine değil, genellikle alıcısına yani okuruna bağlı olması nedeniyle her bireyin sahip olduğu bilgi ve kültür düzeyine bağlı olarak farklı okuma yedekleri bulunur (Barthes, 1993: 167-170). Hikâyede gösteren nesne olan yüzük kahraman anlatıcının oldukça merakını çeker. Okur hikâyenin düğüm bölümünde gösteren nesne olan yüzüğün ilk olarak kahraman anlatıcının sahip olduğu kültür birikimiyle oluşan anlamının farkına varır. Ardından söz konusu göstereni kendi süzgecinden geçirir ve kendi kültür birikimiyle yorumlar. İnsan, günlük ve özel eşyalardan başlayarak evler, köyler, kentler ve çeşitli çevresel unsurlar aracılığıyla amaca uygunluk, rahatlık ve güzellik gibi hayallerin yansımalarını bulduğu bir çevre içinde yaşar; bu nedenle çevresindeki nesneler, geçmişini ve atalarını hatırlatarak bir anlamda kendisinin yansımasıdır (Assmann, 2015: 27). Yüzbaşı Edhem'in yüzüğü bu bağlamda kendisinin yani Tatar geleneklerinin yansımasının yanı sıra aynı zamanda Feyrûze ile kendisinin aşkını da yansıtır. Bu denli anlam yüklü yüzük bir Alman subayı tarafından Yüzbaşı Edhem'in parmağı kesilerek alınır. Tatar kültürünün bir yansıması ve birbirlerine kavuşamayan Yüzbaşı Edhem ile Feyrûze'nin aşkının sembolü olan yüzük, artık cephede kahraman anlatıcı ve silah arkadaşlarının zafere giden yolda intikam duygularını körükleyen bir sembole dönüşür. *Sovët Edebiyatı* dergisinin savaş döneminde cephede aktif okunduğu düşünülürse gösteren nesne olan yüzük sembolünün artık askerlere sadece kültürel belleğin bir simgesi olarak yansımayacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Yüzük, artık Yüzbaşı Edhem ile Feyrûze'nin aşkının bir nişanesi olarak onların

⁴⁵ Baldak: Bir kız ve erkeğin kavuşana dek birbirlerine evlilik vaadiyle verdikleri yüzük (Abdullina vd., 2015: 396).

birbirlerine kavuşamamasının nedeni olan düşmana intikam duygularıyla saldırmanın da sembolü hâline gelir.

Rüya görmeyle ilgili geleneği yansıtan Hatip Gosman'ın *Töş* “Rüya” hikâyesi, savaşın insan psikolojisi üzerindeki derin etkilerini ve gerçeklikle rüya arasındaki ince çizgiyi yansıtır. Savaş her ne kadar uzun süreçlere yayılsa da cephede askerlerin günlük yaşamı sıradandır. Cephede asker kişi için hayat, üniforması, silahı, görevi ve nöbetinden ibarettir. Askerler bu rutinin dışında sürekli kan ve ölümle iç içe yaşamayı öğrenirler. Hikâyede, mevzideki askerlerin rüya anlatma ve yorumlama geleneği, savaşın stresi altında olan askerler arasında bir tür vakit geçirme eğlencesi olarak yorumlanabilir. Ancak Tayfur'un rüyalara olan duyarsızlığı, onun kendi iç dünyasını nasıl deneyimlediği konusundaki kişisel duruşunu temsil eder. Savaşın ilerleyen günlerinde cepheden zafer haberleri gelmeye başlar fakat Tayfur, bu zafer haberleri gelen günlerde bile sevinemez ve kendi iç dünyasında bir boşluk yaşar. Rüyasını düşünür ve iç muhakemesinin sonucuyla Almanlar tarafından öldürülen masum insanları gözünün önüne getirir. Sahip olduğu bütün altın ve gümüşü bağışlar ve tüm gücüyle Almanları yok etmek için ilerler.

4.5. Sovyet Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Partizan Faaliyetleri

İşgal altındaki bir ülkede halk direnişinin en etkili biçimi, düşmana karşı sürdürülen silahlı mücadele yani partizan hareketidir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ilk günlerinde, izole yerlerde kendiliğinden başlayan partizan hareketi, kısa sürede düşmana karşı organize ve güçlü bir direniş haline gelmiştir. Partizanlar, düşman iletişimini kesme, geniş alanları kurtarma, keşif yapma ve Kızıl Ordu birliklerine yardım etme gibi faaliyetlerde bulunarak işgali zorlaştırdılar. Daha sonra ülke çapındaki bu mücadele Stalin'in 5 Eylül 1942 yılındaki “Partizan hareketinin görevleri hakkında” emri partizan hareketinin başarısı için geniş halk katılımının ve mücadelenin ülke çapında yayılmasının önemini vurgulayarak, daha etkili bir direnişin inşa edilmesini amaçlar (Knyazkov, 1999: 130). Bu derecede öneme sahip olan halk oluşumu partizanların kahramanlıkları Sovyet savaş edebiyatında geniş bir yer tutmuştur. Sovyet Rus edebiyatından Konstantin Simonov “Yaşayanlar ve Ölüler”, İlya Erenburg'un “Lasik Roitschwantz'ın Fırtınalı Hayatı” gibi eserlerin yanı sıra birçok eserde partizanlar işlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatında Gomer Beşirov'un Usman başkişisi üzerinden partizan oluşumunu ve partizan karakterlerin psikolojik iç dünyasını ve geçmişlerini yansıttığı eseri; *Tatar Yëğëtë* “Tatar Yiğidi”, İdris Tuktarov'un *İrëk Ėzlegende* “Özgürlük Arayışında” hikâyesindeki

Şeyhi ve Naderşa'nın partizan teşkilatına katılması, Afzal Şamov'un *Közgë Çeçekler* "Sonbaharın Çiçekleri" hikâyesinde Möhemmet Yakubovskiy'nin Litvanya'da başlattığı partizan faaliyetleri, Gadël Kutuy'un *Ressam* "Ressam" hikâyesinde Maks Latis'in partizanlara katılması, Min Şabay'ın *Batıray* "Batıray" hikâyesindeki partizan örgütlenmesi, partizanları işleyen eserlere örnek teşkil eder. Yetişkinlerin merkezini oluşturduğu bu eserlerin yanı sıra çocuklara yönelik olan Gadël Kutuy'un *Röstem Macaraları* "Röstem'in Macaraları" ve İdris Tuktarov'un *Cir Cilegë* "Çilek" adlı hikâyelerindeki çocuk kahramanlar Röstem ve Elza partizanlara örnek olarak verilebilir.

4.6. Sovët Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Kahramanlık-Vatanseverlik, Öfke-Nefret, Aşk ve Yalnızlık Temaları

İkinci Dünya Savaşı sırasında *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanan hikâyelerin temaları kahramanlık-vatanseverlik, öfke-nefret, aşk ve yalnızlık olarak çeşitlilik gösterir ancak eserlerde en çok işlenen tema vatanseverlik-kahramanlık temalarıdır. Vatanseverlik-kahramanlık temaları edebiyat eserleri aracılığıyla toplumların hafızalarında derin ve anlamlı izler bırakan önemli unsurlardan biridir. Bu temaları işleyen eserler toplumsal belleği diri tutarak milletlerin kimlik ve aidiyet duygularını pekiştirmesine yardımcı olurlar. İkinci Dünya Savaşı sırasında *Sovët Edebiyatı* dergisinde bu temaları yansıtan toplam 52 eser yayımlanmıştır. Bu temalarla ilgili neredeyse çoğu Tatar yazarı eser vermiştir. Ancak Gabdrahman EpseleMOV İkëñçë Gomër "İkinci Hayat", Ülëmnë Köçlërek "Ölümden Daha Güçlü", Bayrak "Bayrak" gibi öne çıkan eserlerinin yanı sıra toplam 9 eser vermiştir. Gabdrahman EpseleMOV'dan sonra bu temalarla en çok eser veren diğer bir yazar Rubens "Rubens", Külege "Gölge", Urman Sukmakları "Orman Patikaları" gibi eserleriyle Fatih Hösni olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sırasında kaleme alınan Fatih Hösni'nin ünlü *Yözëk Kaşı* "Yüzük Kaşı" adlı hikâyesi içeriği ve teması bakımından dönemin diğer eserlerinden ayrılır. Hösni'nin eseri başkışı Aydar'ın Vesile'ye olan aşkını merkeze alır ve Aydar karakteri bu aşk çerçevesinde gelişim gösterir.

Sovët Edebiyatı dergisinde yayımlanan hikâye türündeki eserlerin büyük çoğunluğu, konusu bakımından muharebeyi, temaları bakımından kahramanlık-vatanseverlik ve öfke-nefret temalarını işler. Ancak Emirhan Yeniki'nin hikâyeleri için durum farklıdır. Yeniki eserlerinde, ne savaş döneminde muharebenin aksiyonunu ne de karakterlerinin vatanları uğruna sergilediği kahramanlıkları ele alır. Onun eserlerinin merkezinde

doğanın birer unsuru olarak canlılar yer alır. Bu canlılar, kimi zaman bir insan, kimi zaman bir hayvan, kimi zaman ise bir bitki olarak tasvir edilir. Yeniki'nin eserlerinin olay örgüsü, savaşın getirdiği sürükleyici aksiyonu değil, ele aldığı karakterlerinin iç dünyasının gelişimini, felsefesini ve yoğun psikolojik tasvirlerini yansıtır. Söz konusu durumdan dolayı onun eserleri yaşamın ince uçlarına değinerek insanların en saf duygularına dokunur. Emirhan Yeniki'nin Tatar edebiyatındaki eserleri genel olarak kendine ait bir dünya yaratır. Felsefi anlamda derin ve sonsuz çatışmalar ortaya koyarak nesiller boyu okuyucuyu düşündürür (Heyrullina ve Dautov, 2021: 43). Emirhan Yeniki'nin *Yalgız Kaz* “Yalnız Kaz” adlı anlatısında da odak noktası kişileştirilmiş bir varlık olan kaz olarak tasvir edilir. Kurguda her doğa unsuru kendi türünden eşiyile düzenli bir hayat sürmektedir. Ancak kaz yaşadığı köyde tek başına kalmış ve bunalıma girmiş bir biçimde yansıtılır. Yalnız kazın çevresindeki çiftlik hayvanları kendi eşleriyle mutlu bir hayat sürer ve her birinin yavruları dünyaya gelir. Hatta baharın gelişiyile bitkiler bile çiçek açar fakat kaz yalnız başına kalmıştır. Kazı bu bunalımdan sahibi Maşa'nın satıcılardan aldığı kaz yavruları yaşama bağlar.

Emirhan Yeniki'nin *Mek Çeçeğë* “Gelincik Çiçeği” adlı anlatısının teması da yine “Yalnız Kaz” adlı hikâyesinde olduğu gibi yalnızlıktır. Ancak Emirhan Yeniki bu yalnızlığı sadece yoğun bir yalnızlık şeklinde vermez. Onun eserinde işlediği yalnızlık, doğanın temel unsurlarının döngü hâlinde süregelerek dengesini yeniden kurmasıyla sonlanan bir yalnızlıktır. Yazar, anlatısında da gelincik çiçeğinin bu yıkıcı atmosferdeki yalnızlığını vurgular fakat bu yalnızlık, çiçeğin yaşama sevincini gölgeleyememiştir. Yeniki'nin gelincik çiçeği, son derece iyimserdir ve doğada bir yerlerde yaşayan canlı unsurlardan da kendine pay çıkarmasını bilir. Bomba çukurunda yanına gelen Sovyet askerinin kendisine bu yalnızlığında o bilmese bile manevi bir güç verdiğini ifade eder. Emirhan Yeniki, eserlerinde işlediği bu yaşama bağlılığı ve kaotik bir ortamdaki iyimserliğini ilerleyen yıllarda şöyle dile getirir: “Her gün ölümle karşılaştım ama öykülerimde yaşamı ve onun ölümden daha güçlü olduğunu yazdım.” (Hayrullin, 2022: 236). Bu felsefeyle hayata yaklaşan Yeniki'nin eserlerinde karakterlerinin yoğun bir yalnızlık çekmesi, onların yaşama olan sevincini ve bağlılıklarını etkilemez.

4.7. Sovet Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Biyografik ve Otobiografik Ögeler

İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı yazarları savaş döneminde çeşitli cephelerde gazetecilik yapmıştır. Zahidullina (2020: 53)'ya göre cephede Tatarca 16 gazete yayımlanmıştır. Bu yayımlar askerlerin moral ve motivasyonunu yükseltmeyi amaçlayan ve zafere olan güvenlerini güçlendiren ayrı bir savaş alanına dönüşmüştür. Bu dönemde yayımlanan hikâyelerde publistikaya yakınlık ve biyografik motiflerin olmasının nedeni yazarların aynı zamanda cephede gazetecilik yapmasıdır (Zagidullina, 2020: 53).

Gabdrähman EpseleMOV, kendi döneminde Sovyetler Birliği arenasında büyük bir popülerlik kazanmış ve dönemin Tatar yazarlarının en ünlüsü olmuştur. Savaşın yazarın edebî kişiliği üzerinde büyük etkisi olmuştur. Savaş dönemindeki olaylar ve oçerkler⁴⁶, EpseleMOV'un eserlerine yansımıştır (Heyrullina ve Dautov, 2021: 59-62). Savaş sırasında yayımlanan hikâyelerin kurgusu gerçeklere de dayanmakta olduğu için eserlerdeki biyografik anlatımın nedeni budur (Zagidullina, 2020: 53). Dolayısıyla *Sovet Edebiyatı* dergisinde savaş döneminde yayımlanan hikâyelerde tekniğe yansıyan biyografik anlatımlar ve birinci kişi anlatımların nedeni budur.

İbrahim Gazi de bu dönemin muhabir yazarlarından biridir. Gazi, 1943 yılından savaşın son yıllarına kadar cephede yayımlanan “Stalin Bayrağı” ve “Kızıl Armiya” gazetelerinde askerî muhabir olarak çalışır ve bu dönemde savaşın zorlu şartlarında oçerkler ve kısa öyküler kaleme alır (Heyrullina ve Dautov, 2021: 55). İbrahim Gazi'nin *Yaktaş* “Hemşehri” hikâyesinin kurgusu da bir röportaj havasında sürükleyici bir şekilde ilerler. Dolayısıyla anlatı, yazarın cephede karşılaştığı Tatar kökenli yaralı bir askeri konu edinir. Kurgu ben anlatıcının ağzından şöyle başlar:

“Ben onunla cepheden pek de uzak olmayan bir hastanede karşılaştım. İki elini, gazlı bez ile sarılı başının altına getirmiş ve boynuna kadar çektiği battaniyenin altında yatıyordu. Selamlaştık ve doğruldu.” (Gazi, 1943: 26).

Bir diğer İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı yazarlarından olan Atilla Rasih'in eserlerinde de biyografik izler görülür. Rasih, 1938 yılında Kazan Veteriner Fakültesi'nden mezun olan bir veterinerdir (Ahmadullin, 1971: 188). Rasih'in *Yazılaçak*

⁴⁶ Oçerk: 1) Gerçek hayattaki olayları değiştirmeden anlatan kısa edebî eserdir. 2) Bilimsel araştırma yazıları, makaledir. (Tahirova, vd., 2018: 426). İkinci Dünya Savaşı sırasında *Sovet Edebiyatı* dergisinde yayımlanan oçerkler birinci anlamıyla kullanılmıştır.

Hikeyeler “Yazılacak Hikâyeler” adlı hikâyesinde ben anlatıcı olarak tasvir edilen ve cephede veteriner olarak görev yapan Anatoly karakteri aslında yazarın kendisidir. Anatoly henüz hikâyenin başında yazacağı hikâyeler hakkında düşünmeye başladığını belirtirerek savaşta çeşitli olaylarla karşılaştığını, eline kalem alıp hiçbir şey yazmadığını ve bu durumun onu oldukça üzdüğünü ifade edip farklı yollar aradıktan sonra hikâyelerini gönülden yazmaya karar verdiğini vurgular. Ardından başından geçen olaylardaki insanları anlatmaya başlar.

Stalingrad muharebesinin kazanıldığı 1943 yılını konu alan Fatih Hösni’nin *Hutorda* “Mezrada” adlı hikâyesi de dönemin otobiyografik öğeler barındıran eserlerindendir. Fatih Hösni’nin hikâyesi birinci kişi ağızdan anlatımla askerî bir muhabirin Stalingrad yolculuğunu anlatır. Kurgunun başında Saratov’da Stalingrad muharebesinin kazanıldığını öğrenen ben anlatıcı Saratov’daki coşkuyu ve asker folkloru hakkında bilgiler verir.

“Biz coşkuluyduk ama bu aslında Saratov’un coşkusuydu. Önce Urbah istasyonunda durup birkaç gün asker folkloru dinleyip ardından bir zamanlar karpuzlarıyla ünlü olan Kamışın şehrindeki yemek noktasından ekmek yedik...” (Hösni, 1944: 8).

Görüldüğü gibi Fatih Hösni’nin hikâyesi dönemin cephedeki sosyal hayatı ile ilgili de önemli bilgiler içerir. “Savaş propagandasıyla ilgili dikkate değer unsurlardan biri de bu dönemde daha sonra savaş folkloru adını alacak zengin bir folklorun oluşmasıdır. Türkülerin iyileştiriciliğinin bilincinde olan Sovyet yönetimi savaşla birlikte faaliyeti sonlandırılan Aprelevskiy plak fabrikasını savaşın ikinci yılında (1942) yeniden faaliyete geçirerek cephelere mühimmatlarla birlikte plaklar da gönderir.” (Saraç, 2019: 86). Fatih Hösni’nin eserinde “soldat folklorı” (asker folkloru) olarak adlandırdığı bu etkinlik de cepheye gönderilen plaklara örnek teşkil eder. Yine hikâyenin ilerleyen bölümlerinde kahramanların talonları⁴⁷ olmadığı için sıcak bir dairede konaklayamaması ve mezrada başkışilerin eve gelerek ev sahibine talon vermesi Sovyetler Birliği’nde savaş döneminde sürdürülen ekonomik faaliyetlere de örnek teşkil eder.

⁴⁷ Talon: Seyahat, alışveriş, muayene vb. gibi olanaklar sağlayan küçük bir bilet (Safina vd., 2019: 341).

4.8. Sovyet Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Hikâyelerde Dönemin Sanat Metodu Olan Sosyalist Gerçekçiliğin Eserlere Yansıması

1917 yılında gerçekleşen Ekim Devrimi Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin kurulmasına giden süreçte en önemli olaylardan biridir. Devrimin ardından Lenin öncülüğünde kurulan yeni devlette Çarlık dönemine dair her şey burjuva kültürü adı altında tasfiye edilmiş ve yeni bir toplum oluşturulmaya başlanmıştır. Ancak 1917 Ekim Devrimi, dönemin aydınları arasında devrim yanlısı ve devrim karşıtı şeklinde siyasal ayrılıklara yol açmıştır (Zelinski, 1978: 55). Bu siyasal ayrılıklardan sesi en çok çıkanlar ise proleter kültürün savunucusu olan proletkültler olmuştur. Proletkült, çoğunlukla işçi sınıfını içerisinde barındıran, sanatta ve edebiyatta proleter sınıfın da aktif olması gerektiğini savunan bir harekettir (Barkova, 2023: 13). Proletkült gibi oluşumlardan rahatsız olan Lenin 1920'deki Proleter Yazarlar Kongresi'nde, kültüre zarar verecek tüm gerçek dışı kararname girişimlerini reddederek proleter sanatının soyut dogmacılığına muhalefet etmiştir (Eagleton, 2012: 57). 1920'li yıllarda Lenin'in ölümüne ve Stalin'in yönetime geçmesine kadar edebiyat bu şekilde çok sesli bir şekilde ilerlemiştir. Lenin'in ölümünden sonra yönetime gelen Stalin ideal Sovyet insanını oluşturabilmek için bu çok sesliliği ortadan kaldırarak parti edebiyatının temellerini atmaya başlamıştır. 1932 yılına kadar faaliyet gösteren Rus Proleter Yazarlar Birliği, Sovyet yazarlarının örgütlenmesine yardımcı olmuş ancak ciddi hatalar yaparak edebiyatın gelişimini engellemiş ve 23 Nisan 1932'de Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin kararıyla dağıtılmıştır (Zelinski, 1978: 90). Rus Proleter Yazarlar Birliği gibi çeşitli yazar birliklerinin dağıtılmasının ardından Andrey Jdanov, Stalin'in "insan ruhlarının mühendisleri" olarak tanımladığı sosyalist gerçekçilik akımını 1934 yılında düzenlenen 1'inci Sovyet Yazarlar Kongresi'nde Sovyet edebiyatının resmî akımı olarak açıklar (Tunalı, 1976: 174). Jdanov, kongrede Lenin'in parti edebiyatı ilkesini savunduğu "... edebiyat bireysel bir girişim olamaz. Kahrolsun partisiz yazarlar" sözlerine benzer bir şekilde Sovyet edebiyatının taraf tutmakla suçlanmaktan korkmayacağını aksine Sovyet edebiyatının sınıf çatışmasının sürdüğü bir çağda taraflı bir edebiyat olduğunu dile getirmiştir (Moran, 1972: 72). Böylelikle Sovyet edebiyatının resmî akımı sosyalist gerçekçilik olarak belirlenmiştir.

Sosyalist gerçekçilik, Sovyet kurgusunun ve edebiyat eleştirisinin temel yöntemidir ve sanatçının devrimci gelişiminde gerçeği doğru ve tarihsel olarak özgün bir şekilde tasvir etme sorumluluğunu taşır. Bu yöntem, sanatsal tasvirin hassasiyetini ve tarihsel özgüllüğünü, ideolojik dönüşüm ve emekçi halkın sosyalizm ideali ile eğitilmesi

göreviyle birleştirir (Uskova, 1935: 5). Görüldüğü üzere sosyalist gerçekçilik hem sanatsal hem de ideolojik bir araç olarak toplumun sosyalist ideoloji ve partinin politikaları doğrultusunda şekillendirilmesini amaçlamaktadır. Tagızade sosyalist gerçekçiliğin bu ideolojik ve politik durumunu, edebiyatı politik amaçlar için kullanmanın en gelişmiş şekli olarak nitelendirir (Tagızade, 2006: 20). Sosyalist gerçekçilik akımıyla artık geçmişe ait olan burjuva edebiyatı ve realizme ters düşen Avrupa romantizmi tamamen reddedilerek romantizmin yerine devrimci romantizm kabul görür:

İnsan ruhunun mimarı olmak demek, her iki ayağını da gerçek hayatın toprağına basmak demektir. Bu, eski tür romantizmden; var olmayan bir dünyayı ve kahramanları yansıtan, okuyucuya temelsiz ve düşsel bir dünya sunarak hayatın çelişmelerinden ve boyunduruğundan kaçmasını sağlayan romantizmden bağlarını koparmak demektir. Ayağını sağlam materyalist temele basan edebiyatımızda da romantizm vardır ama bu yeni tür bir romantizm, devrimci romantizmdir (Jdanov, 1996: 18).

Yukarıda görüldüğü gibi devrimci romantizm, romantizmden oldukça farklıdır. Romantizmde duyguların akla üstün geldiği, melankolik tesadüflerin gerçekleştiği ve karakterlerin kavuşamadığı bir atmosfer hüküm sürerken devrimci romantizm bunun tam tersi aklın ön planda olduğu ve partinin ideolojik temelleriyle okuru sosyalizm çerçevesinde eğitip önceden planlanan mükemmel insan tipine ulaştırma amacını hedefler. Bu yüzden sosyalist gerçekçilik ve devrimci romantizm ile kaleme alınan eserlerde karakterler birer olumlu kahraman olarak sunulur. Bu olumlu kahramanlar kusursuz, eğitilmiş, çalışkan, iyi kalpli, yardımsever kişilerdir. Olumlu kahramanların ele alındığı bu eserlerde konu her zaman olumlu ilerler ve eserler mutlu sonla biter. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bu olumlu kahramanların nitelikleri de savaş koşullarına göre değişiklik göstermeye başlar. Olumlu kahramanlar artık vatansever ve korkusuz birer asker olarak canını vatani ve sosyalist toplumun inşası için gözünü kırpmadan feda eden tipler olarak sunulmaya başlanır. Savaş dönemi Tatar edebiyatında kaleme alınan çoğu eser de sosyalist gerçekçilik ve devrimci romantizm kriterlerini yansıtır ancak dönemin diğer yazarlarına karşın Fatih Hösni *Yözök Kaşı* "Yüzük Kaşı" adlı hikâyesiyle bu sıradanlığın dışına çıkar. Bu başlık altında sosyalist gerçekçilik akımıyla örtüşen ve örtüşmeyen eserler verilmiştir.

Gabdrahman EpseleMOV'un *İkēnçē Gomēr* "İkinci Hayat" adlı hikâyesinin kurgusu dönemin resmî sanat akımı olan sosyalist gerçekçiliğin unsurlarını yansıtmaktadır. EpseleMOV'un eserlerinde işçilerin vatanseverliği, yurttaşlık nitelikleri, vatanına ve halkına bağlılığı ve savaş alanındaki kahramanlıkları yazarın kendine özel üslubu ve romantik bir heyecan ile tasvir edilir (Heyrullina ve Dautov, 2021: 62). EpseleMOV hakkında şunu belirtmek gerekir ki yazarın romantikliği devrimci romantizm kriterlerine ve dönemin sanat akımı sosyalist gerçekçiliğe uygun bir romantikliklidir. EpseleMOV, okuyucuyu sosyalist gerçekçiliğin kriterleriyle coşturarak idealize edilen amaca yöneltir. *İkēnçē Gomēr* "İkinci Hayat" adlı hikâyesindeki amaç kararlı, güçlü ve kendisini ülkesi için defalarca feda etmeye hazır Vakıyf'ın bu çerçevedeki gelişimidir. Söz konusu duruma hikâyenin olumlu kahramanı Vakıyf Garifullin örnek teşkil eder. Vakıyf, bir Tatar olarak Ak Finler tarafından yakalanarak sorguya çekilir fakat hiçbir şey söylemeyince çok ağır bir işkenceye maruz kalır ve yakılır. Vakıyf'ı bu işkencelere maruz kalmış bir durumda bulan keşif askerinin birliği ona ilk müdahaleyi yaparak hastaneye gönderir. Kurgu ilerler ve keşif askeri bir gün yaralanıp hastaneye kaldırılır. Bu iki kahraman hastanede tanışır ve kaynaşırlar. Keşif askeri cephede yaralanıp hastaneye gönderildikten sonra birliğiyle merak ettiği o askerin Vakıyf olduğunu öğrenir fakat soğukkanlı ve mütevazı bir şekilde ona hiçbir şeyi belli etmez. İdealize edilen bu iki kahraman aslında vatan için korkusuzca ve alçak gönüllülükle mücadele etmektedir. Altı ay hastanede yatan Vakıyf, tam iyileşmemesine rağmen doktorlarla tekrar cepheye gitmek için tartışır. Keşif askeri bu olayları hayranlıkla ve ona belli etmeden dinler. Vakıyf ise birinci hayatında işkence edilerek öldürüldüğünü fakat hastanede ikinci hayatını bulduğunu ve üç değil dört canı da olsa vatan için feda edeceğini söyler. İki kahraman hastanede vedalaşır ve keşif askeri cephede kurtardıkları kahraman askerin bu vatanseverliğinden gurur duyarak birliğine haber vermek için mektup yazar. Vakıyf da kendisini kurtaran yoldaşlarını bulmak için tekrar cepheye gider. EpseleMOV'un idealize ettiği Tatar kahramanlar, vatansever, kahraman ve mütevazı olmalarıyla okurunun kalbine dokunurlar. Eserin okuyucuda büyük bir heyecan yarattığını İkinci Dünya Savaşı sırasında *Sovēt Edebiyatı* dergisine gönderilen mektuplardan görmek mümkündür. Mektupta EpseleMOV'un hikâyesi hakkında, "Bu hikâye bizi çok heyecanlandırdı. Garifullin Vakıyf yoldaşın yaraları için de intikam aldık. Bizim keskin nişancılar bir haftada on beş Finliyi öldürdü." (EpseleMOV, 2022: 113) şeklinde söz ederler.

İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatında vatanseverlik-kahramanlık temasını eserlerinde en çok işleyen Epselemov'un *Tönyak Balkışı* "Kuzey Işığı" adlı hikâyesi sosyalist gerçekçilik akımının bir unsuru olan idealize edilmiş kusursuz olumlu kahraman Şamil Enverov'u konu edinir. Kurgu, kuzey ışıkları altında, karlı bir havada uzanan sık bir ormanda konuşlanmış bir birliğin yat yoklaması ile başlar. Epselemov bu anı şöyle anlatır:

"Nöbetçi subay öne çıkarak gözlerini saf düzeninde dizilmiş birliklerin üzerinde gezdirdi. Ardından yüksek ve tok bir sesle yat yoklamasını başlatmak için:

— Bölük! hazır ol, komutunu verdi... Nöbetçi subay, sesinin heybetiyle gururlanarak boğazını temizleyip elindeki yoklama kâğıdından askerlerin adlarını okumaya başladı:

— Vedenin Vasiliy!

— Burada.

— Meşeryakov Anatoly!

— Burada.

— Töhfetullin İbrahim!

— Burada.

— Enverov Şamil! Sadece bir saniyelik bir sessizlik hâkim oldu. "Burada" diye bir ses işitilmedi." (Epselomov, 1943: 34).

Askerî birliklerde günde üç kez alınan yoklamalar, askerler arasında istemsiz bir bağ oluşturmaya başlar. Sürekli tekrarlanan bu faaliyet askerlerin anılarında uzun yıllar boyunca taze kalır. Sessizliğin ardından Şamil Enverov'un yerine Kızıl Ordu askerleri hep bir ağızdan onun kahramanca can verdiğini haykırarak dile getirirler. Yazar, kurgunun ilerleyen bölümlerinde Şamil Enverov hakkında onun silah arkadaşı Vasiliy Vedenin'in ağzından bilgiler verir. Vedenin, Enverov'un Finliler ile çatışmada vatani için kendini nasıl feda ettiğini yeni gelen askerlere anlatır. Sosyalist gerçekçilik akımıyla kaleme alınan eserlerde konu, sonunda kahramanın öldüğü bir trajedi bile olsa ideolojik açıdan komünizm zafer kazanır. Epselemov'un olumlu kahramanı Şamil Enverov da cephede kahramanca can verir. Ancak onun ölümüyle Sovyet halkları cephede kolektif bir bilinçle birbirlerine daha da kenetlenirler.

Gadél Kutuy'un *Ressam* "Ressam" adlı hikâyesi de sosyalist gerçekçilik akımının ve ondan ayrılamayan devrimci romantizmin en güzel örneklerinden biridir. Sosyalist gerçekçi sanatçı her şeyden önce etkindir ve dünyayı sadece tanımak yerine değiştirmek de ister (Lunaçarski, 1998: 83). Gadél Kutuy'un başkışisi Maks Latis de hasta, unutkan ve ayakkabısını dahi tek başına giyemeyen bir ressamdır. Devrimci gelişimin farkında

olan Kutuy, başkişi Latis'in kurgudaki gelişimini en temelden alıp işleyerek bu hasta, unutkan ve ayakkabısını bile giyemeyen ressamı cephede iyi bir nişancıya evrilen mükemmel bir askere dönüştürür.

Fatih Hösni'nin *Küle* "Gölge" hikâyesi de sosyalist gerçekçilik akımıyla yazılan eserlere örnek teşkil eder. Hikâyenin başkişisi olumlu kahraman olarak nitelendirilebilecek Rita adında bir kızdır. Hösni'nin olumsuz karakter olarak yarattığı Wilhelm ise bir konttur. Hösni, sınıf çatışmasını yansıtmak için eser kişisi olarak burjuvazi sınıfına mensup kont ünvanında bir tipleme yaratmıştır. Üstelik dönemin Alman hükümeti olan Nasyonel Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin yönettiği Almanya'da kont gibi soyluluk ünvanları kullanılmamaktadır. Bu durumu toplumsal bellekte yer eden proleterya ve burjuva çatışmasıyla açıklamak mümkündür. Sovyetler Birliği'nde sınıfsız ve sosyalist bir toplum amaçlanmıştır. Dönemin sanat akımı sosyalist gerçekçilik akımıyla kaleme alınan eserlerde söz konusu durum sık sık işlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bu çatışma eserlerde düşman imgesi için kullanılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla eserlerde düşman imgesi kont gibi sınıflı bir toplumu yansıtan propaganda söylemleriyle karşılanmıştır. Bu nedenle Hösni'nin hikayesi, sosyalist gerçekçilik akımı kriterlerini içeren propaganda eseri olarak nitelendirilebilir.

Kurgunun akışı Rita ve Kont Wilhelm arasındaki çatışma ile ilerler. Rita, Kont Wilhelm'in istediği her şeyi yapmasına rağmen Kont Wilhelm onun babasını serbest bırakmaz. Rita artık bir gölge gibi sürekli onun peşinde dolaşmaya başlar. Sosyalist gerçekçilik akımıyla kaleme alınan eserlerin çoğunun konusu dikkate değer bir amaçtır. Bu amaç doğrultusunda eserlerin hepsi tek bir yönde ve önceden iyi bilinen bir doğrultuda gelişir. Bu nedenle sosyalist gerçekçiliğin her eseri daha ortaya çıkmadan önce bile mutlu sonla bitecektir (Sinyavsky, 1960: 43-44). Haksızlığa uğrayan, taciz edilen ve babası öldürülen Rita, hikâyenin sonunda partizanlara katılır ve Kont Wilhelm'i öldürür. Kurgu bu şekilde sonlanır.

Sosyalist gerçekçilik akımının kriterleriyle kaleme alınan İbrahim Gazi'nin *Ana* "Ana" hikâyesi, başkişisi Mariya'yı devrimci gelişimi çerçevesinde, bireysel trajedesini toplumsal bir mücadeleye dönüştüren bir lider olarak sunar. Başkişi Mariya, oğlunun ölümüyle yaşadığı büyük acı sonrasında kendi hatalarını fark eder ve çocuk sahibi olmaya hakkı olmadığını ve yetersiz olduğunu düşünmeye başlar. Bu trajik olaydan sonra birkaç gün boyunca komşularından soyutlanır ve muhâkeme süreci geçirir. Ancak Mariya, içinde

yaşadığı bireysel çatışmalarla toplumdan soyutlanıp kaybolmaz; aksine materyalist bir çerçevede komşularını örgütleyen bir mücadeleci ruhla lider konumuna gelir. Partizanlara katılmakla kalmaz, aynı zamanda komşularını da bu yolda örgütler ve köyü işgal altından kurtarır.

Min Şabay'ın *Batıray* “Batıray” adlı hikâyesi sosyalist gerçekçilik akımının temel unsurlarını yansıtır. Hikâye, kolektif bir mücadele içinde yer alan partizanların yaşadığı zorlukları ve dayanışmayı vurgulayarak sınıf çatışmalarını ve emekçilerin güç birliğini ele almaktadır. Partizanlar, çatışma sırasında liderlerini kaybetmelerine rağmen kolektif bir kararla yeni bir lider seçerler ve mücadeleye devam ederler. Ancak hikâye aynı zamanda sınıfsal eşitsizlikleri ve düşmanın aşağılamasına karşı duyarlılığı da gösterir. Başkişi Batıray'ın kendisini delik bir botu olması nedeniyle aşağılayan subay ile yaşadığı olay, alt sınıfların onurunu ve haklarını savunma çabalarını yansıtarak sınıf mücadelesine vurgu yapar. Liderlerinin bu aşağılanmasına dayanamayan partizanlar adaleti kendi inisiyatifleriyle sağlarlar. Min Şabay'ın hikâyesi, toplumsal adaletsizliklere karşı tepki olarak kolektif bir eylemle gerçekleşen adaletin tesisini işler.

K. Ehmetyov'un *Diñgëz Şavly* “Deniz Dalgalanıyor” adlı hikâyesi, Sovyetler Birliği'nin sadece karada ve havada etkin bir güç olmadığını aynı zamanda denizde de aktif bir güç olduğunu Stalin propagandası ile işler. Sovyet edebiyatı, dönemin olumlu yönlerine vurgu yaparak Sovyet insanının kahramanlığını, Rus ulusal karakterindeki değişiklikleri, iç gerilimi ve yoğunluğu anlatmıştır. Ancak özellikle yaklaşan savaş tehditleri nedeniyle Stalin kültüne olan tapınma eğiliminin olumsuz sonuçlarını yaşaması, edebiyata ağır bir sınırlama ve acı bir boyunduruk getirmiştir (Zelinski, 1978: 204). Söz konusu hikâyenin olay örgüsü de sembolik olarak adlandırılan Stalin gemisinin limandan sloganlarla uğurlanıp Alman ikmâl gemisini batırarak geri dönmesini konu alır. Hikâye, sosyalist gerçekçilik akımıyla kaleme alınan savaş edebiyatı eserlerine örnek teşkil eder. Stalin gemisinin görevini olağanüstü bir başarıyla tamamlayıp vatanına geri dönmesi aslında Sovyetler Birliği'nin Stalin önderliğinde savaşı kazanacağını vurgusunu yapar. Yine hikâyenin şahıs kadrosunda yer alan Komiser Deberdeyev, Sovyetler Birliği'nin parti temsilcidir. Savaş gemisinin komutanı Suharçenko ne kadar tecrübeli ve disiplinli olsa da harekâtı yönetirken sürekli Komünist Parti temsilcisi Komiser Deberdeyev'e danışır. Sovyet edebiyatı, genellikle eğitici bir amaç taşır ve bireylerin yanı sıra toplumun komünist dönüşümünü anlatan romanlara odaklanır (Sinyavsky, 1960: 47).

Suharçenko'nun parti temsilcisi Komiser Deberdeyev'e danışması okuyucuda politik bir etki yaratma amacına hizmet eder. Böylelikle eser zafere giden yolda okura ideolojik ve politik açıdan partinin önemini telkin eder.

Mirsey Emir'in *Ut Ėçēnde* "Ateşin İçinde" hikâyesi, sosyalist gerçekçilik akımının temel ilkelerine uygun olarak kaleme alınan ve ideolojik unsurları vurgulayan bir eserdir. Eleştirmen Sinyavsky, sosyalist gerçekçilik akımıyla kaleme alınan eserleri, başlangıçta sosyalizm olarak bilinen ve komünizmi hedefleyen eserler olarak nitelendirir. Bu eserler, gerçeği devrimci gelişim ilkeleriyle idealize ederek yansıtır. Dolayısıyla bir şair sadece şiir yazmakla kalmaz aynı zamanda kendi üslubuyla komünizmin inşasına yardımcı olur. Şairlerin yanı sıra sanatçılar, tarımla uğraşanlar, mühendisler, işçiler, polisler, avukatlar ve hatta gazeteciler de kendi meslekleriyle devrimci gelişim sınırlarında komünizmi inşa ederler (Sinyavsky, 1960: 26). Mirsey Emir'in hikâyesinde kökeni bilinen kahramanlar her ne kadar Rus, Başkurt, Ermeni, Tatar olsa da birer asker olarak Rus kimliği altında komünizmin inşası için savaşırlar. Bu 12 asker hikâyesinin kurgusunda en tehlikeli görevlerden biri olan keşif görevine çıkarlar. Alman askerleri ile çatışmaların yaşandığı sürükleyici atmosferde ilerleyen kahramanlar Kol Komutanı Martinov'dan başlayarak sırayla yaralanarak can vermeye başlar. Kahramanlar, duygu yüklü bu bölümlerde yaralanan ve can veren askerleri canları pahasına geride bırakmayıp olağanüstü bir kolektif mücadeleyle yanlarında taşırlar. Hikâyenin son bölümünde bir ağaç evde kısıtılan kahramanlara Almanlar "Ruslar birleşin" (Ruslar teslim olun) çağrısında bulunurlar. Ancak ağaç evden Sovyetler Birliği'nin devlet marşı "enternasyonel" marşının sesleri yükselir. Kahramanlar, ağaç evde yanarak öldürülür. Emir'in hikâyesinde okuyucuyu dokunaklı duygularla coşturan bu bölüm, sosyalist gerçekçiliğin bir sıfatı ve takma adı olan devrimci romantizme (Heyri, 1952: 78-93) örnek teşkil eder. Komünizm uğruna risk alan kahramanın sonu trajik bir biçimde sonlanabilir fakat eserden bu trajedinin büyük amaçlar için anlam taşıdığı sonucu çıkarılır. Yazar, nihayi zaferine olan sağlam inancını ya doğrudan ya da ölen kahramanın sözleri aracılığıyla açıkça dile getirmeyi bir an bile ihmâl etmez (Sinyavsky, 1960: 44). Emir'in hikâyesinde de kahramanlar komünizm ve büyük bir amaç için canlarını feda ederler. Emir, hikâyenin sonunda görüşünü "Rusların öldüğü ancak küle dönüşmedikleri tıpkı masallardaki gibi ateşin içinden sağ çıktıkları" (Emir, 1942: 12) şeklinde dile getirir.

Gabdrahman EpseleMOV'un *Olavçı Abuşahman* "Ulaştırma Er Abuşahman" hikâyesi savaşın yıkıcı etkilerine karşı duran bireyin toplumsal dayanışma içinde nasıl güçlendiğini ve toplumsal başarı elde ettiğini gösteren sosyalist gerçekçilik akımının ilkeleriyle kaleme alınan bir eserdir. EpseleMOV'un diğer kahramanlık temalarını işleyen hikâyelerinin dışında bu eseri vatanseverlik duygularıyla ortaya çıkan bir kahramanlık temasının aksine bireyin iç duygularında yaşadığı trajik dönüm noktalarını ele alarak kahramanlık temasını işler. Sosyalist gerçekçilik, yaşamın nesnel çizgilerini sosyalist düzenin ve sosyalist ahlâk ilkelerinin hümanist özelliğini yansıtarak tamamen başka bir insanı yani savaşın yıkıcı etkileri içinde kendi insanlığını yitirmenin ötesinde kendi manevi zenginliğini artırmış olan insanı vermiştir (Suçkov, 1982: 240). Kurgunun başkişisi Abuşahman savaşın başlangıcında eşi ve yeni doğmuş çocuğunu kaybeden ve içine kapanan bir askerdir. Onun bu içine kapanıklığı sürekli alay konusu olur. Ancak Abuşahman toplumdan soyutlanmaz ve Teğmen Dayev'in de yardımıyla bir kahramana dönüşür. Gabdrahman EpseleMOV'un söz konusu eseri, Sovyet edebiyat eleştirmeni Boris Suçkov'un öne sürdüğü düşünceye örnek teşkil eder.

Sovyet edebiyatının resmi akımı olan sosyalist gerçekçilik, hayatı gerçeğe uygun bir biçimde yansıtmayı amaçlar fakat bu yansıtma durağan ve cansız bir biçimde değil aksine devrimci gelişim içinde yansıtmadır. Sosyalist gerçekçilik akımında, emekçi sınıfı sosyalizm ruhuyla eğitilir ve ideolojik dönüşümleri sağlanır (Jdanov, 1996: 18). Genel nitelikleriyle anlatılan sosyalist gerçekçilik akımında Jdanov'un devrimci gelişim olarak dile getirdiği aslında iktidar komünist partisinin çerçevesinde sunulan bir gelişimdir. Bu devrimci gelişim sosyalist gerçekçilik akımıyla kaleme alınan eserlerde çoğunlukla bir eğitici nitelik taşır. Savaş döneminde emekçi sınıfı artık askerler olduğu için askerlerin komünizm çerçevesinde eğitilmesine savaş edebiyatı eserlerinde sıkça rastlanır. Gomer Beşirov'un *Komissar* "Komiser" adlı hikâyesinde kurgunun tipik olumlu kahramanı başkişisi Komiser Şeyhulla Çanbarisov adında komünist parti üyesi bir politruktur. Çanbarisov, her yönüyle kusursuz bir lider olarak tasvir edilir. Kurguda, Çanbarisov'un cephedeki askerlerle manevi yönden ilgilenmesi, siperleri gezerek askerlerin ruhsal motivasyonunu yükseltmesi, cephedeki kolektif bilinci güçlendirmesi, askerlerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarına büyük önem vermesi aslında komünist parti üyesi bir politruk'un görevleridir. Beşirov, politrukun bu nitelikleriyle aslında okuyucuyu komünizm çerçevesinde güdülemiş olur. Hikâyenin aksiyonu cephedeki savunma atmosferinde geçer. Kaybolan yanılsamalar, kırılan umutlar, gerçekleşmeyen hayaller, diğer dönem

edebiyatlarının karakteristik bir özelliğidir ve sosyalist gerçekçiliğe aykırıdır (Sinyavsky, 1960: 44). On dört gün boyunca şiddetli bir Alman taarruzuna maruz kalınan atmosferde olumlu kahraman Komiser Çanbarisov, liderlik vasıflarıyla askerlerin motivasyonunu yüksek tutar. On dördüncü günde telsiz hatlarının tekrar çalışmasıyla Çanbarisov analitik düşünerek telsiz hatlarının dinlendiği kanısına varır ve Tatar dilinde konuşmaya başlar. İrtibat kurduğu birlikten gelen mesajları da Rusçaya çevirerek askerlerine anlık aktarır. Her yönüyle kusursuz bir karakter olan başkişi Çanbarisov, maiyetindeki askerleri devrimci gelişim çerçevesinde etkiler. Askerler onun yanına gelerek zorlu kuşatma altında ölmekten önce komünist parti üyesi olmak istediklerini dile getirirler. Kurgunun bu bölümünden sonra Çanbarisov, cephedeki askerlere “komünistler” diye hitap eder. Kuşatmanın on beşinci gününde gelen destek birlikleriyle Kızıl Ordu askerleri Alman taarruzunu püskürtürler. Bu durum, kolektif mücadele ve ideolojik bağlılığın zaferini temsil eder. Hikâye, sosyalist gerçekçilik anlayışının devrimci gelişim çerçevesinde, bireylerin ideolojik dönüşümleri ve kolektif mücadelelerini başarıyla yansıtır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında *Sovët Edebiyatı* dergisinde 1941 ve 1942 yıllarında yayımlanan eserlerin büyük çoğunluğu sosyalist gerçekçilik akımıyla kaleme alınan propaganda eserleridir. Bu yüzden İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatının 1941 ve 1942 yılı ilk dönemlerinde yayımlanan eserler büyük ölçüde güdümlü bir edebiyatı yansıtmaktadır. Ancak ilerleyen yıllarda cephedeki yazarların yayımladığı eserlerde harp konusu gerçeğe yakın bir çerçevede işlenmiş ve kolektivizasyon, iç savaş ve cephe gerisindeki üretim konularına değinilmemeye başlanmıştır. Gamir Nasrıy’ın *Biste Yëgëtë* “Kasaba Yiğidi” adlı hikâyesi de söz konusu sosyalist gerçekçilik akımının temel unsurlarını yansıtan bir eserdir. Kurguda hikâyenin başkişisi olan olumlu kahraman Şakir üzerinden öncelikle cephe gerisinde üretime katkı sağlayan çalışkan bir fabrika işçisi yansıtılır. Devrimci gelişim çerçevesinde idealize edilen kahraman bu üretimle yetinmez ve gönüllü olarak ısrarla cepheye gitmek ister. Sosyalist gerçekçiliğe göre sanat idealleştirilmiş gerçekliği devrimci gelişim çerçevesinde yansıtan bir sanattır (Moran, 1972: 53). Yazarın kurgusunun bu bölüme kadar olan fabrika üretimi ve sosyalist insan ilişkileri mantıklı bir çerçevede gerçeğe yakın bir şekilde yansıtılır. Ancak savaş gibi bir olguyla yeni tanışan sosyalist gerçekçilik yazarı savaşı kendi süzgecinden geçirir ve devrimci gelişim çerçevesinde uçuk bir biçimde yansıtır. Bu duruma örnek olarak olumlu kahraman Şakir’in büyük bir hevesle keşif görevine gidecek olan kola katılma isteği gösterilebilir. Keşif kolları muharebe alanında en tehlikeli görevleri yürüten unsurlardır.

Olumlu kahraman Şakir'in bu göreve büyük bir hevesle gitmek istemesinin nedeni sosyalist gerçekçilik akımı gereği kendisini kolektif toplum için feda etme isteğinden gelir. Sosyalist gerçekçiliğin amacı okuyucunun bilincini devrimci gelişim çerçevesinde dönüştürerek komünizme ulaştırmaktır (Sinyavsky, 1960: 46). Söz konusu amaç uğruna ilerleyen başkışı Şakir, keşif faaliyeti için seçilmez fakat kendisi komiserden izin alarak birliğin peşinden tek başına ilerler. Bu durum harp kanunlarına aykırı bir durumu teşkil eder. Çünkü muharebe alanında askerî emir komuta uygulanmak zorundadır ve Şakir'in bu davranışı usulsüz müracaat kapsamında cezalandırılmasını gerektirir. Söz konusu kurguda Şakir'in amiri aslında keşif kolunu oluşturan Teğmen Dañenko'dur. Şakir'in amirini dinlemeyerek müracaatta bulunduğu kişi ise Sovyetler Birliği Komünist Parti üyesi siyasi bir komiserdir. Kurgu bu bölümden sonra başkışının bireysel bir şekilde keşif faaliyetine çıkması ve yüze yakın düşman askerini öldürmesiyle kural tanımayan mutlu sonlu bir masala dönüşür. Sosyalist gerçekçiliğin temelinde güdümlü bir nitelik taşıdığını İsmail Tunalı akıma gelen eleştiriyi şöyle verir:

Sosyalist sistemde: İnsan toplumda, toplum partide, parti yoldaş Stalin'de, iş planda, ruh teknikte; dürüstlük disiplinde, özgürlük zorunlulukta ve düşünce tahrikte somutlaşır, ya da metastaslaşır. Sosyalist gerçekçilik, daha doğuşu bile onun gösterdiği gibi nesneleştirilmiş ve araç haline getirilmiş bir edebiyattır; o bütün öbür edebiyat akımlarından, sanatçılar tarafından ortaya konmakla değil de, politik görevliler tarafından düşünülmüş ve belirlenmiş olmakla ayrılır (Tunalı, 1976: 177).

Görüldüğü üzere tüm güç bir kişide yani Stalin'de toplanmıştır. Yazarların insan ruhunun mimarı olması da parti ilkelerinin sınırlandığı çerçevede ilerler. Bu yüzden Nasrî'nin eseri güdümlü bir edebiyat olarak adlandırılan Sovyet edebiyatına örnek teşkil eder. Sovyet edebiyatının büyük bir bölümü bireylerin ve topluluğun komünist dönüşümünü gösteren “eğitici roman”dır (Sinyavsky, 1960: 47). Bu bağlamda yazar, eserini parti politikasının propagandası gereği okuruna telkin ederek okurdan kural tanımayan bir militan ortaya çıkarmış olur. Şakir, hikâyenin sonunda Hediçe'ye kavuşmadan trajik bir biçimde ölür fakat idealize edilen amaç açısından komünizm zafer kazanmıştır.

Fatih Hösni'nin *Yözeğ Kaşı* “Yüzük Kaşı” adlı hikâyesi, İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatı döneminde kaleme alınmasına rağmen dönemin resmî akımı olan sosyalist gerçekçilik akımıyla tam anlamıyla örtüşmez. Bu durumla ilgili Zagidullina (Zagidullina, 2020: 55), düşman saflarına geçmeye hazırlanan Gosman'ın bu hareketiyle onları olumlu ve olumsuz kahraman olarak ikiye ayırdığına ve Sovyet ideolojisinin kusursuz olumlu kahraman teorisiyle çeliştiğine ve edebiyatta insan karakterinin her yönüyle anlatılması

gerektiğine dikkat çeker. Yine bu durumun dönemin Sovyet eleştirmenlerinin dikkatini çektiğini ve eleştirmenlerin hikâyeyi bu açıdan zararlı bulduklarını ve Hösni'nin hikâyeyi Birinci Dünya Savaşı'na uyarlayarak tekrar kaleme aldığını belirtir. Galimullin, Hösni'nin sekseninci yaşına özel kaleme aldığı makalesinde onun eseri hakkında, “Edebiyatta sadece olumluyu yansıtmanın alışılmış olduğu bir dönemde insanı bütün iç karmaşıklığıyla sunmak okuyucular için sevindiriciydi.” (Galimullin, 1988: 124) şeklinde belirtir. Fatih Hösni, yıllar sonra tekrar yayımlanan eserinin giriş kısmına epigraf olarak şu sözleri ekler:

“... hikâyeyi okuyorlar, soruyorlar ve okurlardan çok sayıda mektup geliyor. Bu küçük kitap örneğiyle bir yazar olarak gerçeği bir kez daha anlıyorum: yalnızca insanların kaderiyle ilgili kitaplar insanlara yakın olabilir” (Hösni, 1988: 495).

Rıfat Sverigin de Hösni'nin yazarlığı hakkında kaleme aldığı makalesinde ondan o yıllarda Sovyet döneminin olumlu kahraman idolojisini oldukça tek taraflı anladığını ve onun kahramanlarının toplumdan ve çevresinden memnun olmayan insanlar olarak belirtir (Sverigin, 1965). Sverigin'in bu tespiti, “Yüzük Kaşı” adlı hikâyenin başkışisi Aydar karakteri uymaktadır. Aydar yaşadığı köye yoksul olması nedeniyle uyum sağlayamayan hatta çalışmak için gittiği madende de çevresine uyum sağlayamayan ve orada bir teknisyeni döverek botlarını çalan bir karakterdir. Aynı dönem içinde yazılan ve *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanan eserler içerisinde Gadël Kutuy'un “Şimşek” adlı hikâyesindeki olumlu kahraman Mostafa vatanı için kendini gözünü kırpmadan feda eden biri olarak tasvir edilir. Hikâyenin kurgusu da sosyalist gerçekçilik akımına sıkı sıkıya bağlıdır. İdealize edilen kahraman kutsal bir amaç uğrunda can vermiş ve parti ideolojisine hizmet etmiştir. Ancak Hösni'nin hikâyesinde kurgu, başkışı Aydar karakterinin kendisini aldatan ve düşmana teslim olan Gosman'ı Alman askerleriyle birlikte el bombasıyla öldürmesiyle sonuçlanır. Başkışı Aydar karakteri de bu patlamada yaralanır ve hastanede ölür. Hikâyenin sonunda Almanlarla savaşarak ölen Aydar hem çocukluk arkadaşını öldürmüş hem de çocukluğundan beri aşık olduğu Vesile'ye kavuşamamıştır.

Öncelikle Hösni'nin hikâyesinin bir aşk hikâyesi olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Aydar Korbanov, Vesile'ye aşıktır. Olayları Aydar'ın günlüğünden aktaran adı bilinmeyen kahraman anlatıcı olan Tatar da yine tesadüfen adı Aydar olan kadın sağlıkçı Kızıl Ordu askerine aşık olur. Hösni, tıpkı romantizm akımında olduğu gibi iki karakteri kahraman anlatıcının mezara ikinci kez gelmesiyle tesadüfen yakınlaştırır. Aydar Korbanov da

çocukken elma satıcısının kızı Vesile ile at arabasının altında tesadüfen karşılaşır aşık olur ve yıllar sonra da yine tesadüfen sabantoyda karşılaşarak ona kavuşur. Oysaki devrimci romantizmde, her iki ayağını sağlam materyalist temele basan Sovyet edebiyatının devrimci romantizmi parti çerçevesinde, işçi sınıfının bütün hayatı ve mücadelesi, en sıkı, en akılcı pratik çalışmayla kahramanlığı ve en yüce hedefleri birleştirip geleceğe doğru sürekli ilerlemeyle ve komünist toplumun inşası mücadelesiyle birleştirilir (Jdanov, 1996: 18). Hösni'nin hikâyesinde ise Aydar Korbanov devrimci romantizmin tanımlarının yanı sıra sosyalist gerçekçilik akımının gerektirdiği kusursuz olumlu kahraman unsurlarını da karşılamaz. Üstelik hikâyede sosyalizm ve kolektivizm vurgularının olmamasının yanı sıra toplum sınıflı bir toplumdur. Örneğin Aydar Korbanov çok yoksul bir ailede sıradan bir Tatar köyünde büyüyen, küçükken elma çalan, aşık olduğu kız uğruna kendisine birkaç yeni giysi alabilmek için madene çalışmaya gidip burada parasını kumarda kaybeden ve burada hakkını vermeyen teknisyeni döverek ayağındaki botları çalıp köyüne döndükten sonra Vesile'yi kaçıran ve düğün gününde onu dinlemeyip fevri davranarak Vesile'yi terk eden, kaçak olduğu için askere alınan ve cephede karşılaştığı çocukluk arkadaşı Gosman'ı öldüren bir karakterdir. Görüldüğü gibi Hösni'nin kahramanı sosyalist gerçekçiliğin tipik olumlu kahramanından oldukça uzaktır.

5. SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı sırasında Tataristan'ın en önemli yayın organlarından biri olan *Sovět Edebiyatı* dergisinden hareketle İkinci Dünya Savaşı Tatar edebiyatının düzyazı türündeki hikâye ve uzun hikâyeleri incelenmiş ve Tatar edebiyatının bu dönemine ışık tutulmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra *Sovět Edebiyatı* dergisinin İkinci Dünya Savaşı (1941-1945) yılları dizini çıkarılmış ve tablolar şeklinde detaylı bir biçimde verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında *Sovět Edebiyatı* dergisinde, 44 siyasi yazı, 107 edebî makale, 108 şiir, 153 hikâye, 29 piyes, 57 eleştiri yazısı ve 11 sanat yazısı yayımlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında *Sovyet Edebiyatı* adı altında yayınlarına aralıksız devam eden *Kazan Utları* dergisinde savaş yıllarında yayımlanan 86 hikâye yapı ve içerik bakımından cepheyi konu alan ve cephe gerisindeki yaşamı konu alan olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenmiştir. İncelenen bu 86 hikâye birer olay hikâyesi olmakla birlikte olay örgüleri neden-sonuç ilişkisi bağlamında ilerlemiştir. Kurguda çatışmalar savaşın ilk yıllarında yeni bir çatışma imgesi hâline gelen “aklar”, “ak Fin”, “frits”, “düşman”, “faşist”, “yağmacı” ve “canavar” sözcükleri üzerinden sağlanmış ve savaşın ilerleyen yıllarında bu imgenin yerini “Alman” sözcüğüne bıraktığı gözlemlenmiştir. Hikâyelerde olay örgüsünün merkezinde yer alan kişiler meslekleri, cinsiyetleri, yaşları ve hatta kişileştirilmiş varlıklar olması bakımından oldukça çeşitlilik göstermiştir. Cepheyi konu alan hikâyelerde kişiler asker ve partizanların ağırlığında olup kimi zaman bu karakterler birer çocuk kimi zaman birer kadın olarak yansıtılmıştır. Cepheyi konu alan hikâyelerde başkişilerin savaştaki en tehlikeli sınıflarından biri olan keşif sınıfında yansıtılması da Tatarların korkusuzca vatanlarını savunduklarının bir göstergesi olmuştur. Cephe gerisinde ise kişiler yine işçiler ve kolhoz çalışanları olarak tasvir edilmiştir. Hikâyelerde kişilerin psikolojik ve sosyal yönleri genellikle muharebedeki açık mekânlarla ilişkilendirilerek yansıtılmıştır. Hikâyelerde zaman çoğunlukla savaş yılları olan 1941-1945 yıllarına tekabül etmiştir. Bunun yanı sıra Rus İç Savaş'ının yaşandığı yılları geriye dönüşlerle özetleyerek işleyen hikâyeler de kaleme alınmıştır. Savaşın başlangıcında kaleme alınan Gadël Kutuy'un *Yeşen* “Şimşek” adlı hikâyesi diğer hikâyelerden farklı olarak gelecekte kurgulanan bir zaferin işlendiği belirsiz bir zamana tekabül etmektedir. Hikâyelerde çoğunlukla tanrısal bakış açısı kullanılmış ve kahraman bakış açısı, gözlemci bakış açısı ve çoklu bakış açısının kullanıldığı eserler de verilmiştir.

Hikâyelerde Tatar yazarların en çok başvurdukları anlatım tekniği diyalog ve iç monolog teknikleri olarak gözlemlenmiştir.

1930'lu yıllardaki siyasi etkiler sonucu monotonlaşan Tatar edebiyatında temalar kapitalizme karşı sınıf çatışması, liderlerin yüceltilmesi ve çalışkan Sovyet insanını yansıtan olumlu kahramanın oluşturulması ile teşekkül ederken çalışmada incelenen 86 hikâyeden hareketle savaş dönemi Tatar edebiyatında önceki dönemle benzerliklerin yanında farklılıklar da gözlemlenmiştir. Sınıf çatışması soyut bir düşmandan “faşist” adı altında teşekkül eden somut bir düşman şeklinde işlenmeye başlanmış, vatanseverlik-kahramanlık, öfke temalarının işlendiği eserler ön plana çıkmış, olumlu kahramanlar birer asker kişi olarak yansıtılmıştır. 1930'lu yılların benzerlikleri savaşın ilk yıllarında yayımlanan hikâyelerde benzerlik gösterirken savaşın ilerleyen yıllarında farklılık göstermeye başlamıştır. Bireyin iç dünyasını yansıtan, sınıf çatışmasının yer yer azaldığı, yalnızlık, aşk ve ahlâki temaların işlendiği özgün eserler verilmeye başlanmıştır.

Sovyetler Birliği'nin kurulmasıyla Sovyetlere dahil olan tüm uluslardan homo Sovieticus (Sovyet insanı) oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak İkinci Dünya Savaşı yıllarında *Sovët Edebiyatı* dergisinde yayımlanan hikâyelerde yer yer bu durumun gerçekleşmediği gözlemlenmiştir. Savaş döneminde özellikle savaşın en yıkıcı yılları olan 1942 ve sonrası yayımlanan hikâyelerde kahramanlar halk arasından seçilen ve Tatar geleneklerini, dilini ve Tatarların vatanseverliğini yansıtan vatansever karakterler olarak yansıtılmaya başlanmıştır. Söz konusu durum, Tatar yazarların muharip birer asker olarak cephede mücadele ederken savaşın gerçekliğiyle daha yakından yüzleşmeleri ve bu yüzden daha canlı tasvirler verdikleri şeklinde açıklanabilir.

Savaş yıllarında yayımlanan hikâyelerin büyük bir kısmı dönemin sanat anlayışı olan sosyalist gerçekçiliğe uygun olarak kaleme alınmış ancak Tatar adının ön plana çıkarıldığı eserler de dikkat çekici olmuştur. Kahramanlar, günlük yaşamdan seçilen tipler olarak Tatarların ulusunu ve Tatar kültürünü yansıtan canlı tasvirler şeklinde yansıtılmıştır. Yayımlanan hikâyeler arasında Fatih Hösni'nin *Yözëk Kaşı* “Yüzük Kaşı” adlı hikâyesi dönemin sosyalist gerçekçilik akımının ve parti ideolojisinin aksine daha çok romantizme yakın bir aşk hikâyesi olarak kaleme alınmıştır. Fatih Hösni'nin *Yözëk Kaşı* “Yüzük Kaşı” adlı hikâyesinin ve Emirhan Yeniki'nin *Bala* “Bala”, *Yalgız Kaz* “Yalnız Kaz”, *Mek Çeçegë* “Gelincik Çiçeği” ve *Bër Gëne Segatke* “Bir Saatliğine” adlı hikâyelerinin dışında yayımlanan diğer hikâyeler Tatarların kahramanlık ve vatanseverliğini yansıtan eserler

olmuştur. Özellikle Emirhan Yeniki diğer Tatar yazarlarının aksine hikâyelerinde kahramanlarının iç dünyasını, yaşamın güzelliğini ve savaşın yıkıcı etkilerini merkeze almıştır. Savaş döneminde cephede hem muharip birer asker hem de savaş muhabiri olarak yer alan Atilla Rasih ve İbrahim Gazi'nin eserleri birinci kişi anlatımlarıyla anı türüne yakınlık kazanmıştır. Safa Sabirov, *Kazan Kızı* “Kazanlı Kız” adlı hikâyesiyle savaş döneminde yine dönemin diğer yazarlarından başkışisi bakımından ayrılmaktadır. Safa Sabirov hikâyesinin merkezine Kazanlı bir kız olan Saniye'yi yerleştirerek partizanları emir-komuta etmesini işlemiştir. Savaş döneminde çocuk edebiyatı da canlı tutulmuş ve çocuklar için 6 hikâye yayımlanmıştır. Bu hikâyelerde çocuklar savaşın gerçekleriyle yüzleştirilmiştir. Bu hikâyeler arasında Gadël Kutuy'un üç bölümden oluşan uzun hikâyesi *Röstem Macaraları* “Röstem'in Macaraları” adlı hikâyesi fantastik olayları konu alan bir bilim kurgu hikâyesidir. Bu hikâye bu yönüyle Tatar edebiyatının ilklerinden olma niteliğini taşımaktadır. *Sovët Edebiyatı* dergisinde savaş yıllarında en çok hikâyesi yayımlanan yazar 14 hikâyesi ile Fatih Hösni olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin kurulmasından itibaren din karşıtı bir tutum sağladığı bilinmektedir. Dergide incelenen 86 hikâyenin hiçbirinde din vurgusuna rastlanmamıştır. Ancak Gaziz İdilli'nin *Böyök Süzler* “Büyük Sözler” adlı hikâyesi Stalin'e tapınmaya kadar varan içeriğiyle dönemin Stalin kültüne örnek teşkil eden hikâyesidir.

İncelenen 86 hikâyede, Tatar yazarların Tatar Türkçesini sade ve akıcı bir üslupla kullandığı tespit edilmiştir. Ancak kaleme alınan bu hikâyelerde askerî terminolojiye dair yoğun bir Rusça etkisi olduğu da gözlemlenmiştir.

Bu çalışma Tatar edebiyatında ileride yapılacak savaş devri düzyazı, nesir ve drama çalışmalarına, savaş öncesi ve sonrası Tatar hikâyeciliğine ve monografi çalışmalarına büyük ölçüde katkı sağlayacaktır. Ayrıca *Sovët Edebiyatı* dergisinin 1941-1945 yılları dizininden hareketle diğer edebî türler, akademik makaleler, sanat ve politika ile ilgili yazılar detaylı bir biçimde incelendiğinde Tatar Türklerinin tarihi, edebiyatı, sosyal yaşamı, sanatı ve dili gibi disiplinler arası çalışmalara da büyük ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abdullina R. R., S. A. (2015). *Tatar Těläññ Añlatmalı Süzlěğě* (Tom 1). Kazan: Tatarstan Respublikası Fennar Akademiyasě G. İbrahimov Těl, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.
- Ahmadullin, A. (1971). *Kratkaya Literaturnaya entsiklopediya* (Tom 6). (A. A. Surkov, Dü.) Moskova, Rusya: Sovyetskaya Entsiklopediya.
- Ahmetyanov, R. G. (2015). *Etimologičeskiy Slovar Tatarskogo Yazıka Tom II* (Tom 2). Kazan: Magarif-Vakit.
- Ahunzyanov E. M., G. R. (1997). *Russko-Tatarskiy Slovar*. (F. A. Ganiyeva, Dü.) Moskova: İnsan.
- Aleksey İsayev, A. D. (2015). *Velikaya Oteçestvennaya Voyna*. Moskova, Rusya Federasyonu: Eksmo.
- Aliş, A. (1941, Ekim). Doşmanga Karşı. *Sovět Edebiyatı*, s. 23-26. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1941-10/doshmanga-karshy> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Assmann, J. (2015). *Kültürel Bellek*. Ayşe Tekin (çev.), İstanbul: Ayrıntı.
- Atatürk, M. K. (2019). *Nutuk — Söylev* (Cilt 2). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Auerbach, E. (1941). Edebiyat ve Harp. *Üniversite Konferansları 1940-1941*, s. 221-231.
- Aytaç, G. (1999). *Genel Edebiyat Bilimi* (1 b.). İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Barkova, V. (2023). *Proletkult v Fokuse Prikladnogo Kulturologičeskogo İssledovaniya*. Çelyabinsk: İzdatelstvo Yujno-Uralskogo Gosudarstvennogo Gumanitarno-Pedagogičeskogo Universiteta.
- Barthes, R. (1993). *Gösterge Bilimsel Serüven*. Sema Rıfat ve Mehmet Rıfat (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Belge, M. (2016, Ekim). Savaş ve Edebiyat. M. Belge içinde, *Edebiyat Üstüne Yazılar* (s. 440-446). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Beşirov, G. (1943, Şubat-Mart). Komissar. *Sovět Edebiyatı*, s. 90-101. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-23/komissar> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Beşirov, G. (1943, Ocak). Siksen Běřñçě. *Sovět Edebiyatı*, s. 39-44. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-1/siksn-berenche> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Bilgin, N. (2011). *Eşya ve İnsan*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Can, A. (2013, Ocak-Haziran). Romanda Zaman Meselesi. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, s. 107-137. <https://www.ytearastirmalari.com/Makaleler/fb514d92-0836-411b-93ca-62519a15aea5.pdf>
- Clausewitz, C. V. (1991). *Harp Üzerine* (2 b.). H. Fahri Çeliker (çev.), Ankara: T.C. Genelkurmay Basımevi.
- Çetin, Ç. Z. (2009). *Tatar Türklerinin Gelenek ve Görenekleri* (Cilt 1). Ankara: Karadeniz Dergisi Yayınları.
- Dağcı, C. (2020). *Yurdunu Kaybeden Adam* (25. Basım b.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Demirkaya, A. E. (2020). *Emirhan Yeniki'nin Hikâyeciliği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Bartın: Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Devletşin, T. (1981). *Sovyet Tataristan'ı* (1 b.). Mehmet Emircan (çev.), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Dinç, D. B. (2023, Ekim). Maksim Gorki'nin Ana ve Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, s. 14-36. doi:<https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1357042>
- Duran, Ö. S. (2013). *Adil Kutuy'un Eserlerinde Dil ve Üslup*. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Eagleton, T. (2012). *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*. Utku Özmakas (çev.), İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Ehmedullin A. G., G. F. (2011). *Edebiyat*. Kazan: Tataristan Kitap Neşriyatı.
- Emir, M. (1943, Haziran). Kuray. *Sovët Edebiyatı*, s. 51-54. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-6/kuray-1672607280> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- EpseleMOV, G. (1941, Eylül). Bërdemlëk. *Sovët Edebiyatı*, s. 16-22. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1941-9/berdmlek> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- EpseleMOV, G. (1942, Temmuz). İkençe Gomër. *Sovët Edebiyatı*, s. 17-23. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1942-7/ikenche-gomer> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- EpseleMOV, G. (1942, Eylül-Ekim). Olavçı Abuşahman. *Sovët Edebiyatı*, s. 4-12. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1942-910/olauchy-abushakhman> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- EpseleMOV, G. (1943, Kasım). Bayrak. *Sovët Edebiyatı*(11), s. 29-34. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-11/bayrak> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- EpseleMOV, G. (1943, Ağustos). Tönyak Balkışı. *Sovët Edebiyatı*, s. 34-38. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-8/tonbyak-balkyshy> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- EpseleMOV, G. (1943, Şubat-Mart). Ülëmnë Köçlërek. *Sovët Edebiyatı*, s. 33-36. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-23/lemn-kochlerk> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- EpseleMOV, G. (2022, Mayıs). *Sovët Edebiyatı* Jurnalı Turında Soldat Hatları. *Kazan Utları*, s. 113-115. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/2022-5/covet-dbiyaty-zhurnaly-turynda-soldat-khatlary> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Feyzullin, R. (2012, Mayıs). Bëz Buldurabız, Bar Hem Bulaçakbız. (R. Feyzullin, Dü.) *Kazan Utları*(5), s. 5-6. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/2012-5/bez-bulganbyz-bar-m-bulachakbyz>
- Galimullin, F. (1988, Şubat). İcat Biyiklëgë. *Kazan Utları*(2), s. 124-125. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journals/1988-2?page=1>
- Galimullin, F. (2017, Mayıs). Bëznëñ Yul Jurnalı hem Galimcan İbrahimov "Bizim Yolumuz Dergisi ve Galimcan İbrahimov. *Kazan Utları*(5), s. 150-155. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/2017-5/bezne-yul-zhurnaly-m-galiman-ibrahimov>

- Gallyamova, A. G. (2014). *İstoriya Tatarstana i Tatarskogo Naroda 1917-2013*. Kazan: Rusya Federasyonu Eğitim ve Bilim Bakanlığı Kazan Federal Üniversitesi.
- Ganiyeva, R. K. (2002). Hatip Gosmanoviç Gosmanov Bilim İnsanı Öğretmen ve Yazar. *Kazan Üniversitesi Yayınevi*. <https://libweb.kpfu.ru/z3950/ubiz/usmanov.pdf>
- Gavrilov, A. (1962). *Kratkaya Literaturnaya Entsiklopediya* (Tom 1). Moskova: Sovetskaya Ensiklopediya.
- Gaynullin, M. (1967). İlyas. İ. Çernorizets içinde, *Kratkaya Literaturnaya Entsiklopediya* (Tom 3, s. 106-107). Moskova: Sovetskaya Ensiklopediya.
- Gaynullin, M. (1972). Tuktarov. A. Surkov içinde, *Kratkaya Literaturnaya Entsiklopediya* (Tom 7, s. 647). Moskova: Sovetskaya Ensiklopediya.
- Gaynullin, M. X. (1962). Aliş. A. Gavrilov içinde, *Kratkaya Literaturnaya Entsiklopediya* (Tom 1, s. 156-157). Moskova: Sovetskaya Ensiklopediya.
- Gazi, İ. (1942, Temmuz). Ana. *Sovët Edebiyatı*, s. 23-26. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1942-7/ana-1672685709> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Gazi, İ. (1943, Ocak). Avıldaş. *Sovët Edebiyatı*, s. 13-15. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-1/avyldash-1672583755> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Gazi, İ. (1943, Temmuz). Yaktaş. *Sovët Edebiyatı*, s. 26-28. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-7/yaktash-1672608977> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Gizatullin, F. (1966). Kaşşaf. İ. Çernorizets içinde, *Kratkaya Literaturnaya Entsiklopediya* (Tom 3, s. 462-463). Moskova: Sovetskaya Ensiklopediya.
- Gizzat, B. (1968). Nasiriy. A. Surkov içinde, *Kratkaya Literaturnaya Entsiklopediya* (Tom 5, s. 126-127). Moskova: Sovetskaya Ensiklopediya.
- Gosman, H. (1942, Nisan). Töş. *Sovët Edebiyatı*, s. 11-14. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1942-4/tosh-1672675865> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Gudkov, L. (2004). *Negativnaya İdentiçnost*. Moskova, Rusya Federasyonu: Novoye Literaturnoye Obozreniye.
- Gumerov, A. (1967). Minskiy G. V. Lakshin içinde, *Kratkaya Literaturnaya Entsiklopediya* (Tom 4, s. 846). Moskova: Sovetskaya Ensiklopediya.
- Gunston, B. (1978). *The illustrated encyclopedia of combat aircraft of World War II*. New York, Amerika Birleşik Devletleri: Bookthrift Inc.
- Halbwachs, M. (2017). *Kolektif Hafıza*. Banu Barış (çev.), Ankara: Heretik.
- Hart, B. L. (2015). *İkinci Dünya Savaşı Tarihi*. Kerim Bağrıaçık (çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Hayrullin R. Z., Ş. R. (2022). *Literatura Narodov Rossiyi*. Moskova: Direct-Media.
- Heyri, H. (1952, Haziran). Maksim Gorkiy hem Sosyalistik Realizm Meselelerë. *Sovët Edebiyatı*, s. 78-93. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1952-6/m-gorbkiy-m-sotsialistik-realizm-msbllre>
- Heyrullina E. S., D. G. (2021). *1917-1960 Yıllar Tatar Edebiyatı*. Kazan: Kazan Federal Üniversitesi Neşriyatı.

- Hösni, F. (1941, Ekim). Afzal Şamov Hikâyeleri. *Sovět Edebiyatı*(10), s. 71-77. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1941-10/afzal-shamov-khikyalre>
- Hösni, F. (1941, Kasım). Urman Sukmakları. *Sovět Edebiyatı*(11), s. 29-33. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1941-11/urman-sukmaklary-1673267943> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hösni, F. (1942, Mayıs). Polkovnik Kızı. *Sovět Edebiyatı*, s. 18-26. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1942-5/polkovnik-kyzy> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hösni, F. (1942, Mart). Yöžek Kaşı. *Sovět Edebiyatı*, s. 15-39. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1942-3/yozek-kashy> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hösni, F. (1943, Mayıs). Çölmek Tübelä Öyde. *Sovět Edebiyatı*, s. 21-23. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-5/chlmk-tble-oyd> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hösni, F. (1943, Şubat-Mart). Kotelok. *Sovět Edebiyatı*, s. 53-55. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-23/kotelok> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hösni, F. (1943, 12). Monnan Şagıyr Uzdı. *Sovět Edebiyatı*, s. 50-57. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-12/monnan-shagyyrb-uzdy> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hösni, F. (1943, Kasım). Şoför. *Sovět Edebiyatı*, s. 35-38. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-11/shofer> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hösni, F. (1943, Ocak). Töben Uç. *Sovět Edebiyatı*, s. 31-34. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-1/tbn-och> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hösni, F. (1944, Mayıs). Hutorda. *Sovět Edebiyatı*, s. 8-12. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1944-5/khutorda> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hösni, F. (1945, Mayıs). Aprël. *Sovět Edebiyatı*, s. 20-22. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1945-5/aprelb> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hösni, F. (1945, Şubat). Hatınnar. *Sovět Edebiyatı*, s. 8-13. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1945-2/khatynnar> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Hösni, F. (1988). *Bër Yeşlëkte, Bër Kartlıkta: Povestlar, Hikeyeler*. Kazan: Tataristan Kitap Neşriyatı.
- İbrahimov, G. (1922, Mayıs). Sosyal ve Edebî Hareketlerin Tarihini İncelemede Marksizm Yöntemi. (G. İbrahimov, Dü.) *Bëznëñ Yul*, s. 28-41. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journals/1922-5>
- İbrahimov, G. (1926, Ocak-Şubat). Bërnëç Tyurkologiya Soyezdı Nerse Birdë. *Bëznëñ Yul*(1-3), s. 1-3. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journals/1926-12>
- İnan, A. (1998). *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları*. (L. K. Necdet Tuna, Dü.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İsmail Ramiyev, R. D. (2001). *Edebi Süzlëk*. Kazan: Tataristan Kitap Neşriyatı.
- İsmailova, Z. (2023). II. Dünya Savaşı'nın Kırgız Edebiyatına Yansımaları: Kadın ve Çocuk Psikolojisi Örneğinde. *Folklor Akademi Dergisi*, s. 642-648. doi:<https://doi.org/10.55666/folklor.1301527>

- Işık, S. Y. (2018, Ocak). Yılan, Su, Söz: Kadın Düşmanlığı ile Belirsizlik Korkusu Arasındaki İlişkiye Dair Bir Yorum Denemesi. *Folklor/Edebiyat*, 24(93), s. 177-196. doi:10.22559/folkloreddebiyat.2018.78
- Jdanov, A. A. (1996). *Edebiyat Müzik ve Felsefe Üzerine*. F. Berktaş Baltalı (çev.), İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Jiganov, N. (1998). *Tatarskiy Enstiklopedicheskiy Slovar*. Kazan: Tatar Ansiklopedi Enstitüsü.
- Jochen Böhrer, R. G. (2017). *The Waffen-SS A European History*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Jung, C. G. (2020). *Freud ve Psikanaliz* (2 b.). İ. Hakkı Yılmaz (çev.), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Kamal, Ş. (1942, Ağustos). Marat. *Sovët Edebiyatı*, s. 10-16. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1942-8/marat> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Kamalieva, A. (2013). Emirhan Yeniki'nin Bir Saatliğine Hikâyesi ve Tatar Edebiyatında Savaşın İzleri. *Turkish Studies*(8), s. 1781-1792.
- Kamalieva, A. (2020). Tatar Edebiyatının İkinci Dünya Savaşı'nın Yansımaları (1940-1950'li Yıllar). *Türk Dünyası Araştırmaları*, 125(247), s. 241-256.
- Kemal, M. (2011). *Ta'lim ve Terbiye-i Askeriyye Hakkında Nokta-i Nazarlar*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Kerimov, K. (2005, Temmuz). İske Yort Aksakalı. *Kazan Utları*, s. 172-180. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/2005-7/iske-yort-aksakaly>
- Kılavuz, İ. T. (2017). Sovyetler Birliği'nde Rus Milliyetçiliği ve Rus Milli Kimliğinin Gelişimi. *Siyasal: Journal of Political Sciences*, s. 79-110. doi:10.26650/siyasal.2017.26.2.0004
- Kılıç, Y. (2018). *Tatar Yazarı Gabdrähman Epselemov'un Hikâyeler (Hetër) Adlı Eseri Üzerine Dil İncelemesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.
- Kınacı, C. (2023). Tarih-Edebiyat İlişkisi Bağlamında II. Dünya Savaşı'nın Kazak Edebiyatına Yansıması. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, s. 170-192. doi:https://doi.org/10.34083/akaded.1256335
- Kirilova, Z. N. (2019). Tatarstanda latin alfavitnya kuchu meselese (1920nche ellar) Transition to the Latin alphabet in Tatarstan (the 1920s). *Gasırlar Avazı-Eho Vekov*(2), s. 82. <https://cyberleninka.ru/article/n/transition-to-the-latin-alphabet-in-tatarstan-the-1920s/pdf>
- Knyazkov, A. S. (1999). Narodnaya Borba S Zahvatçikami. G. N. V. A. Zolotarev içinde, *Velikaya Oteçestvennaya Voyna 1941-1945: Narod i Voyna* (Tom 4, s. 130-153). Moskova: Navka.
- Kurban, V. (2020). *Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Tarihi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Kutuy, G. (1941, Ağustos). Yeşen. *Sovët Edebiyatı*, s. 11-15. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1941-8/yashen> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Kutuy, G. (1944, Haziran). Röstem Macaraları. *Sovët Edebiyatı*, s. 23-36. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1944-6/rostm-maaralary-1672244874> (Erişim tarihi: 23.12.2024)

- Kutuy, G. (1944, Eylül). Röstem Macaraları. *Sovět Edebiyatı*, s. 11-22. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1944-9/rostm-maaralary-1672298302> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Kutuy, G. (1944, Temmuz-Ağustos). Röstem Macaraları. *Sovět Edebiyatı*, s. 32-41. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1944-78/rostm-maaralary-1672246624> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Lebedeva, L. (1975). Şamov. G. Flober içinde, *Kratkaya Literaturnaya Entsiklopediya* (Tom 8, s. 585). Moskova: Sovetskaya Ėnsiklopēdiya.
- Lunaçarski, A. (1998). *Sosyalizm ve Edebiyat*. Asım Bezirci (çev.), İstanbul: Evrensel Kültür Kitaplığı.
- Macherey, P. (2019). *Edebi Üretim Teorisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Maslov, M. (2011). *Polikarpov U-2 Nebesny Tihohod*. Moskova: Zeughaus.
- Merdanov, R. F. (2001). *Şura Jurnalı (1908-1917)*. Kazan: Ruhiyat Neşriyatı.
- Minskiy, G. (1944, Ocak). Kızılarmeyets Gerey Safiullin. *Sovět Edebiyatı*, s. 38-43. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1944-1/ike-khikya-1672239768> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Moran, B. (1972). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Mustafin R. (1975). Husni. A. Surkov içinde, *Kratkaya Literaturnaya Entsiklopediya* (Tom 8, s. 353-354). Sovetskaya Ėnsiklopēdiya.
- Nasrıy, G. (1942, Mayıs). Biste Yëğëtë. *Sovět Edebiyatı*, s. 42-44. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1942-5/bist-egete> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Necmi, K. (1942, Ocak-Şubat). Yulbasar Oyasında. *Sovět Edebiyatı*, s. 66-69. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1942-12/yulbasar-oyasynda> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Ojegov S. İ., Ş. N. (2006). *Tolkoviy Slovar Russkogo Yazıka*. Moskova: Rossiyskaya Akademiya Navk.
- Özdemir, B. (2021, 6). Sovyetler Birliği'nde Propaganda ve Ajit-Trenler. *Rusya Araştırmaları Dergisi*, s. 89-109. doi:<https://doi.org/10.48068/rusad.975439>
- Pinkard, T. (2007). *Heinrich Heine On the History of Religion and Philosophy in Germany and Other Writings*. H. Pollack Milgate (çev.), Cambridge, Birleşik Krallık: Cambridge University Press.
- Rasih, A. (1943, Eylül-Ekim). Doşman Tılında. *Sovět Edebiyatı*, s. 71-90. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-910/doshman-tylynda-1672653676> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Rasih, A. (1943, Şubat-Mart). Yaktaşlarım. *Sovět Edebiyatı*, s. 40-53. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-23/yaktashlarym-kh> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Rasih, A. (1943, Ağustos). Yutazı Yëğëtë. *Sovět Edebiyatı*, s. 13-31. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1943-8/yutazy-egete> (Erişim tarihi: 23.12.2024.)

- Rasih, A. (1944, Ekim). Şat Küñellë Gallemetdin. *Sovët Edebiyatı*, s. 25-30. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1944-10/shat-kelle-gallmetdin> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Rasih, A. (1944, Şubat-Mart). Yazılaçak Hikeyeler. *Sovët Edebiyatı*. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1944-23/yazylachak-khikyalr> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Rorlich, A.-A. (1986). *The Volga Tatars*. Stanford: Hoover Press Publication.
- Rudenko, S. İ. (2001). *Başkurtlar*. (R. İklil Kurban (çev.), Konya: Kömen Yayınları.
- Sabirov, S. (1945, Ocak). Kazan Kızı. *Sovët Edebiyatı*, s. 38-42. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1945-1/kazan-kyzy-1672403705> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Sabitova İ. İ., G. A. (2017). *Tatar Tělñeñ Añlatmalı Süzlëğë* (Tom 3). Kazan, Rusya/Tataristan: Tatarstan Respublikası Fenner Akademiyasë G. İbrahimov Tël, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.
- Sabitova İ. İ., G. F. (2021). *Tatar Tělñeñ Añlatmalı Süzlëğë* (Tom 6). Kazan: Tatarstan Respublikası Fenner Akademiyasë G. İbrahimov Tël, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.
- Sabitova İ. İ., T. F. (2016). *Tatar Tělñeñ Añlatmalı Süzlëğë* (Tom 2). Kazan: Tatarstan Respublikası Fenner Akademiyasë G. İbrahimov Tël, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.
- Safina E. İ., S. İ. (2019). *Tatar Tělñeñ Añlatmalı Süzlëğë* (Tom 5). Kazan: Tatarstan Respublikası Fenner Akademiyasë G. İbrahimov Tël, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.
- Safiullina, F. (1980, Mayıs). Tatar Prozasında Hikeyev. *Kazan Utları*, s. 166-174. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1980-5/tatar-prozasyndä-khikyal> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Safuanov, S. (1966). Karimov Hanif. İ. Çernorizets içinde, *Kratkaya Literaturnaya Entsiklopediya* (Tom 3, s. 408). Moskova: Sovetskaya Ėnsiklopediya.
- Saraç, H. (2019). *Sovyet Propaganda Dili*. İstanbul: Değişim Kitap.
- Schild, K. D. (2010). *Between Moscow and Baku: National Literatures at the 1934 Congress of Soviet Writers*. Berkley: University Of California, Berkley.
- Sinyavsky, A. (1960). *On Socialist Realizm*. New York: Pantheon Books.
- Stalin, J. (1975). *Faşizme Karşı Savaş Konuşmaları*. Yüksel Güvenç (çev.), Ankara: Ünal Matbaası.
- Stevick, P. (2021). *Roman Teorisi* (5 b.). Sevim Kantarcıoğlu (çev.), Ankara: Akçağ.
- Suçkov, B. (1982). *Gerçekçiliğin Tarihi (A History of Realism)*. Aziz Çalışlar (çev.), İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Sverigin, R. (1965, Temmuz). Fatih Hösni. *Kazan Utları*(7). <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1965-7/fatikh-khosni> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Şabay, M. (1941, Kasım). Batıray. *Sovët Edebiyatı*, s. 40-43. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1941-11/batray> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Tagızade, L. (2006, Aralık). Sosyalist Realizm: Kökeni, Oluşum Süreci ve Kavramı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3(4), s. 7-24. http://mtad.humanity.ankara.edu.tr/III-4_Aralik2006/53_MTAD_4-3_LTagizade.pdf (Erişim tarihi: 23.12.2024)

- Tahirova F. İ., S. E. (2018). *Tatar Têlênêñ Añlatmalı Sûzlêğê* (Tom 4). Kazan: Tatarstan Respublikası Fenner Akademiyasê G. İbrahimov Têl, Edebiyat hem Sengat İnstitutı.
- Tekin, T. (2016). *Orhon Türkçesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Terzi, H. M. (2021). *Rusya'da Çokkültürlülük ve Tatar Kimliği*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tobias, R. B. (1996). *Roman Yazma Sanatı*. Mehmet Harmancı (çev.), İstanbul: Say Yayınları.
- Tuktarov, İ. (1941, Kasım). İrêk Êzlegende. *Sovêť Edebiyatı*, s. 34-40. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1941-11/irek-ezlgnd> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Tuktarov, İ. (1944, Eylül). Cir Cileğê. *Sovêť Edebiyatı*, s. 45-46. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1944-9/ir-ilge> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Tunalı, İ. (1976). *Marksist Estetik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Turan, M. (2011). SSCB'de Toprak Mülkiyeti. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66, s. 307-332. doi:https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002224
- Türk, A. T. (2011). "Kazan Utları" Dergisi ve 1994-2009 Yılları Arası Yazarlar İndeksi ve Yazılar Dizini. *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*(20), s. 65-231.
- Uskova, V. P. (Dü.). (1935). *Ustav Soyuz Sovetskikh pisateley SSSR*. Moskova: Gosizdat.
- Üşenmez, E. (2021). *İkinci Dünya Savaşı ve Özbek Edebiyatı*. İstanbul: Türk Dünyası Dil, Kültür ve Edebiyat İncelemeleri.
- Wiest, A. (2022). *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*. Selçuk Uygur (çev.), İstanbul: Kronik Kitap.
- Yeniki, E. (1942, Nisan). Bala. *Sovêť Edebiyatı*, s. 6-9. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1942-4/bala> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Yeniki, E. (1944, Haziran). Bêr Gêne Segatke. *Sovêť Edebiyatı*, s. 9-18. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1944-6/ber-gen-sgatk> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Yeniki, E. (1944, Kasım-Aralık). Mek Çeçegê. *Sovêť Edebiyatı*. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1944-1112/mk-chchge> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Yeniki, E. (1944, Ekim). Yalgız Kaz. *Sovêť Edebiyatı*, s. 10-15. <https://kazanutlary.ru/j-archive/journal-materials/1944-10/yalgyz-kaz> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Yetkin, G. B. (2021). *Sovyet Edebiyatında II. Dünya Savaşının Yansımaları*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Yevgeni Z., M. B. (1991). *Yevgeni Zamyatin - Mihail Bulgakov Stalin'e Mektuplar*. İsmail Arıkan (çev.), İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Yıldırım, R. Y. (2016). *Tatar Nesri ve Romantizm Estetiği*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Zagidullina, D. F. (2020). Tatar Prozası Közgesênde (Tatar Edebiyatında Sugışını Tasvirlavniñ Üzgerêshê). *Gasırlar Avazı - Eho Vekov*(2), s. 51-60. <https://echovek.ru/ru/article/d-f-zagidullina-boek-vatan-sugyshy-tatar-prozasy-kozgesend-tatar-dbiyatında-sugyshny> (Erişim tarihi: 23.12.2024)
- Zahidullina D. F., (2011). *XX Gasır Tatar Edebiyatı Tarihi*. Kazan: Kazan Üniversitesi.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Mücahit Bülent ÇELİK

Yabancı Dili : İngilizce, Rusça

Eğitim Durumu

Lisans : Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2020

Mesleki Deneyim

T.C. K.K.K. : Piyade Okul Komutanlığı 2020-2021

T.C. K.K.K. : 19'uncu Komando Tugay Komutanlığı 2021-2022

T.C. Kırklareli Valiliği: Kırklareli Halk Eğitim Merkezi 2022